नं० ५०४-घ
राजतरङ्गिणी
कर्ता : कल्हणः
(काव्यम्-ऐतिहासिकम्)
पत्राणि १तः १३५

नं० ५०४-घ
राजतरङ्गि० A
पत्राणि १-१३:

पत्राणि १त:१३५
(ऐतिहासिककाव्यम्)
कर्त्ता कल्हण:

रु. ५८४-८-२

[illegible]

१३५ पत्रामा

२६०

मि.- ३० श्रावण [illegible]

[illegible]

श्री·
रा·ज·
तरंगी·
१

ॐ श्रीगणेशाय नमः ॐ अथ राजतरंगिणी ॐ भूषाभोगिफणारत्नरोचिःसिचयचारवे नमः प्रलीनमुक्ताय
हरकल्पमहीरुहे भाले वह्निशिखांगिते दधदपि श्रोत्रे वहन् सम्भृतक्रीडत्कुण्डलिजृम्भिते जलधिजच्छाया
च्छकण्ठच्छविः वक्षो विभ्रदहीनकञ्चुकचिते वल्गाङ्गनार्धस्य वा भागः पुङ्गवलक्ष्मणोऽस्तु यशसे वामोऽ
थवा दक्षिणः वंद्यः कोऽपि सुधास्यन्दास्कन्दी स सुकवेर्गुणः येन याति यशःकायः स्थैर्यं स्वस्य परस्य च
कोऽन्यः कालमतिक्रान्तं नेतुं प्रत्यक्षतां क्षमः कविप्रजापतीस्त्यक्त्वा रम्यनिर्माणशालिनः न पश्येत् सर्वं
संवेद्यान् भावान् प्रतिभया यदि तद्दिव्यदृष्टिते किमिव ज्ञापकं कवेः कथादैर्घ्यानुरोधेन वैचित्र्येऽप्यप्रप
ञ्चिते तदत्र किञ्चिदस्त्येव वस्तु यत्प्रीतये सतां श्लाघ्यः स एव गुणवान् रागद्वेषबहिष्कृतः भूतार्थकथने
यस्य स्थेयस्येव सरस्वती पूर्वैर्बद्धकथावस्तु मयि भूयो निबध्नति प्रयोजनमनाकर्ण्य वैमुख्यं नोचितं सतां
दृष्टं दृष्टं नृपोदन्तं बद्ध्वा प्रमयमीयुषां अर्वाक्कालभवैर्वार्ता यत्प्रबन्धेषु पूर्यते दाक्ष्यं कियदिदं तस्माद
स्मिन् भूतार्थवर्णने सर्वप्रकारस्खलिते योजनाय ममोद्यमः पुगुलकं विस्तीर्णाः प्रथमे ग्रन्थाः स्मृत्यै
संक्षिपता वचः सुव्रतस्य प्रबन्धेन क्लिष्टा राजकथाश्रयाः या प्रयामगामन्वेति सापि वाच्यप्रकाशने पा

एवं दुर्वेदध्यनीशा सुव्रतभारती केनाप्यनवधानेन कविकर्म्मणि सत्यपि अंशोऽपि नास्ति निर्दोषः क्षेमेन्द्रस्य
नृपावलौ स्यगावरे पूर्वैर्बृहद्ग्रन्था राजकथाश्रयाः मम त्वेकादश गता मतं नीलमुनेरपि दृष्टैश्च पूर्वभूभर्तृप्रतिष्ठा
वस्तुशासनैः प्रशस्तिपट्टैः शास्त्रैश्च शान्तोऽशेषभ्रमक्लमः द्वापञ्चाशतमाम्नायभ्रंशाद्यान्नास्मरन्नृपान् तेभ्यो नील
मताद्दृष्टे गोनर्दादिचतुष्टये वद्धा द्वादशभिर्ग्रन्थसहस्रैः पार्थिवावलिः प्राज्ञहाव्रतिना येन हेलाराजद्विजन्मना तन्
मते पद्ममिहिरो दृष्ट्वाणोकादिपूर्वगान् अशोकलवादीन्नृपतीन् स्वस्मिन् ग्रन्थे न्यदर्शयत् श्रुगालके येऽप्यशोकार
यः पञ्च श्रीच्छविल्लाकरोऽब्रवीत् तान् द्वापञ्चाशतो मध्यात् श्लोकस्तस्य तथा ह्ययं प्राशोकादभिमन्योर्ये प्रो
क्ताः पञ्च महीभुजः ते द्वापञ्चाशतो मध्यादेव लब्धाः पुरातनैः इयं नृपाणामुल्लासे ह्रासे वा देशकालयोः भैष
ज्यभूतसंवादिकथायुक्तोपयुज्यते संक्रान्तप्राक्तनानन्तव्यवहारः सचेतसः कस्येदृशो न सन्दर्भो यदि वा हृदयंग
मः क्षणभङ्गिनि जन्तूनां स्फुरिते परिचिन्तिते मूर्द्धाभिषेकः शान्तस्य रसस्यात्र विचार्य्यतां तदमन्दरसस्यन्द
सुन्दरेयं निपीयतां श्रोत्रशुक्तिपुटैः स्पष्टमत्र राजतरङ्गिणी पुरा सतीसरः कल्पारम्भात्प्रभृति भूरभूत् कुक्षौ हि
माद्रेरर्णोभिः पूर्णामन्वन्तराणि षट् अथ वैवस्वतीयेऽस्मिन् प्राप्तेऽमन्वन्तरे सुरान् द्रुहिणोपेन्द्ररुद्रादीनवतार्य्य प्रजा
सृजा कश्यपेन तदन्तःस्थं घातयित्वा जलोद्भवं निर्म्मिमे तत्स्थले भूमौ कश्मीरा इति मण्डले भुगलके उपद्वेतल्लनिषण्ण

श्री॰
रा॰त॰
ह्री॰ २

देउकुंडातपत्रिणा यत्सर्वनागादेशेन नीलेन परिपाल्यते गुह्येश्वरीनागमस्तोपीतभूरिपयाहविः गौरीयत्रवितस्तातेया
तापुत्रभूतिनोचिता शीतलपद्मसुविनीगेनीनावत्साबभासिभिः नगरेयत्र दस्यैव निधिभिर्यस्मिन्सेव्यते यत्राष्टभोत्याग्रा
मानां नागानां गमयेपुवं प्रसारितभुजंगृहैशैलप्राकारलोलया भक्तिमुक्तिफलप्राप्तिःकाष्ठहृयमसमायाति पापसूदन
तीर्थान्तर्यत्रसंस्पर्शनाभवेत् संध्यादेवीजलेयस्मिन्नयनेनिःसलिलेगिरौ दर्शनेपुण्यपापानामन्वयव्यतिरेकयोः स्व
यम्भूर्यत्रहनभकम्भवागमोक्षमानिमिषत् ब्रह्मणेयत्रशृंगातिमालाभगवानेहेतिः देवीभद्रगिरेःशृंगेगंगोद्भेदप्रभवा
स्वयं स्थितः अनन्तरूपस्येयत्रहेमसूपासरस्वती वागीश्वरे सरावासप्रासादेपुष्करार्पिताः अप्पापियत्रयज्ञान्तेसृजा
वनेनविनेत्रः आलोकमात्रदोदेवीयत्रसंप्राप्यतेवाञ्छितं त्रिपुरीमधुमतीवाग्मतीकविसेविता वज्रभृद्दिजये
शान्तिकेशवेगानभूषिते त्रिलोकेशोऽपिनयत्राक्षि हस्तपात्रोर्थैर्विहितः विजीयतेमल्लयेबलैर्बलैर्यत्र शं
श्रिणां परलोकान्मतोभीतिर्यस्मिन्निवसतांपरं सोष्यं सानष्टहाः शीतेरक्षस्यतीरासदारये पादोविरहिताय
त्रनिम्नगानिहृत्पद्मवाः प्रसन्नापहृतोजानन्नयत्रपिचाविनिर्मिते गौरवादिवतिरमोभुध्वतेग्रीष्मेऽप्यतीव्रतो
विषाविषमानितेयानिकंक्रमेसहिमेपयः ह्रादेतियत्रसामान्यमस्तित्रिदिवदुर्लभे त्रिलोकोरत्नसूः स्नाप्यात
संपादनयतेहरित् तत्रगौरीगुरुः शैलोयत्रास्मिन्नपिमण्डले तत्रकौरवकौन्तेयसमकालभवान्कलौ आगोनर्दान्

स्मरन्ति स्म न द्वापञ्चाशतं नृपान् तस्मिन्काले भुवे तेषां कुकृतैः काश्यपीभुजां कर्त्तारः कीर्त्तिकायस्य नाभवन्क
विवेधसः भुजस्तंभवनच्छायां येषां निषेव्य महौजसां जलधिरशना मेदिन्यासीदसावकुतोभया स्मृतिमपि न ते या
न्ति क्ष्मापा विना यदनुग्रहं प्रकृतिमहते कुर्म्मस्तस्मै नमः कविकर्म्मणे यः ऽव्याप्तत्रिभक्तुम्मप्रणयिनपरा येऽपि
श्रियं लेभिरे येषामप्यवसत्न प्रगाढवनयो गेहेष्वहम्मेऽह्निकाः तोल्लाको ऽयमवैति लोकतिलकान् स्वप्नेऽप्यजा
नानिव भ्रान्तिः सत्कविकृत्यं किं स्तुतिशतैरन्धं जगत्तं विना अष्टषष्ट्यधिकामब्दशतद्वाविंशतिं नृपाः अधीप
लेस्मिका श्मीरान् गोनन्दाद्याः कलौ ययो भारतं द्वापरान्तेऽभूद्वार्त्तयेति विमोहिताः केचिदेतां मृषा तेषां कालसं
ख्यां प्रचक्रिरे पुरालकम् लब्ध्वापि यत्संख्यानां वर्षा संख्याय भूभुजां भुक्तात्कालात्कलेः शेषो नास्त्येव
तद्विवर्जितात् शतेषु षट्सु सार्द्धेषु त्र्यधिकेषु च भूतले कलेर्गतेषु वर्षाणामभवन्कुरुपाण्डवाः लौकिकेऽ
ब्दे चतुर्विंशे शककालस्य सांप्रतं सप्तत्याप्यधिके याते सहस्रे परिवत्सराः प्रायस्तृतीयगोनन्दादारभ्य शर
दां तदा द्वे सहस्रे गते त्रिंशदधिकञ्च शतत्रयं वर्षाणां द्वादशशती षष्टिः षड्भिः समेयुता भूभुजां कालसं
ख्यायां तद्द्वापञ्चाशतो मताः ऋक्षादृक्षं शतेनाब्दैर्यातेषु चित्रशिखण्डिषु उच्चारे संहिताकारैरेवं दत्तोऽत्र
निर्णयः आसन्मघासु मुनयः शासति पृथ्वीं युधिष्ठिरे नृपतौ षड्द्विकपञ्चद्वियुतः शककालस्तस्य राज्यस्य

श्री· रा·त· क्षी· ३

3

काश्मीरेन्द्रः सगोनन्दो वेलल्ङ्घ्याङ्कुरूलया दिशा कैलासमहासिन्धुप्रतापीपर्युपस्थित विहायदेशंशेषाहीर्वेषाञ्छेषभ॰
यादिव भूर्गोनन्मनरत्नाङ्केभेजेतस्यभजेस्थितिं साहाय्यकार्थमाहूतोजरासन्धेनवन्धुना समंहरोथकंसारेर्मेथुरां
रुरुधेन्वलैः तेनापक्रान्तकालिन्याः स्कंधावारेनिवघ्नता यादवीहसितैः सार्द्धं योधानांमीलितेयशः एकदासनं
तेनभग्नः स्वसेनास्त्रानमयतः तेसंहरोथयोद्धारं संगरेलांगलध्वजः तयोस्तुल्याजसोर्युद्धे विरायकरवर्तिनी मसै
विजयसन्देहेववणास्वराजश्रियः अथपश्चात्तनतैर्गोपालीलिंगवर्णांदृते भवेकाश्मीरकोराजायादवस्तुजयश्रियं
गतिप्रवीरस्सलभोनतस्मिन्स्वलवियेगते श्रीमान्दामोदरोनामतत्सूनुरभूतद्धितिं भोगयोगार्जितेराज्येश्रामवान
पिभूपतिः ध्यायन्पितृवधंमानीनोपलेभेसनिर्वृतिं अथोपसिंधुगान्धारैः सजेकन्यास्वयंवरे निमंत्रणश्वावानी
तान्वृष्णीन्दर्पेणादोद्दूमः ततस्तत्सानिसंभारान्मानतूर्यस्थितानपति याजाम्बुद्धजिनीवाजिरेणुग्रस्तनभस्तला
नदाहवेविवाहोत्कानिवृत्तिमपतिमारा श्रासीनयुध्वरचीणोगान्धारेषुसयम्बरः नदाक्रोनामहक्ष्वक्रः सवक्रायुधसे
गरे चक्रधाराध्वनाधीरश्चक्रवर्ती दिवंययौ अन्तर्वत्नीनस्यपत्नीतदायदुकुलोद्वहः राज्येयशोवतीनामद्विजैःकृ॰
ष्णोऽभ्यषेचयत् तस्मिन्कालेस्वमविवानमास्यानविभ्रमीवरान् इमंपौराणिकंश्लोकमदीर्घ्यमधुसूदनः काश्मी
राःपार्वतीतत्रराजानेयोहरांशजः नावज्ञेयःसदुष्टोऽपिविदुषाभूतिमिच्छता सोनिर्गोरवाभोज्येश्वयाःस्त्रीजनेहृ ३

ष्ठः प्रजानोमातरंतामपश्यदेवतामिव अथवैजननेमासिसादेवीदिव्यलक्षणं निर्दग्धस्यान्वयतरोरंकुरमसुवे
सूते तस्याराज्याभिषेकादिविधिभिःसहसम्भृताः द्विजेन्द्रैर्निरवर्त्यन्तजातकर्मादिकाःक्रियाः सनगेंद्रश्रियासार्द्धं
लब्धवान्बालभूपतिः नामगोनर्दइत्येवेनमाप्येतामहेक्ष्मात श्रालोबालस्यसमन्त्रैर्दैथाश्रोतस्यहृदये एकाप्ययःश्र
हविर्णोसर्वसम्पत्सम्भृःपरा तस्यावेष्यप्रमादनैरवेतःपितृमंत्रिणः पार्श्वेगर्भोदडल्विंप्रमतिनिमित्तसिमिनेषपि
प्रबुद्धानन्वतिष्ठन्तस्मसाम्मकेशिशोन्वेवः कृतागसमिवात्मानममन्यन्ताधिकारिणः पितुःसिंहासनेतेनक्राम
तावालभूभुजा नोकाग्रपादपीठस्थलम्बमानेकृत्रिणाकृता तन्त्वामरमरुल्लोलकाकपदेनृपासने विधायमं
त्रिणोः श्रुणवन्प्रजानांधर्म्ममैश्वर्यं इतिकाश्मीरकोराजावर्त्तमानःसशैशवे साहायकायसमरेननिमेकुरुपा
णडवैः आम्नायभङ्गात्तिर्णेष्ठनामस्कृत्यातःपरं पञ्चत्रिंशन्महीपालामग्नाविस्मृतिसागरे अथाभवल्लवोनाम
भूपालोभूमिभूषणं वेल्लयशोडक्कलापाः पीतिपात्रेजयश्रियः यस्यसेनानिनादेनजगदोत्विप्रदायिता तिर्मिरैवे
शिणाश्रिवेदीर्धनिद्राविधेयतां तेनषोडशभिर्लक्षैर्निर्हीनामश्मवेश्मनां कोटिनिष्पादनगरंलोलाख्यंनिरमीय
त दत्ताग्रहारंलेदर्यालेवारोद्विजपर्षदे सधामतिपशेधर्ग्यश्रीराहरोहमहाभुजः कुशेशयाख्यस्तत्सुतःप्रतापकु
शलःकुशाः कुरुहाराग्रहारस्यदातामूत्र्वदनन्तरं ततस्तस्यसुतःश्रापरिश्रनागकुलान्तकः ष्पर्णःशैशर्याप्रयःश्री

श्री·
रा·नं·
विदु ५

मानदेवेन्द्रः पार्थिवेन्द्रतो सावागिर्वाणसमयोः कर्मामत्याग्रहारयोः हरहासमितैः कृतैः क्रीतांल्लोकानक्रमा
ययौ अनन्तदेवमहिमादीर्थमचवनावहितः श्रुधसाश्चर्यंवयौ ऽभूत नरेन्द्रस्तस्मतोनृपः शान्तमस्त्रुः शान्तम·
न्तो गीर्वाणभिक्षात्ररक्षितः लेभेयस्य नरेन्द्रस्य नरेन्द्रोनायमानतो दरदेशान्तिकेकृतासौरकाख्ये सपत्तने श्रीमा
न्विहारे विदधे नरेंद्रभवनाभिधं तेनसमण्डलेः त्वण्डयशसा भाण्डपकर्म्मणा विहारः सुकृतो दारे निर्मितः सौ
रसाभिधः तस्मिन्निःसन्ततौ राज्ञि शान्तेऽन्यकुलोद्भवः बभार गोपरोनाम सम्भूपरवरोधरां गोपरो हस्तिशाला
ख्यमग्रहारमदारयोः सप्रदायद्विजन्मभ्यः पुण्यकर्म्मादिदेवयौ तस्यसूनुः सुवर्णाख्यस्ततोऽभूत्स्वर्णदोऽर्थिनां
सुवर्णमणिकुल्यायाः करालेयःप्रवर्त्तकः तत्सूनुर्जनकोनामप्रजातो जनकोपमः विहारमग्रहारञ्च जाले·
शाख्यञ्च निर्म्ममे शिवेनरस्तस्यसूनुः क्षितिहितनिशावीपतिः ततःश्रीमानदेवमाशीलोररक्षान्ततशासनः
राजाग्रहारयोः कर्त्ता शामाशामाधानारयोः सोऽभूद्रुद्रदेवः सूद्रामविहाराद्वसमाश्रयी प्रपौत्रः शङ्करदेवस्य सभूप
तेः प्रपितृव्यजः अथावहदर्शकाख्यः मत्समन्योवसेयशो यःशान्तहृजिनो राज्ञाप्रपश्चात्जिनशासनं सुकालेऽव
वितस्माईतस्माद्वीतस्मारसद्यमण्डलैः धर्म्मारण्यविहारान्तर्वितस्माच्चपुरेऽभवत् यत्कृतंवैत्यमत्रैयाव
यिशास्यतमेतणा सषस्सवनागेहानोलदैलेल्मीसमञ्चलेः गरीयसीपुरीश्रीमोक्षकेश्रीनगरीनृपः जीर्णा।

८

श्रीविजयेशस्य विनिर्वाणेऽथ यामये निष्कल्मषेणाश्रममयः प्राकारो येन कारितः सभायां विजयेशस्य मी
पेच विनिर्ममे शान्त्यावसादः प्रासादाव शोकेश्वरसंज्ञितौ म्लेच्छैः सञ्छादिते देशे सतत उच्छिन्नये नपः तपः
सन्तोषिताच्छ्रेभेभक्ते शान्तसम्हृतीसने सोऽयोऽभूज्जलोकोऽभूल्लोकस्य रतनायकः यो यशः श्रद्धया भूरेथया
ब्रह्माण्डमण्डले यस्यादिव्यप्रभावस्य कथाः श्रुतिपथं गताः आश्चर्याश्चर्यतो यो निनियते गुह्यदामपि कोटि
वेपिनिमिश्रे हिमरसेहाटकार्पणैः आसीत सपिरतोकर्मे हेमाण्डस्य भुवेत्तमः सेनन्म्या मः प्रविहेतनते ननाग
सतोऽन्तरं नाहाणे फणिकन्यानो निवेसे भोगभयतो तत्कालप्रवलपेहवैद्हवादिसमहहजित् प्रवधूतोऽभ
वत् सिद्धलस्य ज्ञानोपदेशकृत् विजयेश्वरनन्दी शाह्वेयज्जेहेशभृतते तस्य सत्यगिरोराज्ञः प्रतिज्ञा सन्देहोऽभवेत्
ग्रामे ग्रामेस्थितैरश्वैर्यावनैप्रतिषिद्धवान् स्वेनावहन्तेसततेनाराः कोऽपि सहनया सहद्धवसयानम्लेच्छाविन
स्यावन्ते विक्रमः जिगाय जैत्रयात्राभिम्मैर्हीमार्णवमेखलां सततोज्झ्रितलेनम्लेच्छाच्छादितमण्डलः स्यान
सञ्जटदिम्बन्तजैनैरयापिगायते निवान्धीकसकृज्ञायोतत्रत्नेसमन्वेशयन् यानन्वेर्पनिजेदेशायम्याश्वयव
हारिणः यथावद्धिमप्रामेष्ववहारयनादिभिः सामान्यदेशवद्राजेतावदस्मिन् हिमण्डले यस्तोपलेत्यना
घ्वतः कोषाघ्यत्स्वसपतिः हृतः शुरोयादेवतः समप्रकृतयोः भवन् शुगलके कर्मस्यामातिर्युम्यां णिनेना

ष्टादशकुलैता ततःप्रभृतिभूपेनकृतायैपिद्विरोस्थितिः १२ सविक्रमप्रभावाभ्यां समुपार्जितपाश्रिया विद
येवारवालादीनप्रहारानुदग्रधीः द्वारादिशुधदेशेषुप्रभावोग्राएणुदग्रया ईशानदेव्यातत्पत्नामातृचक्राणि
चक्रिरे श्रुतनेदिग्ग्राणःसर्व्वासान्तेवासिनोनृपः सेवनेसोदरादीनांनदीशास्यद्वयाध्ययात प्रतिष्ठांसेहहस
श्रीनगर्य्योवितन्वता तेननस्यीशसेस्पदानमेवेसोदरेविना विस्मारितोनित्यकृत्यंकार्य्यैर्व्यग्रतयैकदा विहृ
सोदरजलाप्लावनालाभडर्म्मनाः ग्रपशपत्रिर्जेत्सातस्यानादकस्माउस्थितेपपः ससोदराविसस्वादिवर्णिर्व्वाद्या
दिभिर्गुणैः ग्रगम प्राडभूतेसततस्नासिस्तीर्थेकृतनिमज्जनः गतान्दिहइस्पर्द्धोपमानीपर्थ्यामसमासदत ते
नजातपरीत्ताथैनिविश्मःसोदरान्तरे सपिधानाननःस्वर्णभृङ्गारःसुषिरोदरः दिनद्वयेनसाद्धेनप्रीतमसपुर
वाप्समः उन्नमग्रःसमहीभर्तेत्तस्याविच्छेदसंशये ज्रनेनतेदोशाएवासौभाक्रंभोगानवातरत हृष्टाहर्षक्रियामि
द्धिनेभवेनाहृगामयया राजलस्यकदाविमुव्रजतोविजयेश्वरं यथावेकाविदवलाभोजनेमार्गमध्यगा यथेष्ट
मशानेदानंततोः तेनप्रतिश्रुते अहृणोद्धिकृताभृतासानृमांसाश्रयोस्पृहा समन्तादिमांविरतत्तस्येराजेस
विग्रहात् ग्रनत्तोप्रददौभोक्तुंयदासैवंनदाव्रवीत् बौपिमतोऽसिभूपालकोःपिमतोजितव्रतः कारुण्येपा
णिशुहृदैयस्पेरकेमहात्मनः बौद्धभाषामजानानोमाहेश्वरतयानृपः कोवोपिमतोयंभद्देमांवेत्तीतिजगाद

दत्तो पुनर्नैभाषेतामूपेत्यातथ्यमत्ययोजने ग्रहेतत्स्यापिताबौद्धैः क्रोधादिप्रकृतैस्त्वया लोकालोकादिपार्श्व
स्थास्तामस्याः कृतिकावये बोधिसत्वैकशरणैः कोद्वेन्पस्तमसः दये लोके भगवतो लोकनाथादारभ्य के·
वन येजेतवोगमञ्जोघातबोधिसत्तानवेहितान् सागमेऽपि न कुर्यान्तिद्वमयावोपकुर्वते बोधिसत्वैवने
ष्यन्तितेविश्वपरणेयतः विहारत्वर्थनिचीषेहत्विड्ः प्रेरितः खलैः पुराभवान्नपयातक्रोधादिहारोदलने
यदा महाशाक्यः सन्नृपतिर्नेणकोवापितेनया तस्मिन्दृष्टेतकल्याणिभवितानेतमः दयः आसिद्धिराप्येरणी
यो विहारकरणायसः दत्वा स्वहेमसम्भारं त्वया मलिनितः खलैः तस्मिन्कृतेनजायेन विहारच्छेदवैशसे
नस्यतस्यैरकाणान्त्वप्राप्यश्चितेकृतेभवेत् क्रुद्धैर्बौद्धैरनुध्यातात्वद्धायप्रयाविता सत्रदिक्षासमाहूयबोधि
सत्वैस्त्वदेत्यहे क्रुत्वकं तस्मात्सत्वातिरेकस्त्वमिषादेवपरीक्षितः द्रोणपापायसम्हतास्वलितेसायपाम्य
हृ कृतप्रतिश्रवेणास्तिविहारकृतयेपुनः प्रहर्षोत्फुल्लनयनाकृत्यादेवीतिरोदधे प्रथकृत्वाश्रमेकृत्वाविहा
रेवसृपापिपः तस्मैवदीणतमसंकृत्यादेवीमनन्त्यत् विधायसोऽश्मप्रासादं तन्निदेशेदमापतिः भू
तोशुपायत्नमेकोषैः सृजोरत्नमयीद्दवी वीरमोचनतीर्थान्तर्गणरात्रेतनयस्यता ब्रह्मासनानिविष्टेन ध्यानविष्य
न्दमूर्तिना राज्ञाकनकवाहिन्याः सविरातपुण्यकर्मणा नदीप्रासमर्शेतोक्कणातेनानीयनकृणतो हादो

श्री· रा·त· स्ती· ८

6

दयाव्यसनीतदा गोनतिनिमसुप्यितं प्रददौ ज्येष्ठहृदयस्थावयो यवप्रपञ्चं सुकैश्वर्यं स्मयपर्यन्ते प्रतिदृष्टौ रमोव
ते पत्नी समभेदयो राजा सा पुत्र्यपिरिजापतेः अपि शोककुलोत्तव्यो यद्धान्याभिजनोऽभवः भूमिदामोदरो ना
मञ्जगोपजगतीपतिः अस्यापि जाम्बलितस्रो वैश्यो हेमराशिरलामणेः अपापिस्तपते यस्य प्रभावो भुक्तनाद्भुतः
हरप्रसादमात्रेण समञ्चरिञ्चनुराणिणा ववंयसगविनमसत्वेपेनवैश्रवणः स्वयं कुबेरइवयोराजाम ग्रः स्वा त्वावि
धायितः आदिप्ययगुह्यकात्रीवें गुह्यकेन मत्रयंयवत् सूदेदामोदरीयेयत्र स्यासीत् सखलतङरं सेतनाते ननतैवैब्ध
तकर्षेतोऽम्भःप्रतारणे हितंलोकामेरकिञ्चित्श्चिकीर्षोहृतनात्मनः रोहेतिहापिकृपसुरहामितष्ठएपतया
तृणं सहिकारयितेय दैर्घन्तेस्म स्वमण्डले दीर्घान्तश्रममयानृसेतं स्नायविद्धवर्णान्तये तपोविभ्रमनयाश्चि
त्वाद्विजातानाम्दुग्रनेजसा नादशाम पिपेक्षु सुः प्रभावस्यविपर्यये दायादादिबलैर्नेष्टहष्टाभूयः सखास्थिता
श्रीविश्रांवसया राजा मपुनः सम्भवात्पुनः आहार्यमस्थितः स्नातेद्विजैः कैश्चिदुपस्थितैः प्राकृस्नानाद्धोज
ते राजा सकदाचिद्याचन पिपासुनाविततन्तान्नर्षेदानेनावधीरिते तदाप्रभावामेतस्पृतांधुनीमग्रतोऽभ्युः
सेयंवितताहैनोभोजयास्मानसंतेरिति उक्तोऽपिमायाविहितामत्वासीतसरिदाहृति भोज्यंददातिनाऽस्ना
तोविप्राः सर्पैस्तमाप्नते तेनैतत्क्षाल्तमप्राप्य स्वैतः सर्पोभवेतिते प्रयोषमेकैर्नेवाह्नाश्रुत्वारामायणेनव शाप ८

स्पर्शान्निर्भविनैत्सूत्रिरैतेप्रसादिताः सदामोदयसदान्नयौवनद्रूरसदन्वया पुणोषणाख्यासधर्मेनजैनैरपापि
लसते अथाभवन्स्वनामांकपुरत्रयविधायिनः हुष्कजुष्ककनिष्काख्यास्त्रयस्तत्रैवपार्थिवाः सविहारस्य
निर्म्माताजुष्कोजुष्कपुरस्ययः जयस्वामिपुरस्यापिशुद्धधीःसविधायकः तेतुरुष्कान्वयोद्भूताअपिपुण्याश्रया
नृपाः शुष्कलेत्रादिदेशेषुमठचैत्यादिचक्रिरे प्राज्येराज्यक्षणेतेषांप्रायःकाश्मीरमण्डलं भोज्यमास्तेस्मबौ-
द्धानांप्रव्रज्योर्जिततेजसां तदोभगवतःशाक्यसिंहस्यपरनिर्वृतेः अस्मिन्महीलोकधातौसार्द्धंवर्षशतंह्यगात्
बोधिसत्वश्चदेशेऽस्मिन्नेकभूमीश्वरोऽभवत् सतुनागार्जुनःश्रीमान्षडर्हद्वनसंश्रयी अथनिष्कण्टको-
राजाकण्टकोत्साग्रहारदः अभीर्वभूवाभिमन्युःशतमन्युरिवापरः स्वनामांकशशांकांकशेखरंविरचय्यस
पार्थिविभवं श्रीमानभिमन्युपुरंव्यधात् चंद्राचार्यादिभिर्लब्ध्वादेशंतस्मात्तदागमं प्रवर्तितंमहाभाष्यं
स्वंचव्याकरणंकृतं तस्मिन्नवसरेबौद्धादेशेप्रबलतांययुः नागार्जुनेनसुधियाबोधिसत्वेनपालिताः ते
वादिनःपराजित्यवादेनानिखिलान्बुधान् क्रियांनीलपुराणोक्तामच्छिदन्नागमद्विषः मण्डलेविप्लुता
चारेविच्छिन्नबलिकर्म्मभिः नागैर्जनक्षयश्चक्रेप्रभूतहिमवर्षिभिः हिमार्त्यावौद्धबाधायपतेत्योश्शतिव
त्सरे शीतेदान्ताभिसारादौषण्मासान्पार्थिवोऽवसत् ९८ तदाप्रभावःकोऽप्यासीद्बलिहोमविधायिनः

श्री
रा.त.

नातश्चपन्नगद्वेषाद्धिमाबौद्धास्तनियन्तेगताः नीलमुद्दिश्यदेशस्यरक्षितारंमहेश्वरं काश्यपश्चन्द्रदेवाख्यस्त
पसेपितततोद्विजः तस्यप्रसन्नतांयातोनीलस्तद्दिनविप्लवं न्यवारयत्तजगादापिस्वपुराणविधिंपुनः प्राप
नवेइदेवेनशामितोयक्षविप्लवः द्वितीयेनतुदेशेऽस्मिन्दुःसहोभिक्षुविप्लवः राजातृतीयगोनर्दःश्रीमरान्नल
दन्तरे यात्रायागादिनागानांप्रावर्त्तयतपूर्ववत् राज्ञाप्रवर्त्तितेनेनपुनर्नीलोदितेविधौ भिक्षवोहिमदोषाश्चप्र
न्वतःप्रशमंययुः कालेकालेप्रजापुण्यैः सम्भवन्तिमहीभुजः येमण्डलस्यक्रियतेदूरोन्नत्रस्ययोजने येप्र
जापीडनपराः सावितपयन्तिसान्वयाः नष्टेनयेयोजयेयुस्तेषांवंशानुगाःश्रियः इत्येततप्रतिहन्नान्तेदेवेऽस्मिन्
वीस्वलक्षणं भाविनांभूमिपालानांशास्त्रेस्येषुभाशुभं नवीकृतवतोदेशंतस्यवंशेगोविन्दमही सिद्धैःप्रवरसेना
द्यैश्चिरंभुक्तासुकर्मभिः ॥ गोनर्दान्वयिनामाद्यःसरत्नूणांरघुर्यथा नृपतिःकाश्यपेयोवर्षान्पञ्चत्रिंशतिम
न्वशात् वर्षषष्ठिंसषण्मासैःषड्भिर्वर्षैर्विवर्ज्जिता विभीषणाभिधोऽस्त्यन्तत्रितिगोनर्दनन्दनः इन्द्रजिद्रावण
एवास्तोपितापितृनृपोक्रमात् पञ्चत्रिंशत्सहार्द्धैश्चवर्षाणिशशपोर्युः विन्दुरेखोत्तविर्यस्यदृष्टाभावर्य
शेसिनी सरावणस्यपूजार्थंलिङ्गंभातिवटेश्वरः वनःपालमठस्यान्तःकृतापाराधिभूभजा वटेश्वरायनिर्विलं
तेनेकाश्मीरमण्डले पञ्चत्रिंशानमन्दानोत्कोत्तुभोजमहाभुजः एवमणदेनाशिभूत्तनः सार्द्धमन्योविभीषणः ॥

किन्नराणपरनामाथकिन्नरैर्गीतविक्रमः विभीषणस्यपुत्रोभद्रकरनामानराधिपः सदाचारोऽपिसन्नृपःप्रजाभा
ग्यविपर्ययैः यथाह्विषयदोषेणमहानर्थपरम्परा विहारेनिवसन्नेककिन्नरग्रामवर्तिनि तस्ययोगबला
त्कोऽपिश्रमणोऽपाहरत्प्रियां विहाराणांसहस्राणितत्कोपाच्चिर्द्ददाहसः ग्रन्थिग्रहत्वनत्रुमानुद्दिनैसंध्य·
मठाश्रयैः २० स्वदायणेराजपथैर्नौयानोज्वलनिम्नगे स्फीतपुष्पफलोद्यानेस्वर्गसेवाभिधान्तरे दिग्जयो·
पार्जितैर्न्निर्जितैर्जितविनिशापन्नवे विनस्तापुलिनेनेननगरेनिरमीयत पुगालकम् तत्रैकस्मिन्किलोद्यानेस्वच्छ
स्वादुजलान्विते आसीत्तत्रपुरवसोनाम्नोनागस्यवसतिःसरः कदाचित्तस्यहृदाध्यक्षोनामध्यदिनेशुवा स्वा
यार्थ्यीततत्सरःकच्छेविशालोऽसोऽविशद्द्विजः सच्छायपादपतलेसमीरैःशमितक्लमः शनैर्जलसपमस्पृश्य
भोक्तुंसक्तुन्सबक्रमे तानपाणौदस्त्तैवाथतेनतीरविहारिभिः दृष्टर्नमार्कार्णतोहंसैःसुसुवेन्तपुरधुतिः २५
निर्गतेमञ्जरीकुञ्जादयपपतत्पुरतस्ततः कस्तेनीलनिचोलिन्यौसकेविस्राहलोचने कास्मिकापद्मरागाङ्ग
नाललीलायितस्पृशा मनोज्ञयवलापांगनितीयोऽञ्जनरेखया हारिनेत्राञ्चलेमेदमाहतान्दोलनाकुलैः
स्तनांशोत्सुप्रोहृपयताकापल्लवैरिव तिलकं तेशशांकाननेदृष्टाशनैरम्पर्णमागते विरतामाशनाद्रम्भात
मर्ङ्गीर्डजडीकृतः भज्ज्ञातेककच्छगव्याणांशिम्बीरम्भजलोचने तेपुनर्हरवातगेकिञ्चिद्व्यापारितेक्षणः

श्री॰
रा॰त॰
क्री
८
4

आकृते होपि गीदृशा भोज्यमेतदिति द्विजः ध्यायन्कृपार्द्रः सम्मान्य सतेसत्कृतभोजयत् उपविष्टेव सेशुद्ध
पुष्टकैश्चाटुसीत्कृतैः तयोः पाद्यपानीयं सरसः स्वच्छशीतले आचान्ते शुचि तांशामेकृतासनपरिग्रहे ततश्च
वीजयन् पर्णेनालंहेतैरभाषत भवन्तौ सर्व्वसत्कृतैः कैश्चित्सम्भ्रमदर्शनैः चापलादिप्रमुखलभान् प्रभुर्मिख्रनपंज
नः कल्याणिनौ भोः कतमागुण्यजातिः परिष्कृता कुत्र वा स्क्रान्तमेतादृश्विरसं येन भज्यते एकान्तमस्वेविद्यावा॰
मस्त्वमसःस्यते स्वाडभोऽक्रयमसाध्यं किमीदृशोपभज्यते पित्रादिविषायथैडायप्रदातेपरिकल्पिता इत्यावन्य
हमेषामेवेड्लेखापवीयमी पुनर्हिजोऽभ्यधादेवं नेक्षि चर्म्मं किमाश्रिवः नाभ्यामवादिनातो ऽद्य हे हस्वेति
सदृवक्ष्मतो जेष्टः स्वकृष्णात्वादशैपायाद्यैतद्धकस्मते आगते शूद्रयानेय संप्रदिस्तानास्यामि भुवे इत्यस्मा
वामपितरा तदभ्यर्णे कृतास्थिती इत्युक्त्वा फणिकन्यैते द्वणादालंतिरोहिते क्रमान्तु प्रवहतेसोऽथ्यनटवा
रणेसङ्कुलः शेषिलोकसमाकीर्णोस्तत्रयात्रामहोत्सवः द्विजोऽपि कौतुकाकृष्टः पर्य्यटन्नरेणामजस्त्रा कस्मो
क्रविद्रूत्रानस्यनागस्यातिकमायर्यो पार्श्वस्थिताभ्यां कन्याभ्यां सर्व्वमावेदितोऽथ्यसः द्विजन्मनेत्याजहार
स्वागतेनाग नायकः ततः कथान्तरेक्वापि दृष्टः कारणमापदो जगादते द्विजन्मानेनिःश्वस्यश्वसनाशनः
अभिमानवतोऽष्टस्यन्तुः कामपकाविवेकिनो प्रमतेवशपभोगयानोडः खोनामपकाशते परडःखमाकर्ण्यस ८

भावमूजनो जनः उपकारासमर्थत्वान्न प्राप्नोति हृदयव्यथां हीनत्वं बहु मन्यते हि दिशुवे पश्चे ३ नु कस्मात्कि भिर्वं के
निन्दति योगपत्नोम्मितमतिः कुर्वन्नात्मनीनात्मनः गार्ह्यापायनिषेवणे कथयति स्यात्सवेदनूयापदेश्युता दुःखे
महत्त्वदोषितनुते पीडांजनः प्राकृतः अतएव विवक्षूणां यावदायुस्समानसे दौर्गास्यलब्धे दुःखानि दहन्त
नैविनानलः २२ कः स्वभावगम्भीराणेतलदत्तपेद्बहिरापदं वालापदेशेन मूत्वेन परिमानयकाश्यते तदस्मि चेत
यो न्वेल्पाहस्त्वनिति व्यक्तिमागते न वाग्रे गोपने माधेन ममाप्युपपद्यते तथाय स्वहितार्थायनिसर्गसरलात्मना
ईषत्प्रयासः कल्याणि न क्रियतां यदि शक्यते योयं तत्र तले मे उदुम्बरलोहपपतेश्मनी अस्मन्नाशस्य पालेन कादि
शीकाः कृतावयं अभुक्तो मासिकैरन्नैर्न वेतनाया नेभुज्यते अयं नास्तिवते मे न समस्मयेन हतावयं देवाणि रक्तवेतमस्मि
न्नूह ह्यापि फलमस्मदे भोक्तुं नैव समर्थाः स्मः येनात्र वसरिजले न शक्नुमः यथाश्रयेण समयादेषैनेषिकः योग्
यं प्रतिक्रियां विप्राउपमशुपकर्तृषु सतयत्तितनोनाम मकापत्नपरोहिजः अविंतयदिवारात्रौ शास्य पालस्य वः
न्वनो गृहंतस्य वहिः देवकुटीगर्भ कृतनस्थितेः पश्यमानात्रभाण्डानं नैवात्रेत्यादिपमनः भक्ष्यानपवतनास्मि
नेत्नणादेवजहारसः अत्रेहोद्रः करकासारवर्षीस्फीतां फलश्रियं २५ तन्न स्वगुल्मानदादिश्चः सरसोऽभ्यसमागते
कृतोपकारमत्येषु निर्जोवीमनयद्विजं सतत्रपितरादेशात कल्याणभ्यां विहिताहेणः अमत्यमूलभेभीगोवत्नोषत

श्री॰
रा॰ज॰
द्वी॰ ५
९

दिनेदिने कालेनसर्व्वानामेवअस्तांभवेगंतस्रुयतः प्रतिश्रुतेवरंनागवेंद्दलेत्वामयावत सम्यक्यायोग्यमर्पितेकृतन
नवशासदः संविभेजेमभजगाःकृत्सयावधनेनच एवंनागवराभ्रश्रियस्तस्याद्विजन्मनः महात्त्वरभूरेकालस्ले
लैनिस्तात्सवेर्येयो ५४४ भजगेंद्रतनूजापिनेपितेपतिदेवता श्वेताघयनूपराध्येश्रीपीलावारादिभिर्गुणैः
तस्यांकदाचित्सौधाग्रस्थितायांश्रेराननाद्वहिः ध्रातपायोजिकृतेधान्यंतुमजेविहरन्हयः तेवारयितुमाहूताभृः
त्यानातासन्तूर्हेयदा शिजानमञ्जुमञ्जीरासातदावानरतस्वयं एकहस्तसूतावेरास्तस्तशीर्षांशुकान्तया तथ्या
पाणिसरोजेनयाद्वितासोऽयनाडितः भोजपस्रुनुस्तृत्ययातस्यफाणिस्वीस्पर्शेनस्तनः सोवर्णीयाणिमुद्राके
तरगस्पादयधत तस्मिन्कालेनरोराजावीरैस्तावाहुलोचनो शुन्नाद्विजबभूतस्यौआगेवांकुरितस्मरः तस्या
यावन्तस्त्मनमंतःकरणवारणे बलान्नियमितेनासीदपवादभयांकुशः तस्मिन्नुहूहराणाग्रिविम्बवैभूपतेः
पुनः उवाहहृयहेतानोहमवालानुकारिनो वक्रेपर्य्यस्तमर्य्यादः सरलांगुलिशयेभिना सकाञ्चनकराके
नशाशांकेनेववारिधिः ब्रीडानिगडितिम्भेकोहतेराकृतशोभिभिः नामुपक्रेदयनुसोऽयसेदरीमदवेजयत् २४५
सर्व्वोपायैरसाध्यास्त्वविपस्तस्मतिरथसौ तेनायावतलस्सेनरागान्ध्यानांकुतस्त्वया श्रयतिभेतसर्नौतस्मात्दपिश्रा
मवतासकृत् हठेनेहृन्तेताराताससमादिश्यन्तसैनिकाः तेश्हाग्रेकृतास्कन्दोनिरोताम्सेनववर्त्मना ज्ञाणाग्येनाग ५

भवनेसञ्जातिःप्राविशद्द्विजः ताभ्यामभ्येत्यहन्तानेतेनतस्मिन्निवेदिते क्रोधान्धःसरभसस्तस्मादुज्जगामफणी
श्वरः उद्गर्जेञ्जिह्मजीमूतजनितध्वान्तसन्ततिः सर्वौराशनिवर्षेणददाहसभुरेन्द्रपे॥दग्धप्राणेषुराविगलद्धसासृ
क्स्नेहवाहिनी मधूरवेड्डकांकेववितस्तासमपद्यत शरणायप्रविष्टानांभयाद्वक्रपरोतिके महतौत्रिरदग्ध
नसहस्राणिशरीरिणां मधुकैटभयोर्मेदःशाशृन्वौरिववक्रिणं दग्धनांप्राणिनांतन्मदासन्वींगमसृक्शात्
स्वमासप्रवसोनागीरसमणप्राख्वाङिगहृदात् साहायकायापमराधीन्समादायनदायपौ सयोजनाधिकेशेष
मार्गेस्याशान्तहृदरे कनकायोनिशम्याश्मवर्षग्रामेधुतजहौ योजनातिततःपञ्चजातनाग्राममधराशिला सार
मणप्टवीत्यधायस्ति स्थूलाशिलाविला वोरंजनदलपंकनाशतःसानुशयोऽथद्विः लोकापवादनिर्विण्णःस्नान
मुक्त्यनघयौ दुरयास्त्रिधवलेनेनसर्वौहृरगिरौहृते श्रमरेश्वरयात्रायांजनैरथापिदृश्यते भुवश्रान्तग्रहात्रा
गीभूतस्यापिद्विजन्मनः जामातृसरश्चत्यमानववप्रोषितेस्मरः प्राजानोपालनयाजान्निःशोकत्वयकारिणः प्रक
स्मादेतकाःकेविवस्मवन्तितथाविधाः प्रथापितस्त्रेदग्धभुभ्रीभूतञ्चतन्मरः उपवक्रधरेहह्लाकथयेयसम्यं
तेजनैः राज्ञोरागःक्रियात्वामदोषःस्वल्पहशेमते तत्तस्यतेनसंहृतेयत्राभूत्कापिकस्यचित् सतीदैवतविप्राणां
मथैकस्यप्रकोपतः श्रुताहिप्रतिहन्तानन्तेत्रैलोक्यस्यापिविप्लवः चत्वारिंशतमब्दानसमासैश्चैनात्रिभिःसमं भव

मेकाले निवृषाडुर्गये नवर्षयथौ ॥ अथाल्पकालमेहेहप्राकाराहाल्मण्डले ॥ ततःकिं व्रतपुरे लेभे गान्धर्वनगरोयमो
श्री· एकस्तननयस्तस्यैव विज्ञातकर्म्मणांगतेः ॥ तथा श्री विजयदेवेनीतःप्राणैर्भतन्त्रजे ॥ राजासिद्धाभिधःसोऽस्यतत्पानिः
रा·त· शोषिते जने ॥ नवीनकारजलदीहावदग्धमिवाचले ॥ इति हृन्ने महाश्चर्य्यं तस्यापि वै महात्मनेः ॥ संसारासारतालेनशापउ
स्त्री· णोपदेशतो ॥ भोगयोगेनमालिन्यं नेतुं समयागतोऽपिसः ॥ नशक्यतेस्म पंकेन प्रतिमेदुरिवामलः ॥ दर्पज्वरोष्मभूपाल
१० मध्ये निर्व्वापयतोऽनिशं ॥ अथाशनिकलामौलिं तस्यैवाहूयते यथौ ॥ राणितेगुणिनानेन मार्गे स्फुरणमिवाजृम्भता
10 त्विणेडुमण्डनाख्यो यो मण्डनतमस्विणिते ॥ राजमल्लस्यैव राजश्रीः परलोकानुगामभवत् ॥ यत्नामयो जयपडुतो यस्मिन्नेणा
ममिवारिणा ॥ षष्ठिमन्दानप्रणाम्यो नीमामन्त्रानुवरान्वितः ॥ आहरोह सदेहोऽसौ लोकान्क्वशिशिरवामणोः
भृत्यान्तरे समाश्रित्य प्रयपुःशोचनीयतां ॥ तन्मते तु समालम्ब्य शंभुभवनवेयतो ॥ यात्ताश्रितःकिलसमाश्रयणी
यत्नभ्योनियोगातिं जगतिसर्व्वेजनाखिलां वा ॥ राज्ञस्तस्य स्तुणगुणाःश्वितरूपयेत्नः पृथ्वाश्रयीमहाराशिरोभविह
छिमेति ॥ सिद्धःसिद्धःसदेहोऽयमितिगाहेस्मादिवि ॥ मोहाचयन्तोऽज्ञानपन्नयरहंममवामयान ॥ उत्पलादेरितिख्या
तिं ये शालात्ततयागतः ॥ तन्मते त्रिंशते साष्टाद्धवर्षाणामन्वशान्महीं ॥ तस्य सूनुर्हिरण्याख्यःस नामाकेशवंयथा
त ददौ समस्त्रिंशते वर्षानसमासांश्चभुक्तवान् ॥ हिरण्यकुलइत्यस्य हिरण्यादस्य चात्मजः ॥ षष्टिंषष्टिंवमसुकु १०

लसन्तमृनरभवत्समाः २८॥ अथम्लेच्छगणाकीर्णे मण्डले चण्डचेष्टितः तस्यात्मजोऽभून्मिहिरकुलः कालो
पमो नृपः दक्षिणांशान्तकस्याशां स्पर्द्धयाजेन मृपता यस्मिन्पावृत्तमरहरिद्भाग्यामिवान्तके सान्निध्येयस्य
सैन्यानहन्यमानानाशानोल्मुकान् अजानन्गृध्रकाकादीन्हृष्टाग्रेयावतोजनाः दिवारात्रेहतप्राणिमहारथप
रिवारितः योऽभन्नृपालवेतालो विलासभवनेष्वपि वालेष्वकरुणास्त्रीषु घृणावद्धेषु गौरवे नवभूवन्नृशंसः
स्य यस्य वोराहतेश्वेतः २९४ सजातदेवीमश्रौन सिंहलांशुककञ्चुकां हेमपादाङ्कितकुचां हृष्ट्वाजज्वालमन्यु
ना सिंहलेषु नरेन्द्राङ्घ्रिर्मुद्राङ्कः क्रियतेपटः इतिकञ्चुकिनापृष्टेनोक्तोयात्रामथाततः तत्सेनाकुम्भिदाना
म्भोनिम्नगाकृतसंगमः यमुनालिंगनप्रीतिं प्रपेदे दक्षिणार्णवः ससिंहलेन्द्रेणसमं संरम्भाडद्पाटयत् विरे
णवरणाम्भःप्रियालोकनजोत्सवे हूणसैन्यमालोकालेकासौयेनिशाचराः भूयोऽपिराघवोद्योगमाशंग
काश्चचकाम्बिरे २९ सतत्रान्यंनृपंदत्वातीव्रशक्तिमपाहरत् पटंयमुषदेवाख्यंमार्तण्डप्रतिमांकिते स्वाप्त
न्वोलकर्णाटनाटादीन्मनरेश्वरान् सिंधुरानिवगोयेभोगंयेनैवव्यथारयत् तस्मिन्प्रयातेप्राप्तेऽभ्यः श
शोभस्तत्पराभवे नगर्यांनरनाथेभ्यस्तुसदहालमेखलाः काश्मीरेद्वारमासाद्यमृत्तभ्रष्टस्यदन्तिनः
श्रुत्वामस्याम्लेजेद्योषंतोषरोमाञ्चितोऽभवत् तदाकर्णेनसंरम्भेसहर्षोऽप्यविरुद्धधीः पातमम्बहतैङ्गा

श्रीः
रा·त·
क्रीः
११
॥

णं हठेन निरलोठयत् स्पर्शीः ङ्गानि यथा वा वेकीर्न्नेनपापिनो नया संस्पृष्येदतो नो क्रान्तस्या पापिनः शोमता कोवेम
ङ्गतवेष्यानो क्रन्तेप्राकृतवेनसा यम्म्मृकृतमस्माप्ति हेतोः सोः पिपदादरे श्रीनगर्य्यांहि डन्तुद्धिर्विदधेमिहिरेश्वरं
होलाढ्यायो समिहिरपुरालंघ्रपुपन्नने अग्रहारानजगृहिरे गांधारब्राह्मणास्तनः समानशीलास्तस्यैव भुवेतेः
पिहिजाधमाः भगिनीवर्गसम्भोगनिर्लज्जास्तेक्षवेशजाः स्नुषासंगनिसका स्वदारदाः संतिपापिनः २१० वस्त्र·
भावैस्तथा भार्या भार्य्याविक्रयकारिणः परोपभोगितास्तेषां निर्लज्जास्तर्हि योषितः सेवागमः फणिभजेशयितो
पकारः श्रीणमितिहंसमसलोजनलदानयश्च प्रीतेः समानहविर्तैव भवेन्नितान्तेदानैः प्रतिग्रहकृतस्यपरस्परस्य सव
र्षं समतिम्भकाम्भवेभल्लोकभैरवः भूरिरोगार्दितवपुः प्राविशज्जातवेदसे सोः यत्रिकोटिहासस्कोयः स्वात्मस्यापिति·
र्हूंणैः देहत्यागेः स्वर्गगणाडम्बरारेति भारती २१५ इत्स्त्रयैर्मतेतेषामप्येवपरिहारदः लिणउयन्नीनहूणताम
ग्रहारादिकर्म्मभिः प्राक्रान्तदारदैर्भीहैम्लेक्षैरशुविकर्म्मभिः विनष्टधर्म्मदेशेः स्मिनपुणापकारप्रवर्त्तने प्राग्रंदे
शगन्सप्तसंस्थाप्यध्वन्तेनोदाहरणं तथः सेकल्प्यस्तवगुदाहेशायश्चिन्नक्रियाव्यधात् अनन्तवाग्रहाराणां सहस्रं प्रस
पादयत् गांधारदेशजातेभ्यो द्विजेभ्यो विजयेश्वरे त्रिरात्रेगामिये नादिग्णैयः फलकेनदा वन्हिप्रदीप्तसह
सापर्य्येसेसांतन्वेजहौ इत्येतास्मिज्ज्ञनानास्याये केविदयभिचारिणि आहुः श्रृकषसिंहस्य क्रौर्य्येन तस्याविगर्हिते ११

कुलके येनागेन हृषास्पृष्टेन गरेणाभवन् वेशाः तेषां नाशाय हत्मान्ते शृंखौ क्रं जगदुः परे प्रवतारयतस्तस्य वेदक्का
ल्याभिधां नदी प्रशक्ता त्मूलनामध्येशिलाभद्विन्नकारिणी ततः कृततपाः स प्रेदेवैहृक्तः सम्भूपतिः यत्नाःशिला
यां बलवानत्र स्ववायौ त्रनिहन्ति साधीस्पृशन्ति चेदानोनिरोद्धुं न च शक्नुयात् ततोऽपरेद्युः सप्रोक्तोः शिलायां तेन का
रितं १२४ नाम्नतामकुलस्त्रीपुष्प्यर्थं यत्नास्वयाबलात् वेद्भवत्याख्यपास्पृष्टा कुलाल्यासामहाशिला कोटित्रयेन
रणतिःकुहरेसेनागमात ततः सपतिश्रान्तः पुत्राणामवधीत् कुलयोषितो इयं वाम्यमतेख्यातिः प्रथते तच्यतःश्रुतः
प्रभयामतिमित्रापि प्राणिहिंसागरीयसी एवं दृष्टोऽपि यद्राजा सम्भूपनहतो जनैः तत्कर्मकारयद्भिस्तैर्देवतैरे
वरादितः प्रजाप्राणोद्दैर्यमन्त्री प्रश्विरा तस्मिन् लयं गते एकस्तत्र भवःपौरैः सदाचारोऽभ्यषिच्यत ११ तयापि श्रुते
संस्काराम् कृतामन्दै येजनैः एमपानविहितैर्लीलावैषमनीवनृपास्पदे श्रुतिमतापराजानः सजनाद्धादको १
भवत् जलौघोः जलदष्पामासापानयदिनादिव लोकांतनादिवायान्तैर्मैतेयमैतदा जनः प्रभयज्वपराहतैः प्र
वासाद्धहनादिव सर्वकेशवकः प्रश्रैवकवत्यापराणतथा कृत्वा पुरेपरार्थ्य श्रीलवणेत्यामिषं व्ययात् तत्र विषादि
त्वैषाणं सत्त्रयोदशवासरान् प्रभ्यसाहृयतभूपेन तेन दृष्ट्वा प्रशमसता प्रथयोगेश्वरी काविद्रहाख्यारजनीमुखे
कृत्वा कान्ताकृतिकाम्यामपनस्येव विशाम्पतिं तयामनोहरैस्तैस्तैर्वचनैर्लपितस्फूर्तिः सपागोत्सवमाहात्म्यं द

श्री॰
रा॰त॰
डी॰
१२
12

हृहृत्प्रेमसमेअत पुत्रपौत्रप्रपौत्रान्वितःस्वान्तस्त्रततोगतः चक्रवर्त्तीनयातिस्येदेवीचक्रेपहारतो कर्म्मणानेत
सिद्धायाचोमाक्रमणस्तूवकं जातस्तदाहृयेतस्याहूषत्यपापिहृपपते देवःश्रीनकपालेशोमान्त्वक्रेशिलाव
स्था त्वीरेमठे पुतहार्मास्स्तिमयापिगच्छति दैव्याकुलतरोःकंदः स्थितिनन्दोऽवशेषितः ततस्तस्यसुत
स्त्रिशाहृत्सगानत्वपाल्मंहो द्वापञ्चाशतमन्दान् दमांहौवमासौतदात्मजः श्रपासीहमहनन्दाख्यःप्रख्यातस
रशास्त्रहृत् नरःषष्ठिनसमहनुस्ताबतोऽदशतत्सुतः वर्षाचमहद्दिमग्रामेयोऽत्रबालमकारयत् जगोप
गोपादित्योऽष्टदशांमहीपोनदात्मजः वसोश्रमप्रसवेलादर्शिनादिषुगोदयः सत्वोलत्वोगिकाहाडिग्रामे
स्कन्दपुराभिधान् ग्रामाङ्गादिसुत्वोष्वाग्रहारान्यःप्रत्यपादयत् जेहेश्वरेप्रतिष्ठाप्यगोपाझावीर्य्यदेशजाः
गोपाग्रहारानुत्कृतिनायेनस्वीकारितान्द्विजाः भूद्वीरवाटिकार्यापोतिन्द्वोस्यलभनाथिनः स्वासतायोख्याति
श्रात्रिनाचारविवर्जितान् श्रन्यांस्थानीयदेशेभ्यःपुण्यपभ्योवश्विकादिषु पावनानग्रहारेषुद्वास्स्मणान्समन्यशेष
यत् उत्तमालोकपालोयमितिलब्धप्रशास्तिपः श्राम्रवान्विनायकेवदलमेनपशुद्धयं सषड्दिनोववर्षेशा
हिंपालयित्वासमेदिनी भोक्तुंपुण्यपरीपाकंलोकान्सुकृतिनामगात् २५ गोकर्णस्तत्सुतःद्वौएगोगा
कर्णेश्वरकृदेदे श्रुपञ्चाशतंवर्षास्त्रिशानझाविवर्जितान् सुतन्नेवेंद्रादित्योऽस्याविलविलासाभियोऽभवत् १२

भूतेश्वरप्रतिष्ठानामन्तर्धिप्रणाशकारकः दिग्यान्तग्रहभाग्याभियोयस्यागुहर्षयात् उग्रेशोमानवकश्चप्रभावो
दग्रविग्रहः भूनाषट्त्रिंशानेवर्षाणांशतेवाञ्छाविभ्रमैवः सदीर्घैरनघान्लोकानासदत्सुकृतैःकृती युधिष्ठिरा
भिधानोऽभूदथराजानदात्मजः यःसत्क्रमान्ततयालोकैःकथितोऽन्धयुधिष्ठिरः ३५५ तेनक्रमागतेराज्येसावा
धानेनशासता अत्यन्तेमितेकालेपूर्वभूपालपद्धतिः कालेक्रियत्यपिततोयात्समाप्यवशाद्दसौ सिषेवे
श्रीमदक्षीवोयत्किञ्चनविधायिनो नालग्रहीदनुग्राह्यान्स्वसञ्चग्राहधीमतः नप्रहृतोपचाराणांप्रागिवासीत
प्रियंकरः दुर्विषयषदास्थाकेनिर्विशेषसमाजितैः परिगत्द्वेसह्यस्यातोजाततेजोबधैर्बुधैः सर्वेश्चसमहद्धिषे
गुणोऽप्येवल्लयोगिनः अकीर्तिहेतुःसमहान्दोषस्तत्पृथिवीपतेः ३६० नयद्विर्गुणतोदोषान्दोषतश्चगुणान्वि
दैः सत्वमप्रतिमस्वक्रेशानकैस्त्वीजितोपमः वोमर्मच्छेदिनीदीर्घैर्नर्मशाम्बकथाविदैः अतीव्रशोविनानस
कोऽपिभयदाभवत् युक्तोमियाशुणग्राहीपरोक्षेदोषदर्शकः अश्लिष्यादत्तेभूभृत्सोऽभूद्दृष्टोऽनुजीवि
नो मनागनवधानेनस्खलनस्तस्यभूपतेः प्रत्येराज्यस्थितिरगात्सर्वेरेणिमित्सवतो उपेविनास्यनिद्रौहेरयते
नाजितात्मनः अप्यलन्यबलात्तस्यनाशायज्ञोहिमेत्त्रिणः ३६५ प्रभोःसेकोचिताल्लेलेश्वरद्धिनिरवग्रहं राज्यं
जिहीषवोभूपाश्चक्रिरेभूम्यनेनराः तदनुप्राणिताःसर्वेनेनानादिगाश्रयाः आसन्नराज्यामिषंयाशेषेणाऽव

श्री॰
राज॰
श्री॰
गी॰
१२
13

समसम्भ्रमाः प्रणोत्यन्नभयो राजानश्यन्नाकनिजस्थितिं यवनस्थापयितृयन्त्रच्युतोकाष्ठः शिलामिव विरक्तस्तेत्समा
भङ्गेनस्मिन्राज्ये विसंष्ठुले उपायोः ष्ठास्थितेर्हेतुर्नैकः कस्यनपथ्ये स्वदोषान्नास्थितिं शमो हन्यादस्मान्स सेशये
विविक्तेतिनसामान्यमजशृङ्गनिर्जमेत्त्विशः २॥ अथनिहतभुस्लेमन्नडाबलैर्नृपमन्दिरे यवहितजनाक्रन्दैर्भेरीरवे
रतिभैरवैः मदकरिघटाकेतुव्याप्तयानिहडवविभ्रमा भवनवलभीः सैन्योदिवापि तमोहताः नैगन्तुस्वभवो निवा
वितरणोदतैः व काप्य ततस्तत्क्षोभेनेगरोतरात्स्नृपतिस्त्यात्पर्थ्यतो निर्ययौ राजानेयरजौगरालल्लनाप्र
स्थानसमन्दर्शं तत्वम्पसौरजनाग्रलाजकणिकाकीर्स्लैनराजाधना राज्यच्युतस्यबहुशः परिवारगामाः कोपा
दितस्यरिपवो व्रजतो विनष्टैः पुन्नौरुहोविगलितस्यनगेइ शृङ्गाह्वल्लीफलादिरभसादिवगण्डशैलाः रम्यैः
शैलपथैर्व्रजनश्रमवशाद्व्यापाश्रितः श्यामविनामासीनः प्रचलायितेन समहदुःखं विसस्मार सः हूणानामरक्तु
कैतैः श्रुतिपथप्रामैः प्रवृद्धस्त्वमूर्च्छयानिर्झरवारिभिः सहमनाः प्रत्यभैनिमज्जन्निव नानावीरुत्तृणपरिमलैर्हृद्यगो
यावनोन्नीरमः दोभप्रतिहताश्शीलाः पिच्छिला स्वाद्धिकुल्याः कान्ताग्रामेनिर्विसकिसलयव्याप्य सखयोग
लेखैरत्युत्सङ्गनिहिततनुभिर्भक्तैस्तेनसद्दारैः पथ्यैस्लादितययौ लोकसविर्विदूरीभवन्मण्डले द्रागामेत्य
तेजहत्स नृपतेर्दारैरपुष्पाजलीन दौणीप्रवविकोसेपततिन मग्नएणेन्दुस्त्वनीडास्थितेः सावेगं गिरिकन्दरासुपत

१२

तेनाहृतैरपि कृन्दिते ललनभुगवलनहरस्तमङ्गौशुकानोविकवलनविलोलेवीव्यहृतान्स्वदेशे प्रवहत्तक
दन्तीनां मौलिविमललहरले पथि न्यपवनितानामश्रुभिर्निर्झराम्भः प्रीतिस्थैर्य्यं हवितवबनादिमयाशोकः
कान्यानि र्याजानागृहणगुहाभिसंश्चेतेश्चापवाटैः तस्मेहेराडुपगतषतोराज्यविभ्रंशशाङ्कः स्वेमेदीवक्त्रः स्वभूविस
जनाभूपतेभूमिपालाः इतिश्रीकाश्मीरकमहामात्यचम्पकप्रभसूनोः कह्लणस्य कृतौ राजतरंगिण्यां प्रथ
मस्तरङ्गः १ ववर्ई शाधिके वर्षसहस्रेनववासराः मासास्त्र विगता ह्यस्मिन्न ह्राविंशतिरासते ॥ विहितमन
गोः शृंगाग्राभ्यां यत्र चैरितेयथानवकरस्थिनोदहाङ्गीभ्यां गाएंप्रविशृङ्गतः द्विविधघटनावास्मभ्यानोनियेहवि
ताविभोजेपतिललनाशुम्भागाभ्यां शरीरविनिर्म्मितिः भूयोराज्याजेनोयोगस्लेनात्मजनभूभजा जरसाश
मिवाणापवकलेमूलमवामया प्रतपद्विनयोरात्तः समेस्तविषयेणतान् विषयान्वशीनामयग्यः सतान्पत्र्या
पिविसृहतिं यावद्राजेश्चपाडुंगोगालिकायोस्तमेत्त्रिभिः कालेनस्थापितोवहेत्यभ्यथायितकैरपि प्रथप
तापादित्याख्यैरानीयदिगेनरात् विक्रमादित्यभूभर्त्तेर्ज्ञातिरत्राभ्यषिच्यत शकारिर्विक्रमादित्य इति स
भ्रममाश्रितैः अन्यैरत्रान्यथालोविविसंवादिकदर्थितं इदंस्वभेदविधुरे हर्षादीनां धराभुजां कश्चित्का
लमभद्धोज्यततःप्रभृतिमण्डले अस्तमूर्न्दोपितेनेोत्नीसमस्तैवमहीभुजा लालिताहृदयेनयतानववधू

श्री॰ ना॰ टी॰ १४ 15

रिव भक्ताद्वात्रिंशतेवर्षानभवेतस्मिन्दिवंगते जलौकास्तस्तेनाभमेभूषणोत्तमपघत पितैवमसंकालेहद्वि

हेतोः सदिगुते विश्ववस्तूणेशीतेनाश्रुरिवशीतेनताखिषः अथवाकपुष्प्यामाईदैवादिवप्रभावया भवत्तव

भवोः भजनतज्ञोनोरत्नूपनूपजाः दम्पतीभ्यामिषेनाभ्यामभूष्यतवसेपरा गंगाम्नृगांकखण्डाभ्यांजटाक्षरि

वपूर्जटेः मण्डलेसाधन्नानैानानास्लिवमनोरमं शतहृदापयोवाहोमाहेंश्मिवकाम्र्मुकं वक्रातेवमहाभागौ।

विभ्रमाभरणेभवः तेगेष्वरेहरावामेकतिकाख्यान्वपनने कविन्मारवराज्ञानः स्थानेवण्डातपाज्वले तस्यभा

वेणफलिनेवृद्धैसन्तणेरोपिनैः १५ नाथ्यसर्व्वजनप्रेतंयश्चक्रेसमहाकवेः द्वैपायनमैनेरंशास्तकालेवेद्रा

कोः भवन् तेयाः प्रभावमाहात्म्यजिज्ञासार्थमिवोयना प्रजासृडः महाजानव्यापदैवीव्यजृम्भत पाकोन्मुख

शारव्याालिव्याब्रेकेदारमण्डले मासिभाद्रपदेऽकस्मात्पयानतहिनेमरुत तस्मिन्विश्वदत्तयाशुक्तकालाहृ

हस्तितोपमे ससमजन्पालयः साकंप्रजानांजीविनाशपा अथासीत्वलतारिताममजनप्रेतकुलाकुलः शाका

रोसिरयसेवधोराडुर्भिक्षविसृवः पत्नीप्रीतिंसृतस्नेहंपितृदादिणपमातरः कुदिम्भिभिः त्वडनमोविम॥

स्माराखिलाजनः त्वत्नापायसमरन्लजामभिमानेकुलोन्नतिं अथनाहेक्रियायातोलोकोलब्धीकथ

दितः त्वामेकण्ठगतप्राणेयावमानेसृतेपिता सृतोवापितरेत्यक्तावकारस्वसपोषणे स्नाथस्पिशेषे॰

१४

बीभत्सस्वदेहे ऽहं क्रियावतां अभङ्गीराज्यार्थिनां युद्धेशतानामिव देहिनां हत्वाभिभाषी तत्वामो घोरोदि त्व
ल्लिणील्लिपन् एकएकोजनराजीवैरियेषस्वात्मयोषणे तस्मिन्महाभयेघोरेप्राणिनामतिदुःसहे दृष्टशोलोक
नाथस्य तस्यैव करुणाईता निवारितप्रतीहारःसत्वौषधिषिणाभिनः दर्शनेनैवदीनानामलक्ष्मीक्षममा
ह्निनन् सपत्नीकोनिजैःकोषैःसञ्चयैरसंख्यात्नियणमपि क्रीतान्नैःसदिवारात्रेप्राणिनःसमजीवयत् अट
वीषुपमशणेनषुरस्थ्यास्त्वसयेषुव त्वत्वामःत्वाभजातेननहिकाश्चिदुपैदात अतोनिःपोषितयनःदीणा
न्नोवीदमेदिनी त्वपायामेकदादेवीमेवमब्रवेसदुःखितः देव्यस्सदपवारेणभुवंकेनापिदुस्तरा जातानिरप
रा यानांजनानांव्यापदीदृषी यिमामयन्त्येयस्याग्रलोकोऽयंशोकपीडितः पश्यपत्रशारणमस्त्वीमनुग्राह्योवि
पद्यते प्रजानिःशरणाप्ताअन्यानंबान्धवोज्झिताः अरक्षितानभयेऽस्माष्मिन्किंकार्य्यंजीवितेनमे यथाक
थञ्चिल्लोकोऽयंदिनान्येतानियत्नतः मयानिवारितानासर्वेनवकोऽपिव्यपद्यत अतिक्रान्तप्रभावेयंकालदौ
रात्म्यपीडिता निष्किञ्चननाथसञ्जानापृथ्वीगतगौरवा नदिमाःसर्वतोमर्यादाहरणव्यसनालवे उपायः
कतमस्त्रावनस्समदुःखैहृतमःप्रजाः निरालोकाहिलोकायेदुर्द्दिनग्रस्तभास्करः कालरात्रिकुलैर्ल्लिप्ताकपरीत
इववर्त्तेने हिमसंवातदल्लैव्यातीतिभृङ्गदनिर्गमाः बद्धहारक्कुलायस्यात्वगवद्दिवसगजनाः स्तराश्चमतिमेत

श्री॰
रा॰ त॰
श्री
१५
15

श्वविषये तस्य जन्तवः । कालदौरात्म्यतः प्रायजातानि हतयोग्यताः ॥ प्राणाः कास्वन्नगुण्यकुम्भलकुलक्कत्रानकाः
त्मातले सौजन्यामृतवर्षिभिः सलिलकिन्ने मेघैर्मे किं मण्डलं ॥ पश्यामः सर्वविरोधवारहविरोध्यामानकैः संस्तैतेस्त
षामत्र न सन्ति निःह्नुतगुणाः कालेन ये माहिताः ॥ धन्यास्ते पृथिवीपालाः सर्वे येनिषिध्येरते । पौराननुस्मरन्ति
वप्राः सर्वतो वीक्षन्ति हितान् ॥ इत्युक्त्वा करुणाविष्टो महात्मा व्याप्तवासना । निपत्यतत्तस्थैर्निःशोके हरोद शशि
वीपतिः ॥ निर्वातस्तिमिते दीपे हृदीवैः कौतुकादिव । वीतसमागण्यते दैवी जगाद जगतीभुजं ॥ राजन् प्रजानां कु
कृतैः कोयमतिविपर्ययः । येनेतरत्र स्वैरमपीरोचितमीहसे ॥ पयसा व्यानिडः त्वतिक्लेशेन प्रभविषयात्ता
तन्महीपालमहतां महतस्य किमेकतः । कः शक्रः कतमः स्रष्टा वरुणः कतमो यमः ॥ सत्यव्रतानां भूपानां कर्म
शासनलेख्यते ॥ पश्चात् भक्तिव्रतेन्हीणामङ्गोहामन्त्रिणव्रते । प्रजानपालनेः नत्य कर्म्मनाभूभृतां व्रते ॥ उक्तिष्ठव्रति
नामध्यक्कविपर्य्येति महद्वः । प्रजापालप्रजानां नेताः स्वैवध्वस्तुतेभये ॥ इति सेरम्भतः प्रोक्ते तयानुध्याय देवताः
प्रतिगेहे गतप्राणः कपोतनिवहोऽपतन् ॥ प्रातस्त्वद्वयन्तिनोद्धमवरे सीन्मरणोद्यमात् । प्रजाप्रस्वहेशाभैः
कपोतैर्जीवितैर्दधुः ॥ वल्लनां किमपि तन्न स्वाधीनं नेसमजेसा ॥ जननाजीवितावाश्येन कपोतास्तते ऽभवन् ॥ ता
दृशेन तदिनि धीजशालिकाहरणशालिना । हिंसयापधर्मवर्ज्या याः प्राकेवा पिकलेकने ख्यभवत्रिम्मलेखामदे १५

वीक्ष्यैः सहक्रमात् साकं भूपालशोकेनउर्मिदलं वशमेयुयौ साम्प्रतिविभवोदयमग्रहारे द्विजन्मनो सती
कतीन्मषयक्रेरामषंवापकल्मषा वर्षैः षट्त्रिंशतापगते पत्यौ विरहजौ ज्वरः तत्पजे ज्वलनज्वालानलि
नमच्छेदेनया सायत्र भूविवातिवाविपन्नेपतिमन्वगात् स्थाने जनैस्तद्दाक्षुशाटवीत्यपार्थिवाय्यते वारवारि
त्रयानव्रतयासत्रेऽवतारिते नानापयागनानाघमासायैरयापि भजते ग्राभ्यामभ्यर्थिके कर्तेशाक्तिः कसोति
निश्चिते विविंशारोवकीपातानापत्यनिम्मैमितयोः वेयाः परां पुत्रमभ्यैतिपरीत्नकाण्णमितोः फलशज
नेनेनकृतश्रमोयः विस्मारितोद्धुरमदारमयोप्यताहृतस्माउदेत्याकिमिवाभ्यर्थिके विदध्यात् दीर्घेउर्दि
ननद्यार्कराङ्गमात्मापवारतः नानाराज्याग्रिमादेहेसावकारेनिकेवन ततोऽन्यकुलजो राजा विजयोऽद्या
वभूतसमाः पवतेनपरीतैयचकारविजयेश्वरं स्वतोमहीमहेदंस्वजयेंद्रस्य भूपतेः दामाजानभजोरा
जातुभोजायचशुशचुः प्रलोलकीर्तिकल्लोलउज्ज्वलवलनोज्वलो वभारयड्डुजस्तम्भोजयश्रीशालभञ्जिको
तस्याभवदङ्गतोरेनभवमक्तिविभूषिनः राजस्तंधिमतिनामसंतोमतिमतांवरः नाल्पपापः समसारेकोऽपिया
पिहितेदमः भूपालमनकरिणामेषांवपलकर्णतो प्रत्यङ्गतमतिः शेकाः सोऽयमनकेतिपादहेरैः तस्मिधीम
विवेदयस्तेनाग्राहानभूभजा निवारितप्रवेशोऽयमकोपस्तमहेतुके निनायहृतमन्वेसंपावराग्रुदेविद्वत्ता

श्री·
रा·त·
ह्री
१६
16

तस्य भूपतिविद्वेषग्रीष्मोष्मपरिशोषिणः । अपाये राजपुरुषा वार्त्तयापि न वक्रिरे । गिरं गभीरो गूढानि तस्मा भूपाव
नदयुगाः उक्तानुवादिनस्तावद्यक्ष्मं प्रतिरवा इव । स तु राजविरुद्धत्वदारिद्र्याभ्यां न विव्यथे । गतप्रत्यूहया शीतःशा
मयाहरसेवया । अथ भावयशेमाहात्म्यात्पश्येत्प्रतिमंदिरे । राज्ञंसंस्थिमतेभावी तत्प्रस्तुतापि सदरस्वदी नावेदिता
वाक्यवरतीत्याभिभ्यः श्रुतवान्नृपः । ततः सम्भृतसन्त्रासः कारावेश्मनि तेनयायात् ७५ तत्र तस्याग्रनिगडैः पी
डितांड्रेर्निबध्यतः । शूल्मैः भद्रशमोवर्षो भूपतेस्त्वायुषोऽवधिः । निष्पुत्रः स महीपालो मन्ममृत्युर्दीहमाददे
रोगोऽस्य पापोडयाचिंतयावनदीयया । कृष्णायमाणो विद्वेषवह्निनाज्वलतानिशं । न विनातद्वंधेमेनमविनव्य
प्रतिक्रियो । भावयशेस्य तु याः कुर्म्भुहपायं स्पगानायये । सपद्मापाहृतेद्वारे त्रिंयेंदैवेन कल्पिते । दशपोगारकद्रवके
विलुठतः स्रोको त्निषद्वेजसोवेपावह्निकणस्य शक्तिमन्तलामायातन्काभोहृपात् । तन्निर्वापणमिच्छतः प्रतन्
तेष्ठमः समीपास्थिते सेनापद्रुतमभ्रिसपिपिवेटपानीयकुम्भमथमे ८ अथ राजान्तयाह्वैरेवंथकर्मायिकारिभिः
निषिसंस्थिमतिः शूलेसमारोप्यविपादितः । श्रोतस्मूलस्तुतेतस्मिन्शोकशङ्कुस्मोहीपतेः । निरगाद्धोराभयग्रस्य
शूलेपश्यान्नजीविते । समस्त्रिंशतिवर्षेषु यातेषास्मिन्निरन्वये । प्रणातमस्मिपालाभतक निविदिवसान्निमः अ
थसंस्थितिवुह्यानयायायाद्विसंग्रोः इंग्यानाभ्यस्यहृद्यंविवशावशिनोऽयमत् शिरीषद्रवसंस्पारेस्तोकेषु

मनीषिणो हेतावृषंसंतहन्तमिवैकमवशिष्यते सश्मशानभुवेशापादनाथस्यैव शुष्यतः कर्णे वितथितस्तस्य
स्वोचितामेतस्तक्रियां तज्जनाम्यिशेषमशश्चोत्क्रुष्यमाणो वलाहकैः शूलमूलावबद्धास्थिखण्डवहम्भानिश्चले
समीरणसमाकीर्णैर्मण्डपायविरितैः ध्वनितैरनुशोचन्तमिवावस्थानपादिनां हावत्सद्रुहमीहक्के जीवाम्यपिति
वादिना तस्य कृष्यत शूलांतः श्रोतेनेनाथ कौतुके वेष्टिताङ्गिवः शिराः शोसैन्तर्कवैधूलिधूसरैः श्वनैषीतेस्वके
कालेवारयन्भाषतोहकान् उचितामतत्क्रियां कर्तुं ततस्त्वस्य समघतः भालेविधात्रालिखिते श्लोके मेनमवा
वयत् यावज्जीवेदरिद्रस्तेदशवर्षाणिसेयतं शूलस्यस्थस्य मरणेऽनात्मजं भविष्यति पादत्रयस्यहस्तार्थे श्लोकस्या
मोत्मयोगवित् इत्येतत्प्रपादार्थे प्रत्यये कौतुकान्वितः प्रविन्नयत्नसंभ्रान्तः कथमेतद्भविष्यति उवाचवचि
यैः शक्तिमविंत्यां कलयञ्छिरे ततस्तकर्मे श्यतिकरकृतः पौरतैस्तानुरोधात् सजाः सर्वै व्यवसित हठोन्मूलना
यप्रयत्नान् विंतेतत्र प्रदयन्तिविचैः शक्तिरस्तुतेयं यन्माहात्म्यात्द्विविधवदतामसिद्धयोनिनिरोधाः मणिमन्त्र
मुख्येपार्थनिहतैस्समजीवयत् फणिकन्यास्त्रभावेणसर्वांस्तच्चानिधियिविधिः द्रोणपुत्रास्त्रनिर्दग्धं मातृगर्भा
द्धि परीक्षितं जीवयत्कृष्णमाहात्म्याद्धातायुयोऽधिकारिणं कवेभस्मीकृतंदैत्यैर्नागोस्ताद्वौण भक्तिनात्
पुनर्जीवयितं कोवादैवादन्यः प्रगल्भते इत्युक्ताभाविनोऽर्थस्य दृष्टेसिद्धिं समन्यतः तत्रैव वद्ववस्तिः कंकालस्

श्री
शान्ति
कै १८
17

रथस्तं श्रुपार्ईरावैतिर्भिद्वस्त्वयैवाद्भुतविंतया प्रपाधिवासमौशानोयातवानदिव्यमेकदा उद्यानप्रवादनादप्रोहहृष्ट
बप्रदोबदोहूनैः वाद्यैर्ईमहानिर्घोषैर्बधैर्श्रुतवानथ तं उद्भ्रान्तितमोदिः सततः पितृवनावनौ दर्शयन्योगि
नीस्तैजः परिवेषान्तरास्थितः नास्तासंभ्रममाकर्ण्यकंकालेवापवाहिते ईशानस्तांभ्रमशानोन्वीथ्यतामिश्चकि
तोययौ नथापपृथनहकूजः प्राथितेमप्रोलान्तरे संयोग्यमानमन्त्रौगकंकालेयोगिनीगणैः उद्भ्रमहरसं
योगवाञ्छामथयदेवताः वीतस्वाभानस्समम्विद्धकंकालेतमपाहरत एकमेकेस्वमेगाञ्चविनियायदमणादथ
कुतोः ध्यानीयताचुलदमप्रपौगैतेप्रवक्रिरे ग्रथप्रव्यथ्वेहकथ्रामपदनाक्रांतान्यविग्रहं योगेनाकृष्टयोगम
स्तत्रसैपिमतेन्यंपुः ततः स्वप्नोस्थितइवप्रभर्दिव्यविलेपनः समभ्यञ्जनताभिःसपश्चेव्वेवक्रनायकः ईशा
नस्तस्यदेवीनांविशतीप्रौगहन्ति पुनः त्वपायोन्नीयमाणायांवक्रितःपर्यशेकत नदेत्तउत्तयाधीरः सवनन्त
स्थानमाययौ तत्रयोगेश्वरीवक्रंतिप्रमेतरयीयत ग्रथाश्रूयतवाक्कासांमाभ्रदीशानभीस्तव नास्येराहानिर
स्माकंहतेवास्मिन्नवध्वना ग्रस्मद्दरादिव्यवपुः सेयितःसेयिमानसौ ग्राघ्यंतादाघ्येराजाप्येः व्याप्तोभवि
भविष्यति ततोदिव्याम्बरःस्रग्वीदिव्यभूषणभूषितः ववन्देसेयिमानप्राहः शामयूर्वेस्मृतिगुंह २१५ ईशा
नोऽपितमालिंग्यस्वप्नेनापिसउत्तमे भूमिकामालतस्मैकाविनिकोवक्रमर्हति ग्रसारञ्चविविचन्त्र्यसंसारे १८

ध्यायतोर्मिथः विवेकविशदानवशावर्त्तनतयोःकथा अथपवार्म्मीविदितेमांकुतोऽपिनगरौकसः सबालवृद्धाः
सामात्यास्तमेवोद्देशमाययुः पूर्वोक्तिविशेवादानुमोनायेसत्त्वस्य तेनाक्षिपतसंवासिनिखिलान् श्वक्तता
ववः अथोनाप्ताभिलेराष्ट्रपौराणामयराजके सोऽन्वमन्यतकृच्छ्रेणनिस्पृहः शासनाद्गुरोः २२ प्रापय्यापवनो
पांतेतेदिव्याकृतिशोभिनं सन्तर्प्यस्नापयामासुरभिषेकाम्बुभिर्द्विजाः नवराजोविनावारेनसार्द्धान्दासपेन्द
न दृष्टकर्म्मोसमस्तास्तनिस्तुषाःसक्रियाव्ययात् सराजोवितनेयथ्यःपौराशोचौषशोभिनी सौयोन्निषः
ल्लाजवर्षोसमैन्यांप्राविशत्पुरी तस्मिन्विरजसिशाज्यमाक्रामतिनृपासने श्राचक्रामप्रजाचापत्रैदेवीनवस्ना
नुषी प्राहरत्हृदयेनस्यशृंगारहितविभ्रमाः स्मितारविन्दावनमभ्रवःशमितोनतयोषितः २५ वनप्रसूनस
म्यर्कैगुणगांथैस्तपस्विनो करैरथप्रसूरभिःकैरैःपूहःसपिपिये स्वतेणवर्द्धमानेशाविजयेयशानपप्रपनः नियं
मोराजकार्य्येषुनस्याभतप्रतिवासरं हणयतनसोपानदालनाम्भःकणाञ्चितैः संस्पृष्टःपवनैःसोऽभदा
नन्दासन्दविग्रहः सर्व्वेषुजापनयनेनिराडम्बरसन्दरः तेनैवदृष्टमत्तापिस्नपितोविजयेश्वरः लिंगपीठस्व
ठन्स्नानकुंभाम्भःस्तोमसम्पर्षभिः प्राप्यानस्याप्यमनस्यवल्लभोवल्लकोद्विषः २८ तापसैभस्महस्तादनजठा
जूटोकितैर्वभौ तस्यमाहेश्वरीपर्षदिवभूमिपतेःसभा शिवलिंगसहस्रस्यप्रतिष्ठाकर्म्मणिप्रभोः प्रतिरा

प्रत्यहं तस्य नाम्नाहि द्विचरिताकवित् प्रमादाद्यदनिष्ठेतोपिस्यामकीर्य्यकाल्पिता महत्सलिंगीतत्कृत्यैः सर्व्वतोऽ
पापिहप्यते तासत्तासत्सवापीषुलिंगस्याजादरोपयत् सभूएपभूएडरीकानोजन्मनेऽत्तपरम्परम् स्थाने
स्थाने जलोतत्सवह्रुसंख्यैर्निवेशितैः यन्नयन्नस्मेराभैगीशिवलिंगैस्तरंगिरोऽ प्रतिलिंगे महायामाः प्रत्यपाये
ततेनये पर्व्वदाम्भघनज्ञोगःकास्लेनोतरीमायानः ग्रकरोत्तमहाहम्मैर्म्ममहालिंगेम्महावृषैः महात्रिशूलैः
स्नेहतीमहामाहेश्वरोमही कृत्वातेयोश्वरेदेहसैयानपितृकानने ईशानस्यगुरोर्नाम्नाव्यधादीशेश्वरंहरं
विदाञ्चभीमादेवीञ्चदेशेश्वाम्नानपरेपदे समस्थप्रतिमालिंगहम्मैर्निर्म्मेमहाद्येतां स्वयंभूभिस्वतीर्थैःस्व
तेभक्तिविभूषितः सएवभोक्रुमत्रासीनप्राज्यःकाश्मीरमण्डले २७ स्नानस्यानिर्द्देशाम्भोभिःभूष्यालिंगार्चं
नोत्सवैः राज्ञस्तस्यवनोवीभुमाल्यकुष्माकरोयथौ सवातिरम्यःकाश्मीरोग्रीष्मास्त्रिदिवडल्लभः हिमलिंगा
र्च्चनैःप्रायाहनानेषुकृतार्थतां कल्लोलावलिएरहास्पःश्चाणपुष्करिणीनदीः लक्ष्मीसल्लःसावलैंद्रुस्तुडाध्यान
परोःभवत् नीलोत्पलवनीवीचीरराम्योदयनिविष्णः ग्रग्नगास्यहराघ्नोभिःशारदेनिर्विवशमः साहेतपोध॰
नैस्लस्तैर्भजतोजागरोत्सवान् तस्याभवन्नभवोमन्त्रैरमोघामावरात्रयः सत्पङ्गेतेराज्यलाभमिसंसफलयत्
कृतो पञ्चाषातेत्रिवर्षीनामस्यकामत्सवत्सरान् समस्थमनितस्तस्यराज्यकार्य्याणिपश्यतः तस्मिन्काले १८

प्रकृतयो विरागेण प्रतिपेदिरे अन्विष्यतन्नृपस्ताभिः कश्चिद्दायाद्यभुभुवे राजपुत्रोभिजिगीषुस्मश्रीमान्यौधिष्ठिरेकु
ले ज्ञातिः प्रतापादित्याख्यः काश्मीरेष्वभिजिगीषया युधिष्ठिरप्रपौत्रोन्नेहि गांयात्राधिपतिस्तदा वसत्रपालस्तमा·
न्नाज्यः सततत्रततयक्रमात् अवापल्लोणोदिष्टिरम्योवेमेघवाहने सततत्रपितेवादेशाद्वेषणावान्यजन्मनः राष्ट्रश
ग्मोतिषेढ्स्यपयौकनन्यास्वयम्बरे नत्रतेवाहृणोक्तरेकाययाराजसत्त्रियौ भेजेवरस्त्रजाराजाकन्यकावाम्यतस
भा तेनतस्यानिमित्तेनहृद्दिमागामिनीजनाः अजानन्नमुवाहस्यपाश्चात्येनेववाधुना राज्ञाहितरकेणैतद्दह
णाडुष्णावारणे आनीनमकरोत्स्यायोनविनावक्रवर्तिने नमेतिकंपितःशमेपत्त्रालक्ष्माचसेश्रिते भवा·
निमेत्त्वयामासमन्त्रिणावेश्मयोग्यवान् अथायोध्योराजोविलायस्वराज्यमेदजजेरे प्रतिवक्रेनशक्रोःपितृष्ट्या
तमस्कमन्त्रकः अर्विनयबमतयमेसम्मोतोष्वतभावतः सिद्धिविज्ञानमनरीवीवनपाकवेसमधुयतः कृतेवहूनि
विषावेश्यमानकौसीयमाश्रयन् शाहपीवावधगारिष्याम्योहितोऽस्मिनविडपा स्वकुलेत्वनतालसौविरकोबेय
कीमिव हठनिर्वासनक्रीडादिक्षानामाहितामया पोलूषस्येवमेराज्येरेणोऽस्मिन्नबलातत्स्थिरं निर्व्यूढावपिवै
राज्यंदिक्षानवेदकागताः दिक्षामदेववेत्सुत्वमस्वेरुहोषयन् श्रियः त्यागरक्षणतभीतोऽस्मिविकस्यनश्वा
हवे इतिसम्मन्त्रितयत्नेतःसर्वेन्त्यागोन्मुखोनृपः मनोराज्यानिक्रन्नोणोदरीठुद्रवपिप्रिये अन्येयुःप्रकृतीःसर्वा

श्री· रा·व· श्री· ११

सत्रिपञ्चसमभ्यंतरे ताभ्यः प्रत्यर्थयन्त्यासमिवराज्यंसहसास्थिते उज्झितंसैवकृपाणस्यप्रयत्नेनापिनाशकत तेस्मीका
रयितेकश्चित्फणीन्द्रइवकञ्चुकं सर्व्वालिंगमपादायसोऽप्यश्वापाडुरंसहसा यौवनवासातिहर्षाणीषःपञ्चामे
वश्यंजस्वरः तस्यपादापितहृष्टाङ्गजनोमौनीतःप्रभोः पद्मानेमहत्नः पौरानिशाहसवदृसवः सविलेचितन
वृतेरूपविष्पन्तरोरथः जनमेकैकमश्वद्धाष्व्यंयवरमेयवनमानयत् पश्चिपीचवरिणाममलेपिलस्थपजस्कजनान् सि
तपरिकरोगच्छन्तंहैकमातसमहष्यन गहनवसुधाः सम्पूर्ण्णखेत्रमंतसानिजापरात्रदर्शवविनिपातःसैकाके
कृतानुगामोजनैः निःशेषेनिकल्पानसलोकमटवोमध्येनिहत्यसदंशोकावेशसवाष्पगद्गदपदंसंमानवोत्मा
यौव भजनतकपरिवारमम्मेरमहत्त्रिदशाणासिद्धाधराश्रेणीमौलिमणिप्रभोज्ज्वलगृहाणेहेजगाहेवनम् १०
अथवनसरसीतटद्रुमापुःपुष्पकवरोदरसंभृतासुषुप्तं वनतिमहत्तनवामराववमानेशुचितरूपल्लवकलितोवन
लंपा षड्ड्रामरूसितानयाःशवलितच्छायाभवःप्राहलैहसफुल्लामलमल्लिकातलमिलन्समभ्रमजलौजनोः
सधानावनपालवेणुरणितोन्मिश्रैःप्रपातास्वुभिः श्रान्तेहकपशमागतानासमनयत्विंशामहृताद्यः वनह
रिसिनैःपदेपदेसप्रतिभटनायदहृद्यवेदयानैः श्रमनवतरटितैर्भ्रमकर्कैरवेदोः परिगालितांगमतोत्मावास्त्रिषा
माम् अन्येपुनर्विपिविडपास्यसर्वसेध्यामासन्तेनलिनसरस्यपासन्निदः द्वापालःपरिचितमोरदरास्वत्मोये १५

१५

तेषीपणाभ्युषितमवापभतभर्नेः तेदिलेत्रिभुवनगुरोः सोऽयतस्तत्रयावत्तस्थौतावत्स्वयमभिमतावा
प्तयेजायतेस्म भस्मस्मेरः स्तवदितजटाजूटवेयोऽप्यसूत्रीहृदासंकोजरटमनिभिः सेस्पृहंवीक्ष्यमाणः
श्रीमध्यसूत्रीकण्ठदनवतजनितमहाशक्तियोभेलहेनोभिक्षायानीयतासूप्रतिमनिनिलयं संप्रमानायमौ
षु हदैभिक्षाकपालेसुविफलकुसुमैश्रेणिभिःपूर्यमाणेमान्योवैराग्ययोगेः सुतपतनपरप्राप्यनाला
यवोऽभूत १०८ इति श्रीकाश्मीरिकमहामात्यचम्पकप्रभुसूनोः कल्हणस्य कृतौ राजतरंगिण्यां द्वितीय
स्तरङ्गः २ प्रान्तदृश्यवनश्रेणीमहीभृद्भिः परिवर्जिते आश्रमिन्नूहिनीयेयाख्यानाः षट्शक्यातगुणान्नृपाः
मघवामाजिनमस्यकुंभकुहरेमक्काःकृतापोविताःकिंभालज्वलनेनकज्जलमतः स्त्रीकार्यमदूर्णोः कृते
संयानेवपुरहृदयोः प्रतिवदन्नेवेतिपेयेऽपहेः कर्मेवोपिपयोनरानसदरणोमुक्ताहरःपातवः श्रेयोलुमतृ
पुण्याचमानिस्यमेघवाहने गांधारविषयेगानासविनापिहितास्वजाः रकसगजस्यभूभर्तैःपद्मालोकानुरज
ने तस्यागाविजनेवीनदोमताललनस्त्रिमे सगुनवोंपिमततानानामेपिमततानकामिनो वर्ष्मीमरानवरिनेव
तपोनमहाशयः तस्याभिषेकएवाज्ञांघारयेतोऽपिकारिणः सर्वेतोमारमर्यादापटहानदवोषयन् कल्या
णेनाशाणिवयेनेनराष्ट्रानिवारिते निष्पायोप्रापितोहतिस्वकोषानपैणानिकादयः तस्यराज्येजितस्यैवमार

श्री
ए.न.
क्री
२०
20

विहेषिणः प्रभोः कतीहृतपसः पिहपसभूतेन बलावभूत समेघवननामानमग्रहारं विनिर्म्ममे सपुष्पग्राममकृत
पुण्यजेयहोमेवमठं तथा भोगायदेशमभिह्नाणं वज्रभास्याहतप्रभा विहारमश्वैरमृतनभवनाख्यमकारयत् दे
शेपकदेशाल्हेनामकः ग्रामस्तस्याः पितृगृहः स्तत्यानन्दाषयाशोक्कोलोल्मानाम्नाल्पकाम्येकृत ककेनडवनेरा
जोगृहकदेवाभिपावमुः विहारमकुनाकारं मपत्नीसृहदयोघता श्रहैपद्विलवःशिलावारास्तत्रापितास्तया
श्रहैगाहस्पगाह्योश्च सत्वीपुतपश्चाल्लियः श्रषेन्द्रदेवीभवनमिन्द्रदेव्याभिपायघात विहारं सवनःशालेस्तपे
भूपप्रियापरा श्रन्याभिः खोदनामस्याप्रमुखोभिर्निजाख्यया देवीभिस्तस्य सहिताविहाराव हवः कृताः
श्रन्वीक्षालोऽवस्यापिराज्यकालोऽस्यमपतेः न्यकृतारिनृपोदंनैर्हेमावेरङ्कतोऽभवत् सर्वहिर्निर्हंजातभू
भूद्वीतेकदीरिते वीरश्चौरोः यमित्यादशूणोनक्रान्दितधनिं कःकोऽत्र वव्यतोवीरहृत्केतेनसकृया शशामा
क्रान्दितधामोनवचौरोयमभायत पुनर्दिवेर्दैनेस्तस्यानिर्गतस्याग्रतस्ततः श्रभवत्रभयापिंमोहि ग्रादिव्यप्रभाक्षि
यः नाःसेभुतेभ्मितासेनहहाश्वेनक्रपालुना श्रप्यभाषत्तसीमंत्तपुञ्जितानाज्जलयोववः देवरिव्यप्रभावेणभव
नेभवनाश्रते श्रपरस्माद्ध्यजातकस्पस्यानकरुहणानिये नरानीतोयदाभृताब्ज्ञादर्पतोनमस्तले प्रकाण्ड
कटकापातशंकिभिःकृषकैर्मृषा पक्वशालिवनस्फीतिरहान्दभितमानसैः नागास्तकोपसंरम्भभूमिंनेता २।

मितः प्रभो तेऽस्माकं पतयश्चौरश्चौरष्ठ्यानभाषिते श्रुत्वा देवेन वध्यन्तामित्यवादि यदाकुपा तदा तदाज्ञाः
माद्वेणान्यपतन्नृपाग्रे वेष्टिताः प्रसादः क्रियतां तेषामस्मत्करुणयाधुना वदद्भिः कुलकं तदाकर्ण्यैव
दयाज्ञा प्रसादविशदाननः सन्त्वेते वधनाद्व्यागाम्यज्यन्तामिति सस्मितः २५ तयानस्याज्ञया राज्ञो नागावि
मुक्तबन्धनाः प्रणम्य चरणौ तस्य प्रययुः सपरिग्रहाः अथ ग्राहयितेऽभूपानातोहिंसानिहतये सदिग्जया
यतिर्योजयन्सर्वयौविनिर्ययौ अभूतभीतजनतावेलाण्ड्लाघ्यविक्रमः सुहृत्पीयोजनस्थापितदीप
विजयोपमः प्रभावविजितान्नृहतनासोऽहिंसादीक्षितान्नृपान् श्रणीसंपत्सरम्यार्णमवापावर्णवर्जितः तत्र
तालीवनच्छायासुखविश्रान्तसैनिकः युक्तिं द्वीपान्तराक्रान्तैर्दत्तामेनसौविंनयत् अथवेलावनोपान्त
तेनानीकान्वितधद्विः मेघवाहनराज्येऽपिहतोऽयमितिश्रुवे तमायः पक्तैनेवात श्रीगीतस्फुडनेततः स्मर
त्वारिपुं तत्पादेण सद्यान्तां वसुधामगात् अथ स्वरथकेनापि वाणिकायतनागतः नरं शवरसेनान्याहृत्यः
मानमथो मृतं प्रनात्मतयिगोतनेकुकसैनितिमहोमना तर्जितः सभयादेवशावरस्तेषु जितपत्सिंशुस्ने
मृष्टसैराजतत्रयंगोगारितः स्मनः कस्मैनदेवंतेहकमस्य श्रेयोलवावहं उपहारनिरोधेनसद्यप्णविपद्यते वे
धवगीमशेषत्स्वविद्योतजीवजीविते अरण्यगाहनाल्लब्धमनाधंदेवरत्नमि बहुलोकाश्रयंवालेकपशेन्सपे

श्री॰ रा॰न॰ की॰ २१

२१

तस्मै गृह्यताम्भ्यधान्महात्मा सर्ववचोभिः प्रावरसौतैः बध्यस्य हरिणीनै प्रविक्रमैर्विवशीकृतः किरातकातरो मामूः
स्वयं मे रक्ष्यते मया बह्वेव पुत्रस्तव सतेनावाप्योऽयमवाप्यवः उपहारीकरोम्येष वराङ्गकायमसुविग्रहे मयि प्रहर
निःशंकेजीवकेनतज्जनहृद्य तदद्भुतमहासत्वविमोदानतविस्मितः उन्मिषद्रोमहर्षस्तत ततः सशापवोः ऽभ्यधात्
शक्तिकारुण्यमिषतत्स्तवायेष्टपृथिवीपते कश्चित्वतितिविपर्य्यासप्रकारोहृदिरोहते त्रैलोक्यजीवनेनापि योऽर्थो
हेलया वने शपिवीभोगासूसरोकथंकारमपेक्षसे नमानेनतपशोनायोन्द्रदाराब्रवबोधवान् नयम्मेतमसतानप्रपा
रहेतिप्राणतृष्णापा ननूप्रसीदप्रजानाथमाव्यधेऽस्मिन्नकृपाकृपाः शिशुश्रेषप्रजाश्चेताजीवन्त्वतापिजीवू
ति उपार्जितहीपुरात्मानेदन्नयोनावेउसवैः प्रवेयत्रिवचामसुण्डामथोवाचसपार्थिवः सदाचारसपास्वादेके
भवेतावनेकसः जाहणवीसज्जनयीतिनजानेतिमरुस्थिताः प्रुवाधायेनकायेनक्रीणानःकीर्तिमव्ययां म
माभीहेप्रमार्हतेमूढकृत्कोऽयमाग्रहः मावोवःकिञ्चिदपरेशहर्त्तेचेतसाणानव नकिंनिजकृपाणेमेशङ्कः
प्रक्रान्तसिद्धये इत्युक्तासस्वयंदेहमपहर्त्तेमसपतः त्वराएनायातमासुण्डस्यविकोषशास्त्रमाददे ततः प्रहर्ते
कामस्यतस्यपुत्रस्यसमैःशिरः करश्चरिद्यवपुषाकृद्धःकेनाप्यजायत प्रग्धापप्रपतन्याम्नतःकाञ्चितदिव्याकृ
तिपुरः नवाण्डिकाननेतंवर्ण्यंनकिरातेनदारके सतेदिव्यसुरादारादीन्मोत्तांसत्ववशीकृते विद्धिमय्यमलोकेस्मोव

२१

हणैककरुणानिधे यदेनन्तनामगण्यैः पञ्चत्वेनन्मन्त्रराण्वरा महाबलोऽहरिर्दैमः पुराणैः स्वस्मरस्तव
रसातलैककतिलकंमाहात्म्यंवदितुंविना उपद्रवाःप्राणहराःपौराणैनःपदेपदे तदिदंशास्त्रकामेननन्दी
दार्थ्यंपरीक्षितं करुणामयमायेयेनिरमायिसमयेहयणी तदादियौवयाजंतन्त्र्यसन्नवस्तकुलात्मजः प्रा
यश्चिन्नमसारेणवरसीवतदेनमः भयस्पृहाजनकपापैर्वणीयरणैर्विते शेषदेहेविषाङ्गारफणारत्नौघ
योरिव नमःप्रकाशवरयोर्म्लेजःस्कान्तदिगन्तरे उपनुपेधूमजालज्वालापल्लवयोरिव क्षमायाःपाक्षि
याभाजोहद्वतेजस्विमण्डले प्राहूरूपपोरक्षत्रेऽह्रिसेनापासारयोरिव दृष्योरालोकितेविजेन्नैकस्मिन्महा
कुले तस्यत्रिकोटिहन्तस्यतवाहिंसस्यवषभोः वलभिःकुलके नम्रःसम्राडुपैवेसवदनोयादसांयभोः वका
रश्रेजोंलोत्रेणक्षतेणवक्षनाजलिः तत्वसमस्यतिपूरणांतेषणयाउष्णावारणे जगादगुणिनामग्र्योवरुणंयव
णीधरः कल्पद्रुमाश्रमेतस्यनाहैतिशामश्रीषिको प्रार्थितांशार्थिताःपूर्वैफलयेत्तेस्यस्वयंयतः प्रवालास्विष्य
तस्क्षत्रेकर्षनवणपवणपतो तन्त्यार्पयित्र्यतनवेदार्मोपकृतयेभवान् वदान्यःसाविभागभ्यः सुणेक्षुत्यादद
नयहे छायायाघायपनद्यान्फलान्यपिमहीरुहः तदेवंविहितोदानसाविभागाभिवादितः जनोऽयमगव
नाकाञ्चिद्दरंप्रार्थयतेपरं वर्णीकृतनेयपृथिवीकुन्त्वामवदन्नग्रहान् जनेन्द्रोणान्कथ्यतांतन्त्रुक्तिःपायोयिले

श्री
रा.त.
श्री
२२
22

वने उत्तिष्ठमानोऽकथयत्तं भूमिपालं जलेश्वरः तितीर्षौ भवति त्वय्यम्भोनीपतेः स्तम्भो मयाम्बुधेः ततो महान्प्रमादोऽ
यमित्युक्ते पृथिवीभुजा तिरोबभूव भगवान्वरुणः सोऽपि वारणः श्वभ्येयुर्विस्मयस्मेरैर्बलैः सीमेन यन्‌जले प्रभा
वस्तम्भितजले सैन्ये नतारसवारिधिं गुणरत्नाकरः शैलं स रत्नाकरशेखरं नानारत्नाकरैः सैन्यैरारुरोहाथ रोहणं नव
नालीतरुवनच्छायाध्यासितमेखिके श्रीमल्लंकाधिराजस्तमुपतस्थे विभीषणः समागमः सङ्गमेन नरराक्षस
राजयोः वेदिताश्रुतान्योन्यप्रथमालापसंभ्रमः स्वपरक्षःपतिर्लंकां नीतालेकरणोचितैः भ्रमत्पल्लभा
भिस्तैर्विभूतिभिरुपाचरत् यदासीत्तिष्ठितानाशनाऽस्यन्वयं नामरक्षसां तदानन्दाज्ञा ग्रहणे शापितस्त्वं ध्रुवि शब्दतो
रक्षःशिरःप्रतिच्छन्दैः स्थिरशूरणास्तिस्त्रवकैः सनायपीठवसानभावान्तस्मिन्रक्षःपतिर्ध्वजान् पाताद्धारितनिपेः प्राप्ता
काश्मीरेष्वद्यनापि ये राज्ञां यात्रासु निर्यान्ति ख्याताः पारध्वजाः पुरः इत्यमारात्सकले प्राणिहिंसां निषिध्य सः
समप्रत्लेशतिकृतोमवत्त्रेननरापिपः तेनः प्रभुस्मितस्थानासान्वेभौमस्य भूपतेः हिंसाविरतिरूपास्तानकोऽभ्य
उद्दलेच्छत त्वद्दैरूपादिभिर्नो स्पृसिंहाधरोहवेनव नश्पेनप्रमदैर्वैधौं स्मिनझा स्रेजॆन वोहताः श्रतिक्राम
तिकालेऽथ कोऽपि स्रोकाकुलो द्विजः प्रत्नेगनासमादायवहारिवक्रें दभूपतेः दुर्गयाप्रार्थितेराजन्नुपहारे वि
नैषमे प्रवनमसंततेः सनत्ज्वरेणापविपधने यथहिंसाग्रहेण संदितिपालनरक्षसि पत्रहिप्रमौनतकोऽसो ः २२

निमित्ते शति भाति मे निर्णीयो वर्णो गहणानै पैवेष प्रदीयतां ब्राह्मणस्य पशोन्वो स्यात् प्राणे नो किं परंतरे तपस्या
न पिपेज ब्र्वी स्वगण प्राणलेपचे हामातस्ते ऽपुनामूमेः प्रजापाला ह्लिरोर्हिताः इति ब्रुवति स्म देपे शेण कह त्वाल
रेहिते प्राप त्रा निहरो राजा विरमेवं वदितपत् नवध्याः प्राणिन इति शास्त्रेऽस्मि सम कल्पये विशार्थे मणि किं कुर्यां
सप्रति ज्ञात विश्लवे निमितीकृत्य मामघ विषयेतहिजा यदि तत्राप्यस्तेन पपीयान पथः सेकल्पा विलवः नैति मे मे शाप
श्रान्तमेकपदावलम्बने सम्भेदावर्ते पतिते प्रहृतमिव मानसे ततस्तदेहोपहारेण दुर्गीतेषु यत्ना मया श्रुति त्या
समेत्याध्यं राज्ञि तेजोवितेंद्रपोः इति मन्त्रित्य सविदेह हृतानां पतान्नृपः अः शिपतवकर्मा स्मीनक्ता विशेषमुजेयत
खपापोत्त्व्यापतिम वृषमनुपाहतं मघते निविध्यडयां चयित प्रकृतिस्थे हिजन्मने इत्याप पतनस्यापि वीरेनेन सम्प
यतेः एवपराजने शुसम्भावेवर्णयेत स्तूयामहे प्रयवारवनाति निशेषमार्पेण वत्मना प्रस्थितानात्ररू न्यतिश्रोत
विप्रानुवर्त्तैव तस्मिन्नस्तंगते भस्मात्मावनताशिरा शाते समाः प्रनादितसमिवाशेष तिरालोकमभञ्जयात प्रयत्नामृत
रत्नस्तोत्रेपसेन स्वदात्मजः प्रादुःप्रवरसेनेयत ज्ञोनेवाज्ञसमाजनाः दौस्तम्भसंभृतानामकौकृपाणमणिदर्पणे
संक्रान्ते दोन्मतावापमस्य भवनश्रीर्विभावयत समात् वक्रे निस्वांयपः सर्व्वैप्रवरेश्वरं पुण्यैः पुराणानि पिष्टानेशतिष्ठावि
विपावयातः गृहांगनमिवलोणिगनयनत्र शर्वातिनो त्रिगतैर्व्वीग्राम सत्येप्रवरेश्वापयोरदौ ईशोनृपाणेतिः शेष

श्री॰
रा॰तं॰
क्षी॰
२२
९३

त्माकेदारकृद्दस्विनो समस्माख्यिशतेभूम्दनिख्लिशाशयो ऽभवत् हिरण्यवर्माण्ण्याख्यायन्नामधनत्वतो मा
न्त्राज्ञ्यशुवराजनभाजनेरजनेत्तिनेः वालाहतानेशाशुर्य्यविनिवार्य्यसमजस्मम् नोरमाणेन यैत्रारातःस्वाहतःस
म्यवर्षितः मामवत्तायरानैवकस्मादेतेनवल्गिते इतितेघर्न्नेत्रासज्ञाकोपनोवेयनेवधात् विरेख्यितिस्ककृ
वल्लवतस्पाज्ञनाभिधा येल्लाकस्यान्मज्ञारातीवश्चेल्दस्यात्लगुर्न्निण्णी २५ ग्रामन्तप्रसवाभवोसवर्पतेनवोषि
ता सुतेप्रविष्टाधामोऽहकुलालानिलयेकाचित् सकुम्भकारोगेहिन्याकाकेवपिकशावकः पुत्रीकृतोराजपुत्रः
पर्य्याप्तेपर्य्यवर्द्धत जनयित्माकुलालस्यरादित्याविदितोऽभवत् रत्नसूतेभेत्रेम्याश्रघसज्जवर्द्धवमेवपिः पौत्रः
श्रवसेनसगिरामातर्न्नेपात्मजः येनामहेननाम्नैवकुलालस्याख्यापितोऽभवत् वर्द्धमानस्समस्यकेनेसहेसहवा
सिवो तेजस्विमैत्रीरसिकः शिशुःपद्मइवाम्भसो तेकुलीनेश्वस्वैरैश्वविधाविद्धिश्वदारकैः श्रुत्वीनमेवदहशुःक्री
डैनेविस्मयाजनाः स्वहल्स्यान्मदारोजाराजावकेसदारकैः नृपोद्भवःक्रीडर्न्नेनेवालमृगोविव सेविभेजेऽनुज
गाहवर्णाचक्रेवमोऽभकान् प्रराजोवितमावारैनैवकिञ्चिदसेवत भाण्डादिकंनेमृणमयंकुम्भकारोसमर्पितं
सौहृत्येवक्रिरैननाशिवलिंगधरस्यमः नयासाश्चर्य्यवर्य्यःसक्रीडनजानवलोकत मातलेनजयेन्द्रणसादर्शवा
भनेषत श्रावेषमातेरक्तिशुभिसत्तजयेइोऽयमिनसौ भूपालवन्मावहेलेयधपत्नवग्रहीदिव सम्भावमनावषः

२२

म्भात्रमसामान्यवेशाजे साहस्रपाङ्गिनोभक्तेर्भोगिनेयमशोकत सततरत्नकेजितामारमेनानुसमारते सामस्तहृ
मौन्मुकानस्वसारञ्जयलोकयत सामवान्यामसमुन्मन्नूपपण्णैतौभ्रानतैरविरात निःश्वासानव्हिशुणाश्वानिमुहू
र्मूर्णपमञ्जवता कुलालासारकोमानःकावेताविनिशहवात् गकुष्यतेस्यवतैस्मेपामाताऽयेमानलक्ष्यते पिनवेथे
नसकोषंतेकालायेतयालमे शिलापिनाजयेद्देशेकायेशेषायतिर्यूपो उत्पिजोनाद्नामतेतस्मिनभ्राजाय
हक्कप वेथान्मकोनृतरणिस्तोरमाणोऽस्तमायपो निवार्यमरणोयोगेमानतनिर्वेदरविदिनः ययौश्ववरमे
नोऽयतीथैन्तकाहिंगतं रक्षितादशामामेनाः इमामेकविंशतंसमाः तस्मिन्कालेहिरण्यपयशांतितिःस
त्तनिर्यैयौ नगरेनेहस्रजयिमोश्रीमानहर्षोधपनामियः एकच्छत्रचक्रवर्तीविक्रमादित्यश्चभूत् भूपमङ्गुत
सौभाग्यश्रीवेङरमसाःभजत विहायहरिवाहूमवनरमागरोश्वपं लक्ष्मीकृतोपकरणंगुणोयेनश्ववहते
श्रीमन्सगुणिनोःपापितिहेसहनकेयराः स्निब्धोब्धदायवसुधोहरेरवतरिक्षतः शाकोविनाशपथेनादौका
ष्येभारोलब्धुःकृतः नानादिगंतरायोतेगुणवत्सलभेनृपे नेकविमौतृशुभावोः सभास्थानस्यमासदन् सर्गाभी
रस्यभूभर्नेरनुभावेगुणाद्भुते विविधास्थानसेहहस्तस्याभृत्यवविनयत् सोऽयमासादितःश्रेणेः दौलिपालोगुरु
णिप्रियः परभागोपरम्भायसत्वैःसद्यमहीभुजः शस्मिनराजनिनतैः सूरिभिःसम्भृतश्रुतैः नाजलिदीयतेजाव

श्रीः
रा.तः
कीगि
२४
24

मानायवगुणायच भेगपामृष्टिंविदधतो स्वामिप्रायप्रकाशने वैदग्ध्यंबध्नतोनैतिबुद्धिः कुलवधूरिव । विली
कृतावेलालापभुक्ताभुक्तविवेकारि नायातिमेघमानेःस्मिन्नसद्गुणोः नर्थकारितो ग्रनामृवृद्धिःमावपडुर्विध
समशीर्षिको जीवन्मरणमस्याग्रेगुणिभिर्नोनभूयते सम्भावनानुसारेण प्रहृतोःस्मादिविवेकिनः पेणाचाते
नाह्नितोव्यामेघीनिद्रापामहाशयैः शृहानयघ्यागुणैशांतनमुविनशलिपतिभिः श्वेतरहःसमस्तानामयमुक्ता
हृवद्देनः सेवयारक्षकप्रसदादिण्णेपानादनश्रमः ग्रस्यपोनसमभृत्यानोहिमाद्रोहिमविक्रयः मिथ्याव्योत
गुणिनामोनामात्यःकलहप्रियः ग्रमतसेयःस्पयोवानास्यानेःस्पमहीपतेः ग्रस्त्रीलालापिनोः न्यान्येनसंसो
क्तामर्मभेदिनः ग्रम्यप्रवेशासहनाःसेहतानास्पसेवकाः क्षेदान्नवर्तिनामेषनिजविज्ञानवेदिनाम सर्वेसेममता
न्यातोमृत्वप्रेत्तीनपार्थिवः ग्रनेनसहसज्ञातःसेलापाविशुलोदयः लभ्यतेनोतराक्षेत्रेडुर्जोनैर्जातडुर्जनैः सर्वेरोषा
त्सिनेसेयंनृपमेवमिमेमम समासादयतःश्रीपरकेस्वार्थसिद्धयः गम्भीरस्यगुणानस्यस्थिरबुद्धिस्यपार्थिवः सपक्ष
षभयेनमक्तानिषेव्यःप्रतिभातिमे नवास्महनमाराधयरजितारन्यराजवत भ्राम्यतोमृतलेःस्मिन्मेयोऽन्यःप्रति
भातिमे १५५ इतिसञ्चिन्त्यमहदंसनवामिवतोमभो नागरजनवास्तेस्मगुणिगोष्ठीषुमध्यगः मृडुश्चन्वेगुणाने
वदर्शयंतेविश्राम्यतिः विशिष्टपोगपनात्मसैविवेदायेयनोन्मुत्वे ग्रविनयव्रनापेस्याद्गुणिमात्रेमहाशयः उदाने २४

सत्क्रियार्हं नैव दत्यस्य गाम्भीररत्ना इति मह्यिं सरागात्मापि हातैतस्यान्तरे मतेः नाक्रियं तन परीतार्थं यथावल्लाभसत्कि
याः सनैनानुपचारेण न मर्यादातार्थयितृपे स्वीकर्तारे विदं धीमान् सिषेवे प्रीतिमाश्रितः ॥५॥ क्रमोपवीयमाने
न मैवाभ्यासेन धीमतः नस्यनोद्वेगमगमन्नत्वकायस्वपार्थिवः नातीव स्वल्पया स्थित्या नातीवाभ्यधिया वेया
शाठ्यविशालेनैव राजा नातिमेघसन्नतौ नमंसि गंभे वेदानां हाः स्यानौ विक्रियाक्रमैः मिथ्यामस्त्वैर्वा निवेदा
नाज्वन्नसदोभसमनीयत प्रसन्नालापसम्यामैौच्छायाग्रह इवावलः प्रतिसन्धीव वक्रुध्यन्त्रावनायामभ्रतप्र
भोः वीतरागो राजदासीनो राजद्विष्टस्य हासनम् रागाग्रेव कथानीवैः कालविन्नावचारमः स्वभावाद्राज गृह्णैष
सज्जनै राजनिरत्कैः नास्मत्यभोहपालमभोलमेपेषु त्यजीविभिः वदद्भिरादरात्तस्थैर्य्यं वैफल्यायन्त्वहं प्रभोः
निवेसोत्साहशैथिल्यमेवोन्माहासहिष्णुभिः ग्रसोकर्षान् विवदन् प्रसंगेन निग्रहः स्वविधायीतकसोऽ
भृत्सत्यनोहृदयंगमः एवं समेवमानत्त्वमपोगेन वलीयसा शनिर्व्विण्णमानगुणः षड्गुणस्य वाहयन् गुण
तेक्षपासन्नीगेषु स्वदेजोसंवासमसे वहिर्जोनविनियोनोराजावीदयविलतयत् वैराशिकोनिःशरणो गुणवान्
वांधवोज्झितः दार्ढ्यं जितासन्नाकहंसोः यमावासितेनामया कोऽस्याश्रयः किमशानंकानिशावरणानिवाङ्मे
स्वर्धविसृष्टेनमयाहृतवितितम् वसैतेनेवनमयाशोभयायापियोजितः पीतवातान्तवैः शुपनसोऽपगृहृषणाद

श्री· रा·त· को· २५
85

पः शुश्रग्लानस्य भेषजं मे निर्विलस्य विनोदनं श्रांतस्य वाक्कमच्छेदं कोविदध्यादमेपदः नास्मैविंनामणिंदध्यो
नाम्नृतेवानिषेवितः मयापदपमेतावद्याम्नूदेनपरीक्षाते १८५ नदमुख्यगुणितस्यतीव्रंमेवाश्रमस्यव
प्रतिपन्नाकतमयातावदान्तृणएमाम्रयात इतिचिंतयतस्तस्यरात्तस्तेमेवकेप्रति स्वप्रसादोविनाकाविद्य
नभामैवसविक्रया ततःशावर्मतस्फारतीक्षारलववाहिभिः दहन्निवांगंप्रालेयपवमानैर्हिमागमः संततधा
नमिषनत्नीप्रपीतवपीकृतः प्राशाप्रकाशिरेनीलनिचोलाच्छादिताइव पीनात्मोघुमणावेत्वदहनोप्या
मिलाषतः कृतपातीवजलयिंदिनानिलवुतांयपुः १८० अथदीपोज्वलेथात्रिलमहीमहसंतिके कदावि
न्नृपतिर्दैवादहरात्रेव्यवुध्यत सहेमतानिलैर्भ्रैरिभीकारयपहषैः पुरः दीपान्प्रकल्पितानीषत्स्वविहेपीक्षि
हष्टवान् तानज्वलयितेभृत्यानविष्यनभ्ययान्ततः राजनयमहेमात्तृणमस्त्यशरणोद्वः प्रविशन्तिसयेराता
दन्नान्नजनस्ततोगृहे लक्ष्मीसान्निध्यरम्यन्नदरश्मैः नैर्विवेशसः दीपान्नज्वलयेत्सुक्तोनिष्प्रापवनैरःप
दैः वहिर्ययौमञ्जुवेःपत्नाणांतिष्ठतिमभ्रमना समयहिरण्मीभृतपीनकम्पः प्रभोःपुरः किंस्विदस्मीति
विमृषन्नातिहर्षःभूपाविशात् अथपप्रच्छभूपालःकियन्तस्मिन्निशान्तिनम् सोऽभयादेवयामित्यायामः साये
वयाभ्यते ततोभूभृद्धवाचेनकथंसम्यनिषणदाणः नयावयारितोनिद्राकथंनामभवेन्निशि अथकृतावदाणाङ्क्ला

२५

कमेतेतं मेघजितपत् अथ स्वावेदनादाशोदेमैवात्मकमयतः शीतेनोद्भूषितस्य मासमभिवञ्चितना
णीवेमजनः शोतानिस्फुटितायरस्य थमतः द्वन्द्वामकाण्डस्यमे निद्राक्राय वमानितवेदपितामेस्यजु
हूंगतासन्यात्रप्रतिपादिते ववमस्य यानदीयते रत्वैरी नराकर्णं महीपालः साधुवादैः परिश्रमं अभिनं
यकेवीदं तेन स्वं स्यानेयमर्जयत् अवितयशपिमायः स्वगुणानाविवत्रवेतमः त्वोनमेव वः शृणुवेवमे
वाधुनास्थितः निरर्थकाकान्तसाधुवादानमस्येवविदन्मम अथ मन्तानहृदयोऽङ्ः खमास्तभुवेवहिः विरंभि
यतोयन्नात् सहशीमस्यसत्क्रियो देयमहाहेमपापितकिञ्चित्तथातिमात्तिमे अथवासैवमस्कैनस्मारि
तोः स्मधुनायथा वर्तते राजरहिते काम्येकाश्मीरमण्डले याञ्चायास्मै महीतस्मात् सामयाप्रतिपाद्यते
अवधीर्यं महीपालन्मरतोऽयर्पनापतन् इतिनिश्चित्य वत्नरं त्वपायामेवपार्थिवः गृहं गमस्तर्जय हुतान्का
एमीरीः प्रकृतीः प्रति प्रादिदेशावतान्ययोवादर्शयेक्ष्यासनं मम मातृग्रामाभियोगाज्ज्यतिः शोकेसोऽभिषिच्य
तो अथ हृतेषु यातेषु लेखयित्नाखशासनम् क्ष्मापतिलंखणाशेषं कृतनकृतसोऽप्यवाहयत् मातृग्रमस्तन्
यतेः संलापमपि निष्फलम् ध्यायन् गृहीतनैराश्यस्वकभारस्वामवत् अतदेयौवककर्मेव कृते प्रणतोऽप
सेशायः श्रावशापिशाविकान्यकृषरिष्यामस्य धुनासावे गतानगतिकनेनकोयऽमासीन्ममभ्रमः जनयवा

श्री· रा·त· क्री· २९
26

दान्तेस्यत्वेयेनास्यज्ञातवानहम् भग्नानाःपवृत्तेमरीहृपगणाः प्रद्योयिमाभोगिनोगायनोगायद्भ्गानिवार
काणिगारितविस्तीर्णेकणागजाः पश्चात्र्यैनरसंभृतोप्यविकृतिः पोतनाः समीसदुमोलोकेनेतिनिर·
गेलेफलपत्नास्तैर्वैविपर्य्यासितं अथवाविपत्तेःसम्पनकायनभिगम्यता लक्ष्मीशरण्यिनोयेनकृताःशा
णापिनोशूद्राः स्वामिनोतिफलेकस्यकोदोषोःस्यमहीपतेः सभागुणपेनतन्निर्वेपयक्त्रेयःशतिवेयकम
रत्नोज्वलाःप्रविकिरेत्रहरी[illegible]मीरेराध्विःक्रियेनपरिहृदतरामिमताः दोषोऽर्थिनःसदबलभारपविपः
ष्वयाणांदान्तमेनागापिननस्यतदान्तृतायाः उत्पानफललेयानांवंराजोपजीविनः नननतत्स्वामि
नस्तोत्रपरिक्लेशैःफलेतिये तिहंतिपेपशुपतेःकिलपादमूलेसमाप्यतेसृटितितैनेहिमस्तनोऽस्यत
येतहृष्ट्यस्यतनसमज्वलजातहृपयान्यानेकातिसदिनानिसदैवतेषां वितपत्रपिपशपासितनाकिंचिद्दोष
मात्मनः आतोविराक्लिंयेप्रातास्तथमातोऽपयेनृपः अथवानाहतोःसेनसम्प्राप्तोऽन्तिकमाश्रपात् कः
फलेनाभिमतंयेगतानुगतिकाम्यभोः श्रुतंयैस्ततेलुठतिगणिनाम्लानेवपाथोधरैराभ्रनापतितोः
स्तरेगवलयैरालिंगपृहृत्वसौ यत्कंमौक्तिकरत्नतोजलकणान्समाप्यपरस्यशुक्तिः शापोऽस्येनकृतना
देवोलकुरपिप्रामोःयेनस्वामिभिः ।१५ इदंसंवितपत्नसोःअन्तेयतासित्रिगदः विज्ञस्यहिविपर्य्येति २९

ततस्तस्यापिशेषमृषी प्रभातायां विभावर्य्यामथास्थानस्थितो नृपः आकार्य्यातां मानृशमस्तनिदग्रामादिशत्
ततः प्रथाविताने कप्रतीहारप्रवेशितः प्रविवेश महीभर्त्तुस्सकाशं इवसोऽन्तिके तस्मै कृतप्रणाम मायसहस्रो
देवपार्थिवः भसेतिनेनयत्नरक्षेत्रिलेखोधिकारिणा स्वपुत्त्वनमवाप्तांगकयमीरान्वेतिकिंभवान् गता
तत्रापिकारिभ्यपतत्प्रासनमध्येतो सप्रणिपतोऽस्वदेहेनयालेविवाचयेत्ताधि सविदेपाश्रयत्तेनविस्मितेवा
नमान्वित प्रविज्ञातायायोससस्तामसांकेवाशोकितः सोऽबुद्धिदहनमालोनतस्यरत्नाकुरपुनि यथादेशाल
येस्तुकामानृशंसविवर्तिते निर्गत्वैः सर्वेवद्राजातस्याबाभेः सहालपन् प्रपद्धेकेशेणवितेत्वाममपार्थिवमा
वोपवे हृष्ट्वायोतेमानृशंसेनिनिर्वेदात्तिनृपजनः घेहानवेश्वरस्येपाकिंचिन्नविधापिता प्रयाजनोपवितेक
मेएपहेनोनिरयातिवः दुराशयाप्तस्तत्क्लेशंसेवमानमहर्निशं भुवेक्लेशंगहेसेवैतेस्मातवानसुयोनृपः उपाय
तेपुरस्कृत्यसेवतेसेवकः यथे युनेतरवस्तैवेवयोगयंतेकिलमन्यते सतोथ्यीनागारिपतनिभयशामातप्रस
तसृतिमहीपोपाषसल्लीकृतनतवानिषेधयासहितंपु यतसेनानमयिभ्रपिगनवान्ताक्केशसहतोप्रमादापि
मल्लेनिरवोपियशभावरहनम् प्रयेनतहृहोतेपुगुणवन्तगुणाधिके प्रात्मानेगुणवानयपत्रास्यैन
माधोश्रियात प्रवेनरत्नःकोऽन्योऽस्माद्गुणान्दर्शयेतेऽधिकान् प्रसैगुणवतेप्रजायप्रकारकिलहपीम

श्रीः
रानः
क्षेः
२८
27

योनानाप्रुतिमनदार्थरक्षिकोऽस्मारेऽपिषण्क्रातुषेमंषेमामविलोक्यवर्हामिहस्मे किंकिंनकुर्यात्प्रियं इत्यावि·
छुतवह्नेराजिनदत्तेयोवर्हिणोऽस्मोलवान् नाम्नम्मम्जुतितेविहायजलदंकोऽग्योऽलिसूत्याशयः गच्छतो
मातृग्रमस्यतिर्दैन्यस्यैववनमेम नाम्भ्रज्ञायर्थेमाहात्म्याद्धिकल्पःकोऽपिवेतस्मि ग्रहंहशर्क्विकयोयद्विर्निमित्तैःशुभ
शोभिभिः सविनोर्णिकरालम्मश्वनश्रममारदे श्रपश्पनमफणिकोरैर्वजरीटमहः पश्चि खमेशसारमा
हत्यास्वच्छोत्संविनसागरम् श्रविंतयच्छ्रणास्वनोनिमित्तैःशुभशोभिभिः पतैर्भ्रमतोरादेशाभुवेमेस्याच्छुभावह
फलेममतनीयोऽपिकारश्मीरेशुभवेपदि श्रनर्वदेशमाहात्म्यानकिंकिंनाभिशायेतनतत् श्रक्कच्छुलेख्याःप्र
स्यातोवल्लभातिथयोगृहाः उपानमतृगच्छतोऽस्यसत्क्रियाश्रपरेपरे इत्यविलंविनाकाश्मीलोलानोकह
शाद्वले मेगलयदपिपाग्रामेंददर्शाग्रेहिमावलम् सरलसेदसमभगागेगाशीकरवाहिनः सत्तपशुस्तेमहत
पाल्यायाःसंस्तनाभवः क्रमवतोभिथानेमसदेशेयामवोत्सतः हक्कोकामुवनामानेयोऽयमूरशुरास्थित
नानाजनपदाकीर्णैस्यानेनज्ञायशुश्रुवान् कापमीरकानमहामात्यान्स्थितानकेनापिहेतुना ततोऽ
पनीतशास्वेशःप्रहृतोपवलोभुकेः सजगामांतिकंतेषांदानेनृपतिशासने तमभ्रयांतंसमभ्यद्धिःशाकुनैः
सविनोदयं पास्याःकेःयत्नपूर्वदेहुनिमित्तानोपलोकूमे श्रुत्वाथविक्रमादित्यहृतःसामरविहृतप हासाः २८

काश्मीरमेति भूपालमामन्त्र्य न्यवेदयत् प्रागच्छत प्रविशाते स्तूयमानोऽथ सर्वतः सतानुसमसमस्तसामे
नानासमस्तानिवासिनः यथाप्रधानेषु विविधं निहितोविनसन् क्रियः ततः पराहेमयत्ता स्नानभद्रशिनमा
सने कृता हेमैरद्घामानैराहतोम्हेषोमहीभुजः शनैस्तत्स्नानजैर्भोलज्जमानरवापिपत् तेऽभिषेचशु
भोलेवेस मुपोश्रुभिलितास्ततः उन्मुखवा वपितैतमवोचन् विनयान्विताः मातृगमस्तेज्ञानेभवता
मेव नाम किं एवमेवैतदित्युक्ते सोऽपिता न्विविहितान्ननः कः कोशश्च सन्त्रियात्पुरातिमन्त्रपतेवाक्ततव
राज्याभिषेकसमारोहपणेनसर्वसंभृतः ततः कलकलो जालभूति लोकसमाकुलः प्रवेशितः स गणमाचेण
सोऽभ्यन्तरबस्भ्याविवर्णवः अथ योमबसोवर्णे भद्रपीठप्रतिष्ठितः सत्रिपत्तवहुनिभिमोतृग मोऽभ्य
षिच्यत तस्यविंष्पनस्कदवदमः परितिलुंठन् सशब्दमभिषेकाम्बुरेवाश्रवरवाबभौ अथ स्नातानु
लिप्तांगस्तनोद्भासमुकभूषणः वसितपञ्चस्तराजानेकोतराजासमेप्रजाः प्रणिपातेनतस्यपञ्चात्ते विक्रमादित्य
क्ष्माभुजा निर्दिष्टः स्वसमानसेलसणाधिनः पृथिवीमिमां मण्डलानि विलभ्येतैषनैतेनप्रतिदत्तानि मामस्या
मण्डलेराजन्विलवन्नाहिदमाबैः कस्माभिः सैरवासस्पजनस्ततः पितरोपपष्पा राजानपानेराजस्यपृथुमा
वेवकाराणे इसोस्मितेपरेकाश्विमदीषोः स्मीतिश्चासना न नेयाभवतारांजनवपमात्मावला वेवे इति तेस्मा

ग्यमक्रोऽपि मे स्मरन् स्वामिसत्क्रियां मातृगुप्तमहीपालः त्वगणमासीन् कृतस्मितः दानेन स्वदिने कुर्वे चेवरा
ञाँ स्मितेन मः तत्रैव मेगलोद्ग्रेन तद्दह्नानिरवर्त्तयत् भरग्रवेगाया मे पुरथ्ये मानोःप्रमेत्त्रिभिः प्रज्ञतशाभृतः
न्नृतेराज्यदानवैसनर्जयत् देशोन्नत्यानुसारेण स्वाहाँमिव वर्त्ताविदन् स्वामिनोमनसि ह्रीतस्यागसे स्वममम
त स्वयाहूयापरानभूत्यान्वकं सेवास्मरतिप्रभोः स्वल्पार्थो एपपितावधानिशाहिलेन् श्राभृत्यानिसः ग्रसा
मान्यानुगुणं स्नसमस्मरनपर्थ्ये स्नुलोवनः स्वयंलिखितवाल्लाकमस्वकमेकं यमसर्जयत् नाकारसहदसि
नैवविकल्पयमेनेदिस्तान सूवयास्मिन्स्वामिसत्फलानि निःशङ्कवर्णगामिवाम्बुपरस्परराजन्नसंलदानेक
लनप्रवनवप्रसादः ततःप्रविश्यनगरे सैन्यैःपिहितरिमैः कमागताभिवमहीपथावनपथ्येपालयत्
नागेवापोहषवार्पितस्फोविनोन्नतात्मनः ह्मामुजस्तर्ककस्येवनाभूत्परिमितेच्छता पङ्कपतात्नकृतोपोना
स्नपागीवितनरहितएवन् पञ्चवैयमनवध्यापकरुणाकुञ्चितेः भवत् श्रमारमारिदेशाय पावद्राज्यं स्वमेऽले
कृष्णीकृतपस्ववर्णादिप्रदद्दौवकरेभकम २८· करम्भकेकोर्थ्यमार्णमातृगुप्तेनभूभुजा वैनुपापमुन्मिषत्रो
षानकोनामम्न्येसेवत गुणीवहप्रकप्रवदान्यश्चमपार्थिवः विक्रमादित्यतोःप्रमोद भिगम्यःशुभार्थिः
नाम विवेकतयानस्पल्लाख्यामस्वभीकृताः लक्ष्मीविलासाःस्वामतेरशोभंतमनीषिषु हयग्रीववधं

मेण्ठस्वरयेद्देशीयत्रवम् ग्रामसोऽस्मिन्नतोनापतत्साध्वसाक्षितिवाचकः श्रुणुग्रम्यपितेतस्मिन्नुशलकं यल्लतेयया
ते लावण्यनिर्य्याणभिधानगाथः स्वर्गभाजनम् २४ एतत्रस्ततयातस्यताहतपाकृतमस्कृतिः भर्त्तुमेण्ठः
कविर्म्मेने उनहरूकेश्रियोऽर्पणे समानृयमस्वामस्याख्येतिनिर्म्मेमेमयुमूदते कालेनादस्वपक्रामानमस्मः श्रुश्रु
रसग्रने इत्यमादिनराज्यस्यशासनः श्मोह्ममोपतेः त्रिमासेनायपुरुस्तस्यैकाहाःपञ्चवन्स्वराः कृतार्थता
तीर्थतीर्थराजनेयोऽनयतपितृन् मातेनाहशामश्चौचीतस्वस्मिन्देशपराक्रमे पितृशोकाद्दैतातस्यक्रोधेना
तरधीयत तरोरिवार्कतापेननैशाम्लवसिकता श्रीपर्व्वतेपाशुपतव्रतिवेशालमागतम् ग्राचण्यावक्ष्मापा
दाख्यःसिद्धःकंदाशनेदत्त जन्मान्तरेलहसिद्धिस्वामस्यपरिमाथकम् वाञ्छामहञ्चक्रेराज्यार्थेमभिलाषवत्
तेऽभवत् मयत्त्वेवकर्त्तैनम्मनोरथमनस्यथा अथनामिम्यमादिलनत्वपारमणशोवरः गणोऽयेमा
मकःसिद्धोपस्लवोपरिमाथकः जन्मान्तरेऽस्यराज्येश्वोकुर्य्यामहमनस्यथा भावेमवत्लड्वतोभगवान्दत्तद
र्शनःसाफसेनेषतीर्थ्येवमभिधायतिरोदये साम्राज्येश्चोस्वमामेकोनत्रतस्यतपस्यतः लव्यस्कृतिः
सिद्धगिरापरदौरदर्शनेशिवः ज्ञतिवेशेनमादिश्ववाञ्छितार्थसमर्पणम् मजरागत्रिजेयेपाविद्दत्तरैद्दनमयाव
त उपलमेलदेकिंलाभम्श्रीगानिक्कसिमेगुणत इतिजितासहनाभावेशांश्चनामेऽभ्यधीयत संतवमाषेशांश

श्रीः
रा.न.
क्षे.
२९
29

तांबुद्धाव्याजनपोयने प्रभ्ययामिरमहात्मनमदेवोजगद्गुरुः महोतोह्यपितः स्वल्पफलेनस्वल्पेनरतनये उदन्य
यावदात्मनोऽदातुर्योऽपिमपयोर्पिने २८ श्रुत्वैवकल्पकेवल्यालाभनिश्चलचेतसः तोवेत्स्याभिजनस्याभिम
तिमर्मस्यथावहो जयगत्परिवृढः शौढ्यीतिलेसफलायिनम् कृत्वापाडुङ्कृतवश्लतोभयोः षभाषत
सजनोराज्यमोखिद्युसोग्वायामिइतिको मरात्नपाश्वपादलेमेसोकालेकरिष्यति इत्युक्त्वान्तर्हितेदेवेस
कृतश्रुतपारणः प्रगल्भदस्वपादेनमापृच्छ्यामिमनामभवं ततोविदितवृत्तान्तोमातङ्गमाभिषेणनान् वि
षिद्यमविधायात्तानमानानब्रवीद्वचः विक्रमादित्यमत्सिक्रमपक्षेमेयततेमनः मातङ्गमश्चातिनिनोरोषणे·
हृषितेमनः प्रियैरपिनिष्ठिहैः किंस्यानक्रेशगसहिष्णुभिः येनतुम्बलनेशक्काजिगीषातेषुशोभिते या
मह्नाम्बुदयेदृढिषनिशाशिनःकोऽन्यस्नेहोऽसम्मतस्वविर्म्मायिकरोद्द्रदेनदलनेपत्रामकोऽयेनषः सामर्थ्यंशय
नायविश्रममस्मैः स्याद्धोस्विद्भूयोव्रनायेनेषुश्रमवेतितत्त्वजनहत्तिव्याक्षेपहृष्वारुषः त्रिगतोनाम्भवेतिनासस्त्रजन्व
षभयतिः विक्रमादित्यमशृण्वेनकालधर्म्ममुपागते तस्मिन्नहनिभूमयशोशोकान्निःश्वसन्नातिशाम नाश्चा
यिनाशिनास्वापिस्थितेनावनतानने प्रनेपुभेवमन्त्नूज्यकपमीरेभ्योविनिर्गतम् शुश्राव मातङ्गमेसनाति
दूरेकृतास्थितिं कौश्चिन्निनोसितोमाभिनन्दीयेरितिशांकितः ययौप्रवरसेनोऽस्यपार्श्वमितपरिच्छदः कृत्ना· २९

हर्षेणं स्मृतो सौन्दं ततः पश्च्छ तेशनैः । विनयावनतो राजा राज्यत्यागस्य कारणं बभाषे तेनसौ स्मितामतिः स्वस्य
विहस्य च गतः सम्यक्कृतीराज्ये येन मे भूमिभुजो वधम् । यावन्न क्षिप्रवैः पाशस्तावन्न्पोतन यत्नेदिशः । पोत ये त्राम्
याकिं तद्गावैवन पनोपलः । श्रुत्वा राजा प्रपाल्केन राजप्रकृतेन तव । वत्स नयपविकीर्षी येन सौशमनम्प्रोवसि मा
नुष्मस्तनोऽवादीन्कोपस्मितस्मितापरः । श्रुस्वानन्तसहनेकाश्चित्रापकन्नैबलाधिकः । नयनागण्यमसम्यन्तेन
रत्नेनतेनहि नमस्मानिद्दुन्ते सर्पिश्चौ मम्वाशास्यम्भूषे उपकारे स्मयेन स्मृकृतनतनवयाम्बदाः । पदवीमपकन्तृणं
यातितिक्षितनायापि निर्वाणमनुनिर्वातितपनेतपनोपलः । रेडुमिडस्मणिः किञ्च्छुष्यन्तमनप्युष्यति श्रुणं
वारणं सौगतानस्याच्छुमसत्त्वोनसुवः । इच्छामिसर्वसेन्यासंकल्पैद्विजनतोविनम् । मणिरीपमिवे श्रोतमेत
रेणं यकारितो । विभमिह हूमपुवीभोगस्यागेकधैवका इत्यौविस्मतियेत्तस्सवाणीमाकर्ण्ये विस्मितः । पौरःप्रव
रसेनोः पियाजहारो विनेवः । सर्वे विस्मयराद्वे वीभूपनेरत्नमूरियं । उत्पस्मायातते यमैः कृतनैयौसवाहषैः । श्रु
न्तरत्नतयाश्लाघ्यः कोऽन्यस्तस्मान्महीभुजे । इत्यगेरेजगामेकल्लोयथावद्विवेदयः । विरंतलस्त्विलीमतः कृत
ततस्यवीयपः । पौरतैवनतासमज्ञायोपदिदर्श्येत । पाकश्चेत्रभुमस्येऽयतस्मौप्रागवेनास्रितास्विमखायै
स्रेत्रमपास्यकिंनमग्नतेरीनानवस्वेभूनयम् । मनोयेषहशोऽस्यभौयैरिनतस्तुधः किमेषयस्नोरिमेनः श्रुहयाय

श्री रा.त. टी. ३०
30

मः कलयति प्रायः कृतोपक्रियः अस्मदादानगणोत्क्षेपाहृतगुणैः परोपिता शान्ताशलोभयतस्वैव यावन्मात्रापि सत्क्रिया
तत्रेगुणवतामस्मत्स्नस्वैरस्वापितेदितः परीक्षितोमणिरिवचकेवहुमतः सतां तस्मादनुगृहाणास्मानमास्म
त्पादीर्नवेदितम् ममापिप्रार्थितमापातगुणवत्यस्त्वपातिता एवंतेनाथवरमेमयापिप्रदिपादितम् भवान्
पाणिग्रहणविधिनाविदधातुप्रमर्थवम् अथाजौराज्यैवयैसत्तुतेतिन्नृपतेर्वचः कृतस्मितोमातृशभःपानैन्नैवचनं
मब्रवीत् २१ यान्यक्तरागणेतरेणवाव्यंवक्तेनपार्थ्यते कामतिस्तदुपादानेमर्यादोल्लंघनेविना अतः परुषमपथ्य
किञ्चिदेवमयोच्यते अथाजार्जवमप्येतदार्थ्यतममवधीर्थ्यते सर्वः स्मरतिसर्वस्यप्रागवस्थासुलाघवम् आत्मैवैवेत्ति
माहात्म्यंवर्त्तमानेक्षणेपुनः एवंवस्थामदीयानेत्वदीयावेयामेहृदि ताभ्यांविमोहितावाचान विद्मोऽन्योन्यमाशयम्
राजा भवताकथमाहकथतिगृह्णातु स स्मरः कथमेकपदेसर्वमैत्रीविस्मरिताजेन २२ असाधारणमौदार्यमाहा
त्म्यंतस्यभूपतेः भोगमात्रकृतेमाहक किंसाधारणतांनयेत् अपिवस्तृहयालुः स्यांभोगेभ्योयदिभूपते प्रियमा ऽ
भिमानेमेकेनतेविनिवारिताः यन्मोपकृतेनेनतद्धिनाप्रत्युपक्रिया जीर्णमेवाधुनांगेऽभ्रमवत्येषनिश्चयः
यातानिर्भंसजोऽस्मत्पमयानामनगच्छता पात्रापात्रविवेकत्वात्योतिनैपाप्रकाश्यता एतावत्येवकर्त्तव्येयातेऽस्मि
न्कीर्त्तिशेषताम् भोगमात्रपरित्यागाद्धिदर्थ्योमत्तासेयता २३ इत्युक्त्वाविरतेतस्मिन्जगादजगतीपतिः त्वदीया ३०

नमयास्वप्नान्यपिजीवतिसम्पदः सपवाराणसींगत्वाकृतकाषायसंग्रहः सर्वंसन्न्यस्यसकृतीमातृगुप्तोऽभवद्यति
राजाप्रवरसेनोऽपिक्रमशोगोत्रनिमज्जता निखिलांमातृगुप्तायप्राहिणोत्तद्धनिश्चयः सहस्थापतितोलक्ष्मीः
मिलाभ्यक्रमतिपादयत् सर्वार्थिभ्यःकृतीवर्षान्दशप्राणान्नपारयेत् श्रमेत्वेसाभिमानानाममनोयौचितस्था
लिनो त्रयाणामपिहेतोनतप्रवत्रिपथगापयः २२५ राजाप्रवरसेनोऽथनमयत्रवनीपरान् प्रकम्बुलेख्याःकक्कु
भोहन्तस्यपशासोन्यथान् पीतान्यिलैर्विवितान्वीमृत्कुम्भयोनिरिवानयत् नमप्रतापःप्रभवन्भुवनानिप्रसत्रतो
गुप्ततमालपत्राणिपीतानीदलानिव तत्सेनार्णवतीरागिणवकेऽरित्नीमुलोनिव मगोगालिंगितोगास्यसुवे
वारिनिपेवंयोपान सैन्येभमदनिष्पंदैःकालिन्दीसंगमश्रिये रोधस्यपरपाथोधेःकटकैःस्फुटिकृतैः
वकारोत्याम्मीराष्ट्रानसौराष्ट्रविपाटनम् २८ः यशोर्थिनःपार्थिवेन्द्रहेषरागवहिष्कृतः वहयेपमसेविजय
लक्ष्यादितिशातक्रतोः वैरिनिर्वासितेऽपित्नोविक्रमादित्यजेन्यपान् राज्येप्रतापशीलेसशीलादित्यापराभिधे
सिंहासनेस्ववंश्यानांनेतारिहृतहूतेननतः विक्रमादित्यवसतेरानीतेस्वपुरेपुनः हेतुन्नदीर्थ्येविविधानमत्वा
नेपराजयेसमवारानुमतत्याजजितान्सम्पतिमभजे याह्येदयाहमवारेहेतमाख्यातमयतत्व पिकुपश्च
वेष्यनोसोयमितृवेन्नृपतिःकृथा २२५ प्रवर्ष्योऽहंयशुतेनवीरेन्तुकामयात्मकः मध्येसम्मेननवमोऽस्यसोः

श्री॰
रा॰त॰
सी॰
31

नुकूलेन कलापिने नृपं केकी कोत्र्वाशिशिखिनो हृष्टा समिद्धविरामो नृपः श्रमयेन समं प्रासादामालाहै वरणौ विते वसतोः स
दिशेणजितानस्यः पैतामहे पुरे कदेशे रत्ननामा केयप्रथे मम मनोरथः राज्ञैदेवज्वलग्रत्वादिवेस्तानमर्थकदा सर्वारो
वीरवर्य्यायो निर्ययौ पार्थिवा यौमा गच्छतः ट्रमायते तस्य मौलिरत्नांगविस्मितः बभार नाराप्रकरोरत्नाशेषेण
विभ्रमे १७ अथानेन वितालोकस्य ष्टभीमतट्टमो श्मशानघोनतरितौपर्य्यटन्नासमादसः ततस्तस्य सरित्या
रे मकसेरावमग्नः उर्द्धबाहुमेरटतेशाउशासीन्महोजसः नृपतिस्तस्य हक पातैर्ज्वलद्भिः कपिशीकृतः उल्का
ज्योतिः कृता स्लेषः कुलाद्रिरिव दिद्युते न मय्यप्रतिशाहेनवीरेणाप्रस्यन्दिशः स्रवासंविहसन्नृत्वेहवावदणदा
वरः सेतस्त्वन्पविक्रमादित्यसत्वोद्रिक्तम श्रुइके तास्त्वमपालपर्य्यासेधेय्यमन्यचडलेभे वसुधाधिपतेवाक्त्वा
सिद्धिस्त्वविधीयते सेतमेतं समन्तीर्थ्यं पार्श्वमारमृतोमम स्त्वदीर्घं निमज्जानेरक्षः पारानप्रसारयत् त
न्महासरितोवारि सेतसीमेतिते ययात श्रेगेनरक्षः कायस्य स्नायासेतमुकाल्पिते वीरः श्रवरसेनोऽथविको॰
षोद्धरिकान्दधे सतयोत्कृत्यतन्मांसे कृतसोपानपद्धतिः श्मशानघनमस्थानेद्धरिकावालउवाते पार्श्वस्थंतं
लग्नमकाशातमांसत्रपातनम् हृष्ट्वापुरेविधेहीति वदन्नृतेनिरोदधे देयाश्मानिकबाहेनयद्वेणापिहितन्त्वमः
ग्रामेश्मारीटके ऽपशपतस्त्रं वेतालपातिते मनसापतिष्ठा प्राकृतास्मि त्रिनीषो प्रवरेश्वरम् जयसामीस्वयंपीठेभि ३१

तायेन सपाविशात् वेतालवेदितेलग्रे ज्ञानतो जगतो भवता स्थपतेः सगयाख्यस्य नाम्ना प्रख्यापितोऽभवत् नगराश
निलोम्याय भक्त्यानस्य विनायकः प्रत्येमुखः प्रोमुखतो भीमस्वामी स्वयं ययौ सद्भावश्यादिकादेवसेनश्रीशृङ्खला
ज्झिताः पञ्चपञ्चजनेन्द्रेण पुरे तस्मिन्निवेशिताः वितस्तायां समूपालो हस्सेन मकारयत् ख्याताततः प्रभृते
वत्महेन्तो सेनकल्पना श्रीजयेन्द्रविहारस्य वहद्बुद्धस्य ववधात् मातुलस्तस्यैनेन्दुस्य जयेन्द्रो विनिवेशनम्
बुभोज सिंहलादीन्योद्वीपान् समस्त विवेशः करोत् मोराक नाम्ना मोराक भवने भवनाद्भुतम् षट्त्रिंशद्दलक्ष
णि पुरे तत्र प्रथे पुरा यस्मात्तावर्द्धनस्वामी विश्वकर्मा च सोमयोः दक्षिणास्मिन्न वेपारे वितस्तायाः पुरा किल नि
र्मिते तेन नगरे विभक्तैः पुंक्रमापणैः तेन चाभ्रंलिहाः सौधा यानध्याहुस्त्राहस्पते हर्षिस्त्रिंग्ये निदाघोन्ते वेश्मवा
के समे जगत् तद्दिनानगरे क्रुद्धपविद्याः सुलभा भुवि सुभगाः सिंधुसभेदाः क्रीडावसथवीथिषु दृष्टः क्रीडा
नगोऽन्यत्र नमध्ये नगरे कवित् पनः सर्वौकसो लक्ष्मीः सेल दोपुपथादिव वैतस्तेवारिवाल गेहहर्म्यहिन शर्क
रम् श्रीप्रोऽग्रेऽह्निस्ववेश्माया नक्रान्तनोऽन्यत्र लभ्यते प्रति देवगृहं कोशास्ते नास्मिन्न पितान्नृपैः सहस्रशः श
कनेयैः कृतेभ्यः सागराम्बरा पुरे निवसतस्तस्मिंस्तस्य राज्ञ प्रजासृजः शनैः सामान्यलाभस्य षष्टिः समवत्सरा ययुः ल
लाटे स्थूलमशोके जरा पुञ्जकाः शिरोरुहाः तस्य शाम्भ्रमासे गिरिगम्भो विभ्रमे दधुः श्वपाप्यपारे ने पान निर्देशा

श्री.
रा.त.
श्री.
२२

नत्स्वाम्यगणितः काश्मीरिको जयन्तनाम्नो द्विजन्मा यो जिपार्श्वगः प्राप्तोऽस्य धन्यतानात्स्मादेशात्तोऽभिमतस्मवेत्
राज्ञेप्रवरसेनायलेखपत्रप्रदर्शितो इत्युक्त्वार्पितलेखोऽसावसमर्थः पथः प्रस्थितः रोगप्रस्थानविघ्नोऽस्मि समुपस्थि
नेत्यगायत स्नानस्थितावेवमुक्तो द्विजः कापालिनामसपा ऊर्ध्वक्षितितेनाक्षिप्तोऽसावावासवेदीविकाजले उन्मीलि
तेक्षणोऽद्राक्षीत्स्वस्वदेशगदर्शयोत्थितम तस्य प्रबुद्धस्यावेनेरात्रोऽभूत्स्नानवग्रान जलाहृतौ समावेदयितेनपा
नीयमानेनृपान्तिके प्रव्यादिमोऽदिपत्सेखे सस्नानकलसेततः प्रवेशे स्नापयितास्यस्तेनतत्कलशात्पुनः
राज्ञालेखे वाचयिता जयन्तः प्रापितोऽन्तिकं कृते हास्य महद्दत्ते भोगाभ्यक्षावयोगते किमन्यत्करणीयं तेन प्र
हिताच्छिवालयं ९५ ततः सेहृन्नसंकेतः सेतो प्याभिमताये गणन भित्वा तमथप्रासादं जगाहे विमलेन भः
जैनैः मदहृशेराज्ञन्कैलासतिलकोदिशम विषदेश्वटयन्त्योऽस्मि द्वितीयतनयोदये जयन्तेनाद्भुतोदन्तहेतुना
वायसम्पदः स्वनामांकाग्रहारादिकर्मभिर्निर्मलाः कृताः एवं सम्भवनैश्वर्यं भक्ताभूमिभृतास्वरः प्रवेनैव श
रीरेण मेजे भूतपतेः स्वर्गद्वारप्रतिभटद्वारम्भयापिलव्दयते तस्य रत्नप्रभादेव्या जातो राजा युधिष्ठिरः प्रपासीत्रव
मासोनाः त्रयस्त्रिंशति समाः सर्वरत्नजयस्कंधगुमशाह्यांकिताभिधाः ग्रामविहारचैत्यादिकृतैस्तत सविवा
वराः भवच्छेरामियंग्रामे स्नानस्त्रैनादिसिद्धिभिः योयपात्सोऽस्य वज्राद्रोऽप्यासीनेन्द्रो जयेंद्रजः दिक्काभि २२

नीमुखोत्कीर्णकीर्त्तिर्वेदनवेदकाः आसन्नकुमारसेनाद्यास्तस्यान्येऽप्यग्रमन्त्रिणः यथावत्पालितस्तस्य नरेन्द्रा
दित्यशस्यभृत लक्षणापरनामायो नरेन्द्रस्वामिदंव्ययात् २९५ वज्रेन्द्रतनयौ वज्रकनकौ यस्य मन्त्रिणौ
अभूतां सुकृतोदन्तौ राज्ञी च विमलप्रभा सविधायापि करणे लिखितस्थितये निजम् यो त्रयोदशभिर्वर्षै
राहरो हेममहाभुजः तस्यानुजोऽपराणिभृद्गुणादित्यस्ततोऽभवेत् तज्जीनापरनामा नेययजनाः पाण्डुरजसा
जगाहिलक्षणे यस्य शौर्यमुद्राङ्कितेऽधिरः अथ स्वं शर्वरीशान्तलीनमानुच्छ्रियं दृश्ये रिपुकराणां रवौ ध्वासी
दस्यपारायरःपतन् तदृष्टेनेव कुण्ठेलनलापिकमयाद्येन अथ स्वीयत्वतापात्रिः प्रविश्यपो ज्वोहिषोन्मयातु
नागनेत्रेषु नीरोर्मीन्माद्रिरेषु तृणाङ्कुरान् यस्य पाणिग्रणायितोऽकृपाणे समसापागते कर्वं येभ्यः परोन्नत्येन
वपत्रहिषद्दले तस्याव्यपोह्यमाहात्म्यादेवीरिव्याहृतेः श्रिया विषाणशक्तिः क्षितिम्याभारणार्मभाभियाम
वत् सहिक्तमाक्तरे सत्वं भूतकारोऽभवत् किल कदापि प्रापनिर्वेदं सर्वं स्वीकितवैर्जितं देहत्यागोद्यतोऽ या
सीत् शाश्यं किञ्चविधिंतयन् नृपच्युतेऽग्रुपेक्षेते किन्नवाः स्वार्थसाधनं २५५ अथ वं ध्यद शोनाहिंप्येदेवीश्च
मरवासिनीम् इहस्मैश्च्छदराकोत्वोतिवधिपेदः स्वजीविते भ्रमरैः पांकुपच्छाधैः खेद्यमानस्यदेहिनः तरा
स्य देहिविशानाडलेम्यापत्न्वयोगनी सवज्रशंकुपच्छानाथोमासलेषा प्रतिक्रिया देहे वपयवित्त्याओम

श्रीः
दु.तं.
ठीं
३३
33

त्वानोऽभूदङ्कराम् मायायोव र्म्मणा देहे ततो महिषवर्म्मणा तेन व्यादाय तादन्तो मृत्स्नेपोऽथ समागमयः अथ
भानुकरोव्युष्क मृत्स्नपा पेडितो गकः सलोहश्च वसन्त्वारी प्रतस्य क्रूरनियः सरलो सरणं त्वका जीवितस्पृहः
यासमम् गृहीते ननतः सोऽङ्केन सोऽभीमा वगास्सता अथो दतिहृत्न गाने भ्यो धोरा भ्रमरमण्डलाः पद्म शाहैः श्रु
तिं घ्नतो मृत्युतूर्य रवैरिव तेन मुव्युष्कमृत्स्नेप रेण ब्राणित लोचनाः सहमाना क्रमं तेस्य प्रहरे तोऽपिवापि ते
रेण भिर्व्वा पित हृषाः तेन्य वर्तेत षट्पदाः तेऽखण्डयेत्त मृत्स्नेपेन्य पतने व वानवा तेः खण्ड्यमान मश्वाण्डे श्रे
णतो याजन त्रयीम् क्रमात्स्म कवचे नस्य पथि सेव्य पमाय यौ ततो महः प्रहरता तेषां महिषवर्म्मणि घोरम
ट वद्यायोषः प्रादुरासीद्भयंकरः बलेर्थ योजनस्यादेम तिक्रस्य विवेदसः रणकारैर्द्विरेफो स्मानयोर्व्वर्म्मणि
पातितः याव स्वनतोऽतिवेगेन खण्ड्यमानेन षट्पदैः स शास्त्वच मर्णसो विविचित्रैः पैर्य्येणनोद्धतः गत्वा तिमात्र
मासमत्रे देवीयामतिपर्यावात् गृह्वन् करा भ्यां मधुपां यावतिस्स सपीरपीः अथ सत्याप्य विप्रिशेषा गोलन मासः
षडंघ्रिभिः कराभ्याम विलोरत्न देव्या यतन मासदत् अथ गोते भृगा समप्रीत प्रकाशमवलोकयन् सदेव्याः पा
दयोस्यो पयातो म्रुान जीवितः लोकावशेष प्राणं तदेव्या आश्वासयि तेततः अभिरामे व पुः कृत्वा पस्य शैण गेषु पाः
णिना दिव्येन पाणिस्पर्शेन तेन पीयष वर्षिणा सदिशाम्मादिन माम्सोदितं विदेप वव्दषी प्रविष्ट मात्रः ३३

रैविहसिंहविष्टरसीमस्त्रियो घोराकारां मत्तां देवीन्तदाः ड्रावीनत्तामपुनः ददर्श पुनरूपानलताबासीविलसि
नीम स्थितां पुष्करिण्णीतीरे रम्यामाम्रक्करलोचनाम गृहीतहारमक्ताघ्यों वद्धापीनस्तनाञ्जलिं महार्हैः का
न्तिकुसमैर्यौवनेनाविर्त्तांगकाम यावकाहारिण्णीपादौ दधतीं कमलच्छवी वारिण्णी स्तनेच्छन्नमसेद्दुंन
पस्त्रान्नामिवान्वहम भासद्धिम्बाधरां कृष्णकेशीं स्मितकराननां हारिमध्यां शिवाकारां सर्व्वेदेवमयीमि
व तां विभाग्यानवघ्येगीनिर्जने यौवनोर्जितां तिन्येवारितवामेनसक्कामेनविधेयतां दधतीरूपमाधुर्य्य
शरच्छन्द्रामयूष्यतां शुभ्रागः प्रत्यभात्स्यसाहिविश्रेनदेवता कृपामृडरवादीतेव्याप्तितोःसिविरंपाथि मुडः
सोम्यसमाश्वस्यप्रार्थ्यंतामुविनीतोवरः सतामभाषींपत्नीमेभवत्यादर्शनश्रमः सदेवीकिंत्वभवतीवरं
दातेकर्ण्यत्वमा देवीजगादतेभद्रकोयंतेमनसिभ्रमः देवीवास्यामदेवीवावरीतेतांनशक्नुयां इतिसोःभी
ष्टेसैयामौकारपित्राप्रतिश्रवम हरमत्कांतमप्यादः सेगमेतामयाचत नममयाचन्त्साडर्द्धुह्कोःयंतेः त्वविते
विपिः प्रार्थ्यमानतरघस्मान् साहंभ्रमरवासिनी देवीतानानतोःघमस्यनाम्न्रदवहितेमनः निरुद्धावासनाः
केन जन्मांतरनिबंधनाः सतामवाचसत्यज्ञ्चदेविस्नेहोगिरामिच्छामि प्रमाणीकुरुमद्वाणीमहमत्यन्तका
मये सर्वमेवहिजेतनोयोःयिवासानिलीयते तिलानामिवतेषांसपर्य्यंतेःपिनपृथ्वीर्य्यंते देवीवाभवका

श्री॰
ग॰त॰
स्त्री॰
३४
34

ज्ञात्वाभीमावाशोभनापिवा याहर्षीशर्व्वेमह्यादेताहर्षेणवावमामिमे नमिस्यंकथयंतेसात्वात्वातिस्खलतिस्व
यम् एवंजन्मांतरेभावीत्यभ्ययादव्रतोथनः उत्सहेतेहिसेसङ्कुनरिग्यामनेयार्म्मिणः तद्रूच्छ्कूरसेकल्पेस्तुका
मोनर्दयेतनः अग्रस्तन्यजन्माभ्यासेनयादेव्येतिचिंतयन् प्रयागवटश्रुगालोग्रादहासीनस्खवगुस्तनः सोऽजा
यतरणादित्योरणारम्भावसाभुवि मर्त्येभावेऽपियत्रैवजहौजन्मांतरस्मृतिं रतिसेनाभिधश्चोलराजःसुतोऽ
स्यपूजने तांतरेगांतराज्ञिमेरत्नरोजिमिवोज्ज्वलाम प्रावास्याद्यकदियोक्तिनामलंकतयौवनो द्वियाहोपृ
थिवीशेभ्योनार्थिभ्योऽपिदत्तौनृपः ४०४ रणादित्यनृपामात्येरूपायातेतथैवते प्रत्याख्यातेबकुमावल्योसैव
तद्वरणेवरम् तदर्थमेवकथितस्वोत्स्येतिनोनतःपिता ज्ञातेकुलत्नमभ्रमंसः सहृदःप्राहिणोद्रुहे प्रहृष्टोविप्रकृ
ष्टेतेदेशेगत्वावचपत्नतां परिणीयरणादित्यःश्रुद्धांतस्याधिदेवतां मर्त्येसंस्पर्शभीरुःसामहादेवीभवंत्यपि नेमाय
यामोहयेतीनयस्पर्शकदाचन यथान्मायामयीराज्ञस्तल्पसमहर्षिणीप्रियम् स्वयम्भवमरहत्पामातिजेगामव
हिर्निशि स्वनाम्नाम्लस्यदेयाश्वकुनापरशहृद्वयं माहेश्वरःशैलर्लिगकारयामासमकाहस्मिः श्वःप्रतिष्ठाप्र
सेगोऽयसज्जेतल्लिंगयोर्द्वयं देशांतरागतःकाश्चितद्दर्षयामासदैववित् महत्प्रतन्यः शाम्भवन्नयोवेरितलिं
गयोः अग्रसवर्णैःसमप्रकृतैर्व्वभाषेराभेमाहृतम् किंकर्तव्यतयामर्ष्ठप्रतिष्ठाविघ्नविह्वले दिवाहष्टिःस

३४

ये देवी ततो राजानमब्रवीत् राजन्गिरिसुतो ह्यहं हे पौरोहित्यमुत्तम ॰ भजन् स्वमर्चां देवमादरेण प्रजाभागात्प्रजा
पतिः ४४५ ततो विष्णोः प्रतिमां वीक्ष्य पूजितां तेन प्रजेशैः शून्यामिव तदा मेने पार्थिवः रूपं विना शिवं निर्मिति
तैः ढौकितानि रत्नान्यथ शतशः सुरैः पिण्डीकृत्य स्वयं ब्रह्मा लिङ्गमभवन्वेदिते ततो विष्णोः प्रतिमान् स्वलिङ्गमीः
शानपूजिते स्वयं प्रजासृजः पूर्वं कालेन दशरावणः तेनाथ भक्त्या मानेन लङ्कायामभवच्चिरम् देवहर्षेण
वर्णं नैनीतमासीद्वानरैः निर्व्यक्तयानेकपर्यायसुरग्यादिमानसौकसः प्रणतौऽस्मिकाः प्रानैर्दैवोऽन्यपुरुष्व
मानसे प्रागेव सरसस्तस्मात्कृपालैः पिलिपिभिर्मया ताबुपतौ प्रातरत्रप्राप्तोऽद्य स्वसमसे शापे तयोः प्रतिष्ठा
कि पत्नामितनुकाशस्थिवीभजे देवीप्रयानात्प्राहोते सिद्धान्तसम्स्मारविचारान् तेष्वान्तमात्राः समग्रामादेश्यादेशे
नपाग्रमः उद्धृत्य नृपते पौम्विदि दीहारिहौन्मयः दिव्यैः प्रसूतैः संवीतो हरनारायणौ जनः पातनेपसूहेहस्ताप
रैविस्मयमापयौ सजेशप्रतिष्ठालिङ्गे प्रसादे स्वयं ततो नृपः रणेश्वरप्रतिष्ठायां पृथ्वैपावनसमग्रतः रणरेभा
न्भावेन तावदेवाद्भुतावहः स्वयंपीठे रणस्वामी भितापेन नृपाविशोत् प्रथमके कंजे प्रभावाजितासौ राजा
दत्त्वपनस्तः समस्तसमग्रः स्वयम्भूकोऽस्तोस्तान्ग्रामान्नरापयत् क्रमादासनयाब्जत्रः सिद्धोपस्थामियो
वसन् परित्रायतयोर्देवोः प्रतिष्ठाकर्मकारिणः सहनप्रत्यभिज्ञः मनप्रतिष्ठाप्यरणेश्वरम् यो मन्त्राब्रजन्नण

श्री॰ ग॰त॰ क्षे॰ ३५ 35

स्वामीप्रतिसंगृह्यमादधे जनाश्चलक्षयन्पतत्मस्त्वयेपीठमवाप्तवम् इतिकेषामपिहृदिप्रवादोऽद्यापिवर्त्तते
सावस्यप्रतिमेंसिद्धेदेवीविद्याविदांवरम् एकाग्रयत्नमादिपयपरांद्वेवश्यमनमे रणारम्भास्वामिदेवैरभ्यर्चितोभ्यो
पयीयत मठः पाशुपतानाञ्चतास्योग्रशुभ्रस्मृदेति आरोग्यपुष्पलानिरवाप्तुल्लाव नायरोगिणां तेनसेना
मुक्तोदेवीभयशान्तोचकारिना ख्यातिरण्णुरस्वामिसेन्द्रयासन्नेन्तोगगने सेसिद्धहरोत्सिकाग्रामेमाहेन्द्रप्रत्ना
पादयेत अमृतप्रभयातस्याराज्ञः प्रत्याव्ययाकृतः दाक्षिण्यास्मिन्नगणेशस्यपार्श्वेदेवोऽमृतेश्वरः मेघवाहनभ
मर्हेयत्माभित्राख्ययाकृते विहारेऽपितयावुद्धिविम्बेसाधुनिवेशिते राज्ञेदेव्यन्तरस्मायसाक्रोशायसैकदा
पातालसिद्धिमेंतत्वप्रददौहाटकेश्वरम् माध्यन्नोवास्पमत्वाश्रिरितिमतातनयार्पितम् अस्वायपत्नमततस्याय
वमेतेवस्त्राणवह्न कृतहिकापथेकर्हेततोनेदिशिलोगतः भूमिभिर्विन्तरैमेतत्वासिद्धेः प्राणयितोययो स्वधैश्वमि
हल्लिंगेसुजातोमेगुप्तनिश्चयः वेदमागाजलेमिकानेमवेः फणिपाहिलं निलेऽपाहृततोयातेदिवसानेकविंश
ति सर्वविष्णयोगानप्रोतिनिर्वेदस्त्वीभोगभोगितो दर्वसमूपनिर्मितोमवेवर्षशातत्रये निर्वाणस्थानिर्दे
कृपातालेश्वरमामदत सानुरोधपतोयातेदेतपद्यितोतिके देवीमावैष्णवीशक्तिः श्वेतलोपमगाहृत पत्र
वेशवनेकेषुराज्ञोवेश्मावृषेपरम् दयोरेवाव्रतिज्ञाधिम्याजावातन् ·तल्पमायाते रणादित्यस्ययोगेनवंशोपामस्य ३५

राघवे लोकोत्तरस्नात्वस्यापि ययोरंणमञ्जसाः विक्रमाक्रान्तविश्वस्य विक्रमेश्वरकृत्ततः तस्यासीद्विक्रमादित्य
स्त्रिविक्रमपराक्रमः राजा ब्रह्मगलूनाभ्यां सचिवाभ्यां समेधितः सोऽपासीद्वासमवसमेद्वाचत्वारिंशतिं समाः चक्रे
ब्रह्ममठं ब्रह्मा गलूनो गलूनकं कृतः रत्नावल्या च यावत्या विहारे निरमापयेत राज्ञोऽनंतरजस्तस्य राजाभूदवनेन
रम् तापितारातिभूपालो बालादित्यो बलोर्जितः लवणार्णवपानेन तर्षोत्कर्षमिवोद्वहन् यस्य तापो रिपुस्त्री
णां सनेत्राम्भोऽभजत्क्षते ग्रामस्तन्येऽरिमनोगा यदौ यदण्डाइख्वाहृतः यस्याद्यापि जयस्तम्भाः सन्ति निश्चवेला
रियौ प्रभावो केनवं कालाजितापेतत्यथीयत काश्मीरिकनिवासाय कालम्बाख्यो जनाश्रयः काश्मीरेषु
यनोदयमग्रहारं हि जन्मनां राजा मडवराज्ये यो भेडराख्यमकारयत् विघ्नं विपादितारिश्च मरिहोत्सादनैः
वधात् बल्लभा यस्य विम्बौष्ठी विम्बा विम्बेश्वरं हरम् भ्रातरो मन्त्रिणस्तस्य त्रयो मठहसौकसः सेनाश्वकारका
श्चास्तत्र खलशत्रुश्च मालवाः बभूवत्तस्य भर्त्रैमेवनाद्भुतविक्रमा तनया नेगलेखाख्या शुभा रोद्धापिकौमुदी
तां वीक्ष्य लक्षणोपेतां मृगाक्षीं स्थितरेतिके गर्भोपयन्त्यपोत्कर्केव्याजहारेति दैववित् भविता तव जामाता जग
ती भोग्यभाजनम् तदंतमेव साम्राज्ये योनेदान्वयजन्मनां सुतास्तेतानसाम्राज्यमतिव्यक्तनयपार्थिवः दैवम्
ह्र्षकारेण जेतुमासीतकृतोद्यमः अराजान्वयिने दत्वा तेयं साम्राज्यहारिणी मत्वेति यदसोकम्पोनक सेवनः

भूभुजे हेतेमरूपनामानंकृत्वानामातरंनृपः यथास्थानमकायस्मान्नकेडेलेभवद्दैनम मातःकर्कोटनागेनस

श्री॰ त्ताताया:समीपुषा राज्यापैवहिसन्नातारातानातायेनेनसा निश्चिन्वातेहिंतेमन्यापमेवायोगमाग्रहा

रा॰त॰ न जिगीषषवनतैवनिरयातिविधिः शुभम मात्मय्यैणाजहद्गुहान्विमहपोहूमधजेषोगपतोन्तातान्तास्तान्विद.

श्री॰ यतिषदिनपतिहोस्यशशोत्सन्मावेः देवंवेतिनयःशिावीमपरतोनामास्ततनसमभ्भवाः सुदीपाग्रपिग्रयद्दशो

३६ नजगतत्सिग्मोशुविस्मायकाः पियाभाग्यानुगामिन्यावैहमानोनयावितम् शुभतसर्वस्यवल्लभः सतडलेभव

द्दैनः यत्तयायोतमानैतेग्रतादिसइतिप्रथाम् कौवीरभाग्यमास्मन्त्रशनकैःसुभ्रोःनयत पितो:ग्रियसल्याह

नातारुएपादिमदेनव राजपुत्रीयथावत्तगएणयामासनैवतम सैरिणिसेगामोमोगाशुवानोऽग्रपितृश्रेरम

पत्समंडतमितमया:किन्नामरूवीलावितुरुत सानितरशेनाभ्यासाक्तनकैविशातामनः स्वनंगलेवावेवेनम

स्पाशुज्यतमंतिणा क्कन्नेप्रेमत्रावाभ्यासनहहूीभीतिसम्भ्रमा यांर्हदिनारिनेयोतीननस्तन्मयतोययो ५॰

समेत्तोदानमानाभ्यावशीकृतपरिच्छदः शंतःपुरेयथाकामंविजहारतयासह उपलेभवशानकैस्तस्यास्त

शोलविलवं विगगलिंगोरुयद्वियीमानडलेभवद्दैनः सलीमधेरहःस्पेराविवर्णोभर्तृदर्शने शुकाएद्युपवशो

ऽाघणश्पंतीसस्मितेपरः परुःकोपेकृताववताम्रनेत्रवित्रकाञ्चलैः नदरपियंभाषमाणेसस्मितेनस्लतोवना ३६

तत्रैव गुणनिर्विज्ञातहिपद्मस्तनौरता विरेसोंतमसंलदमस्तोमिर्त्वेहसंकया ७।५ तस्त्रुसनेमग्रकाठोतः
दाक्षेपसहांगका तत्समस्मोगेत्पकूहषीतत्रलेप्याजनिद्विता भवेद्दिप्रायशोयोषित्रेमविक्रीतवेतना निवेद
येतीदोः पीत्यपिशवावेशवैहूते कुलके निशूफदारदैाराम्पविंताकुशवभ्रस्ततः शुद्धांतमविशेतस्तानेति
विडलेमवर्द्धनः योऽपपनमवनजांतिमूलमसापतिःसहो डजोतमनेरंकेभ्रप्रस्तुमामिवल्लभो स्तासैरग
लितावैगैः क्रमप्यदिःकुवांकुशे निवेदयेनातकालमेवनिर्वहूलंरतेः अन्यस्यापिक्रुयोहेत्वेपुनरघदत्समावहो
तोतथावस्थितोवीदासमप्रजन्वालमखुना प्रजिहीर्षुः स्वरोषेणविमर्षेननिवारितः प्रहूस्येवप्रहूस्येवनिहूत्रेसम
मन्यत ततस्सपावितुयः द्वम्पतप्रकोपावेशसागरः विचारवेलयातस्यवलात्क्लममनीयत नमस्तस्मैततःकोः
योगपतेवशिनोभुवि जीयेनेयेनपथ्यामाईर्ष्याविषविसूविकाः सोऽचिंतयदहोकष्टंमोहागागानुगारमाः
विचारवेध्याःक्लिष्यतेत्विश्रेयाभिरवोनराः ७।८ स्त्रीतिनामेद्विपात्रीयसिंद्रियाप्तीयपापरे तपेवसर्वसामामाव
पिनामवक्राःक्रुयः निसृगेतरलानारीःकोनिपेत्रापितेत्तमः नियेत्नुणे नकिंवासाधन्यतास्मरणेविनम् यः
स्तनेोरिवसैवर्षपकावोमिनिविष्टयोः शशिणोयदिमानःसकोऽवमानस्ततःपरः ममकाशेमृगालीवकरवा
येसैवेतसो स्वदेहेऽनपपत्रोऽपियःसोऽन्यत्रकथेमतः उद्देगोन्मादनादेषावध्यावेत्यतिमानिमे राजस्तस्माद्विसर

श्री
रा.त.
श्री
म ३८
37

तः कस्मान्मूलमुद्देगस्थाविनः समपालनिद्विमम्लोरामहीरुहः ॥ भूमिस्वतमनुस्माय द्रुपेमन्मूलतेकथम्
द्वेषो नामैष षड्वर्गोर्जितो येन विवेकिना ॥ ह्यणुरेनैव रागस्य तेन नाम्नापि नाशितम् ॥ वीरसेनदिव्यपादस्था राति
णो शासमोषयम् ईर्ष्या जेयातन्तोरागः स्वयमाशापलापने इति ध्यानालिवद्धणोन्नाविवः कोशुकपल्लवे वध्योः
पिनद्धतो पनेस्सनेवं ततनवेषसो ॥ उजैरलक्षमाणोऽप्ययाते दुर्लभे भवद्वेने त्यक्तनिद्रस्तमेत्वीतहृष्णावाणोनवाय॰
यन् राविणाव्यमाणदस्यास्यलोवस्यमनसावरा विमस्मारानेगलेवादध्यौनप्रत्युपक्रियो तस्यापकर्तेम
वितेप्रतिकारमिच्छोः स्विन्नाविषान्वतमनःस्मरवाणपंक्तिः ॥ हरोपवरेपरिवपशणपप्रपेदे निर्निद्रतामनन्तकरव
नराजपुत्री ॥ मृतासमग्निपानिमग्नान्सवत्सिमीसैवेपामहृदेनिरन्तरंनृपतीनां ॥ तस्मिन्काले लोकमवापोज्ज्व
लकृतोबालादिमोबालपणोगां कितमौलेः ॥ श्रुत्वेविपत्रतनयेऽभिजनस्यशेषरोतेद संततिरजापतत्रयणांते
प्रावेतिभग्नतलिनाऽपहठपविहृतोयोवपादितविमानलिनीवदीना ॥ अथपश्चिमिलितमयोमात्मैवपविद्रः
कनककचटविमुक्तैः पावनैतोयपैतोयैः ॥ कथमपिसकृतद्धोराजजामातृहृदयं पितविपिवदिहेमम्हिराज्याभि
मिषेकम् ॥ कर्कोटपश्चवःप्रभःसमकुटवरसममकाकणोपेतवेणिफणांकरां कितहृदहाउमेहोमच्छूहत्
तातिप्रीतिसितोपपोषफणामृत्तमस्थूलहृत्पत्रवव्यामावर्तकराटकाम्रपटलसरपामपोमो ऽभवन् ॥ अथपवि ३८

गलिताङ्गो नन्दो ऽभूज्जो ऽभिजनाः शुवेरतिशुविनिभः कर्कोटहेः कुलेस्थापितस्थितिं विरपविविनितानस्वर्गोभो
गाधनः पतनेच्छितात्रिभुवनगुरोः शम्भोर्मौलिविवामरतिम्नगा राजानः १० आरितः ५२ ग्रन्थाः ५२५
इति श्रीकाश्मीरिकमहामात्यचम्पकप्रभुसूनोः कल्हणस्य कृतौ राजतरङ्गिण्यां तृतीयस्तरङ्गः समाप्तः तदीनत्रु-
तिरेकमधिरूढनयादेहेन सिद्धीभवत्रिष्णुन्महमिहयपोहतवपुः स्थाणोरमद्रागिवः वेणाभोगिवपृशारीरकु
टिलश्यामतिपावेष्टिताङ्गरहाहेरपिपद्मभाति दयितान्मुत्तैवपश्कान्तनः समभूद्राजकन्याश्वपामवानेकतः कु
लान रत्नानाञ्च सतानाञ्च राज्ञामङ्गानने पानैः पतिर्गौपितदैः पीलाभ्नस्यसौभाग्यगौरवा युवेनयमवने व
कैविहारे नृपतिप्रिया शिशुरेवायुषो ऽस्यान्ते देवतो क्षेविचिन्तयन राज्ञः सुतो मल्लणाख्यो मल्लणस्वामिने
वपात पोरेविरोकको दासोपरत्नपतिपतिना श्रीदीयतदि जैद्मप्रवेदधामः त्रमाभुजा श्रीनगर्यां प्रतिष्ठा
प्यडल्लेमस्वामिने हरिं षट्त्रिंशतावत्सराणां क्ष्माहषारसमपापयौ युवेनगदेवांसमृतस्तस्य डल्लेभकः सुतः
पाशासवामवसमस्ततोवसमतोकृती मातामहस्यपोमाचादौहित्रस्तनयीकृतः प्रतापादित्य इत्याख्यां तत्
कुलात्रगुणोदये श्रीरुदैनैडविज्ञानप्रामश्रियाये मन्त्रिणाकृता श्रुग्रहाराहत्रुमतापुण्यानमनसम्पदा प्रता
पतापिनाराति: प्रतापपुरपत्तने मचववज्रारस्याहिंदीवेवाहुर्यपतसः नानादिगन्तरायातनवनक्रयिकसंकु

श्री. सा. त. ह्री. मे. २८

38

ले नोणाभियोऽवसमस्य देशे रोहीतकोवणिक रोहीतदेशेनानानानिवेशप्रविष्टजन्मनां महागुणेनोणम
ठे पुणेपञ्जे हेवकारमः समालराजभवनेशालाशीत्यानि मेन्तितः गुप्तिं नोऽभवदेकाहमप्यवारेनृपोचितैः प्रातः स
खोमिकोंशस्त्रो पृष्टोऽपहृपिवीमुजा प्रीर्षय याम कथयन प्रजानोदीपकजलैः ततः क्रमेणनृपतिस्तेन जा
तक्रतार्थेनः वसेत्लदास्यदिः द्वादीनलयायामणिदीपकान् विलपामिसैनलक्ष्मावताहप्रपात स्याविस्मितः
गुप्तहिवाणेपहाभासीनिवेवसकृताहेणः एकदातेनतकोनाविलोकयललितागतिः श्रीनरेंद्रप्रभानामह
स्येहिमकरानना उरोजपूर्णकुंभाकमडन्वोहितविभ्रमः मन्त्रिमेमेगसेतस्येवरस्यवशहस्यव हम्यस्थानिजं
नतयामतिःपोकविहारिणी नोविलोकानवयोगीभमिलाषेणपस्पृशे साप्यदर्शिनमालीभिः किञ्चिन्नावी
कृतानना प्रपञ्चपत्रकाश्यपीकेनतेश्रोत्रविश्रांतयाहृशा प्रागजन्मप्रेमवंधाद्दानिदेशाद्वानि मनोभवः सपद
पाते सानसैहहेवविदयेमनः तणदलन्यस्यशी ऽपितेनासौभाग्यस्यास्मयी प्रजानामपिसंस्पृश्यस्थितामि
वविवेदमः हम्यस्लमसत्वनगावीतणमूलाजगामसा वावर्त्स्यवर्कपप्रपंतीपार्थिवेनमद्धमेद्धः गृहीतहृदय
लेकालत्ववैतेवमहीपतिः सवितानियमनयनेराजयानीशानैर्ययौ तत्रतस्पतल्पकारथ्यानावहितवल्लभः
समसंतः पुरस्त्रीनाप्रपेदेतानवेतनः प्रचिंतयन्तस्पिककहहृफोऽयमशुभावहः प्रस्मिन्ममानसोपानेरागना २८

मा विषादं गमः अहो नु सम भगा रागहतिस्थितं विनिमयः विवेकारी न यथा हृदे सहृद्दः परिपश्यकान् भार्यंकौली
न भीतेन येन सम्मिश्रितामता नसमेडुःसहःकोऽयं मरावावविपर्ययः यत्रदारापहरणं रागेव कुरुते विष्णं
परः को नाम तत्र शान्तशामिनानीत्यतेकमे विमृष्यत्रितिभूपालो विस्मन्नुमभवत्तदामः नपहृतिं सायुसेव्यो नव
नो दीर्घलोचनो तमथ पप्यिनामस्येनेदीर्घामरणेवाणिक सजनाज्ञानहृत्तोतः सजनोविजनेऽब्रवीत् इमामव
स्यां श्रामोऽसि किं पश्येणनिरुध्यसे नप्राणसंशये जेतारकृतं नामाकिञ्चन यत्मनतानिप्रतीदयंते विडुपैर्धर्मं
संशये तेषामपीहृपेश्रुतेश्रूयतेसंयमश्रयः यशोनुरोयाडचिंतेनापिदेहमपेक्षितं सकीर्तिंनेपरासनांकौसं
कर्णैरमायना मामनमदन्तोयतेनत्त्रियार्थेहिपार्थिव प्राणाश्रपिनमेगण्यार्थेद्दियार्थेशुकाकथा एवमुक्तोः
पिना यत्नेनताञ्चैतेनमा सहरासयदात् शस्यनांन्नकोभ्भूवानृप्यहृतानमयापिता तेतेत्तिप्रेष्यमाणः सबलिता
वमनोभवा प्रावलजानमयज गाहकथञ्चित्रां सलोचनां कर्मैरुदारैःप्रणपालतताहकवारिस्यलावचा नवेदमहि
षीवक्रेश्रीनवेरेदयंरहरं क्रमेणवयजात्रुणैः संद्रापीडाभियंमत्ने प्राशोहपार्थिवबधूर्निधानमिवमेदिनी तस्यापि
जनमालिसेसवञ्चैरवक्रेदितब्रुणैः प्रणणसनककर्णैःकाषायमाकरोत्यमणेरिव श्रमाह्राकमलीमसाकु
वियय:ततेवनसोऽद्रुमोलोहस्यातिसितस्यजातिरवलानकुण्ठाधमसालामपात् किञ्चान्यत्तजराज्ञलाघु।

श्री· रा·त· क्री· म ३५

39

तिमतोन्वालापयत्सोदृष्टोन्यावष्टम्भकारिणीनमस्कृतांसंस्नेहसंभावाः कश्चित नारापीडोऽपितनयः क्रमात्तस्यामजा
यत श्रविमुक्तापीडनामा मुक्तापीडोऽपि भूपतेः वज्रादित्योदयादित्यललितादित्यसंज्ञकाः प्रतापादित्यजाः ख्या
ताश्चन्द्रापीडादयोऽपिते वर्षान्पञ्चाशतं भुक्त्वा भूमण्डले भूपतिः गुणानिः श्रेणिभिः गुणामाहरोहृदिवेशनै
राजन्यूडामणिः श्रीमांश्चन्द्रापीडस्ततोऽभवत् पीडितेन्दुविपाकोऽसौ कलेः पीडाञ्चकारयः एकपादाकृतिर्ये
म्नः सममेवाश्रितैनान्यैः शुद्धश्लोककृतायेन पादैः संयोजितास्त्रिभिः येन समाविक्रममशालाः परस्परविरोधि
नः शिषविरेगुणास्तस्मिंस्थितियोधानमिवबवः स्थाने स्थाने यदीयाश्रीस्तुल्यमाध्याययेन्यमत श्रमानयान
कुलेवतिविलानन्नजीविनः हेषांस्यकाव्यभवेषुयेषुहाश्रीरशिश्रियत मागोद्दिष्टोवकालधंदिलिष्टाल्लि
श्रुतिवाणेव कार्यंश्रेयोननश्चक्रेयत्फलोमृद्विविश्रधीः परमस्मावरतस्मन्नेलक्ष्यमानस्यपादृचे वनीयनतयोः मा
तैर्बिनयेनानुस्वामिदयत् वज्रेनमियतेकैश्चिद्धिनत्यत्यानमर्गिस्ततत् यस्ययस्मिन्भयादासीत्संन्याज्योपमं
सेपाये निजेऽपिपदः कुलिशाञ्चामादिवगहत्मता स्मायेदर्शयतावत्रीतेनराज्ञाप्रवर्तिताः स्थितयोवीतमदे
हाभास्तेषरिनक्रियाः निर्यत्निनायदाणितिलक्ष्मणोदीरणादिये श्रुतिप्रसेगमेगानत्रैयतावाभितःपुनः तस्य
त्रिभुवनस्वामिशासादारंभकर्मणि वर्मीकृतनकोऽपिनप्रादात्कुटीदेत्रोपयोगिनी ५५ शश्वत्यतिश्रुताश्रीतै

नवकर्म्माधिकारिणा नैसर्गिकस्याहतसत्वशालिनः सुतपातेन वत्समे विज्ञापितोऽथ तैरत्यन्तमर्थं पृथिवीपतिः तानेव
सागसो मे नैव कर्म्मकारं नवं पुनः सोऽप्ययाज्ञान्नृपितो तेषामशेद्धान्यैकारितं प्रागेव वैरशङ्कातं प्रविष्टं नव कर्म्मणि
नियम्यतो विनिर्म्माणे यद्वा मत्रविधीयतां परस्य पद्वारेण सुकृते कः कलंकयेत् येऽद्वारः सदसतो ते यस्मा वि
गुणाः क्रियाः वयमेव विरुद्धश्रेयान न्यायेन कोऽधुना १० इत्युक्तवति भूपाले प्रेषितो मंत्रिपुंगवैः पाश्चात्पाट्
कृत तस्य हतः प्राणोऽपाजितस्य पत् इत्थं तिस्वामिने इष्टुं सवज्ञेन नवेनमम शुक्तः प्रवेशयाध्यास्याने वाद्यस्याल्पाव सुतेऽ
त्नतन प्रमेगुरुपभूपेन सर्वार्हं देवदर्पणः पुण्यकर्म्मणि नो विघ्नः किंत्व मे वेत्य शक्यत प्रतिभाति गृहेत बुद्ध्या
वततोऽपि केतदर्थ्यतां य नेवापि भूयो वेवाभ्यधीयत तूष्णीं स्थिते ततो भूयो वर्म्मकारोऽपराजितस्य पत देनापुत्र
चैत्यस्त नमाने ज्ञातम्भिवो यतः १४ राजन्विज्ञाप्यते काश्चिदस्माभिर्यथाशये न स्थेयमवलिमे न ततथ इह ह्यास्वतात
या नाहमनः पुनो नालिकामृतस्यात पार्थिवः शृणु त्वम्भयनीवाधनन्नभ्याः संलिपेः स्मिन्किमावृपोः ज्ञातस्य जे
तोः संसारे भंगुरः कायकम्बुकः अहंतामममताख्याभ्यां शंकुभ्यामेव बध्यते केकणो नरहारादि शोभितो भवतो यथा
ति क्लिश्यता नामस्माकं स्वदेहे ऽहं क्रियाततथा देवस्य राजपार्श्वे पापाहृष्णी सौम्य हासिनी कुटीव टमव्योन्मुततमो
ति ह्लाहृषीमम प्राजन्मतानासाक्षिणी येमातेवसातडः त्वयोः मठिकालोयमानापनेदितं तस्मतेमया तृणंपदे

श्री
रा.त.
पृ.
४०
40

प्रसह्यगोडः एवमात्याननमीश्वरः तद्विमानच्युतोः मर्त्तौराज्यभ्रष्टोः थपार्थिवः एवमथेत्यमदेश्वमाश्चैदेवनयाचते
सदाचारान्नरोधेनदातेतडविनमम इतितेनोक्तेरेदत्रेभ्रंभ्रष्टमानदासदे कुटीजग्राहविनेननाभिमानः शुभार्थिनो
प्रवोचच्छर्म्मकारस्तेनतत्रसत्यजिताजलिः राजन्तूधर्म्मानरोधेनपरवस्तानवोविता ७५ अविग्रहेणधर्म्मेणपाण्डु
सूनोः शुभयया धार्म्मिकत्वेतथातेः यमयास्तृश्वेपनवीतिने खस्तिवभ्रंविरस्येपापधर्म्मोहन्मानपहतीः दर्पोधा
त्रोहषोः श्रुद्धाः श्रद्धयाधर्म्मवातिणं एवतिष्कल्मषाचारः सवकेपावमीभवे राजात्रिभुवनस्वामिकेशवस्यप्रतिष्ठ
या कृतैः प्रकाशदेव्याख्योप्रकाशकाशकांतिभिः प्रकाशिकाविहारस्यनत्यत्नीकारयिष्यभूत् गुरुस्मिंहिरद
नाख्येस्तस्योदारगुणोऽभवत् विश्वम्भरगम्भीरस्वामिनाख्योविधायकः सर्व्वाधिकरणस्येय्यौब्बेनाब्बालित
काभिधः नगराधिकृतस्तस्यकलितस्वामिनेत्यथात् कदाचनसभासीनेष्टष्टाधर्म्माधिकारिभिः प्रायोपविष्टाराजा
नेष्वासुणीकाविरब्रवीत् नपिप्रशमतिमहीमहोगहोतिवर्हणे सवेस्तमस्यमेपत्सुहृतेकेनापिजीविते एषेक्षम
हतीलज्जासदाचारस्यभूपतेः यदकालमवोमृत्युस्तस्यसेस्पृशातिप्रजाः कलिकालबलात्रवेनाहशैरपिहष्यते
पापात्यापतेरेऽसाम्प्रिंदोषोकयमदासते चिंतयंत्यपितावैस्मिमर्त्यैःकाश्चिद्दिशोपिवे निर्दोषस्याहितस्यास्मन्सर्व्व
तःपीतलादिशः यनसूयोतिहृन्सेकःप्रियवाग्गुणवत्सलः पूर्व्वाभिभाषीतिलोभानविद्वेषोहितकस्यवित् नस्य

श्रु.

तुल्यवयावाल्यात्प्रभृत्यध्ययनेऽयमः मातृकस्वामिवास्तव्यो विप्रः शंकोऽभिधानवित् गुणदारिद्र्यनिर्निर्द्वैः द्व
द्वैःकौशलशालिनो प्रसिद्धिस्पर्द्धयावैधेर्यधैर्येनेऽमृययामवः नापुंश्चलीयोदुःशीलोनाढ्योहीनोनित्यशंकितः
नावाचालोमृषाभाषीनाकायस्थःकृतघ्नधीः नादातृगृहजोल्लेयोनानीच्योनित्यदुःखितः नास्त्रीजितः सर्वे
हास्योनाहंकृतःस्त्रियभाषितः नानय्यजःपितृदोषीनारोगीनिरपत्रपः नात्तद्दविपःपापीयनितिम्रनार्थसेव
हः तिलके इत्यककवर्णवाह्मणेपातव्केकावसतिर्द्विजे प्रानीयपविष्ठव्यसेतत्यथयाद्दस्यापिपः भूयोब्राह्म
णपवादीन्नेखोतःख्यातोदविषया निःसम्भ्रमःस्तम्भयितेदेवद्विजक्रियासये स्नायदकःस्वावादीन्नतल्लेमेरि
नीपतिः गृहहृदोषकिंकुर्मोवयमत्रापिकाविणः नान्यस्मित्रपिदण्डस्यप्रसंगोनिश्चिनाराम्यि किंपुनर्ब्राह्म
णेदण्डायोदोषैःपिबपैविना उक्तेतिविरतेतस्मिन्द्विजजापावबीत्पुनः वनस्तःदण्डःदीणराजन्नपिनश
स्पते नान्वगापविणेनारंहतःप्रतिविकीर्यया तन्नाविहितदण्डेऽस्मिंस्त्पयानमानपानैरसत् तथास्मितायोब्राह्म
णेपाकृतप्रायोपवेशनः स्वपंतिभवनस्वामिपादान्तेहिंशपमोऽभवत् त्रिरात्रोपोषितेनत्रराजानेरजनीलये स्वप्ने
स्वप्नेनमोऽवोवनसत्योक्तिसत्यवाहनः ईहेनयुज्यतेराजनसत्यस्यान्वेषणेकलौ निशीथेकस्यसामर्थ्यकर्मेदिः
विविकर्मेते भवच्छकान्तयोपेनमस्कृदेनतनशवर्मेते मद्यासादोगतेऽमाषिनप्रणालिन्ह्यणेविकीर्यते प्रदत्तोणक

श्री. रा. त. द्वी. म ४१

न्वैतोऽस्य विरक्तस्य यदि हप्यते ब्रह्महत्यापादम्रदापाद मद्धानुयायिनी तदैव वधको भ्नता महश्वं दण्डमर्हति राज्ञा वेषा
विधिः कार्य्यो दिने पापहृद्दर्थ्यमा ग्रथयतत्कारयित्वा समहत्दोषे हिजन्मनि दण्डं दण्डपरस्त्रोद्धिनताह्यथनृक्षेत
महीमयो ता भर्तृद्वैतस्मिन् विहिनशासने ततो द्विजन्मनायासा सूत्ता शोरम्भ्यथा द्विदे उपत्यवनिम्नस्मै शूद्रपापान्
शासते कार्त्तवीर्य्यस्य बाहुहत्तव वाणधिवीपने दण्डपारैतयित्वापादैतिमैतो प्रशासति कौबेरस्य हृयोः प्र
रमनासाघावसीदति इत्यं कृतज्ञया योचै यं स्यहूमोनव स्वभिः खल्वोऽपि राज्यकाल्योऽपि राज्यकालोऽस्य पश्च
मैः पर्य्यश्रुत्यन ११ इष्टुन्विहृरयायोजसंस्रगीण निरर्गलः निर्विङ्जडिमा जाने व्यथनृयिपिमत्रिपिं विसकृवण.
श्रीभस्पतस्पासावन्यथाकथं माहेंद्रस्येवथनृपाविद्ये हृहनहृतं कारयित्वाभिवारं तेन निग्रहो ग्रहषु द्विजे तेय
शः श्रीषतामीशेनारापीडोऽनुजोऽनयत् उष्क्रम्येडभेगानभोक्तभोगान्पापशाण्त्वतं मृद्दतिकण्टकास्यामेक
रभाङ्गवकेतकं ततः प्रभृति भूपानां राज्ये क्षुतां गरूत्यति उग्राः प्रहर्तारोऽस्मिन्न भिचारादिकाः क्रियाः ११४
श्रीचेंद्रापीडदेवस्य नतत्प्तिमिनमपश्चिमे संस्थर्थ्यमाणं कुहनेनकस्यातुलकं वपुः ममकृषेन मल्लेषापितेकृता
ध्यायिनं द्विजे वराकेऽस्य श्रुकेऽस्मिन् कोदोषइति नावधीत् विस्मृतः सकृतज्ञाभृत् पंक्तिमध्येऽप्यवेपसा इत्ना
कार्य्यं पदं न्यतेनस्मृतः कलिनृपावलौ ग्रहैर्वषीन्माहमासानव शृहेतीमेदिनी प्रविवेशाव शीस्वर्गमतिशान्ब्रम

तोमनः भ्रातृद्रोहस्तस्य हृदा प्रतापेन भयावहः उवाहतताराणीडः सवाण्डः क्ष्मामण्डलं ततः ११ पूर्णेपादप्र
तिभरे द्विषां लुण्ठयतापप्रः शिशोः प्रतापस्यौत्यमौक वंशायेन नर्त्रिताः तस्यात्तिड्डहृदि हस्य लक्ष्मीरीमा
पिमन्वैतः श्रमृडद्वेराजननी प्रमश्मशानाग्निरिवद्युतिः मंत्रैः प्रभावसान्निध्यं देवानां क्रियते द्विजैः मत्वेति देव
द्वेषी स द्विजानां दण्डमत्यजत् मासं षड्विंदिनैहूनैर्वत्सरास्त्रसमामभवि सयोभवद्भूहद्रोहप्ररोहत्ग्रकृतान्तयः
शुष्याहृकामिवारेणविहितायुः क्षयो द्विजैः स भ्रातृस्नेहर्षीणमतिं प्रपेदे नप्तृनगेतिं योऽयं पराणकरणा
यसृजत्सुपापैतेनैव तस्य नियमेन भवेद्विनाशः श्रमं प्रमोतिन यनां यकरज्जुयोऽग्निर्भ्रतान्मुदः सपाश्रमेयेन
सलिलैस्तमेव राजाश्रीललितादित्यः सान्वेमोमसस्तनोऽभवत् प्रादेशिकेश्वरस्रष्टुर्विधेर्येदुह्वेदरगोचरः
प्रतापोञ्चक्षटाक्कटैः पटवासमयस्तेभिः जम्बुद्वीपद्विजेन्द्रस्य येनातन्यत मण्डने नयाज्ज्वालिषु वद्धेषु राज
भिर्न्विजवैपमे पार्थिवः पृथुविक्रांतिर्प्रपिक्रोयेत्सभोवयः विनिःसरज्जननतया भयाद्भीतिवाम्बुवत्
द्विषांवसतयोयस्यानिशम्याक्कंदडुंडुभिं १२ विलोलतिलकांतैर्ध्यैः सनेत्राम्भोभिराननैः निवापाञ्जलि
दानानि द्विषांनारीरकारयत् क्षितिमदद्दक्षिणपतोरवेरिवमहीपतेः जिगीषोः प्रायशस्तस्य यात्रास्वभव
योयर्यौ कांस्त्वेदिशेशृह्यातप्रतापानलसन्निभो श्रेतन्वैषामहाराजः स्वकीस्त्वेषु ष्ठीषभृद्धभौ कन्यानां पत्क

श्री. रा.त. टी. ४२

ज्ञेनेव याह्याधिपुरे महत् तत्रैव वंशमनीयः सपुमोपक्के भयस्पृशं यशोवर्म्मोद्विवाहिम्याः ह्लाणानकुर्वन्निविष्णे
षणे नृपतिर्ललितादित्यः प्रतापादित्यतो ययौ १५५ मतिमान् कान्यकुब्जेन्द्रः प्रत्यमात्कृत्यवेदितो दीर्घय
त्नुलितादित्ये वृहद्देहनात्युपेवन तत्सहायात्ततोऽयासत्रिकाममभिमानिनः कुसुमाकरतोऽपुत्रैः सराभिष
न्दनानिलः श्रीयशोवर्म्मणः सेयौ सांधिविग्रहिकोऽनयत् नयंतियमवालेखामित्रयशोवर्म्मासवद्दमे सोऽम
र्त्सयित्यशोवर्म्मललितादित्ययोरिति लिखितेनादितिर्देशादनयेनविरनृपभोः धुवालके सन्धिविग्रहाह
प्रांत्तैः सेनानीभिरसूयितो श्रीमित्रशर्मादितान्तस्यादितिमृहकृतमन्यत प्रीतः पञ्चमहाशब्दभाजनं तेनयत
सः यशोवर्म्मनृपं तच्च समूलमुदपाटयत् अष्टादशानामुपरि प्राक्सिद्धानां नडुद्वैः कर्म्मस्थानैः स्थितिः
प्राप्तास्ततः प्रभृतिपञ्चभिः महाप्रतीहारपीडासमहासंधिविग्रहः महाश्वशालापिमहाभाण्डागारश्चपञ्चमः
महासाधनभागश्चेत्यनाथैरभियाः श्रिताः शाहिमुख्यायेषभवन्नध्यक्षाः पृथिवीभुजः कविर्वाक्पतिराजश्रीभ
वभूत्यादिसेवितः जितो ययौ यशोवर्म्मा तद्गुणस्तुतिवंदितां किमन्यत्कान्यकुब्जोर्वीयमुनापारतोऽस्यसा
अभूदाकालिकातीरं गृहप्रांगनवद्वशे यशोवर्म्माणमुल्लंघ्य हिमाद्रिं विमिंजाह्नवी सखेनप्राविशान्नस्यवा
हिनीपूर्वसागरे पप्रपद्भिर्जन्मवस्यांमेयांमेष्यांयोरणभक्तितैः तन्मातंगैःकलिंगेभ्यः कथञ्चिन्नप्रस्थितंपथि ४२

आकुहलद्वीपर्य्यंकाद्दंतिभैर्य्यारिवाणनाः अशिश्रयंस्त्रेनिःशेषाद्दंतितोगौडमण्डलात् करकेभवदाहस्लहत
वोविकवग्रहः ग्रहस्थपनाग्रगैस्तस्य गृहीतः सर्व्ववारिधिः वनराजिघूणामलेन दिशंवैवस्वतांकितां सप्तनस्ये ऽ
थिनीरेणतन्तृपाणेनवद्दिषः नसेपार्द्धजटाःकर्णारः क्तलमणतयोऽनयन् सर्व्वयंकेनकीत्स्ताकाश्तापमवते
मतो नास्मिन्प्रसंगेगेरहाख्याकलोटीवड्डलेलण्ण अपकासीत्नृपतिर्भेनाहप्पुश्रीर्द्दहिलिणपथे विंध्याद्रिमार्गाः प
र्य्योमार्निख्यर्य्येन प्रभावया डुर्गायेवनयाद्दिव्याकृतातिहितकण्टकाः लालितादिनपादाज्ञनावदर्पेणमण्डले
स्वमूर्त्तिंवीदयसेक्रांतोप्रपणनासार्पिपाषिये तालीनरुतलावांतनारिकेलरसोमयः कावेरीतीरपवनैस्तपोया
ह्रूममनयज्जनन् वेद्धनाद्रेस्तदास्कंदयासप्रपदहिक्कलात् श्रीखण्डद्रुमदोःखण्डमण्डलाघ्राइववपतन् उ
नराप्समस्विवपदंदिमाद्दौपेष्ठविद्यतः सक्कल्पायाइवाम्भोधेः द्विपेवक्केगनागते ततोःथिवीचिनिर्वोषहृद्भी
तजयमंगलः प्रतस्थेपाश्चिमामाशांजिगीषुराणमपश्चिमः प्राकम्यक्रम्यकान्समकोंकणान्समन्तापयेन् त
रसानिवतिग्मांशुःप्रतापस्तस्यपश्चिमे पाश्चिमाब्धेमेरुद्याप्तवीचिराविभेवेन्नमत् द्वारकान्तस्यसेन्यानांप्रवे
शैन्तुक्यदायिनी विंध्याद्रिस्तद्दलत्तस्वयानरेणहृतास्वरः प्रत्यभात्क्रमपर्य्यादः कोपतान्स्वश्वोन्त्रमन्
विश्रांतांदन्तश्रेणपस्तस्यावेतिशुद्देतिनो महाकालकिरीटैडज्योत्स्नपाखण्डिताःपरं सर्व्वतोदिशमालोक्यजि

श्री·
रा·त·
टी·
ग
४३
43

तथापांस्तान्नृपान् सखीविशेन्नाविल्लोगेमयथेनोन्नरापथे राजभिस्तस्तांतचोत्रैः सेयामोऽभवत्परेपरे कु
लादिभिर्विवेदस्यपल्वदोषमस्पृशः काम्बोजानेवाजिशालाजायेतेस्मद्दयोज्ज्वितः धांतखलान्नदि
हदैर्निहस्तामहिषैरिव भः स्वाणः शिलावरश्रेणीयोनः सैन्यमवाजिनः कुण्ठभावेनउत्कण्ठान्निसहे हु
हयाननो वीनाराससमरेजितानितेसेनेमडस्मातिं सन्कजयमरेर्दीरामनस्पतेहिकुणदोरं विनानहस्तामो
हानोवकेप्रकृतिपाण्डुरे वनौकसामिवक्रोधाः स्वभावकपिलेमुखे तस्मास्तनापोदर्दातमसेहेऽनारतेमधु द
दीर्णामोषधिज्योतिः प्रत्यूषोऽकेश्वोदितः ९० कस्तूरीमृगसंस्पर्शोपात्तकुंकुमकेसरः सैन्यसीमंतिनीस्त
नस्पर्शन्मुखरोगानिलः सह्येषुप्रायज्योतिषप्रुरे निर्जिह्यानेदरद्रोमः पपौ धूमेव नस्तुत्कालागुरुवनात्
परं मरीचिकाविनीर्णानिर्णैविभ्रमेवालुकाम्बुधौ तद्दृष्टेदामहाग्राहसमसरमतोयपः तधोथानविगालदे
प्यानस्त्रीराज्येस्त्रीजनोऽकरोत् त्वेगोस्तनौपुरस्कृत्य नत्कुम्भोकवादिनो स्त्रीराज्यदेशास्तस्याग्रेवीराक
म्यादिविक्रियां सैन्यासमभिलाषं वा निष्किकायनकष्पन ९५ उत्तराकुरवोऽविन्दं स्तुङ्गयाजन्मपादपान् उ
रगानेकसंग्रामाद्विलानीवमहोरगाः जयार्जितधनः सोऽथ प्रविवेशामरमण्डले भित्रभमौक्तिकाकीर्णपाणिः
सिंहद्वावलं जालेपवेलोहरस्थ्यमंडलानीनराणिव प्रमादीकृत्यविदधेराजतंसोऽनजीविनां पाजयव्यज्ञ ४३

नार्येनानालिंगानि पार्थिवाः उग्रेण ग्राहितालेन वर्द्धनपापिनि र्म्मेदाः बंधुमदाभिधानायपश्चाद्धाहूतदातया
नरुच्छादयते गर्क्केमसृतानेवार्हमणिने ९८· द्विति मृदालिणान्यानांतिर्यंक्स्थापनायसः श्रुत्के महीतलस्पर्शि
वक्रे कौपीनवाससि ननत्पुरंनसग्रामोनसासिंधुर्नेसोऽस्लिवः नमद्वीपोऽस्तियत्रासौ प्रतिष्ठानविनिर्म्ममे कवि
श्रेष्ठासमविनंकविन्ससमयानगे वाहूल्येनप्रतिष्ठानांसमानीनाममेदये सुनिश्चितश्रेवके दिग्जयेहृतार
निश्चयः समवीदर्पिनश्रेकृतवानकृतकेप्रावे फलेशहूतफलश्रेपणौन्नमूल्पणेमाददत् क्रीडारामविहार
त्वक्रीडनराजाविनिर्म्ममे ९८५ एकमर्द्दनपदत्तमयः कर्षनपापरे बुद्धायथात्रिशलम्बंस्त्वीरान्येनहरिश्च
मः दिगंतरस्थभूपालेनास्मिंस्तकर्म्मकृत्किल श्रेविधायनग्राम्यानकोपफलमन्वभूत् ललिताख्ये
श्रेतास्मिन्नादित्यायसभूपतिः संग्रामांकान्यकुब्जौवीमभिमानोर्जितोददौ तेनहृष्ठश्रेश्रीमानुमक्रस्वा
मीप्रपीयत हरद्विहारोभूपेन सत्तपश्चमहात्मना एकोकोटिंशहीनाम दिग्जयायविनिर्गतः भूतेष्णायर
दौ शुद्धौ कोटीरेकादशागतः ९९· सनत्रसेहरुद्रस्य शिलाप्रासादयोजने भूमिग्रामप्रदानञ्चविदधेवस
पापिपः वक्रेवक्रपरैतेनवितस्ताम्भःप्रतारणे विनिर्म्मायारघट्टाली स्तोस्तान्ग्रामान्प्रपच्छता सोऽस्व
र्णिनापृष्ठसमाकारेप्रासादेनन्वयेपनच मार्त्तण्डस्पाह्नतेदातादात्रास्फीतस्त्वपत्तने लोकपुण्येश्रेकृतवानानोप

करुणावंली प्रतिपादितवान् भूजिष्णाग्रीभैः साकं सविष्णावे ततः परं पशीहासश्रीलोभलोकवासवः विहसहासवा
वांसे परिहासपुरं व्यधात् विरेजे राजतो देवः श्रीपरीहासकेशवः लिखोरत्नाकरस्वापे मुक्ताज्योतिर्भरैरिव नाभीन॰
लिनकिञ्जल्कपुञ्जेनेवानुरञ्जितः अवक्रान्तकाञ्चनमयः श्रीमुक्ताकेशवो हरिः महावराहः शुशुभे काञ्चनकव
चेदयत् पाताले तिमिरे हेन वहत्विवरवि प्रभाः गोवर्द्धनधूरो देवो राजतश्लनकारितः यो गोकुलपयः पूरैरिव पाण्डुर
तां दधे वनच्छवि त्याभाते हस्ताद्रोपयिता महाशिलो प्रजाधेदितिजारातेस्ताद्ये स्तन निवेशितः चक्रे वृहद्बुद्धतः शा
लाह हद्धैन सहहजितैः राजा राजविहारे सविहारजाः सततो जिते॥ तेलकानां सहस्राणि वनसंवर्पिकानि सः प्र
पीतिं निदधे हेम्नो मुक्ताकेशवविग्रहे नाबंभेवसहस्राणि पलानो रजतस्य च सं धायशुद्धधी प्रक्रे श्रीपरीहासके
शवे रीतिप्रस्थसहस्रैस्तु तेन तावद्भिरेव सः श्रीम घापिबुधः श्रीमानु सहद्ब्रह्मेव भीयत ततः शालीचवैत्यत्वता वता
तावतात्र्यधात् यतेते वैतिनस्साम तूपञ्चनिर्मितयः समाः राजता नक्कापि सोबसो नक्कापि देवानुविनिर्ममे
पार्श्वेषु मुख्यदेवानां पार्थिवोपवनरोपमः कियतितत्र रत्नानि ग्रामान् परिकरं तथा सप्रादादिति कः शक्तः परि
च्छेत्तुमियत्तया अपरोपरमाते सभैव केशव नरेश्वरैः तत्प्रतिष्ठाः शतशो विहिताभवनाद्भुताः रास्यैकमलवनस
कमलाहहकारिणि राजतं विपुलाकारं कमलाकेशवं व्यधात् अमात्यो मित्रशर्माभिधि चक्रे मित्रेश्वरं हरं श्रीक

यस्वामिनं वक्रेलाटःकण्ठाभियोन्नृपः श्रीमान कनकविहारोऽपितेनैव विदधेऽद्भुतः भिक्षुःसर्वत्रमित्रोऽथत
क्रमायत्रजिनोपमः तेःत्तारस्वेकुणालश्रकेसवकुणालविहारकृत् भूपविलोत्रतंस्तूपंजिनान्हेममयोत्सलथा ईशा
नदेश्यातत्यत्मात्वोतान्नुप्रतिपादिते स्थापरस्मिन्वख्छमारोग्याथाविरोगिणे ललितादित्यभूभर्तेत्ववव्रमा
वक्रमरिंका सहस्राण्येकसांसमतत्रवक्रपुरंयथात प्राकार्योभण्डदेनामविदधेभण्डदेश्वरं प्रसेऽपिकर्कोटे
शाद्यावहवोवडूभिःकृताः प्रयिष्ठानोतरेऽपत्रवेकुणोनाग्रमन्त्रिणा सवैतःसकतोदारोविहारोनिरमीयत
भिषगीशानवेङ्काद्यैःशालस्वेकुणमन्त्रिणः विहारमकरोत्स्वाततत्कालग्रहाक्किुयं एवंहेममयोसद्धीसकुर्वे
त्वत्स्तेऽपयतिः गुणैरौदार्यशौर्याद्यैर्मेघवाहनमलंघयत् हेलयापिविनिर्ग्योतीवक्राद्दस्मतीपतेः नकदाव
नतस्याज्ञाद्देवैरपुरलंघ्यत तथाहिसर्वंपाथ्याथेस्तटेसकरकोवमत् आनीयेतांकपित्थानीत्यादिदेशासजात
वित् किंकर्तव्यतामैत्येऽपुपरोगेशुस्थितेष्वथ उपानयत्कपित्थानीत्यादिदेशासजातवित् किंकर्तव्यतया
दिव्यःकोऽपिपुमान्पुरः अग्राउपायतेशृङ्गान्कृतसंतोषुवाप्रभोः कस्त्वमितिपप्रच्छप्रतीहारः प्रभुस्तनम
सोऽभ्ययातेकपित्थानिदत्वाराज्ञःप्रियाण्यहं प्रहितोऽयमहेंद्रेणनेदनोद्यानपालकः रहोमहेंद्रसंदिष्टंवक्त
व्यंकिंचिदस्तिमे इतिश्रुत्वाप्रतीहारःसभांवक्रेसनिर्जनां ततोदिव्यःपुमान्वेशाक्रम्यावक्तिभूपते हेतवं

श्री॰
दा॰त॰
टी॰
४५

45

पश्चमेपितत्सौजन्यात्त्रिभुवनंववः तत्पुण्योः पिभूपालदिकपालाश्चपितेवयं विभुर्मोपतत्प्रणम्यान्तां श्रूयतां
तत्रकारणं पुरा ग्रामेगृहस्थस्यकस्यचित्तस्पुत्रस्सदः जन्मान्तरेकर्मकरोहालिको ऽभवत्किल एक
दातस्यतेग्रीष्मेवाहयितामहावृषान् श्रांतस्यनिजेलेः रणेसीदत्प्राणायममभूदहः ततः स्वामिगृहात्तद्भक्त
दूर्विभक्तस्यभवतो ऽलिके वारिकुंभोमस्तकस्यगृहीत्वाकश्चिदायया तिर्यौतपाणिपादस्तंभोक्तुंसप्रवृत्त
स्ततः विप्रेकण्ठगतप्राणमपश्यत् श्रांतो ऽस्मिति सतामेवोवन्नामभुङ्क्तेदण्डभिक्षोपरतस्यमे कण्ठधिपाम
वः प्राणावर्तेतेभोजनंविना २२ वारितःपार्श्वेगेनापितेस्नेनैतपीत्विश्चैकं रूपार्द्धंवारिकुंभोत्थप्रादाः प्रिय
मुदीरयन् पात्रेप्रमत्तविज्ञस्यकालेदानेनतेनतेन स्वत्वेणतानामात्रानोशांतमासीन्निविष्टपे तेनवारिप्रदा
नेनवाञ्छामात्रे ऽपिदर्शिते प्राङभवेत्तिसत्त्वोदानयोमरूपथेधपि सर्वत्रशतिपादितः प्रियवचोवहालवा
लावलिनिर्दोषेणामतः प्रसादपयसानिष्फलसेकक्रियः दानस्तेतदभीप्सितंकिलफलन्नकाले ऽति
वालो ऽयमसौराजन्नदानमहीरुहोविजयतेकल्पद्रुमादीनपि श्रल्पावशेषाज्जलात्स्वपसंन्याज्ञात्तवसपते
ववोलेच्छंदलपयसोपत्रतत्राविकारतः २२५ अपिचेतत्मिमूपालस्ललमर्महतःसतः कस्माद्विकारस्मृत्यंतेत
वापिहद्दिरोहति दिनानिकतिचिद्यानिकर्षमीरेशुवनागमे गायंतेनातिप्रर्वेश्यौफलानिशिशिरेकृतः विगाह ४५

मेदिशंयांयांतत्रतत्रैवतत्पतेः तदातद्ग्रहणोपयत्नः पूर्वदानप्रभावतः प्राणांश्चित्तस्यमाहेंद्रीमात्रास्वल्पापितेऽपुना
ग्रहीताकथमेषाशक्रेणाप्यशक्तिना विनाप्रयोजनेनत्थंतस्मादाराधयाक्वचित् नैवमेवपुनर्दैयाविरलाः
संतिनायतः २४ इत्युक्त्वांतर्हितेतस्मिन्भूपालोविपुलाशयः चिंतयन्दानमाहात्म्यंपरंविस्मयमाययौ ततः
प्रभृतिनाहृदयाग्यापार्थप्राप्तिलालसः प्रतिहारमपूर्वैकोस्थिरांगुलीमपर्विणि सहस्रभक्तिमित्येवंप्रख्यातायां
सदाद्विणं लब्धमेकोत्तरंभक्तपात्राणांप्रदीयते अभिप्रायेणतेनैवपत्तनान्मूषरेणुसः वक्रीयपेशुतृष्णा
र्तः काश्चिज्जातपिपेटपः सजग्राहसदेशोऽथसोत्कानेतरविज्जनात् विकवानसमतस्त्रीमानपादपेभ्यइवा
निलः २४५ तेनकंकणवर्षस्यरसमिद्धस्यसोदरः चंकुणोनामसुःखारदेशानीतोगुणोन्नतः सरसेनसमा
नत्वनकोशेवद्धमवलेनो पद्माकरइवाश्रयभूभृतोऽभ्युदभावहः स्नेहः पंचनदेजातडस्तरैःसिंधुसंगमैः
ततैस्तस्मिन्तसैन्योऽभद्राजाचिंतापरःक्षणं ततोऽस्युतरणोपायेतस्मिन्पृच्छतिमंत्रिणः स्वगायेऽस्मसितोय
सचंकुणोमणिमद्दिपत् तत्प्रभावाद्द्विधाभूतेसरित्तीरेससैनिकः उत्तीर्णोनृपतिस्तूर्णंपरंपारंसमासदत् २५०
मणिमन्येनमणिनाचंकुणोऽथाचकर्षतं सलिलेप्रागवस्यन्द्रवत्त्वेनसरितामभूत परिभाव्याद्भुतेनत्समंप्रशं
सामसवराजतः प्रणयाच्चंकुणोराजामणिंयुग्ममयाचत सतमाहस्मविहसन्कर्मैमौकुरुतेमणी योर्ययोमन्या

णिगावेव किं स्यात् स्वीकरणेन वः सामान्येनैव लभते सोत्कर्षं वस्तु समग्रथा महत्त्वं तस्य काशो भाविविधोत्कृष्टव
श्री· स्तु प्रस्यन्दने शशिमणेर्गणैर्येन्निताव यावत् स्थितो जलनिधेः पुलिनैकदेशे मसीक्रियेत यदि तेन ततस्तदा ।
रा·त· स्य संदेहः स्फुरत्वपि न तन्मलिले विभाव्यः इत्युक्ता विरते तस्मिन् राजा सस्मितमब्रवीत् संभावयसि किं रत्नमाभ्या
स्त्री मभ्यधिकं मम ततोऽपि कतरं यद्वा कोषात्स्वं मम पश्यसि तदादाय प्रयच्छेदं निष्क्रयेण मणिद्वयं ततो महान् प्र
४८ सादोऽयमित्युक्ता वेङ्कुणोऽब्रवीत् स्वायत्ते स्वामिनो रत्ने महा स्मिहृ प्रदीयतां राजस्कन्धेऽधिरोढ्यैतन्मागयेभ्याय
46 दाहृते दत्त्वा समागतविस्मितजनोऽयमनर्घ्यतां संसारी रत्नगणोपायः स्वगतो महत्समर्थतां इति तेनार्थितोऽभ्युक्ता
जिनबिम्बं ददौ नृपः वाग्मिनोक्ष्मासामर्थ्योपरिपम्यपितं वचः स्वविहारेऽय भगवान् स्वनेन विनिवेशितः क
पिशाभिः कपिशायत इव यो भाति कान्तिभिः हृष्यतेऽद्यापि कल्कैरायासैः परिवेष्टितः राजस्कन्धे पनिबद्धस्य तस्य को
पस्य विग्रहः प्रभिप्रायानुसारेण प्रकटीकृत ते प्रिये प्रहो महाप्रभावाणां भूपतीनां च संपदा श्रीपादिते कदाचि·
त्सम त्वं यदमपि तेहृयं निनायायारण्यमेकाकी हयविद्याविशारदः हृतान्तिर्मार्गे ऽषेन च ललितो ललिताकृतिं एकां
ददर्श गायन्तीं नृत्यन्तीमप्सरसमपि लावण्यवतेसमापय्यशीतन्नृत्यस्मृगीहर्षो प्रणम्याकिञ्चिद्वक्त्वेतावपश्यरम
यत्न हृये नगरे तेस समारुहस्तत्रागच्छद्दिने दिने हृष्टानथैवते कान्ते गतनाशङ्क्यन सविस्मयः नमवननलेनन्नेकाका ४८

वोदेवगृहोपान्ते यःस्वरवर्त्तमानोऽयंग्राममल्लनावयोऽहं इहत्यजीवनमनोमानुष्याणामुपदेशतः अस्मत्कुलेननिपते
न्नमत्रविधीयते हाफिः परम्परायातासेयमस्मद्गृहेस्थिता आवामन्योऽन्यविवाहायचनिमित्तंताव मीश्वरः एवंव
चस्तयोः श्रुत्वानृपोऽत्यन्तःसविस्मयः तडकामदिनेकन्याकाम्भिनिरदारयत् इतिनिश्चित्य मृदङ्गैस्तूर्यवादित्रि
वेदितं नृपतिःपिहितद्वारेजीर्णदेवगृहहृदये उद्घाटितद्वारेवर्णैः पीठिकासौनिवेदितौ अपगतकेशवेतनवरा
मलत्वमाणनिर्म्मितौ परिहासहरैःपार्श्वेशृङ्खककृतनाशिलाशृङ्गे सरामस्वामिनःश्रीमान् प्रतिष्ठाकर्म्मनिर्म्ममे
देवोऽपिलक्ष्मणस्वामीतथैवाभ्यर्च्चपार्थिवे चक्रमर्दिकयावकेश्वरपार्श्वेनिवेशितः दिग्जये पुरुषःकाश्चिद्गृहमस्य
प्रतिग्रहः अपेन्याहिपदात्मानंगजाद्भुतस्यभूभुजः तेहन्तनपाणिग्रामाणादिप्रतैःशोणितवर्षिणं आणार्थिनेकार
णिकःसोदन्तेशुश्रुवान्नृपः सतस्मैसिकताशिंशुसविपक्षस्यभूपतेः प्रख्यातमश्ववेगमविरमाख्यातेहितकारिणं प्रण
तिलेलितादिनमृपातेःक्षिपनाभिनि हितेकथयतःसस्यनिग्रहस्त्वंततोनृपात् शुभे प्रतिजनैवभूपेनततस्तत
स्वामिनिग्रहः हृद्व्रणोऽगदङ्कारैः सवाकाय्यंतसत्कृतैः ततोविहितयात्रेणसमन्तीकृतसात्क्रियः कदाचिद्देवम
वरहिजेनजगतीभजे एवंविधस्यकायस्थराजन्यतनपरिरक्षणे नत्रवैरविशुद्ध्याशाविडम्बयतिमामिषे वाध्येनेला
जालिद्दत्वाङःस्वायपवस्तावायव कृतकृत्तोयुवंनस्मादवमानहतानसन् अपहत्याधिकंशस्त्रेरपकारेजयोऽहिते राज्ञी

श्री. रा. ते. ट्री. ८७

५७

रेऽप्रतिनयेवनिनादेनदत्तोगिरेः इतो मामेहि त्वमिति गोम्याभूः आख्यातवतीति कथं यदा का प्रार्थिते नैवरीतदा तत्रैव किं वसेत

मासार्द्धं त्वं पापघातेनतस्मादुपदिशामीति गृहीत्वा सजलेन गमनश्रमम्नो किं न निर्मलः तदूर्मिजावेयवीमेनवदत्तेति

तदागमे सामान्येनः शुद्धोराजा खड्गयनानेनशृद्यते इत्युक्तासोऽकरोत्तस्य प्रवेशो वालुकासमेवे यदेशे दीर्घतवकटको

निस्तोयः समपद्यत तत्राथ हानिहिंस्राणिव हत्रेवाभवन्नृपः तृष्णागमे वीतासैन्यसमं तिरोणतमभाषत २१।०

उक्तकालाधिकाया वद्दासरागामिनाः पथि समभूत्तृष्णायासैन्यंतदथाशिष्यतेकियान् ततोविहस्य सोऽवादी

जिगीषोः शेषमधनः किंपृच्छत्यरिराष्ट्रस्यपमराष्ट्रस्यवाभवान् तेहि स्वामिहितायैव समर्पेदास्वजीविते मृ

मृत्युवक्त्रेसकटकोमयाप्रुक्ताप्रवेशितः नेदंमरुमहीमात्रं भीमोयंवालुकार्णवः नाम्भोऽत्रलमनेकाधिकस्या

तानिऽयमत्पते शुष्केतिष्ठतनाक्रन्त्वासममहीनसेहया करकांशुशिनफलानस्यशेषवशालिभः सैन्यस्यजीवि

ताशानोभीमृणांक्वदितधनि मजनमपम्यग्रामयंस्ततोनृपतिरब्रवीत शुभमात्मतवकृत्स्नेनशीतः स्वामिहितैषिणः

मरावथत्रशीतानांइवरोमाञ्चितावयं शुभेयसारेमपितयक्तमेवंविधेऽपिते प्रयोगः कृणोतोयातोलोहेवज्रम

णोविव मणिप्रमाहृद्धिकणंगृह्णानुदयाखवोगुलीः तेमिथ्यावयवाज्ञानानयशेणविष्यामिध्रुवं निदेशेनैवमे

पयपयः स्मृतेऽपमेदिनी रमितेनाम्बुवाहस्यरत्नेवेहूर्यमभूरिव इत्युक्तासोऽस्वनिष्कंठकंनेनावीयदारयत

८७

उद्विंहोर्ष्वैविनस्नाम्मः पुलेनैव त्रिलोचनः अथोजगामपातालं लक्ष्मीलीलाश्रितच्छविः सरातलात्तरि १८
त्वाकं सैन्यानां जीविताशया तस्य सेनावराणां साक्रमेविच्छेदवाहिनी कथाव्यवीकृतां गस्य मेत्रिणस्तस्य
वेश्मिते लूतां गोमेगलाशेसीसमेत्नी विफलश्रमः स्वस्य भर्त्तुर्विवेशाद्दैनगरीमेनकस्तनः राज्ञोऽपिकुरि
लावारोनिश्शस्य समहीपतिः निजस्य मेत्रिणस्तस्य नस्यावस्योव्यधीयत १०५ यथोपयोगं तेनैव स्थाने स्था
ने प्रवर्त्तिताः अपापिकृतवाहिनः प्रवहन्त्यजनारायथे सहस्रशः सम्भवन्तोऽपपरे भवनाद्भुताः प्रतिप्रसमेभे
रोनतहृन्नानानादर्शिताः यत्रिःशाहजलाचनाश्मयरुघेदेपोऽतिघोरारवायशाच्छाः समयेपयोदमालिने
कालुष्यमेदूषिताः दर्पणे तेक्कलनिश्चमाश्रयिपरंदिरेण कालाविमौनतन्तस्य महतामपि सवसह प्रणवारप्रह
४८ त्रिप्रसै कलेर्वीर्यप्रभावः स्यात्ररनाव्यासनस्यका यत्नोऽपिभीमकलषाः प्रवृत्तीः समदर्शयत् पुनमे अवरो
श्री धसनोराजापविहासपुरे स्थितः सजातमदिरालोवःस्वविवानेवमनव्यणात् ११० कृतेप्रवरसेनैनयदेततप्रव
१०५ रेश्वरे नविर्देहत्यमस्यधेमन्वरसैववांछितं वोरामलं च्छिनारस्य शुवेन्याज्ञोमहीपतेः गताश्चवासरक्रूटानि
श्री नेऽन्दरत्नवातलानके हर्म्याग्राहीहामाणस्तहक्किज्वालोज्ज्वलानलः उल्कामवर्षवाभन्त्रहर्षाहहसितो
त्कटः देषादिवेकृतवनःप्रतिभासते ऽञ्च्यामिच्छैवविभ्रमपिकोविषदात्मनोपि वंहारिपपपतिश्वरोहिणो

श्री॰
रा॰त॰
क्री
४८

प्रकृत्यातेजोमयंतिमिरव्राघहितेहिवल्लः नैवक्वेरेकमपितनतशरंप्रवरमपतेः श्रमेत्वेश्रतनिर्म्माणामृविवेशाधिकं॰
कृतः श्रुमं द्वीणद्वैत्याःघनिर्ध्यांपनगरमोषकिल्विषं उच्चानिःश्वासमहृदापस्पर्शीःनृशयात्रिना ततकु
ह्वैतेःनाः मुखिराश्रदेयेनानानन्दत्वपं दद्येतेजीणेतरवःकोटरस्यानलाःव यातन्लमघशोवेतेमडःविवीत्ल
मतिणः वित्तानिवद्वेनायेवुःश्रुमोषमृषेवतत श्रुतेप्रनहेनगरेनिःशोको ऽभून्महीपतिः सप्रांतहोरि
नेश्रुतेप्रहदो ऽ ग्रहृवास्थिते कार्य्येनजाननद्राकेयन्नीवेणमयोव्यते तान्मुक्तकारिणो ऽ मात्यान्प्रशंस
त्रितिमो ऽ ब्रवीत प्रियमन्वितेत्माषणपत्नीत्मणप्रभरीस्वरोरमयति यतोपिकांतभून्यान्सहस्रिसुत्वा
र्थिनाः नृपमपश्यंपांतिप्राणान्वपेत्तनिजानपि प्रसममिसृयेतेः एतेयंमहात्मामितवैरी श्रतीन्द्रमपिमा॰
हात्म्येरातत्सस्याधितिष्ठतः श्रयमन्यो ऽपिदोषो ऽभूदिनशलितिपोवितः दन्तापियनसमयस्य श्रीपरीहासके
शवे जघानतीत्रणश्रुकृषेत्स्विग्राम्यागौऽपार्थिवे गौऽपजीविनामासीत्सनमत्पङ्गतेतदा अहृयेजीवितेषी
गः परोत्तस्यप्रभोःकृते यावरादशेनमिषान्कपमीरानसम्यवेशपते मध्यस्येदेवावमध्येमेहतानः समवेहय
न दिगंतरस्थेभूपालेशविवेल्लनवेत्तमान् परिहासमहरिंवक्कुः स्तनकाः पिहिताररिं नेगामस्वामिनेशापयरा
जतेविक्रमोर्जिनाः परिहासमहरिंश्रोत्रावक्कुह्कतास्वेराणशाः तिलेतिलेनेकृतवावितिश्रदेद्लसमन्वतः ४८

नगरान्निर्गतैः सैन्यैर्हन्यमानाः पदे पदे पामलारक्तमेसिकास्ते ऽपतन्निहता भुवि अर्जुनादिहयत्वगाथा
तस्यंदोज्ज्वलाइव तदीयहयविरासांवैः समभर्तुर्ज्वलीकृता स्वामिभक्तिरसामाम्याथन्यावेयेवमेधरा वज्राह
तरुतेभयेविरमति श्रीः पद्मरागाङ्कवो नानाकारमपिप्रयाम्यति विषंगाहत्मनादश्मनः एकैकंक्रियते श
भावनियमातकर्मोतिरत्नैः परं एवरत्नैः परमप्रमेयमहिमा त्वदैर्नेकिं साध्यते कदीर्वेकाललेखोऽधाशंते
भक्तिः क्व च प्रभौ विधानरपमाथ्येनयद्धौ दैर्विहितेतदा लोकोत्तरस्वामिभक्तिप्रभावागीणपदे पदे तादृशा
नितदाभवन्मृत्यरत्नानिभूभृतो राज्ञः प्रियारद्वितीः भूझैडरान्तसविप्लवे रामस्वाम्युपहारेण श्रीपरोहाम
केशार्वः अथापि हश्यते पुन्यं रामस्वामिपुरास्यदं अद्याण्डेगौडवीराणां सत्वायेयथा साऽपुनः एवं नानाविधोदं
तैर्वीरसराः ध्यापनेपुः ये विरलाः स्वशरेतस्य भूयासस्तदिर्गानरे अनन्याक्रांतपृथिवीसमालोकनकौतुकी
अपारे प्रविवेशाथपुनर्वैरोत्तरापथे कर्तेप्रभावजितासांश्रहितैर्यैनदादिभिः तैस्सैतैस्सह तान्तामास्तस्मात्तेतत
दाभवन् नाद्यापि याभवो हष्टाज्ञाने भानुकवेरपि राजत्वस्य वमवाप्तातत्र हैर्वि विहारिणी विरमन्त्रातहन्ना
तैस्मैस्तिमिः प्रहितस्ततः प्रत्याहृतस्तस्यपयाप्यांहृत स्तामेवमकवान् इत्यादिपुनितवः स्वामीकोऽयेमोहोम
वाहशं स्वामिमोसे प्रविशस्य शतीत धेयदाराम तवेतवंप्रतिदिनेमेनज्ञाविजयाजते सराहे मप्रविश्य

श्री·
रा·त·
क्षे·
४५
५५

किंकार्य्यंममपप्यथ विनिर्गतानांसम्भवः सरितांसलिलाकरः ननिर्व्याजेजिगीषूणांहप्यतेसवथिः क्वचित्
तस्मात्दावारस्मांदेवोवदोसविषयोविते राज्यंतदनुसारेंदेवोवदोसविषयोविते राज्यंतदनुसारेणनिर्विघ्नंकुरुता
नवा॰ श्रुत्वैषांसर्व्वदारक्षाःसभेदःप्रभविष्णुभिः वार्व्वाकाणामिवैषांहिभयंनपरलोकतः २५२ अपरायेः
विनायत्रदण्डोगाहूरवासिनः तेहिसंभूतविनाःसुदुर्भेथाद्दुर्गसंश्रयाः वर्षोपमोण्यान्यज्ञानिदेवभूसाम्नता
हृषाः ग्राम्याणांनातिरिच्यंतेयथाकार्य्यंनयासकृत् अपिकोभूतविनाहिवत्सरेणैवतेभृषं भवेयुंडामराः
क्रूरान्नृपान्नातिक्रमदक्षमाः वस्त्रंवास्त्रियःकथाभोज्यमहालंकारान्हयागृहाः ग्रामावंतेयदाजातग्रामीणेनेगाः
रोचिताः मदान्दुर्गाण्युपेक्षन्तेसंरक्ष्याणियदानृपैः यदावानेनरक्षन्तेतेषांभूम्येवृहप्यते २५॰ प्रदेशादेकतो
हत्वायदाहन्तिस्वशास्त्रिणं अन्योन्याद्वाहसम्बंधैःकायस्थाःसंहतायदि कर्म्मस्थानानिवीक्षन्तेक्ष्मापाःकायस्थ
वपदा तदानिःसंशयेनैयःप्रजाभाग्यविपर्ययः वक्रभिःकुलके वेह्वानुसारिणात्रीयक्ष्मादायसंविदं
मयोक्तंहृदयेकार्य्यमेतद्राजवीजिनां प्रत्यासत्तिमदकरदिनोदानगंधेनवाणुर्गजोद्भूतिप्रकटिनोदानरुवि
स्वच्छलेवाम्बुदस्य वेह्वास्यहेवदतिमतिमवेगुणेप्रियतलाजेनोज्ञंन्मातरपरिचितोनिश्चलोविनहन्ति भूतःकु
वलयादित्योवज्रादित्यश्चमेसमौ भिन्नशीलातयोश्चीयोयोर्हेमातरयोः पुनः २५५ ज्यायानवाज्येःभिषेक्तव्यःस ४५

वस्याद्दलवानयदा तस्मात्रातिक्रमःकार्य्योभवद्भिर्नियमात्त्वदा उत्सृजजीवितंवापिराज्यंवापिसपार्थिवः श्रेयंव· १०
नीयानकेनापिस्मरनेदंवचोमम कार्य्यःकनीयान्ननृपःप्रमादान्नक्रियतेयदि तोज्ञेवनीयानस्मात्तारद्यक्षविष
मोऽपिसः पौत्रेष्वेकनीयान्योजयापीडोऽस्तिदारकः पितामहसमोभूयादितिवाच्यःसमस्तदा भर्तृश्रीहीननैरा·
श्यः सामिप्रायाःप्रणम्यतान् प्रानेतुःपश्चिमामाज्ञांतेवाष्पार्द्रकण्ठतजः २९· उवाचचंक्रुणोजानस्त्रिपत्याः
ाखिलाःप्रजाः वाष्पैःपतिवियोगाग्नितप्तांसिञ्चिनूवमेपरां राज्येकुवलयापीडोराजपुत्रोऽभिषिच्यतां सहृही
तोभिषेकोराज्ञागतःसमहतीदिवे सहजेयस्यहातिनोदेवनैःकोषहद्वये तमस्मिन्हिरकस्मान्मेयस्मात्तत्त्वसपा
ताता हरस्योऽपिहिमभृत्तमभागपशम्याकयावन कार्य्याणिचरयन्नासौदुर्वृत्तस्तन्यपिलेखया श्रसौजातिचना·
चनव्यवहितोऽपुल्लाघयेत्तेशुमान्हरस्योऽपिपपोयथोऽतिशिशिरस्पर्शोकरोत्यातपे शक्तिःकाघपरीहितास्ति
महतांखैरंदाविद्यानाहोयन्माहात्म्यवशेनयांतिवदनांकार्य्याणितिर्य्यत्त्वणं १९५ सैकादशाद्दिनानसनमासाः
न्वहृत्रिंशातेमभाः एवमाञ्चयसमहीप्रजावेद्योऽखमायये तपारवर्षैर्वेहलैस्तनकाण्डनिपातिभिः प्रायोण·
कामिपेदंशोविपत्रकेविहृविरे राजग्रहःपतिहांसराखितंविरमञ्जितां सेकदेञ्चापिदहनेशाविदादितिकेवन केषां
विन्नमनेभूमहदीयस्तुत्रायपये सोऽमर्त्यसलभोमूमिप्रविष्टःकटकान्वितः ग्रस्यदुनानिहत्यानिश्रुतानसयथा

श्री॰
रा॰ते॰
श्री॰
५०
50

किल विपत्तिरपि भूभर्तुस्तथैवात्यद्भुताभूता १७० यातो ऽन्यत्र मार्गितः पयोधिसलिले कैश्चित्प्रविष्टो ऽपरैः
सम्ग्रामोद्दहने गतः किल परैर्लोकान्तरं कीर्त्यते जायन्ते महतां महोन्नतिहृपमप्रस्थानहेवाकिनां निःसामान्यम
हत्वयोगापि शुनावाक्तौ विपन्नावपि ततः कुवलयापीडो ऽभजेत्कुवलये शतो जातः कमलदेव्यां यः श्रीमज्जक
ड्डवादितेः त्यागेन चक्रे विशारदो ऽधोः नवक्रान्नृपश्रिये महोरगस्तवमिव स्वभावमलिनामपि श्रोत्रान्तलप्रभा
वेणकस्त्रिकाले हतप्रभः सङ्कनाशेषमणक्रान्तः प्रदीपश्वनाकवत् भृङ्गैरिवानुगैर्दानलोभान्नृपर्य्यायह
त्रिभिः श्रीडेस्याभतयो रेतम्मेने भकरयोरिव ग्रथ्यामयपनादापि भृत्यचक्रिकयासमे राजाकुवलया
पीडो वभजनात्तमजसा राज्यं निष्कण्टकं कृत्वा ततः प्रामवलोन्नृपः दिग्जयायोजितक्षेत्रातिः सोऽभतमभृ
तस्मायतः एकस्तस्मिन्नवसरेऽमात्येन स्पात्तामदलेषयत् स्मरन्नवानन्त्यतिरुवीवेभजेवादर्पविक्रियो प्रासायाम
पियामित्यांतलपेकोपाकुलेन्नृपः तमात्तानिकमेध्याय मतिद्रोहृणमघयात् एवंकृतरासेहतेमसहहस्पत
दाश्रयात् वरहवः प्रतमासेनव्यापस्यायतकूपः विरागशैलमायितानसाचिममहोरदपेः प्रकोपकालकू
टस्यपश्चात्तशममुपोदगात् दर्थौसो ऽयगतक्रोधः प्रहृष्टः प्राणिमन्दयः एतावान्कस्यन्नेकृतेकर्मणः प्रतमा
नम श्रकार्यो ऽपिविपर्योच्यहकनापिहजिताजेने विधीयते हितेयस्सम्वैहः कसामास्थिरः कृतेन्द्रस्यासका॰ ५०

यस्य हेतोरगलितस्रुतेः हेतव्याःक्रमस्यप्रत्यानःप्रतिभोत्यनपायिनः वदंतिजंतवोहंतयष्यमानस्यनात्मनः
प्रवस्यांकालसदेनकृतोनोनोत्वणेत्वणे ह्राःपश्यपड्डिरकारणास्मिन्नस्मिनेपार्थोजकोशाकृतिश्रमस्रुद्धोयक
ठोरमयरभसाड्डतमत्ताम्वश्रमे प्रातर्जीर्णेवलतकेशाविकृतिर्हृद्धाजशीर्षोपमेवस्कंनःपरिहस्यतेध्रुवमिदं
भूतेषित्रिरस्यायिभिः इत्यायनित्यताविंतादन्नश्यांतिस्थावादरः राज्येमेतज्जसवनेस्मदप्रसवाणांयथो गच्छमदु
वेनायेवनयस्याथीयनोमनः सायायाःत्वाणभेगिन्यप्रवेपायाविभूतयः तेनसेनजनाराज्येलिखितेननिजाम
ते वैराग्यवासतोत्नेकः श्लोकेनानेनसूचितः शमप्रशमसस्वेगालब्धसिद्धिर्नराधिपः श्रीपर्वतादावपायिमख्या
नामेतिहकपथे नष्टायातेप्रभोःशुत्नेमित्रशम्भोश्रुवान्वितः विनस्ताभिधुसम्भेदेसभाय्योजीवितेजहौ रा
ज्येसमोसमामाशदौकृत्वाभवसूयायिपः निःश्रेयसामितिःश्रेणीस्वधोःसिद्धिसमासदत् वज्रादित्योवाप्पियकोल
लितादित्यसूत्नापि ख्यातोऽयमभूदभवद्यन्मनावक्रमर्दिका सकृदवतितोभ्रातः प्रजाह्लादविधायिनः स्वयंयो
विवडबीसानूनंविसहश्रोऽभवत् परिहासपुरात्पित्रोनानोपकरणावलीं मनहारडयावागेभूमभ्राभवश
त्वदः नागिणेभूमिपालस्यभूयसोऽतःपुरास्त्रियः वीजाश्वसेववडवास्लाल्लाःसममवनविश्रियाः विक्रयेण
प्रयच्छन्नस्त्रेच्छेभ्यः शुहपानवहन् स्त्रेच्छाविताग्रवहतिप्रावर्तयनमाएस्से समाहानवहुधांभस्कासाऽ

श्री॰ रा॰त॰ क्षे॰ ५१

51

तिसम्भोगराजन्मनो जगाम संक्षयं क्षमाभृत् तत्पयोरोगेण किल्बिषी तस्मात्मञ्जरिकादेव्या जातो राजा प्रजान्तक
ततः पृथ्व्यापीडोऽभूत् समाः सार्द्धत्रयः समाः जातीमस्याभिधानायां वधियान्समवासरान् संग्रामापीडनामा
यतमस्याग्रामभवन्नृपः ४॰ भ्रातरौ तौ समा मासाय राज्यं नैवव्यराजत हेमन्तशिशिरावाप्य वर्णेशोरिव मण्डलम्
शोतेः ऽथ संग्रामापीडे कनीयान्वाप्पियात्मजः राजा श्रीमाजयापीडः प्राप राज्यं ततः क्रमात् पितामहसमो भूया
दित्यमातस्ववचः स्मरन् जिगीषुः सम्भृतबलो दिग्जयाय स निर्ययौ स्वदेशादेवनपविहृशं नीतैः समं नृपैः बृहान्
पयच्छनिर्गच्छन्नकश्मीरद्वारगोचरान् पितामहस्य नः सैन्ये किं यत्रिगोच्छतोऽभवत् इतिज्ञातायपयाज्ञसस्वयंसः
ख्यान सैनिकाः ४५ कृतस्मितास्तम् अन्नुस्ते किंप्रश्नेनामुनात्र भो वस्तुकञ्चिदतिक्रान्तेनानुकर्तुंक्षमोऽधुना
कर्णीरथानां तस्यासीत् सपादं लक्षमौष्ट्रिणः अशीतिस्तु सहस्राणि देवस्याद्यजयोद्यमे तदाकर्ण्य जयापीडोऽब्
डुमेनेननिर्जेयं द्विशैद्वितैः संकुचेत्याः कालस्य बलवत्तया जिगीषोः क्षामभजस्तस्य भावमालोक्य तादृशं दम्भुमी
वत्तो हृद्दोलस्मितादित्यभूपतेः तस्याहवप्रयातस्य पथालोऽजजाभियो बलात् द्रोहेणाक्रम्य काश्मीरान् स्वयंभे
जे नृपासनं ५१ दिने दिने राजसैन्यात्वस्वदेशस्मारिणस्ततः सैनिकाः स्वाम्यवज्ञेनत्स्वामिभक्तिपरांमुखाः शत्वा
पयिष्यन् स्वामिवशक्तिंपरिकर्षंविना निश्चिकाय जयापीडोऽपुक्कोकाश्चिन्नसविदं प्रमनगरालेः सिमानास्व: ५१

सेवासन्नमनस्विनः ॥ अप्यवर्त्तन्त पेरेषवै पाङ्गीवयिवामनाः ॥ सविस्मयमवेक्ष्यांसां भूपतीनन्तुयात्रिकान् ॥ प्रयागम-
गामत्सैन्यैः परिमितैर्निजैः सम्मं ॥ तत्रावशिष्टात्त्रिशतीमवाजिनः सममोजवान् ॥ द्विजेभ्यो लक्षमेकोनं प्रददौ भूरिद-
क्षिणः ॥ ४१५ ॥ सम्पूर्णमत्यो लक्षेयः प्रदद्यादश्ववाजिनां ॥ तन्मुद्रयेयमेमुद्राविनिवार्य्येत्युदीर्य्यव ॥ श्रीजयापीड-
देवस्तत्तदेकपललिक्तो दिग्दिशागामिनो मुद्रां गांगस्यपयसोददौ ॥ तन्मुद्रांकेपयःपीतागांगमद्यापिनिर्म्मले
वितेप्रवर्द्धतेताधोभूपानामभिमानिनां ॥ स्वदेशगमनानुज्ञां सैन्यस्ताममवितस्तः ॥ दत्वानिशायामेकाकीनि-
र्य्ययौकटकांतरात् ॥ मण्डलेषु नरेन्द्राणां पर्य्यटन्नामिवाय्यमा ॥ गौडराजाश्रयं गुप्तं जयंताख्येन भूभुजा ॥ ४२० ॥
प्रविवेशक्रमेणाथ नगरं पौण्ड्रवर्द्धनं ॥ तस्मिन्सौराज्यरम्याभिः प्रीतः पौरविभूतिभिः ॥ लास्यं द्रष्टुमविशत्
कार्त्तिकेयनिकेतनं ॥ भरतानुगमालक्ष्यन्नृत्यगीतादिशास्त्रवित् ॥ ततो देवगृहद्वारशिलामध्यासमाश्रितं ॥ तेजो-
विशेषचकितैर्जनैः परिहृतान्तिकं ॥ नर्त्तकी कमलानाम कान्तिमन्तं ददर्श तं ॥ असामान्याकृतेः प्रेमः सादरं सासवि-
स्मया ॥ असंस्पृष्टैः पृथावेतेकं तस्यांतरांतरा ॥ अचिंतयत्ततो गूढे वरत्रेषभवेद्ध्रुवं ॥ ४२५ ॥ राजा वा राजपुत्रो वा
लोकोत्तरकुलोद्भवः ॥ पर्व्वंश्चद्दीनसभ्यासः स्पृहस्याः पर्णवीटिकाः ॥ स्वेमस्पृहेन येनायं लस्यत्याणिः प्र-
तिक्षणे ॥ लोलश्रोत्रपुटोमदोत्कमधुपापातान्तरायः पिद्विपः सिंहः सत्यपि स्पृहतः करिकुलेव्याहन्यविप्रक्षित

श्री·
दश·
कु·
५२
52

मेवैमनस्यप्रशमेः पश्यतेनवदनोद्गीर्णेनेवहिरण्यश्लेष्णानांविरमेः चहेतुविगमेः पभ्यासदीर्घोस्पितिः इत्ये
तश्मिंतयंतीसाकृतासंक्रान्तमसिन्दे सखीमभिन्नहृदयांविसमर्ज्जेनदंतिके प्रागवन्ह्रुहंगतेपाणौ सगखेण्डा·
स्त्रेयापिनात् वक्त्रःहृदिपञ्चयापीडःपरिहमदर्शितो भ्रंसंतयामिकस्यतं शृहायाइतिसभुवः ददैत्वावीटि
कालस्याहमनातमुपलब्धवान् तदाजनितदाक्षिण्यस्नेहस्नेमधुरभाषितेः सख्याःसमामतृत्वावानित्येसव
सतिशनैः अग्राम्यपेशलालापानयातेसाविलासिनी उपावरतपराधेश्रीः सोऽपभृहि स्मितायपथ्या ततःप्रा
श्यंकथवलेसज्जातेरजनीमवे पाणिनालभ्याभ्रपालेश्रामयावेश्मविवेशसा ततःकाञ्चनपर्य्यंकेपायीमे
देयमनया नयार्पितोःपिशिथिलंविदधेनापरांभ्रके प्रवेशयत्रिवहृहदत्लस्तामत्रपातततः दीर्घवाहुःसमा
श्लिष्यसशनैरिदमब्रवीत् नवंपद्मपलाशाक्षिनमेहृदयहारिणि किंतुकालान्तरोपोऽयंमापराधेकरोतिमा
द्रासल्लवायेकस्याणिगुणैःक्रीतोःस्पृहुविमेः अविराजातहमानाप्रुवंदाक्षिण्यमेष्यसि कार्य्यंशेषमतिष्या
श्यसज्जेमानितिकञ्चन अभोगेहृतसंकल्पसखानांतमवेहिमां तामेवमुक्त्वापर्य्यंकेसांगुलीयेनपाणिना
वादयन्निवतिःस्वस्यश्लोकमेतंपपाठसः असमाभ्रजिगीषस्यस्त्रीचिंताकामनेस्विनः अनाक्रम्यजगत्सर्वेनोमे
ध्यांभजतेरविः श्लोकेनात्मगतेतेनपठितेनमहीभुजा साकलाकुशलाक्तासीन्महांतेकञ्चिदेवतं गेहकाम ५२

ज्ञातेपातनृपंप्रणयिनीबलात् अथैयिनाचिरंकालमप्रस्थानमयाचत एकदावेदिनेसंध्यांप्रयातःसवितल्लटे
विरायातोगृहेतस्याददर्शभृशविह्वले किमेतदितिपृष्टाचतमत्रैवेसाशुविस्मिता सिंहोऽत्रमहान्राजौतिप
स्माहंतिदेहिनः नरनागाश्वसंहारःकृतस्तेनदिनेदिने तत्पाहरेविरायातेतद्भयेनसमाकुलाः राजन्नोराजद्
त्वावाततद्भयेनविसृजिताः गृहेभ्योनात्रनिर्यान्तिप्रहरेदारुणे नामितिश्रुत्वातोमनस्योनिषिध्यविहस
व सश्रीऽदत्तोराजिजयापीडोऽत्यवाहयत् अपरेद्युर्दिनापायेनिर्गतोनगरान्तरात् सिंहागमप्रतीक्षोऽभून्म
हावटतोरथः अहस्पततोहराडस्तुलल्लवकुलच्छविः अहहासःकृतोतस्यमत्वासरीवमृगाधिपः अधनायेनया
न्तेतमथमस्यगामिने राजसिंहोनदन्तंसिंहंसमाह्वयतहेलया स्वक्षेत्राच्चोत्थायनवक्रःकमस्यकुर्वैःपतीमसक
तदन्तस्तुहेकायत्वंसमगर्जैःसमुपाद्रवत तस्याथस्याननविलेकफोणिपततःकृपा विशकारोजयापीडोवदः
लोरिकयाभिनत श्रोणितेजयपरायेनसिंहराशेविमस्वृता एकप्रहाराभिन्नेनतेनामजतजीविते श्रामकत्रण
पहःसकफोणिमथशोपयत प्रविश्यनवनकौवेस्मनिशिसद्वापशर्ववत प्रभातायांविभावर्यांश्रुत्वासिंहं
हतंनृपः सहपःकौतुकाद्द्रष्टुंजयपेतोनिर्ययौस्वयं सहह्लातेमहाकायमेकप्रहृतनिसूहतं सामश्येनिस्मयान्मने
प्रहर्तारमसमानषे तस्यदंतांतराल्लग्नकेयूरंपाश्वेगापिने श्रीजयापीडनामांकंददर्शश्वसविस्मयः स्वामकृतोऽ

श्री
रा.त.
टी.
५२
53

यमम्भूपाल इति ब्रुवति पार्थिवे जयपीडोऽगमन्नाशं किंतुरमासीद्भयाकुले ततः पौरान्विमृश्यैव जयंतः क्षितिपोऽब्र
वीत् प्रहर्षाविस्मेरमुखाः कस्माद्वो भयसम्भवः अयं ते हि जयापीडो राजा भुजबलोर्जितः केनापि हेतुना भ्राम्यन्ने
काकीव दिगंतरे ४९० राजपुत्रः कल्लटश्रुत्यका कल्याणदेव्यसौ तस्मै निपमिदंतां तेनिष्पुत्रेण सतामया सोऽ
न्वेष्यश्चेत्त्वयं गामल इत्याहरणेच्छया रत्नद्वीपे श्रुतिहासमानि यानासादने शूद्दात अस्मिन्नैव पुरे तेन भाव्येष्ववना
शासिना स्वयादेने समानेषयोः सैदयामसभीप्सिते वाविसप्रत्ययाः पौरा भूपतेः सत्यवादिनः अन्विष्य कमलावास
वर्तिनेतंन्यवेदयन् सामात्यांतःपुरोऽभ्येत्य प्रयत्नेन प्रसाद्य ते ततः स्ववेश्मनृपतिना विहितोत्सवः ४९५
कल्याणदेव्यास्तेनाथ कल्याणाभिनिवेशिना राजलक्ष्म्याश्च पाणिस्त्रायाश्च सोऽजिग्रहत्करे अथाहितापि साम
ग्रीतत्र शाक्तिप्रकाशयन् पञ्चगौडाधिपान् जित्वा श्वशुरं तदधीश्वरं गतशेषेषु मनकैसैन्यं समाहृत्य न्यस्थितः सि
त्रशर्म्मात्मजो देवशर्म्मामात्यस्तमाययौ निजदेशं प्रति ततः सप्रतस्थे तदर्पितः अग्रे जयश्रियं कर्षन् प्रस्थानेऽस्य
मल्लेवने सेहासने जितादादौ कान्यकुब्जमहीभुजः सराज्यककुदं राजा जहारोदारपौरुषः ४९९ तस्मिन्नथ प्रवि
हे सप्रवेवस्तजे हजिंतविक्रमे सैन्यैस्समं समितस्मजैर्जैजो यो हैविनिर्ययौ अुक्कलेखाभिधे ग्रामे तेन सार्द्धं महाहण :
जयापीडस्य सैग्रामः स बहूनि दिनान्यभूत् अन्तरक्रमजो राराजा जज्ञराम्पा सहिषागभिः पुषितो ऽन्विष्यमाणोऽम

ग्रामादविक्रमण्डलैः श्रीदेवीग्रामवास्तव्यः ग्रामीणग्रामिभिः समं पुथि कोऽत्र जज्जः इति ग्रामान्नेयोपायान्नपश्चाद्भस
र्थेनः तृषणार्तैस्तस्यैरभ्रंगणानतपिवंतेवाविनस्यते रणमध्येहयारूढेनेहूतानसमदशीयत ४·७५ प्रमयन्
देवशर्मणियेसत्तिप्राश्मानेनतदाननै सोयंहतोमयाजज्जः इत्यश्रीवक्रियोऽनदत् साहायककायराजोऽहंयामीत
काहितारानः मार्त्तहेमेत्याजज्जस्यप्रतिहाययपौबये श्रश्मसंरुष्प्रभीमास्यंमम्बुंपतितेहयात् विवेहमा
नेमेदिन्यांजज्जेत्यकायपुनिजाः समममधोहितापानविनासननडासितः द्वाहाजितेनराज्येनत्रिभिर्वर्षैर्यु
ज्यत न्यासापहारादृणिजांवेषणानोकामिवज्ञनात् द्वाहात्वापनतारानामस्थिराधवसम्पदः ४८० हतेजज्जे
जयापीडः प्रत्याहृत्यनिजांश्रियं जग्राहदेशणामभ्रमारेक्रमेणनवसंतोमनः शंपदेयत्रकल्याणंसविरोपिवपा
त्नपः देशेकल्याणपुरकेनत्रकल्याणदेव्यभूत् राजामज्जाणपुरकत्वक्रेविपुलकेशवं कमलालास्वनाम्ना
पिकमलावंपुरेत्याधात् महाप्रतीहारपीठाधिकारः प्रतियथम्: कल्याणदेवीदादालिणपारकरोदपिकोत
ति उत्पत्तिभूमौदेशेऽस्मिन्नूरह्वरनिरोहिता कश्यपेनवितस्तेववेनविद्यावतारिता ४८५ ववाम्यतोऽ
यमित्येवकस्मैविहदतेस्फुरं सर्वेशानेददवक्रेसर्वान्विधाभियोगिनः देशान्तरादागमय्यव्यावद्धाण :
तमापतिः प्रावर्तयतविच्छिन्नेमहाभाष्यस्वमंडले क्षीराभिधाच्छव्दविद्योपाध्यायात्संभृतश्रुतः वुधैःस

श्री·
रा·त·
ङ्गी·
५४
54

हयपौवृद्धिमजयापीडपाश्रितः सपदिनिरात्मनः स्पर्द्धी वल्लभेनमकस्मादिव आत्मनस्तुष्टैः सङ्घोगुइयौवे
द्भमम्यत नावन्नाश्रितशहोऽसराजशाहादपिप्रभुः नैस्नैर्दोषैनेतम्लानिकालीनरवदायपौ नृपतौविद्वद्
यत्नेराज्यसाम्राज्यैकोत्तालिभिः शृद्गावभङ्गविडंबायामासःसेवागतैर्नृपैः समयहीनयागराज्ञासोऽत्विषात्रि·
विलानृत्तुपात विद्दुर्भिक्षमभवयथान्यनृपमाश्रिले अथपदोमक्षशालायांशुक्रदेनसमेत्विणः विद्वत
यायक्रियायेस्तेनसीकृत्यवर्द्धितः विद्वान्दीनारलक्षेणप्रत्यहंकृतवेतनः भट्टोऽभूदुद्भटस्तस्यभूमिभर्त्तुः
सभापतिः सदामोदरगुप्ताख्यंकुहिनीमतकारिणं कविंकविर्बलिरिवधुर्य्यंधीसचिवंव्यधात् मनोरथः
शंखदत्तश्चटकःसंधिमांस्तथा वभूवुःकवयस्तस्यवामनाद्याश्चमंत्रिणः हारवर्षपश्चिमाषणयोलवणपन्तु
दयेरवेः देशोयस्मीन्नराचार्यंप्रविष्टसाषमन्यत सवेताःसंस्तवयकविवक्रलोवभूवसः भावानोस्रज्यमा·
नानामासादोतरविन्दपः सपशपद्धिर्म्महालाघरानृभावानस्ताइविवेकिभिः किंतेषमयशानादन्यतद्माघैरे
पेरिवोढनभिः आहृदस्यवितोकृतानुमरणेपोपायप्रियालिगनं शुद्धेद्दवपानमल्वणमहामोहप्रलय
स्मृतेः वीतासोरवनेसमाल्यवलयामोदस्थयाहरभेवद्गावानोसमगःस्वभावमहिमानिश्चितसल्लाहृषाः
मेनविक्रमयोस्तत्सङ्गोर्दैर्घ्यपायोरिव एकैवविदितामूर्त्तिःसहस्रगणनांययौ अकुर्वतविगणमाकौ ५४

लेकेंद्रामस्त्वरालसात् तेनानयेतिजगादेद्धतोजातधुरःस्थितः सांधिविग्रहिकःसोऽथगाच्छन्नयेनच्युतोऽ
न्युधौ प्रापपारंतिमिग्रामेतिमिम्नुत्याख्यनिर्गतः स्थितमेवौराममक्त्यान्नृपान्तालेखिदापिते स्वदेशमनयद्भूते
रतोभिलेखिभीषणः इतेविभैःस्वयितास्मरोऽस्मायध्वरान्दसैः वक्केजयपुरंकोहेशिविषुपसमन्वपः पुर
त्रेयमहाकारेविहारस्त्वविधायमः नगरांतजेयादेवीधुणपकस्मींसनिर्ममे तस्तुरेववनगान्माबशेषशायी
वकेशवः विष्णुलोकस्थितिस्मक्रान्धुवेवद्यातिमत्रिधिं अस्यन्कर्मोनरेकिञ्चिन्नकारयितासरास्समात् य
यात्काहभिरेवाम्भइतिशेसेनिकेवन सहिस्तशेजलांतमेकुरुद्धारवतीमिति उक्तःकेसारिणावक्केवितिस्मो
णेनयाविये श्रीद्वारवमयिष्ठानेराज्येकोहेतयास्मसो अस्येतरजयपुरेवृतेऽयाथाविलोजनः मेत्तीयज्ञ्म
हाशाहमाजनेजगतीभुजः तस्मिन्जयपुरेकोहेजयवस्त्रोधयान्मठं राजदत्तःप्रमोदस्यजामाता मथुरायतेः
श्रावाभियोधरवयच्छुविरावेश्चवहरे पुनःसंभूतसामग्रीदिग्जयायविनिर्ययौ बलैजेलयिवलाद्रीन्द्राव
यन्नलबुद्धिपैः समस्तविहायपिहवोद्दिमविक्षिप्ताहिमाचले मनीरयस्यगोरावरेजेतस्यानुगावमः साद्वैपव
ऐडस्पएलैरटैनःकटकादहिः तस्यासन्यामिकारात्रौ हस्तनिषष्ठत्वान्नृपाः नामान्याहितयादित्यइतिप्रः
ख्यापयन्नृपः सर्वेषांविनयादित्यपुरेणालंकृतेयथात अस्थान्सेकेनसहसामहसाध्यवसायिना श्रीराजेहतिस

श्रीः
रा.त.
टी.
५५

55

देशे मरुतामपि भूतो भीमसेनाभिधानस्य सदुर्गे पूर्वं भूपतेः निःशङ्कोव्रतिभिः सार्धं व्रती लिङ्गी विवेशयत् तेरे
प्राप्ते विषण्णे तत्र परिज्ञाय विरोधिनः श्रीतानजस्य सिद्धाश्वो गणाराधेन्वेदयत् भूपतिर्भीमसेनोऽथ राजाकस्मा
द्धेवयतो नहुषाजगरो भीममिव भीमपराक्रमे ४२० तस्मिन्वीरे तथा बद्धे यौध्रुहषकारिणे पौरुषद्वेषि
णा जाने दैवेनात्राभिमतेनोषिणः जयापीडस्तु सेनाढ्यो व्यसनेऽथ पतिराहणे नोत्सानसञ्चिन्तयन्नासीडपायान्तर
योत्सवः अश्रोत्तरे नरपतेः पौराणामतिडस्तरा लुतामयस्कृतायापडुपयनमण्डले श्रामयः स्पर्शसञ्चा
रीतञ्ज्ञाप्यादकस्वसः देशदोषादतोऽजेन्नलुताध्यामो विवर्ज्यते तदाकर्ण्य जयापीडो जातापायशङ्कयाधीः
स्वभृत्येनोपयुक्तानि इष्यापावनीतवानरहः ४२५ तेः पिमाइ्वकेभ्योऽकैल्येलाप्यितोऽवहस्त्रे वञ्चहक्षपय
ञ्च्योऽिल्लिवामपिरकोऽभवत् तेल्लुनाथामसाकर्णे विपत्नोरविणोऽप्रात् विपन्न्यते भुवमिति ध्यातादेशा
दृष्ट्विखियात् एवं स्वमतिमाहात्म्यात्सेनीरोर्णविपदर्णवात् व्याभ्रव्योमाग्रहोदुर्गेयत्शास्त्रपरिपन्थिनः पःसर्वे
कालमङ्गैः परिहृस्यमानोऽस्मल्लोकुराधपिनजातपुरस्करोति वापत्त्वशास्त्रविटपीसफलेप्रहृष्येशेमः कि
लैकपदयवस्तुमात्यलक्ष्मी तमैक्रुदभितयानेविधाविक्रममेपुनः मायाव्यरक्षडिनीमरराज्ञानेपालपाल
कः श्रकृतप्रणतिस्त्वसप्रविहस्यस्वमण्डले प्रयान्तसहरुधानेससैन्योऽपसमारसः परः जिगीषोस्त्वस्यत ५५

तथातत्रापिविजितः पृथक्प्रयत्ननिर्वर्त्योनाभ्युदयस्तुमारिणः मध्येक्वापिकविदृश्यंप्रतिदेशंसवैरिणः पृथ १९
नःकपोतेकदोनविज्ञालिप्यत्रजगामसः ततोनिःशेषितापायेतस्मिनकुर्वन्नमदिग्जयं ग्रामस्त्राध्येस्तदेसियो
स्तम्भणावेशयद्बले प्रतस्थेदिवसैर्हिंडेरध्यसूर्वोणेवोन्मवः कर्षन्वेलानिलस्पर्शोत्प्रहृष्टध्वजपटाग्रमः तत
स्तस्मिन्समतिग्मांवेदक्षिणाब्धिनवत्तमायतेः तस्यावरभुडिसैन्येस्वच्छञ्जोकेप्रकाशयन धर्म्य मरिमेरीववोत्क्षा
रिप्रवलेवीदानद्बले प्रजस्त्रालजयापीडःपीतसर्पिरिवानलः सजानदक्षेनिर्विघ्नेपयस्यत्रग्रेसरिजले प्रवृत्तुना
दम्भसिनः कुरुतलनेयगाहत मध्येग्रामेनृपिशणावेलयावर्द्धमानया प्रकालेःमहराधाम्भःसाणैवाधणेगा
स्वित नरनागाश्वबद्धलेनयामैस्मेमहीपतेः श्रृहृदयासायमानेदक्षिणातसैन्यमायथौ नृपतिर्वीविसेममसे
प्रशिताभरणोद्रकः बाहुभ्यांलहरीक्षिन्दवजैलेहेरमनीयत ५५ एकस्यकरुणाक्रन्दैः सैन्यस्यास्यगर्जि
तैः सरितरंगबोषैश्चवश्रृहुल्लम्लादिशः दिव्यकारीसहतिभिःसत्रद्धैःसरितोऽलराम सवाकृष्णजयापी
डेवंवंपविहितोत्सवः देवस्यास्त्वनवश्वनास्तिनियमःकोऽप्यात्रकल्ये प्रतिज्ञजनृपःप्रियसुर्कदेवटयतेजे
तेःदक्षिणादधिपं दिव्येदीनेनिदाववाम्सर्वविपत्नेतापनिर्वापणंप्राद्दक्षुवतवतस्यतेः पक्षहतेविशुद्धिसर्गेवयः
सकालगाणिडकानीराश्चयात्स्याप्यवेप्रमाति निविलेपजयपीडमाश्मानोरादिक्षिणांकवे तथाकाश्मीरिकोराजा

श्री॰
रा॰त॰
वृ॰
५९
56

निमग्नोयस्मिन्नेवतुः सकिंकर्मेयतात्मधः शुवाशूढमदस्यान कल्पावन्तशशांकोऽपितेजस्विष्वथमाप्यते नद
दर्शयप्ताधीमानसरस्वतनथानृपः अथश्यातिगेनंकिञ्चिदालोकनचञ्चलोचनः आसन्नोत्तटिनीमासीडुपा
योऽष्टमविनयन् अवस्यावेदकालत्रग्रथिनाःपृथिवीभुजा आर्द्रीनःकरणैःश्लोकाःसध्यैनेऽयापिहृदिभि :
नथान्तस्मिन्स्थितेमानीदेवश्चार्मेवमेत्विषु विनयन्सामिसम्मानमनिशंपर्ध्यनयन भर्त्रेःस्वदेहत्यागेन
सहितेकर्मसयनः हृतैरवमडेश्वकेप्रियवाग्भिःप्रलोभनं जयापीडश्रियेसाकेराज्येकश्मीरमण्डले दासा
मित्रध्यामित्यसहैनैःसज्ञाविताऽभवन् ग्रामेषुप्रतिहृतेषुपूर्णेर्यामयसंविदि शृह्यनकटकोमेत्रीनेपालविष
येययौ सकालगण्डकांसिंधोरवीविकटकंनटे स्थापयित्वापरंपारंययौमितपरिच्छदः सामैतैरथमायाते
स्तोसभांसप्रवेशिते सत्कारमण्डःप्रह्वत्येवेशयनविहरे अथश्रान्तरन्तिलिप्रेशतिमक्षःस्वमाभुजा नद्दिसृह्येप
वारलत्रिनायावसघेदिने सचारमण्डिमभृत्यपीतकौशेयरसरं आसत्तांतिजेनेऽन्यपुःकर्मेवक्रतनिश्चयौ
नृपमवेऽयसविवोजयापीडजितेयने आलिसेत्यतदामानोनसवाविदितन्त्वनत रानेनभवितामोदस्तवे
सुकाविमोहयन् नस्मानेप्रहुमिच्छामिकवसन्यसलमितारहे अतएवमयासैन्यंसंहृतेनप्रवेशिते यदितन्म
ध्यगाःशस्त्रानवेक्ष्यन्यासधारिणः तस्मादेकैकमाहूयतेषुवहेषुसैनिकाः कोपमत्तातहृदयानयासंप्रतिविवत ५९

यः एवं विमोहितात्तस्मात्प्राप्तोऽस्या हंसतलक्षवान् बहुसम्प्रयोपार्श्वं जयापीडमहीभुजः ४९ तदालोकनजे
प्रेणकं दर्शयन्नैर्य्यसागरः गृहे तत्रिजे तेन कृत्वादिशे पश्चात्तेन नृपः अर्पितया निजेनेजोभित्रिभूतेन हारितेन त
स्मिन् हि सति स्थिये त्रिसाहसालेख्यकल्पना सतेव भाषितः ष्ठास्नो सन्निवेशवस्थितः अद्भुते कर्म्म किंकु
र्वाणोप्रियमानैर्गणनतेजसा मंत्रीतम्वेतेनश्चेद्राजत्वनिसृतेनव जानीहितत्त्वणैनैवलं चिंतेविपदर्णवे अ
पितानायनादस्मात्पतितानिम्नगाम्भसि पारंगतेसमयोः सिद्धिमेस्यत्रनिजेतव राजाजगादतेनास्मा
त्पतितोस्पीयतेः स्मसः विनाहतिहतिस्याद्रूपनाहिदीर्घ्यते तस्मात्रायमसुपायोऽत्र नवनामविमा
नितः बहुमेतेनत्वनुगामनि मेष्यापकारिणे इति निश्चित्य सोऽमात्यस्तर्वदीन्महीपतेः वहिःकेना
प्युपायेनवहत्वेनालिकाद्वयं प्रविश्यैकाकिनैवाथद्वहं सम्भूतोमया सरिद्भारण्योपायः सोऽनुद्देयोः
पर्णंकिते श्रुतेति निर्गतोगतापाथुद्धालतवे समसः सविलत्वं वहिर्वेलांतद्भामत्यवाहयत् एकाकी
समग्रविक्षोऽपतेद्दर्शं भुनेहितो विपत्रोगलमद्यं हृदयावेलवीरपा सयो व्यापादितत नुः स्वासाद्
रितविग्रहः श्राभेयोऽहेतवहतिस्मामाहस्यातरापगां श्राहोफुहूवं पायस्रोधौहषणिषपहिका
वद्यामयातोप्रविश्यपादिषमेवपतास्मसि नावनिर्भिन्नगात्राप्तलिखितामितिसंविदं इहाचाचावप

श्रीः
रा॰त॰
द्वि॰
५८

57

काष्ठनिबद्धांशुकपल्लवे ५८० तिलकम् विस्मयस्नेहयोः पश्चात्सर्व्वैस्सहरतिस्ततः प्रवाहेपतितो राजा परंपा
रेसमासदत् ग्रामसेनः प्रविश्य पाद्यदानेनैव तिनायसः तमशेषसम्भूपालं नेपालविषयं त्वयं रक्षितोः पि
नयावनमस्मानन्वेधुनाश्रुते तावदेवकथाशेषविषयेनैवकारसः तत्पकवेयः स्वर्गस्थोसकस्सकलत्योञ्चो
षवान् भूपतेर्द्वन्यनाम्नो देवभवसमरोत्सवः दावानलोल्वणाम्भवागिरयोनि दावेयं चेवहूवमितरपरिव
र्ज्जनीयाः तत्रैवसमभवतिसोऽद्रिमइवाइस्थित्रेतषारशिखरीतितरोनिषेधः गजादीनांलक्षणं यत्रजन्मस्वाः
मिद्रुहामभूत् तत्रैवमेतिणाश्रित्रेकृतितोदेवशर्म्मणः नाम्नाद्विमहशः सूनः सपितृर्म्मित्रशर्म्मणः तमो
मयोभासरस्यभानोरिवशनैश्चरः रत्नाकरत्वापमेतस्मिन् सचिवेः स्नस्थपागते समामपिश्रियंमेने नृपति
र्हारितामिव तस्यदिग्विजयसंतेसानल्लानिर्हिनिर्घयो मानसात्पृथिवीभर्त्तेनीमानोपिक्रियागुनः विद्रो
जितवतस्तस्यस्त्रीराज्येमण्डलेमहत् रेद्रियग्रामविजयेवद्रुमन्यतभूभुजा ५८१ कर्णश्रीपहमावद्धश्रीरा
ज्याविजिताहृते धर्म्माधिकरणाख्यस्त्वकर्म्मस्थानेविनिर्म्ममे द्वितीयस्थलराजाख्यकर्म्मस्थानमपितथात्
उपयुक्तेमयाणेषुराजेहूराष्टितेतिजे किमन्यद्भजावासनिवासिन्याजयश्रियः वनारोऽस्तुयपोऽस्तवत्
विलासमणिदर्पणाः पुनः प्रविश्यकश्मीरान्सभूपैः परिवारितः विगायबुभुजेराजाविजयोपार्ज्जितांश्रियं ५८

तेकदाचिद्वनंपस्यप्रेमबोधाविजयोर्जिते पुमान्दिव्याकृतिःकोऽपिव्याजहारकृताञ्जलिः ५९५ सद्वृत्तवि
षयेराजन्नवसन्नस्मिमवोयवः नागेन्द्रोऽहंमहापद्मनामामांधरणोत्थितः द्राविडोमान्त्रिकःकश्चिन्मामि
तोनेतुमुद्यतः जलाकोद्विलिखितेनविक्केनमहमण्डले तस्माच्चेत्त्वामिमोतमेस्वर्णायातसवेंगिरिं स्वदे
शेदर्शयिष्यामिस्फीतोपकृतिकारिणः राजासवैतन्निशम्यातिदिव्यसम्यैरितैस्वरैः कृतोऽपिप्राभममानीय
तेपप्रच्छाविकोविते दत्ताभयःसनागोऽकेयणावत्सर्वेमुक्तवान् सविस्मयेनभूभर्त्रास्वयंभूयोऽपृष्टा
ह्यात ६०० भूरियोजनविस्तीर्णोत्सरसोऽप्येतरानूतया नागःप्रभावोत्कृष्टःसनिष्कृष्टुंशक्यतेकथं सतेव
जितपद्माजन्नविंत्यामेतत्शक्यः नाश्चेदिहहतसेद्विप्रमेतयाश्चर्यंविलोक्यतां श्रुष्यानुगम्यमानःसराज्ञाथा
भ्रःसरोतिकं श्रमिमेत्रोज्झितैर्बाणैर्बद्धाशेषोऽप्यशोषयज्जले राजाऽपश्यन्ततःपंकेलुठन्तंमानुषाननं वितः
स्तिदेशमरणेभूरिहसोरगान्वितं मंत्रमेकोचितेराजनरक्षाम्यमम्मितिब्रुवन् माग्रहीरितिभूपेनसोऽभि
याण्ड्यनाषिध्यत ६०५ तूर्णंराजानयायातेमंत्रवीर्येऽप्यमेहते सरोऽभूत्तावावस्येततद्वनर्याभेदितोतरे
द्राविडइद्रविणेदत्वाविसृज्याविनयन्नृपः दृष्टान्नाथायसैनागःकथंस्वर्णाकरंगिरिं ध्यायंतमेवतंस्वप्रेततः
प्रोवाचपन्नगः केनोपकारेणगिरिःस्वर्णस्तूहेर्पमतेतव स्वदेशोऽयंविदेशोऽयमितिवुद्धेःप्रवर्तकः श्रृणय

श्री.
रा.त.
ह्री.
५८
58

अतिरेकाभ्यां स्थितमभ्यासः शरीरिणां शारणां तामहमगामएवमानमयानन्तुजनः शारण्येनमन्नानतनुभवेतैव प्र
दर्शिते उदन्वानिव यः क्षोभ्यो लापते संस्थितैः प्रभुः काह्नीलनेऽम्भसोऽम्भैर्यन्ते षामग्रेऽभिभूयते याभिर-
म्याभिभूताभिरीदितन्तस्यान्तमदमः नासंकेनाभिमानेन सर्वाणीदृक्ष्याम्यहे महात्रे येकारणसमधर्माणो
वामृतस्यभवाम्नेते विडम्बमानाः क्रीडायैते वयेप्राकृतानाइव अथवा श्रीमदांधानामग्रेक्लाश्रदंकारिणो
यत्किञ्चन विधायिनेयापिवानो किमद्भुतं मन्यैते ह्याममजः क्रीडामनन्तनानोविमानिनो यावज्जीवंतमस्था
सेमरणेन्नोविदंतिते उपेक्षापदे भूपानामानः स्वार्थस्य सिद्धये मनप्राणानुपेक्षापिग्रासस्य पदेमनस्विनो
महतोयेऽवमन्यन्ते च दैन्येन च विमानितैः मानस्तहृपाभिहतं तेषां केनानुमीयते भवेतरइवनत्राणिनवयेम्य
र्यदर्शिनाः नामयानरमसस्पर्दिदर्पेणेनक्लिष्टैलव इत्युक्त्वांसंविरंतं समस्तसभपवमतोदृढौ यथाप्रवुद्धः प्रत्य
क्षेप्रायतनामाकूवेगिरि सन्तस्मात्क्रमराज्यस्यानाम समाकृष्यनिम्नमे शतैदीनारकोटीनामेकोनेस्वामि
योकिते पूर्णकोटिशतेकुर्याद्यः समानिर्जयेदिति दर्पभंगायभूपानामसमर्थस्यापयेन्नृपः समस्याइवम
स्याभृतसावशेषैर्विशेषितैः विद्वेषतल्पतिम्मीणकुणटनायेतिमस्मृतां अथाकस्मान्महीपालः प्रजाभा-
ग्यविपर्ययैः त्यक्त्वापेनामहेमार्गयपेप्रियेणसोऽधुना किंदिग्जयादिभिःक्लेशैः स्वदेशादन्यतायते इत्य-

र्ध्यमानः कायस्थैः स्वमण्डलमदण्डयत् शिवदासादिभिर्लुब्धैर्येन स्थानाधिकारिभिः प्रविवर्द्धितवित्तेच्छः सोऽ
भूल्लोभवशम्वदः काश्मीरकाणामत्यर्थं निजाज्ञाव्यवधायके कायस्थवक्त्रप्रेरिते ततः प्रभृति भूभृता मंत्र
स्यो स्लेमहीभर्त्तुर्यौः भूत्तनन्त्रपाग्रहे वास्तवबेयविंतायां स्पवस्यैर्ध्यमाययौ पन्तस्तां प्रशमादाग्यिपापस्था
पदिदेशतत् जयापीडस्य पाण्डित्यं प्रजापीडनशौण्डतां समौदासस्वानीकलोकप्राणापहारकृत् ब्रह्म
त्यकृत्यसौहित्यं स्वप्रेऽपि न समाययौ कुकर्म्मैः किल्बिषमेतदेव हृदयेऽकृतेति कौतूहलात् न सेविरण्याः क्षितिपा
श्विपिकवपलाज्ञां क्रौर्य्यं स्वकुर्ध्युः सकृत् पापाक्रान्तधियो भवेत्सर्घ यथा तां प्यान्स्त शत्तोः पिता हृये तेन च तेय
घा स्वपितरौ घ्नतोऽपि पश्चात्रयं लोभान्यायाज्ञ याक्रौर्य्यं स्तययौ वत्सरत्रयं सहकार्षकभागेन यया हार्षीत्क्
त्वात्फले लक्ष्मनवसन्दीपी भूमिभृत स्वल्पविन्नलवप्रदान् सर्वस्वहारिणामेनेकायस्थान् हितकारिणः
सामद्राक्षिमयो नृपाश्च सहप्राप्यके हन्तानम्भसः स्वस्मादेवकणान् च्युतनस्यजहृतो जानेति ये दानृतां सर्व
स्मात स्फुटलुण्ठिता द्विजवनोलेशात् किलात्यःपियेडुष्ठा यस्यकुलस्यहेतकलयं सेन हिंताधापिताम्
सर्वकालं ब्राह्मणानाम हो धैर्यमकुण्ठिते निस्त्रिंशस्य वभर्त्तुर्य्यान्तस्यापि परिपंथिनः देशान्तरं प्रयाते भ्यो
येभ्यो यासेभ्वरं सिम्भुः विक्रोशतोऽत्र मरणाद्धरणात्रापि पार्थिवः ६३५ विंशत्यां शतमेकोनमेकाहेन विप

श्री. रा.त. द्वी. ५८

59

घते निवेद्यमेतदित्थं वैक्रौर्य्याक्रांतोऽथ पार्थिवः विपर्य्यस्तवृत्तिस्तस्य क्रूरस्य भूपतेः एवं स्तुतिविपर्य्यासः कायस्थेषु पि
बुधैः कृतः नितांतं कृतकर्मस्य गुणहृद्धिविधायिनः श्रीजयापीडदेवस्य पाणिनेश्चकिमेतरं भाष्यव्याख्याद्वारेण स्वाकैः
वैलक्षण्यहतैः कृतः सोयं तस्य विपर्य्यासो बुधैरेव विवर्त्तितः कृतविशेषसर्गस्य भूतनिग्रहविधायिनः श्रीजया
पीडदेवस्य पाणिनेश्चकिमेतरं तलमल्लापहन्तो वचेद्भागानदेस्थितः विप्राणां शतमेकोनमग्रणोन्नजले
मृते ततोऽग्रहारहरणादेव प्रविरतोऽभवत् वास्तव्यानो हृतो भूमिनि नतनिःशेषतो जहौ अथ विप्राग्निसमयेत्
लमलोकमोद्विजः भुक्ताभुजाननतस्याग्रे प्रतीहारकराहताः मन्नमोथान् रामाथावमन्नुः प्रवराः नृपाः अत्र भावि
नदग्रेऽपि ब्राह्मणैर्न विमानना सेंद्रः स्वर्गे सैश लोक्यमसनागेंद्र रसातलं निर्दग्धुं हि क्षणेनैव विप्राः शक्ताः प्रकोपि
ताः ६४५ तदाकर्ण्य स्मासमेतस्य कपृष्टः क्ष्मापतिः उल्लासितैकभ्रूलेखो दर्पाद्वचनमब्रवीत् भिक्षाकणभुजो
कोऽयं शठानां वामरज्जवः येन षेयश्रवद्ब्रह्मप्रभावव्यापकेववः भीमभ्रूभंगभीतेषु तेषु तत्र पणीस्थितेष्वथ इहिला
खस्तमाहस्म ब्रह्मतेजोनिधिर्द्विजः राजन् प्रमाणरूपेण भावभावानुवर्त्तिनः शासितुस्तेऽन्नसारेण नकस्माद्वष
योवयं ग्राहस्म विश्वामित्रो वा वशिष्ठो वा तपोनिधिः नमगस्त्योऽथवा किंस्यादिति दर्पेण तेन नृपः ६५० जलन्निवत
नः स्फूर्जत्तेजोडम्बरव्याविग्रहः सफणीवोत्फणस्तामन्नकोपान्नृपतिमब्रवीत् भवानयत्र हरिश्चंद्रास्ति शंकुर्नट ५८

घेऽपिवा विश्वामित्रमुखेभ्योऽहंतैत्रैकोभवितुंक्षमः विहस्योवाचतेराजाविश्वामित्रादिकोपतः हरिश्चन्द्रादयो
नष्टाश्चपिक्रुद्धेनकिंभवेत् पाणिनाताडयन्त्रुवीततःक्रुद्धोऽथयाद्विजः मयिक्रुद्धेब्राह्मणेदेवब्रह्मदंडःपतेत्रकिं
तत्श्रुत्वाविहस्यन्राजाकोपाद्ब्राह्मणमब्रवीत् पतत्वब्राह्मदण्डोऽसौकिमद्यापिविलम्बते ६५५ नन्वयेपाति
तोजाल्मेनयत्विशेणभाषिते राज्ञःकनकदण्डोगेवितानस्खलितोऽपतत् कृतव्रणःसतेनोगोविसर्पिक्लिन्न
विग्रहः कीर्यमाणकृमिकुलःकर्कवैश्चारितेरभूत् श्वत्रभावव्यथाभाविनिरयक्लेशवर्णिका गाणरात्रेण
तेषांप्राणांकोविहितापगमाजडः ब्रह्मदण्डहतेदण्डेभग्नादण्डधराधिपः शुष्काण्डदण्डश्लाघ्यंययौदण्डधरान्ति
कं तस्मान्नियतविनस्यत्रिंशतेपरिवत्सरात् एवंप्रतापिनःसैकान्तभूमोगोभूपतेरभूत् ६६॥ तथाभूभृन्मत्स्यद
विणकण्ठाम्भःकृततृषःस्थितिस्मामन्त्रेतोविदयतिकुमार्गोतुमरणे क्रियतेकांतेत्याभगोविकृतकैवर्तनि
वहेर्यथाश्लेतेकस्मात्स्थिरनिरयजालशृणोयितः कृतपापंतमादिश्यविपत्रममृतथभा मृतोब्राह्मणयतत्मात्मा
वयत्नामृतकेशवे ललितापीडनामाभूत्नृतोवस्त्रमतीपतिः देव्यांदुर्गाभिधायांयोजयापीडादजायत
बभूवरागिणोराज्येराज्यकार्याणपपश्यतः यस्यवारांगनाभोज्यंराज्येदुर्गेयदूषिते डक्कनेनार्जितेवित्तेपि
त्रानिरयभागिना पश्चारणादिभुन्यसन्नत्रहूयंत्रयेयपात् वंपकोबेपुभावेनप्राप्नराजगृहाश्रयाः तेपांश्च

श्री॰
रा॰त॰
स्ती॰
९०
60

त्सपीवियानामंतेवेगंवपुर्विदाः केशानस्वीदशनान्छिन्नानवलस्तनवलाञ्छिते वपुषोमण्डनेमेनेकिरीटकटको
ज्झितः योयोवेश्याकथाभिज्ञोयोयोनर्म्मविचक्षणः ससतत्प्रियतांलेभेनश्रुतेनवपाण्डितः ग्रतन्मःस्वामिरा
त्याभिहृग्ररागःसपार्थिवः जडेमेनेजयापीडेस्त्रीराज्यान्निर्गतेजितान् दिग्निर्जयमसनिनःसूर्वंभूणाजहाससः
गणिकाभोगस्नविनःससामयिकमध्यगः सेकेबकाविणीहृद्दानर्म्मोक्तोदेज्यवारयत् तस्माद्विटजनोलोभे
सम्प्रीतान्पारितोषिकं ग्रहहवेदश्चवस्यछपरिहासविचक्षणः सोऽलजयन्मंत्रिहृद्दानास्थानेगणिकासखः
वेधकीपादसङ्गाकवारुणावरणादिभः गौरवाहीनडगवार्वैःसविवान्पर्य्यपाययत् मानीमनोरथोमंत्री
परंपरिजहारतत् ग्रशाक्तवनृपमर्पितंमध्यपानपरोंसवः कुक्तत्ययागवार्हितंदैवधुर्य्योहृहस्थिता रूहेन
स्पग्रभोरन्यत्परिहारात्रभेषजं स्ववर्णपार्श्वविश्रोभ्योदयन्फलपुरंतया भूभृत्सलोचनोत्सव्वेद्वादशाह्
नभृद्विभः कल्याणदेव्यांसजातोजयापीडमहीभुजा सग्रामापीडनामाथबभूवभुवनेश्वरः शृथिव्यापीड
इत्यन्यन्नामविभ्रत्सपार्थिवः समासप्तसप्तभिर्वर्षैःसाम्राज्यस्यसमासदत् श्रीचिप्पटजयापीडोहहस्यतनपरा
भिधः ललितापीडजोराजाशिशुदेश्यस्ततोऽभवत् रागग्रहगृहीतस्यललितापीडभूपतेः वेश्याय्यांकल्ल
पाल्यायांजयादेव्यामजायत उत्पलस्यात्र्वयामकल्पपालस्ततोमतो हृत्पलखोवरुद्दतमनैपीनसहिम ९०

पतिः पद्मोत्पलककल्याणमम्मधर्म्मैः समानतैलैः बालकैः पाल्यमानाभूत् पृथिवीभोगभागिभिः तस्य पञ्च
महाशब्दाख्यायानुत्पलकोऽग्रहीत् श्रेयोजगृहिरेऽन्यानि कर्मस्थानानि मातुलाः आयत्तीकृतसाम्राज्यैर्भ्रातृ
भिर्वेदितास्तया सम्भूय जनन्या विदधे जयादेव्या जयेश्वरः राज्ञो कृपणविभैयेन प्रविष्टो हृष्यते पते अविरा
त्रीपतेशान्तिमसर्वैः कश्चिदेव ततः जयापीडस्य यत्किञ्चित् सहनाहित्व्यपीकृते सहतुमपालैरशेषं तैः क्रमे
णहृतेवस्तु भगिनीभगिसौभाग्यसम्भवैर्विभवैः कृताः तेमंगराणीभोगानां भोक्तारो भाग्यभागिनः निरङ्कु
शंवेहमानाः शनैकैस्यक्तशेशावान् तेसमन्तीयान्वपान्ताशमकुलीनाः शशंकिरे अथाभिचारक्रियया भि
यः सेमेत्यपापिभिः राज्येच्छयातैः सस्त्रीयः स्वामीवमन्तपोहतः सकाद्वितैद्वादशाह्योऽस्मिन्न्यायादि
तेनया तेच्छत्रेकस्य तेराज्ये परस्परमहेकृताः तेषामाक्रान्तदेशादेशानां नामसात्रमहीपतीन् तोस्मानक
र्वेमसामात्यान् विरोधौऽमोनम्यधयो अथमेघावलीदेव्यां जातौ व्रप्पियभूपतेः ज्येष्ठोऽप्यबालिकृततयापोऽ
भद्रात्यविवर्जितः सोयंत्रिभुवनापीडो जयादेव्यामजीजनत् राजानमजितापीडं तेबलाडुत्पलोऽत्र्ययात्
युगमे शेडादिनाम्नानास्थानानिषण्डोत्पान्नृपायते पञ्चमाढ्णनास्थानादशनाब्दादनेदडः ८९ एकस
स्मापणाकल्देयानत्सम्पेषुदिनेदिने पञ्चतल्पमाला तेच्छडस्याराजानदाश्रितः तेराजन्यजिपीतोडेरा

श्री॰ रा॰ त॰ श्री॰ ६१

61

जैतमल्लपहारिणः पुरदेवगृहादीनां प्रतिष्ठाकर्म्म चक्रिरे सापत्नास्ते तु भुञ्जिरे राज्यं स्वामिविवर्जिते निर्जनेम
हिषं शान्ते मिथः सैर्ष्या हि का इव उत्पलेनोत्पलस्वामी तथोत्पलपुरं कृतं पद्मस्य पद्मस्वाम्येन कृतिः पद्मपुरं तथा
बभूव यत्नपद्मस्य गुणाद्देवी गुणोज्ज्वला मठमेकमधिष्ठाने द्वितीये विजयेश्वरे ६९५ धर्म्मार्य धर्म्मार्यमहेतवे
र्म्मस्वामिविनिर्म्मिते कल्याणवर्म्मा सत्कर्म्मा कल्याणस्वामिकेशवे दीनाराणां सहस्राणि पञ्चोपकरणं कृ
तौ एकैकस्याः सुधीर्यैनोः कृत्वा मम्मो महायनः पञ्चाशीति सहस्राणि गवां दत्वा प्रकल्पयन् कुंभप्रतिष्ठा
सम्भारे यो मम्मस्वामिने व्यधात् तस्यैकस्यैव सामग्र्याः कः संख्याकर्त्तुमर्हति भ्रातॄणां किं पुनस्तेषां सर्व्वेषां भूरि
सम्पदो दोर्हार्जितास्त्ववाल्लक्ष्मीः सुकृतोपार्जितास्थवा सर्व्वेषां स्पृहणीयेव तेषां दानतयानया ७०० कृतादे
वगृहास्तैर्यैतत्पार्श्वेऽमहास्पदैः दिमान्ते गसमीपस्य कलशौपम्यमाश्रिते एकोननवते वर्षे स्वसीये शान्ति
मागते निर्विघ्नभोगास्तेऽभूवन् षट्त्रिंशाद्वात्ययावधि श्रुयमम्मोत्पलकयोर्द्दम्भदारुणो रणः हृष्टप्रवा
हायत्रासीद्वितस्तासम्भेदे हतैः कविर्बुधमनःसिन्धुशशाङ्कः शङ्कुकाभिधः यमुद्दिश्याकरोत्काव्यं भुवनाभ्युदया
भिधं मम्मस्तर्यैणवर्म्मा संग्रामाग्रेऽप्यपाहरत् सयत्नतेजः स्फुराणां न दत्त्वाणमिवाय्यमा ७०५ सुधोत्पाद्या
जितापीडं संग्रामापीडसम्भवः अनंगापीडनामाभूत्कृतो मम्मादिभिर्न्नृपः मम्मोत्साहासहिष्णुत्वात्तं सम

तामर्षवैकृतः तस्य राज्येऽहिषन्नासीत् सुखवर्मोत्पलात्मजः वर्षत्रयेणानलके ततः समयमागते सवकारो
त्पलापीडमजितापीडजं नृपं तेषामाश्चर्यभुजे राजसहृशानां महीभुजां भूत्वापि भृत्याः कृतिनो विभूतिं केऽ
पि लेभिरे सोऽपि विग्रहिकस्तस्य रत्नो नाम विभूतिभाक् तस्मिन्कालेऽपि यश्चक्रे रत्नस्वामिसुरास्पद ७१
भेजुर्दार्वाभिसारादीन्देशान्तस्य भूपतेः विमलाख्याग्रामभुजो नरा धाम्ववहारिणः राज्ञां कर्कोटवंश्यानां
नो हीनप्रायमभूत्कुले वैशाल्यनलकुल्यानां भवि वैपुल्यमाययौ सामर्थ्योपचतप्रायपार्थिवतोत्त्वप
पत विद्विषान् सुखवर्माथ शुष्काख्येन स्वबंधुना ततः सूराभियोमंत्री सुखवर्मात्मजेऽकरोत् राज्ययो
ग्याऽयमित्यास्थां स गुणेऽवन्तिवर्म्मणि एकत्रिंशे सवर्षेऽथ प्रजा विप्लवशान्तये विनिवार्योत्पलापीड
तमेव नृपतिं व्यधात् ७२ यत्कृते विफलक्लेशा व्यासन् पितृपितामहाः पौत्रेण हेलया सा सा सिद्धिः पुण्य
कर्म्मणा कुम्भाः पयोनिधिपयोहरणप्रवृत्ता नित्यं वहन्ति किल ये विफलश्रमत्वं वित्रेऽरुणादिहृतदेकम
मुकवेन संदर्शितानि निखिलवारियोधिनलीला प्रभूततडहमद्रिराजलक्ष्मीघटितकटाक्षकृतादिपहवे
ये कनकघटसहस्रान्तवाभिषेके स्वस्तितिपतन्तमवन्तिवर्म्मदेवः सन्ध्यामात्तपदेशुमिंडलपतौ पुष्कं स्ववंशोद्भ
वैर्भूपालैनवराज्यनेत्रमिवसंश्रोत्रहृयेधारयेत् राजा मण्डनकुण्डलद्वयमिषात् सव्याानपत्रव्छललः

श्री: रा०त० द्वि० ६२ 62

लक्ष्मीविहारपुण्डरीकघटितव्याघोदयोदिगुते १२५ राजानः १७ ग्रन्थः ७२८ आदितः राजानः ७० ग्रन्थाः
इतिश्रीकाश्मीरिकमहामात्यचम्पकप्रभुसूनोः कल्हणस्यकृतौराजतरंगिण्यांचतुर्थस्तरंगः समाशान्तद्वे २७
येषशिवहितेमामसृजषट्सुच निर्दग्धाहेषुकार्कोटवंशोमसदशाभवत् काष्ठेतेषुहविःकवेषुफणिनांपुंस्को
किलस्यवनेगोभिः कण्ठतटस्पृहृष्यतिपुरोहकपश्यपचटः श्रुतेः सेयानेऽभिनवेऽस्मिथोभगवतोजिह्वापृथक
स्पर्द्धिनीभिन्नार्थासहशातदामपिवदंतेसेवंगिरेयान्तवः अवंतिवर्म्मासाम्राज्येप्राप्यपादितकण्टकः वकार
चरितैश्चित्रैसतांकण्टकितेवपुः आसतोदितियामात्सौतोह्यावपिपरस्परं आज्ञादानेपरिहृष्टौभृत्यावाज्ञापरि
ग्रहे कृतवतःत्वोतिमानस्मान्मन्त्रीभक्तःस्वयोग्यिनः अभंगुरोऽयंसंयोगःसकृत्तेजोन्तहृष्यते विवेका
श्राभराज्यःसत्वाभृद्वीदत्तनृपश्रिये अविलम्बस्थितिधीमानेनरेवमवितयत् गोभजोवल्लभालक्ष्मीर्मीते
गोत्संगलालिता सेयंस्पृहांममत्यायहृष्यपस्तुवेनात्मनः सनास्तिकाश्चित्प्रथमेयःप्रदर्शयेत्कलनाम्
सेनाघ्यतेनवरसेनीचप्रीत्येवनानया वपलाभिःप्रहृष्टैयेस्तवैशपाभिःसहामसुयौ तदेकवारिण्णीहृन्नमन
याधिष्ठितेकृतः निःस्नेहानन्वगान्कोऽश्चिनसुचिरंसंस्तुतायमसौ परलोकाध्वगान्भूपानपाथेयानबोध
वान् हेमभोजनभाण्डादिभाण्डागारेयदर्जितं कस्मादस्यनतायास्मैलोकान्तरगतानृपाः २ अयोञ्जिहेषु ६२

पात्रेषु भक्तैस्तेषु महीभुजः कस्मात्त्वलज्जामवहन्नृपो वर्षितो नवाम्बुधः सालेषु राजन्नस्याः कपालेष्ववलोकि
तैः प्रेतभूपालनामाङ्कैः पंकाकस्य न जायते कृष्टाः प्रविष्टैर्यकालापाशैककण्ठान्नमूर्षितां श्रुपास्तामपवि
त्राश्चेनेहाराः कस्य हारिणः संहृष्य वाष्पैर्डैः रोवर्षैः ल्लाक्तान एवैमेमस्तुभिः स्पृष्टा वेतानलेकारान्त्रसंकोचः
कमाप्नुयात् यावाविराशिसलिलान्तरसन्नियानसंसेवयापि सततं मलिनैवलक्ष्मीः पात्रेषु रोरशिशिरविभावि
षु सा विमुक्ता वैमल्यमेति हरिणीवहुताशशौचे इति निर्ध्यायन्नृपतिर्नीत्वा स्वर्गादिनम्पणंतो निजैरञ्जलि
भिः प्रादाद्द्विजन्मभ्यः करम्भकं साधुमपेतिवक्तवेद्धर्षात्रिर्गौरवेद्विजः साधवेति त्रिनिवदन्मेकः प्रापाञ्जलीन्
बहून् लक्ष्मीक्तनार्थिं सान्तस्तोकृतिनावेतिवर्म्मेण विभूतिश्चामरच्छत्रमात्रशेषावधीयत अनेनसम्य
त्नमन्यन्नभूरिगोत्रजविप्लवे राजश्रीर्दुर्जयानस्य नवत्वेभुभुजोऽभवत् विप्लुतः समरे भ्रातृन्भ्रातृव्यांश्च विजि
त्यसः चक्रावस्थरिभिर्वीरै राज्यं विगतकण्टकं राज्यं निष्पाद्य निर्विघ्नमथ वान्तस्यपेशलं विभज्य वे पुरस्तेषु
तु भुञ्जे पार्थिवः श्रियं भ्राताहं मातरस्तेन स्पृहवमनोऽभियः स्पृधीः स्नातिप्रियेणवितते यौवराज्येऽभ्यषिच्यत
स्ताभूयाहस्तिकर्णोत्थाव यग्रहारी प्रदायथः स्पृहवमनोऽस्वामिनम्नगोकुलन्नवितिमेमे सम्पूर्णेपुण्यमहिमा
मर्त्येमाहात्म्यमेदिरे पञ्चहस्तप्रदञ्चक्रे मठं स्वहकृतकम्मठः भ्रातावयन्नृपतेरपरः समराभियः केशवं

श्री॰
रा॰त॰
क्री॰
६३
63

वत्तग्राम्माने समरस्वामिनें तया द्वौ शूरावर्ज्जौ धीरविद्यपाख्यौ निजाख्यया यथक्रो विद्युयावासौ द्वावन्योगणनायती
भूतावाहूलनाङ्कप्रभावान्भवौ भुवि गतौ सविग्रहावेव हरावामा ग्रसत्यतो ध्रुवं राजदौवारिकः श्रीमाञ्छूर
स्यासीन्महोदयः महोदयस्वामिनो यः प्रतिष्ठां समपादयत् रामजाख्यमुपाध्यायं ख्यातव्याकरणश्रमे व्या॰
ख्यातृपदके वक्रे सततस्मिन्स्मरमेदिरे अमात्येन महीभर्त्तुः श्रीप्रभाकरवर्म्मणा कृते प्रभाकरस्वामिनाम्नो वि
ष्णोर्निकेतने आयातेन शुकैः सार्द्धं दत्ता शूरशुकेन यः मक्ताः शाश्वप्रतिष्ठायां वक्रेख्यातो शुकावलीम् विच्छि
न्नप्रसरा विद्या भूयः शूरेण मन्त्रिणा सत्कृत्य विदुषः सभ्यान्देशेऽस्मिन्नवतारिता गुणैः क्षितिभुजां योग्यैर्महत्स्व
मानामहर्द्धयः बुधाः प्रहृष्टसत्काराभूपतेर्व्विविशुः सभां मुक्ताकणः शिवस्वामी कविरानन्दवर्धनः प्रथां र
त्नाकरश्चागात्साम्राज्येऽवन्तिवर्मणः आस्थाने कृतमर्यादो वन्दी शूरस्य मन्त्रिणः संकल्पस्मृतिमाधातुमिमामा
र्य्यों सदा पठन् प्रथममवसरेतूपकृतये प्रकृतिचला यावदस्ति सम्पदियं विपदि समाभ्युदयिन्यां पुनरुपकर्त्तुं कु
तोऽवसरः कृतः सुरेश्वरीक्षेत्रे वहुगेहविधायिना शिवयोर्मिश्रयोस्तेन प्रासादः सोऽथ यस्थितिः शूरेश्व
रेप्रतिष्ठाशस्त्वैश्रेमवससन्नते वक्रे शूरमठं धीमानसम्भोगायतपस्विनां सत्कृते पत्ननवेरेनेन शूरपुराभिधे
क्रमवन्नप्रदेशास्थाढक्कोऽभूत्तिनिवेशितः सुरेश्वरीप्रांगतनस्थक्रे भूतेश्वरे हरे मठे शूरमठांतस्य शूरजोरत्व ६३

वर्धनः कार्यदेवाभिधास्तस्य सूनुः शुद्धान्वयाश्रयात् सदाशिवस्तरेश्वर्य्योकामदेवीश्वराभिधे निर्म्मन्सतेऽ
वंतिवर्म्मा सोदरेभ्योऽनपायिनी स्तुरायदशाश्रुत्वायन्नृपतिः प्रक्रियां ददौ क्रूंदानवर्मी भूपालो देवतस्येव मे
न्त्रिणः श्यावाल्पादेषणवोऽध्यासी वैवतामपदर्शयत् सेवे विश्वैकसारात्विमतानामपवर्गदे भूरिभोगाः
स्यदेशाज्ञातेना वंतिपुरे कृते श्रवंतिसामिनेतत्रशाश्रान्नापिगमात्कृती विधायशाप्तसामान्नागास्थकेऽवंती
श्वरे तदा त्रिपुरेश्वरभक्तेशाविजयेपोपुष्पभक्ता स्नानदोणगारीयमध्यातेनपीठत्रयेकृते श्वरस्यापिनेवेंदे
तेऽध्यायतः स्वापिदैवतं तात्रियाथ्यंमपेदोऽभूद्धर्म्मः प्राणाः सुतोऽपिवा तथावार्वेपितेजानुयातोभू
तेश्वरो नृपः विभवानुगुणेषु स्मिन्नष्टजोपकरणेऽर्पिते ददर्शी पीठे देवस्य पूजकै रूपपादितम् वन
मुत्पलशाकाद्येति कृषाकमवाश्रिते तत्रस्याःस्थाभजाष्टहास्तन्निवेदनकारणं याजितपनाद्वितिस्यस्त
जानशागलयत्नतः ५५ डामरोयन्वनामास्तिलहरे विषयेवली श्वरस्यमन्त्रिणोदेवसेवकोयः सतोयमः
हृतेषु तेनग्रामेषु निखग्रहशक्तिना निवेद्यमनदेवासेभूतेशायनिवेद्यते श्रकाण्डसूलजनितोपार्यि
वःकथ्ययनस्यथ्यां श्रुतमश्रुतवत्कृतानात्मकृष्टजोऽध्यनिर्येयौ पूजांसेस्यज्यगमनेसूलेचाकास्मिकेप्रभोः स
हेतकेविदश्शाहतां ताभ्वेषकोऽभवत् शाततनसतत्स्वर्णेभूतेशाभ्यार्णवर्त्तिनः शुक्रहः समस्तत्वक्

श्री· रा·त· द्वि· ६४

64

सभैरवस्याविशद्गृहे निषिद्धजनबाहुल्यो भ्रनाविरलपार्श्वगः प्राहिणोद्धवमानेनं ततो हृतान्पुत्रः पुत्रः साद्धि
तिपत्निष्टतनामंसमर्द्देनप्रकम्पयत् अथ प्रक्रम्यतन्वः शायकूरः पुरवोदिताः मार्गे समजीवितसेववित्थिडभैरवा
ग्रतः आसन्नेसरसिदिग्राहयिरोद्गारितदृष्टुः द्मापतेः लालितामयोधीरः पुरो विनिर्ययो नसस्मृताः
शिरश्छिन्नंस्वपुत्रस्येवमेत्विणा दीणमन्युः क्षितिपतिः सवैलक्ष्यवशमभवत् ६५ पुरोऽथ सहकुरा ः
लोतिधैर्योऽस्मीतिभाषिणं उत्थायतल्पात्तेदेवंपूजाशेषमकारयत् रक्ष्यंसमस्तलकृतेषुभावत्नाःसम
हीपतेः अन्नैकैवहितेतन्त्रप्राणांस्लाक्काथसाधयत् परस्परमन्तस्सन्नमन्युकालुष्यदूषणौ नहेत्तान
मुतावन्योनाहशौराजमंत्रिणौ श्रीमेघवाहनस्यवसाम्राज्येऽवन्तिवर्म्मणः अशेषप्राणिनामासीक्कु
मारिदशावस्मरात् जलेजहद्भिःशिशिरंतटानेत्याकुलोभयैः तत्कालेसेवितःपूर्वपाठीनैःशरदातपः ७० अ
नुग्रह्ययलोकानोभृह्याः श्रीकल्लटादयः अवन्तिवर्म्मणःकालेसिद्धाभुवमवातरन् चरितेबबहुवक्तव्येयेषा
मेकस्यपावनः अयंप्रासंगिकःकश्चिद्वृत्तांतोवर्णयिष्यते देशःप्रवलतोयोऽयंमहापद्मसरोजलैः कूलि
तीभिश्चशवलःस्वल्पोत्पत्तिःसदाभवेत् ललितादित्यभूभर्त्तुर्योगेनवलीयसा किञ्चिदाकृष्टसलिलःप्रा
पोत्पत्तिमनाक्कतः जयापीडक्रमायातेस्वल्पवीर्येभुराजस्य सलिलोपप्लवैराशोत्पन्नैर्वाहनाक्षितिः ७५

५१

दीनाराणां दशशतीपञ्चाशान्विकाभवत् यावत्स्वारीक्रयेहेतदैत्येडर्भिदत्रविदते ग्रवंतिवर्म्मणः पुण्यैर्जेत्
त्रीवयितेनतः स्वपमन्त्रपतिः श्रीमान् स्वयः क्षितिमवातरत् यस्याविज्ञानसंभूते ल्यैकालेऽपिनिश्चिते ग्रयो
निजवक्रुतिनश्वरिनैभवनाङ्गैः पुरारथ्यारजःपुञ्जे सम्मार्जेनीपिधानवत् सख्याभिधानावण्णालीमृद्वाण्डे
प्रापत्तनने तस्मिन्नपिधानमडूनसमापपपन्नव्यपशायिने बालेकमलपत्रालेयपर्यन्तेस्वकरांगुलीः माताकार
यापितत्क्रोडेसैसोऽवदरोमेंदभाग्यया ग्रयेतिविंतयन्त्यासीत्ता स्वेहाद्यन्नुतस्तनी ग्रहषपंत्याः स्पर्शेनयाच्याः स्व
इक्रियेगृहे तयाविहितहृत्तिः साशिशुर्हेद्धिमनीयत समस्यनामामतिमानृपहृदः शिक्षितानरः कस्याप्याः
सीन्नृहपतेरर्भकाध्यापकोगृहे वनस्नानादिनियमैस्तेसनोहृदयंगमे गोष्ठीषुविशदप्रश्नैविदग्धाः पर्य्यवार
यन् तेषाकथयाग्रवख्यासहितंदनोजलविप्लवे धीरसि मेनिरन्थंस्तकिंकुर्य्यामितिमोऽब्रवीत् उन्मत्तसेवदन्न
लसन्तत्रियमाहवः निशम्यभभृत्तारेम्याश्चिरमासीत्सविस्मयः ततस्तमानीयनृपः किंब्रूषेइतिपृष्टवान् धीर
स्तोत्यादिराजाग्रे ऽप्यवोचत्सोऽयमेभ्रमः वातस्तोऽसाविति निजेहक्रोऽप्यथमहीपतिः पियंदिहृद्धाविदयेत
स्पायनंनिजंधने कोषाद्दीनारभाण्डानिवहून्यादायहेलयहेलया ययौमडवराज्ञसमनावमाहृस्नंरंहसा
ग्रामेतत्रपहृद्दाम्भुनिमग्नेनंदकाभिये एकंनिक्षिप्यदीनारभाण्डंप्यावर्त्ततद्रुते समेवान्तलपवासैसमभ्येषपि

श्री॰
वि॰त॰
म्हा॰
८५
65

वदत्स्वपि वार्त्तां निशम्य तां राजा तन्निष्ठान्वेषको ऽभवत् क्रमराज्ये समे प्राप्य देशे यत्नदराभिधे अञ्जलिम्भो निवि
ष्टे पदोत्थापान् सलिलान्तरे यत्र तीव्रह्रदयालाम्भिशैलनिर्लोठिताः शिलाः वक्राविर्तस्तो निषीदस्तपयः प्रतिय-
थोन्मुखे। ऊर्मिदोषहताग्राम्यादीन्द्वारान्वेषिणस्तदा शिलाः प्रवाहादुद्धृत्य वितस्तां समशोधयन् एवं दि
नानि द्वित्राणि पयोभग्नानि विकर्षयन्त वितस्तामेकतः स्थानात् कर्म्मकृद्भिरवेधयत् पाषाणसेतुबन्धेन स्था
ख्येनाद्भुतकर्म्मणा समाहमभवद्द्वानि विलानीलजा सरित् अथः प्रवाहे से शैव्यलठदपमप्रतिक्रियो
कृत्वा बद्धः शिलाबन्धैः सेतुबन्धमपाटयत् चिरकालनिरोधेन सोत्कण्ठेवाम्बुधिं प्रति ततः प्रावर्त्तत जवाद्ग
ङ्गे सागरगामिनी जम्बालांकास्फुरन्मीनो भूर्ध्वभीः सलिलोज्झिता वक्रकाषार्यासनदत्तानिमेषेव वनभस्थ
ली यत्र यत्र विविदौ च वेयेसलिलविप्लवे तत्र तत्र वितस्तायाः प्रवाहान्खनतानयथान् मूलस्रोतोऽग्रनिह्नुत
भूरिस्रोता बभौ सरित् एकभोगाश्रयानेकफणिवासितपन्नगी वामेन सिंधुर्हि ग्रामा वितस्ता दक्षिणेन त॰
त यातौ येसमवगोसातौ श्रावैम स्वामिनोऽन्तिके वर्त्तते ऽयमहानद्योः कल्याणाय ऽथ नत्ययः सेगमोनरा
वीपांते सम्ह्यपक्रमल्लयोः अथायाल्लोफलश्वरपरिहासपुरस्थितौ विष्णुस्वामी संगमस्यैवैन्यस्वामी च
तीरयोः सुन्दरीभवनाभ्यर्णे प्राप्तस्नायतनस्यन्तु योगशायी हृषीकेशस्त्वम्यस्याभ्यर्वितस्तटे हृष्यन्ते ऽया ८५

पिसवितोऽपूर्वसोतसलयोद्भवाः विषादाकृष्टनौरङ्गोरेखांकाजीर्णपादपाः स्फुरत्तरंगजिह्वाग्रस्सनदीस्रोतोगमः
जिग्रहत् तान्नाः सेव्याननुसारणमौत्तिकः पन्नगीरिव बह्वाशैलमयान्सेतून्वितस्तासप्तयोजनी महा
पद्मसरोवारिसंचकारनियेत्विते महापद्मसरःकुण्डाहितस्तायेनयोजिता जवात्तिर्यान्तिकोदण्डयंत्रा
दिषुरिवायुना उद्धृतसलिलाडुर्वीमेवमादिवराहवत् अनेकजनसंकीर्णग्रामान्नानाविधांव्यधात्
पालीभिरम्भः सेरोध्ययान्कुण्डसहस्रान्व्यधात् कुण्डलानीतिसर्वात्रसमुद्धान्ब्रुवतेजनाः उत्खात
कीलनिवहानयोऽयापिशात्रसृशाः मञ्जंतिजलगोयेनमवेयनंस्तम्भसन्निभाम् दीनारभाण्डानौज्झी
त्स्यदगाययत्स्तोतरे नेदकेनिर्गतजले स्थलोतानदलम्भत अदेवमातृकान्ग्रामानपरीक्ष्यविविधाः
क्षितीः सेविभेजेविभक्तेननादयेनसवारिणा असिस्त्रवजलैर्ग्रामान्परीक्ष्यविविधीः क्षितीः सेवि
भेजेविभक्तेननादयेनसवारिणा ग्रामान्मृदम्पाहृतां यायावतात्क्षणेनागात्शोषंतेनावताहृदि
कालेनमतामेकाह्यात्प्रतिग्रामंजलस्तुतेः परिमाणेविभागंत्वपरिकल्पनिरत्यये बकारवान्न्लाघा
भिःसिंधुभिःसर्वतोदिशः सत्फलोदारकेदारसम्पन्सेपत्रविभ्रमाः तिलकं नकप्पपेनोपकृतेन
यत्सेकर्षणेनवा हेलयामण्डलेऽस्मिंस्तत्त्ययेनसुकर्मणा भूमेर्जलाडुद्धरणे द्विजसेवेतयाधेणा

श्री॰
रा॰त॰
श्री॰
६६
66

सेतवेयोऽग्रमभिज्ञोयेयमनेकालियमपत वतर्षुसिद्धमितियद्दिष्णोः सत्कर्मजन्मस सम्यस्यतत्त्वणराशेरेकास्मि
न्नैवजन्मनि १२ युगलकं यस्मिन्महासमिदेषुदीनाराणांशतद्वयी यात्यत्वारी श्रात्रिहेतवास्सर्गाद भवन्मरा
ततः प्रभृतितन्नैवविवेकपूमीरमण्डले षट्त्रिंशतायान्यत्वारीदीनारैरहद्दिनःक्रयः निर्गतायामहापग्र
सलिलात्स्वर्गसन्निभे वितस्तायास्तटेवक्रेस्वनामांकेसपत्तने सहकृतास्थापितानेनसरस्मिव्यामदिक्तटे श्रा
संसारेस्थिरामारमर्यादास्यषपादिणं सख्याक्ताण्डलनामानेग्रामेकृत्वाद्विजातिसात् सख्यामद्दिश्यत
त्रासास्तद्यासेन्तेमनिर्ममे १२५ तेनोद्धृतास्तसलिलाद्भूषग्रामाःसहस्रशः ग्रवेत्तिवमेग्रमवैजेयस्थलम
स्त्वोःकृताः ईहशैर्यसंपद्दांतैःप्रवर्तितकृतोदयः श्रवेत्तिदेवःपातिस्ममोयातेववसेपरां प्राणप्रयाणमोपो
गयोगग्रस्तस्ततोययौ देवेंसंवित्रिपुरेशाद्दिनिष्ठत्वेहेस्वराश्रिते श्रात्मनस्तत्रनिक्षिप्तवविपत्निविरोपितो प्रा
णांतेप्राजलिः सूरीवैष्णावतसमदर्शयत् तेनांतेभगवद्भीताःसूएवताभावितात्मना ध्यायतावैष्णवंधामनिर
स्तमच्यतजीविते १२६ आषाढशुक्लपक्षस्यतृतीयस्यांक्षमोपतिः वर्षेएकोनषष्टेसत्प्राहषास्तमपाययौ
तस्मिन्प्रशांतेप्रत्येकंविभवोत्सिक्तचेतसा तत्पुत्रस्थलवेश्यानाराजत्वाभूपसामभत् ततश्चक्रेप्रतीहारः
प्रयत्नाद्रत्नवर्धनः नृपंपंचांकरवर्माणमवंतिनृपतेःसुतं कर्णपोविचपामासस्तनुजंशूरवर्मणः तदेषा ६६

वेंन्मवर्मा स्वेयौवराज्येऽभ्ययोजयत् अभूतां तेयोरभ्रदौ द्वितीयो युवराजयोः यस्मिन् क्षणे क्षणे राज्यमासीद्दोः
लामिवाश्रयत् शिवशक्त्यादयो वीराः स्वामिकार्योज्झितासवः यत्राभूवन् समस्तस्य परीवादक्षणलाभिनः १२५
कुर्वतां स्वामिशत्रूणां दानमानप्रतिश्रवैः सतैकाग्र्यान्वितैः यस्माद्दानकल्पमशिश्रयन् पिण्डस्पृहाम्परित्य
ज्याहं कृताः शिखिनाः क्वचित् नावन्नवीततमसः अहर्निशमनुजीविनः कथाञ्चिद्दथ निर्जित्य युवराजे महोजसे
प्राज्यः स्वविजयौ कारस्य क्रे शंकरवर्मणा समस्त समरवर्माद्यैर्वितीर्णसमरोऽसकृत् कीर्तिश्रियाश्रणायिनी
लब्धयापि विवेदसः अथ निर्जित्य दायादाल्लब्धालक्ष्मीर्दितीश्वरः जिगीषुर्दिग्विजयैकतैर्णोमानासीन्महोद्य
मः नस्य कालबलादेश प्रक्षीणजनसम्पदि लक्षाणि नव पत्तीनां हारा त्रिविक्रमतोऽभवत् स्वरैरुक्ष्यप्रकेठ
पियोऽभ्युत्थितरणाम्मनः सप्तवर्ताप्राप्ते सेतुराजा मातोऽन्वेशयेत् गाङ्गामान्नाय विच्छेद सम्प्रदायः कक्कु
जये स्वप्रजयासमग्रीतो राज्ञा शंकरवर्मणा तत्तेनानरनाथानां श्रुतनाभिः पदे पदे कुल्यापयेव कुल्याभिर्वि
षां तीभिरवर्द्धत दार्वाभिसारराजेन त्रस्यता समुपाश्रिताः अदिद्रोणपानवाहिन्यस्तत्सेनानां दमादपुः जनो
ल्वणे हरिराणे शूल्कां हरिराणे क्षणात् अनासादितदुर्गेसवक्रे दुर्गेनरातिषि लक्षाणि नवपत्तीनां वारा
णानां शतत्रयी लक्षत्रवाजिनामासीद्यस्य सेनाग्रतः सरे सगर्जरजयप्रग्रः स्वपराभवशोकिने वैगार्णेशधि

श्रीः
प्र:चि:
द्वी:
ग
६७
67

वीचेडेनिर्व्येतमसिहास्यतो अतंभवनवेद्राख्येतीर्थे प्रागेवदत्तवान् मलमत्स्यणेतिकर्णेनसाभ्यसं समुपागतः
अथतत्क्षणेकं ग्रामश्रूरिमण्डलनायकम् वीक्ष्यसम्मुखमायोतेमहास्त्रैवमिवोज्ज्वले समागमद्रणोपस्मा॰
क्कंकमानःस्ववेपते पलाय्यशयपोहरेनिर्वाणौजोविजृम्भितः तिलकं यमशतिमसौन्दर्य्यमघाष्याहूःश
राविदः तमेवाद्यादहत्तस्तान्नृपाःकालमिवोल्वणे उत्खातानालत्वानस्यसंख्येगुर्जरक्ष्मभुजः वड्मूलोद्व
णाल्लल्दमीगुवंदीवामरोपयन् तस्मैदत्ताटकदेशविनयादंगुलीमिव स्वशरीरमिवापामोन्मण्डलेगुर्जरा॰
धिपः हृतेभोजाधिराजेनससाम्राज्यमदापयत् प्रतीहारतयाभृत्योभूतेषाक्रियकान्वये दरम्हक्काधिपयो
र्यःकेशरेवराहयोः हिमवद्विंध्ययोरासीदाय्यावर्त्तइवान्तरे तत्वन्नेषिवभूयेषुनभसीवोन्नरायथे यस्येवति
पुलाख्यातिर्मार्तंडस्येवमंडले सश्रीमोल्लक्षिपः शाहिरलत्वोनाश्रयःकृथा तिराकविषयःसाम्राज्यान्नस्यसे
वोनलब्धवान् एवंदिग्विजयेकृत्वाग्रामःसनिजमण्डले श्रदेशेयश्चमत्ताख्येस्वनाम्नाविरचेपुरे तस्यश्रीस्वामि
राजस्यतनयोदकपथप्रभोः सूर्स्तिमेवल्लपावेयोः स्मृगयाख्योभवत्प्रिया तयासमंपुरवरेस्मरराजोपमोनृपः
तस्मिंशंकरगौरीशास्मृगयेशौविनिर्म्ममे द्विजस्तयोर्नायकाख्योगौरीशास्मरसम्यनोः चातुर्विद्यःकृतस्तेनवादि
वीकुलमंदिरे परकायेनकवयःपरइयेणवेभ्यः निलौंठिनेनस्वकृतिपुष्पांतयपतनेदणे स्वल्पमतोनर

६७

पतिः स्वपुरव्यापनाय सः सारापहारमकरोत्परिहासपुरस्य यत् ख्यातिहेतोः पट्टवानां पशूनां क्रयविक्रयौ श्र-
न्मादियन्त्यतनैः ख्यातं तत्रास्मिन्हि पुरेऽभवेत् राज्यप्रदेन नृपतेरत्नवर्धनमन्त्रिणः श्रीरत्नवर्धनेशाख्यो ध्यीय
त सदाशिवः चित्रं नृपद्विपाः शतभूतयः कीर्तिनिर्मलैः भवन्ति वसनाद्याकिं पांशुस्नानमलीमसाः अथ क्र-
मेण नृपतिर्लोभाभ्यासेन भूयसा ग्रथीयमानविभवोऽहत्वजापीडनपण्डितः आरब्धोऽर्थसमेभ्यूत्नालीणको-
ष्णः क्षणे क्षणे देवादीनां समर्थस्वं जहारायाससुक्तिभिः कर्मस्थाने पुरःस्थग्रामादियन्त्रहारिणि तेना-
ट्टपतिभागाख्यगृहकृत्याभिधे कृते धूपचन्दनतैलादिविक्रयांशं समादये द्रविणं देववेश्मभ्यः क्रयमू-
ल्यकलाच्छलात् प्रत्यवेक्षां समवेदनाविभक्तैरधिकारिभिः वृतः षष्टिं हरहट्टान्नमोचेत्तरदञ्जसा
ग्रामान्देवगृहग्राह्यान्राजा प्रतिकरेण सः स्वयं स्वीकृत्य चोत्पत्तिदम्भोकार्षकरव्ययात् तलोकृतास्त्रिभा-
गानां वर्षदेयांसमर्पदे भक्तिकम्बलमूल्यादि दम्भादध्यधिके ददौ १७५ दिग्गन्तरस्था ग्रामीणान्वृद्धभारान
नागतान् तद्देश्याहैर्भारमूल्यं वर्षमेकमदण्डयत् वर्षेऽपरस्मिंस्त्रिःखिलाभारमूल्ये निरागसः नयेवमेव
या ग्राम्यान्प्रतिग्राम्यमदण्डयत् इत्येषां हृदभारोढिः प्रथमेनेनपातिना दारिद्र्यकूत्तीग्रामाणां यात्रयोद्-
घयास्थिता स्कन्दकग्रामकायस्थमासहत्यादिमेग्रहैः प्रत्यैस्थविविधायासैर्यथा ग्रामान्स निर्धनान् तला-

श्री॰ रा॰ तं॰ द्वी॰ ६८

68

यहारोपवयग्रामदेशादिसंग्रहैः इत्येषतेनसंवाहो ग्रहकृतेः प्रवर्त्तितः ।९८ अथतत्पञ्चाशिविरोमतस्मिंभिन्नकः
मंभेणि षहेतयागजवरेशकवेलवशाभियं आत्मनोनिरयेमूढः सौगीकृतेस्तुपाक्रियां भाविनामकरोद्रा॰
ज्ञोपापीयस्त्वानियोगिनो निमित्रेमेडले॰ सोषिन्सविषानामनादरे राज्ञांप्रतापहानैवनाम्नः शंकरवर्म्म
णः सुखिनगुणिनाराज्ञां यनहाम्याग्रथ्यायहा सूर्वेणयेनकायस्यादास्याः प्रत्ताः प्रवर्त्तिताः तथाकाय
स्याभोज्याभूर्जोतानत्यात्यवेलया यथासजायतेवस्लेहवणादिवभूस्तजाम् ।९५ तस्मिन्वीरेप्रजाङःखिकृ
पाडैः पृथिवीपतिं पुत्रोगोपालवर्म्माख्यः कदाचिदिदमब्रवीत् प्रदानत्सानभवतः पृष्ठेन्यासीकृतः स्थितः
वरीयः सत्यमेयस्यस्तोः पुनाप्रार्थ्यतेमया कायस्थप्रेरणादैन्येदैवेनापप्रवर्त्तितैः आयासैः स्वामशोषेवपा
णहन्निःपरीरिणां नवनामासितानस्यकाविल्लोकद्वयोविना मनागपिहितपात्रिरेनयाजनपीडया ग्रह
हविषयोवानोगहणानाविहूणोतिकः हहेऽयनिष्ठादन्यत्रकर्म्मणानेनहृप्यते ।९० एकतोग्रापिडुर्भिन्न
प्रमस्त्वाविपदोऽखिलाः प्रजानामेकतस्त्वकालुब्धतावहयापतेः भूभजोऽभ्यस्तलोभस्यश्रीः कैश्चिन्नाभि
नेयते अकालकुसुमस्येवफलसम्भावनोज्झिता दानत्रमूढ़ताहक्किर्विष्ठसेवननेश्रमोः लोभः सर्वत्रतयो
रेवविनाशायमहोद्यमः प्रतापमायतिंशोभांहेमन्ताहस्यवादिदः स्मृतिसोषांकरोत्येवलोभस्पृथिवीभुजो ६८

दायादव्ययभीरुणा परिहृतास्तेऽभवन्नवृत्ता भृत्याः प्रत्युपकारकातरमतेः कुर्युर्न केऽपि प्रियं राशीभूतधन
स्य जीवितहृतौ शश्वद्घते रक्षिजाः सम्भवतेः क्रियते रविद्विषे वरमसात्क्षोभेन किं नाप्रियं ॥१५ राजा सेवाहृतानामा
यं नवाया सोऽजनासहत् तदेष लोभप्रभवः प्रजानाशयनिवार्यस्तां श्रुत्वेति राजपुत्रस्य सोऽजन्मेनोऽज्ज्वलवचः स्मि
तयौ तावथ तौ राजा शनैर्वचनमब्रवीत् तवाकृत्यविस्मयादि वचः सौजन्यपेशलो स्मारयत्यथ मामेतच्चिरन्तनहृति
श्रुतान्तौ कुमारभावे पूर्वमेतत्तवेवाङ्गीतरात्मनः प्रजावत्सलतावत्सपर्य्याम्सापर्य्यवर्धत सोऽहं त्वमेवेह
त्वम्मे प्रीतोऽदत्ताच्छामेऽभके पदानि रपपादत्रः पित्रा सञ्चारितोऽभवं २० मृगव्याथाहयैः सार्द्धमटनेन कट
कद्वने श्वेतवांछमाविलोकतमसह्यपिशुरग्रगाः सन्तान्तवावसामान्योभक्ताहं राज्यमासवान् कालेकालेसेव
कानां जाने सेवापरिश्रमं ईहग्दुःखमयेभक्तानां स्यत्यन्यवद्यथाध्रुवं प्राभिस्वर्थ्यो भवेन्नृत्पोगर्भेश्वरत्तयान्यथा
उपायैरीहपैर्योऽहं कृतः पित्रा सुशिक्षितः तेनापि शासमराज्येन मयैवं पीडिताः प्रजाः गर्भवासव्ययं जातः शारी
रो विस्मरेयथा प्रासराज्यस्त्वया राजा नियतेश्वर्वं चिन्तने तथैव तस्मादेकोऽपवरो मत्तः प्रदीयतां प्राप्तराज्यः प्र
जापीडां माकार्षीस्त्वमतोऽधिको साम्यमितितेनोक्तः कृतान्मोमस्मितैर्विटैः राजासमैः दीक्षितस्त्वासीत्कुमा
रो हीनतानतः स्वागभीरुतयानस्मिन्नुपासे गपरोमवे प्रासेवं नावराहसीः कवयाभक्त्रटादयः निर्वेतनाः

श्री:
गं.तं.
श्री:
६५
69

स्त्रकवयो भाविकोल्वरस्तस्यभूत् प्रसादात्तस्य दीनार सहस्रद्वयवेतनः कल्याणालकुले जन्म तत्तेनैव प्रमाणि
ते द्दीवो विताप प्रेशेणक्षैर्देवी वा नस्य नाभवत् वेष्टितश्चम श्रुङ्ग हर्षाणि षोज्ज्वाणस्याग्रे प्रदेशिनी ध्यानेकाग्राः
हणितस्यासीस्त्वराजस्य मंत्रिणः योऽयमाख्यौ वितावेषणे दुर्नयासेवितः प्रभोः क्रोदान्नहत्याप्तशापनदस्येव
वित्रमनो शुभे सोऽन्वृगेः सहतिद्दौहं जवानदोहशेकया सूरेदाखोभिसारेशेशर्वयोनरवाहने प्रजाभि
प्राप्ते पतितेनृपस्यान्मार्गवर्तिनः त्रिपाद्दिशाः सन्तानस्तस्य व्यपर्यन्तामयं विना वेशाः श्रीजीवितेदाराणामपि
पृथिवीभुजां दायाद्देवदाय यातिप्रजाविप्रियकारिणः॥ इत्यञ्चेवदातेवाञ्चेयक्रमेन तत्सविस्यतो प्रतहेतस्य
नामापि यथाकूवेणकर्मणा नाम्नापतनमित्येव प्रख्यातेस्तु पुरेक्कृते कस्मान्यस्याभियाधेस्त्रियथाशंक
रवर्मणः स्त्रस्तीयः स्त्वराजस्यतेन द्वाराधिपः कृतः वीरानकाभिधेयस्यानेप्रमादादास दद्दये नक्रोपात्तस्त्र
येराज्ञाद्दत्तयाज्ञो मदोर्जितः वीरानकं समन्मल्य प्रविवेशेणतराप्य सिन्धुकूला श्रयाद्देशाज्जिना भूरीन्मयाद
वैः कृतानतिमंहीपालैः प्रत्याहृतो ऽभवत्ततः उरश्याम्विपानस्तस्य वास्तव्यैरोरशैस्सम निकेतहेतोः सेन्या
नामकस्माडदभ्रकालिः गिरिशृङ्गापिहृदेनस्वपाकेन निपातितः वेगवाहीवारस्तस्य प्रमादाद विशंगले
स्मस्वुरामान्नकटकेसेरद्वयनयतेतिसः उक्ताकर्णीरपाहृढ़ः स्यानात्मस्माद्विनिर्ययौ हीनदर्शनसामर्थ्यः ६५

परित्राणपरैर्गिरा कंदेत्यावपुराल्लिम्पस्थितायाः श्यामभाषितः पुत्रोगोपालवर्म्माख्येत्याशीकृत्यवरंदत्वे
शिशुदेशंमहादेव्याः स्मृरंधायाग्रवंश्ये फाल्गुणेकृष्णसप्तम्यांवत्सरेसप्तसप्ततौ उत्तवायमानविशीखो
मार्गपूर्वव्यपयत तिलकं स्वराजादयः श्रैमेरक्षेतः परम्भूमिषु हन्तातेगोपयेतस्तेयोतपवामवनपाथि ते
यन्तसत्वेस्वेमश्रोतमवतोत्रभूतावहेः प्रतिप्रणामेषाश्मानोस्मामेतानामकारयत षड्विंदितौर्नेजेस्पानेग्रामेवो
ल्लासकाभिधे चक्रिरेगतसंख्यास्नाततस्यस्योतसप्तक्रियां तिसः स्त्रैंडवत्याघाराखोराजानमवपुः वाला
विनःकृततसप्तजयसिंहाद्भयःकृती डोलाडोवंग्रसारक्षतेभूत्यावनजमनः इतिसद्विश्रितहृदैः सहसा
क्रियतानिश्मात् ततोऽजगोपगोपालवर्म्माधार्मिकतोज्वलः स्वगोपयापाल्पमानःसप्तसंधीवहेयतो
मध्येलालेतकादीनोऽडहेमानोवमहत्रपि अनतिक्रान्तवाल्योऽपिडःसंस्कारात्रमोऽग्रहीत भूपालजननीभोगे
वैर्येऽपिकसन्मदा साप्रभाकरदेवाख्यमचीकमतमेत्विणे तयातिभेरसम्भोगप्रीतयासव्यधीयत सो
भागपदश्रृंगारमौलिवक्रजयोकितः २२५ कोशाध्यक्षेणगणीएणास्नस्यालुण्ठितसम्पदा तदाभोऽडाप
वेतेनशाहिराज्यंव्यधीयत आज्ञातिक्रमिणःशाहेःकृताकमलकाभिधे तोमराणायसप्तशादादाज्यपाला
ल्लियसनवे प्रत्याहतोऽथनगरेविवेशविजयोर्ज्जितः शौर्य्यश्रृंगारवसतौसाभिमानःस्वविग्रहे सराज

श्री॰
रा॰त॰
द्वी॰
८०
70

जननीजारः साहंकारोजयार्जनात् मानस्तातिमपिद्वेषीगोपालंयपितान्वहं दृष्टेलाकामिनावेश्मणीवेश्मनी
वन्नृपासदे तेनाहूतेसमग्रवैशोनाभूदन्यस्यकस्यचित् २४॰ शनैर्विज्ञातवार्त्तेस्यधनमानापहारकृत् सोऽ
भूदद्विग्नतोऽन्यर्थराज्ञोगोपालवर्म्मणः विपत्तेयत्रराजेऽस्मिन्नस्त्रंसर्वेशग्राहिविग्रहे गतामित्यब्रवीद्भूपेसको
षाण्णोपते अथराजाधिपोराजभीतःखर्वाटदेवदिने रामदेवाह्वयंवैद्यमभिचारमकारयत् तयाभिचारक्रि
ययाभुक्कभूर्वत्सरद्वये गोपालवर्मनृपतिर्जीर्णतदाहोव्यपद्यत वक्रीभूतकुकर्म्मासराजदण्डभयाकुलः रा
मदेवोऽवधीत्पापःस्वयमेवस्वविग्रहं २४८ रथ्यागृहीतोगोपालवर्म्मभ्रातात्यसंकटः वभूवशासमराज्यःसद
शाभिर्दिवसैर्युतः अथवेशान्वयेहतेराजःशंकरवर्म्मणः प्रजाप्रार्थनयाराज्यंसुगंधाविदधेस्वयं गोपालपुर
गोपालमठगोपालकेशवान् सामुरज्ञस्वनामोकेविदधेयर्म्महृद्धये गोपालवर्म्मणोजायानंदातिप्राख्ययो
द्भवा धिप्तुरथ्यभवत्रंदामठकेशवयाविणी द्वेनर्वत्याःक्षणेतस्मिन्पत्न्यागोपालवर्म्मणः जयलक्ष्मीववे
धास्याश्वशुरःसंतानकोविणी २५ तस्यांविपन्नापत्यायांप्रसवोतेऽतिदुःखिता साभृदन्वयिनेराज्यंकस्मैवि
दातमपता तस्मिंकालेमहीपालविग्रहान्नृग्रहस्तमे तत्रतत्रपदातीनोहृत्यसेहृत्यभूकुले ततःसमाश्रिते
कोगास्वयंसमवत्सरद्वये सुगंधाविदधेराज्यंसमस्त्विमेननंत्विणं पोगपायदातेसामन्ताज्यंकस्मैविन्ताकिलैक ८०

दा मेत्वायमेत्त्रिमासमेत्वात्रैत्रैकांगानदौकपत् सर्वेत्तिवर्म्मेशेवेशंगतेनमारेश्वरवर्म्मणः गर्गोयाः स्वकुटुम्बिनाः
सजातेस्तवर्म्मणा २७५ सुक्लवतोमेसम्मंपिस्वेहादेवेभवेदिति राजेतिजितवर्म्मोख्येकनैतसामतेः भवत्
१गमे नयातङकेविषयध्यमनिन्तेनगागरात् राजैदिवाशयनयायोःथनुस्यानदूषितः नामपेगुरितिशापराजे
कानस्पयोगपता इन्द्रदीर्घ्याभवनूत्रेतोपावकेवनमेत्विणः सेहतेभेदनियोनैस्तावत्रिजितवर्म्मजः दशवर्षः
हतोराजापार्थिस्नेत्रियदानिभिः तिलकं तेगजाधिपवाक्यानोस्तगोयोत्पाटनात्कृते शापश्चितममस्येतमानद
तिवियाधिनः २९० साराजयान्याःसाम्राज्यपरिभ्रष्टाविनिर्ययौ हृतािधकाराहारस्यपतितैर्बोध्यविंदुभिः शारणे
प्रत्यभाङ्नोयोयस्लस्याःक्रमागतः तेनभेदिष्टनिर्यातीविपदैःसहसंगते वर्षेएकोननवतेसम्भूपैकोगमे
निकाः गतास्तगंयामानिम्नुःपुनर्हुष्कपुरेस्थितो नामापतंतीमाकर्ण्यपार्थानुग्राहकामदात् वेशंतेतेति
णः सर्वैनिर्ययुःसमरोन्मुखाः तेजित्वानवतेवर्षेवेशाखेभिन्नमेहतीन् एकांगानुद्धृतसंयातान्बंधुस्तान्
पलायितान् तिष्ठालकविहारांतस्तैर्बंदामावधयत ग्रनित्यपतनोद्धायाविविन्नाभागहतयः स्रस्मिंपतन
नदैशएवनिमित्तंमण्डलोनये सर्वतोदिक्रमनस्यावस्थानर्थपरस्परा जनकः पालकोभूत्तापेगृबीलसभूप
तैः सामामेोःपीडयल्लोकसकोवग्रहतनरः भूभजोग्रामकायस्याऽवान्योन्यविपाटने दत्ताधिकाधिकोत्का

श्री॰
रा॰त॰
ह्री॰
७१

71

वाविरघुलंत्रिसेवया यशोर्जेः कान्यकुब्जाख्यविलब्धालब्धमंडले तेनविंणेन्द्रुणिकादानाद्भुजोजीविकाभव
त् विष्णुगुप्ताख्यपिष्टानेमेघवर्णेनमंत्रिणा श्रीमेघवर्णतस्वामिनामायेनस्यधीयत तदात्मजः स्तोणेन
स्मिन् गहनद्रोहवाक्किकाः वक्रुनिं शुद्धराजेच्छाः प्रजायासैर्थनाजेने प्रथमे सार्येसुगयादिसेन शुद्धेशे
करवर्षेनः तेषांज्येष्ठोवद्धसत्योस्मेमोघनृपमंदिरे दीणप्रजेस्तणेनस्मिन् स्नायपातइवस्तते उदीपःस्ता
विताशेषधारव्यालिरजृम्भत सार्थ्यासहस्त्रक्रेयापांडभैसैभोजनेः भवत् वर्षेत्रिनवतेयोरेडभिस्तेणग
नस्तयः प्रावेश्चिरप्रविष्टामुसेसैकोव्छनविग्रहैः वितस्तासर्वेनक्षत्राडलंदपसलिलाभवत् विप्लवेतास्मि
मयेजातेनैविस्मान्विनिमण्डले सर्वेभूतभयाद्दायिश्मशानैकमजायत महार्हधान्यसम्भारविक्रयशाम
सम्पदः मंत्रिणःस्तापतेःप्राधुलेत्रिणश्चयनाप्यतो प्राप्येयः स्नाभ्रजःसोःभ्रन्नेस्तीयस्वाहस्रीःप्रजाः
विक्रीयवाहयत्रासीतेनिणेत्रुहाणिकायते घटयोरहिसमानेवालवर्षेहपद्धते वहिःसर्वेजनेपपपात् कु
श्चित्याशेषणसेदिरः पश्चातपाजनेडुःस्थवीस्तकाप्रुहषश्चिरं राजधानीश्चितःपेगस्तसहलेवडूमन्यत यु
ग्मम् तज्जीनवजापीडादिप्रजापालप्रियाःप्रजाः एवंतस्मिन्स्तणेनीताःसेस्तपेराजराक्षसैः प्राप्तुश्चिरम
वस्थानेपार्थिवाननदाक्कवित् पापासम्पातसम्भूताहुडुदाइवडर्दिने पार्थिवःपिनरम्मन्याप्रकदाचित्प्रावभ ७१

वत्त्वयं कदाचित्तत्र नत्वा सतेत्तिच क्रिकयाघमत् सुग्रीणयत्येगुवेप्रवदुवामंडलेभूवा सुगंयादित्यवीजा
श्चावयवायविपिमेवया गत्वावघटदेव्याः सनिर्दयैः हरतोन्त्वैः त्वणयामामसकोहूतीसाघस्यापैषणांयतैः भ
गिनीभगसौभागपवद्धराज्याः स्वपंदभुः येयंगवेमनोज्ञांगीमेरुवर्यनसूनवः सुगंयादित्यमौन्त्यकान्त्यापिदे
वीमृगावती स्वयंमेवभजेऽसर्षकांताकामितकामिनी पर्य्यायेणमवकृत्याः सनयोभौगाहृदये दरिद्रयोः
पितौरकेभक्तिपात्रमिवान्वहं पुत्रयोराज्यलाभायस्पर्द्धयाभ्यांसमेत्तिणा दत्तात्रिभुवनश्रद्धायनदानैः
सदालिणा सुयपार्थ्येसमत्याचनत्यिनायेगुराश्रितः तेत्रिभिःसमनवनेवर्षैर्पौषैःभिषेचितः माघैः
ष्टानवनेवर्षैस्तोऽभिषिच्याशिशुस्तत्र वक्रवर्माभियेराज्येदीणभ्यन्तोव्ययपयत पैतृकेवात्स्त्वतोराज्येया
र्थेस्तान्तुचराद्युः एकोगैःसहस्रग्रामेतत्रतेत्तिपरानयः मातवैप्यटदेव्याःसकाञ्चिकालेशिशुर्न्हृपः
मातामह्याःद्विलिकायाः पाल्यस्वामीन्समादशा वाल्यादयक्कदैःशीलेतस्मिंस्तत्पालनेनयोः निर्दोषः
मासीद्णइस्यफणिलालनमसत्रिमे २६५ जातःपंगोर्भृगावत्यांनवमेऽहेऽप्यमेत्त्रिभिः वक्रवर्माणमममा
वम्भरवर्मान्नृपःकृतः निर्देहामात्तलामात्याःप्रयभुःस्वार्थतत्पराः सुदत्तात्तेत्तिणांदेयंतस्मात्पाटनहेत
तो सुडहंतोःपिसदत्ताभूद्धिनाभूरियनायेणे गणवानिवेवेश्यानोतेत्रिणांनाभवन्त्रियः वर्षैर्गतेतममा

श्री॰
रा॰न॰
ही॰
७२
72

सहस्रोत्पत्तिनयान्नृपं वहथेदेषुनः पार्थिवयुलेत्तिपदानयः श्रुभन्त्साम्बवतीवेश्या सास्मेश्वरविपापिनी
पार्थेप्रियातेत्तिवक्रसेश्वरे ज्ञातवक्रिका कालापेदीवक्रवभीततोऽथैव्वाडतेवहू एकादशाहस्याषाढे
कृतोभ्यःपितृतिभिः पार्थादीनुपैःसमस्तास्ममस्के वक्रिकयाशुरा तैस्तैः स्थानैस्थपेतेभ्योजीवताशुप
लेभिरे पितात्राताववैरस्य राज्याडलाटितोऽभवत् मेरुवर्धनपुत्राणामधिकारसमर्पणे तिलकम्
कृतोऽन्नपटलायीशस्तेन शंकरवर्धनः शूरहृतेऽयसेन्तुसोदाम्भिकः शाम्भुवर्धनः पौषेतसैववर्षे
स्थयनाभावात्तेनैत्रिणा शरदनडागिरिकारेयः पलायितभयाकुलः स्थितेमडवराज्यांतस्तस्मिञ्चक्रवर
र्धनः राज्यार्थीतेत्रिणोऽहतेशाहिणोव्याप्रवर्धने आवर्जितैःसनिखिलैरपि कोकोववर्वया वज्रपिता
ग्रजेराज्येतैःसमेवाभ्यषेचयत् तीर्थस्थितःस्वकुलजोतिमिरान्तिभञ्ज्केमानीवकास्तिमिमपेत्यवनांतवासी
व्याघोनिहंतिनवकंशभवंतितेनपात्राणयवस्थेपरिवज्वनवज्रुतायाः श्रुहश्रीशक्रवर्मापतिशिश्रीढक्रवा
स्तिनः एकादाडामसाग्रस्यसेग्रामस्याविशाद्रूहे ज्ञात्वाकोतिविशेषेणराजानेसहकृताञ्जलिः शरणमथ्याह
यामासस्रमाविजमासने राज्यश्रेशार्दिहमान्नमनुकासाहायकार्थिने तेविपतेपालेपक्रोविविंत्योवावज्ञ
मरः तेत्रिणांवात्मणनोवाराजकाराणनारणे नत्सेवनार्थसामर्थ्यकास्तित्रममकर्मणि शामोन्साहःपु ७२

नदेनं मम स्थानेव हनिष्यामि विस्मरंत्युपकारं हि कृतकार्यो महीभुजः दुर्धारोहे पयालम्बहेतवर्म्मभृच्छित्रति
तम् कुठारिकस्तलहस्तकं पमिवायोगामतोन्मरवः ३१५ यौयैर्यादिप्रकर्षेणयेनोपक्रियते नृपः प्रमोदयः
सतैनैव शंकंवेत्युपकारिणं अस्मिन्नस्थितेविपदम्भृदितिमत्खिन्नपवउर्जते मूढैः परिहृतैरापत्सेवकोमग
लेच्छुभिः समयापन्नहायस्याविस्मृतोपक्रियानृपाः मयेत्प्रमादस्खलितमत्यन्तेहृदिकुर्व्वते प्राप्तमयाति
रिपुत्वामल्लयादोहह्यैकतान् लक्ष्मोदयाहीभयेनत्वामपाश्रेनतन्वाथिनः तातःसतोऽपिनाश्वासोपसेभ
सेवकलमयोः अविश्रुद्धप्रकृतयोधनेनिमधुपाइव दिवसेसन्निधानेनपिशुनश्रेरणाप्रभोः ईर्ष्यालु
नास्यैरिणीवराद्भिते यदि पार्थ्यते राजन्राजन्नुपाध्याये देवी पाविस्तलये इहः तत्र प्रजागरःकर्त्तव्य मम स
वैरैर्नेशाकाते कथाश्चिदकिहृदयेकुशलैर्विनिवेशिता शिलागौरवदेरणेव राज्ञा विस्मार्य्यते निशि नके
लोभे समस्याय जिह्वया हिंसपदो येया पिपीलिकाइव गृहताः लापालैः शास्यैर्केरिव जानेति हेतहेतय
मासमेन नहरेंग एकोवकः परेसमंद्रोहहन्निमेहीपतिः ननामक एटकाकोलैः कौटिल्यलदन्तान
येन् कालायेदोदितिपतिः प्रारीरमिवजार्थकः नमत्रपि हरिर्हेन्यादाश्लिष्यत्रपिपत्रगः विहस्त
पिवेनालःस्तवत्रपि महीपतिः अज्ञेहहत्यात स्मात्तेइदस्य समानसदायदि समैनमेतनदेपोःहेमात

श्री. रा.त. द्वी. ७२ 13

देवशूरः स्मरः तदाकर्ण्याब्रवीद्राजा लज्जास्मितसिताधरः सान्त्वेव यूयं संरक्ष्या मम सर्वोपकारिणः ततो निदि
ध्यवराण् रक्षाकेमेषवर्मणि कोशं चक्रन्तरन्योन्यं सर्वे गौनृपडामराः अथ संयद्धिताम् संख्यं वएडामरमंडलः
चक्रवर्मा करोधाज्ञो यत्नात्सेनागारेण्वलः तस्मिन् क्षणे शूरस्कन्धपीठं शंकरवर्धने विनिर्ययुः सेनाहस्त्यो-
वै देते निपदातयः कालानलाग्निप्रच्छन्नं तैषां सम्भावनोऽजिते सततेऽशूरस्कन्धे चक्रवर्मा त्वविक्रमे अथ
प्रहृते संग्रामे घोरे पद्मपुराद्बहिः जघान शेरितहयः पूर्वं शंकरवर्धने हते सेनाधिपे तत्र शतयाते त्रिवाहिनी
प्रपयौ पवनाघातप्रेरिता नौरिवार्णवे धृष्टानुसारेण शूक्रो नृपस्तेषामपाहरत् गतिं तुरगवेगेन धीरः श्री-
णेतयासिभा भ्रमतः समरे वभुर्वीरपद्मा ज्वलत्क्वटाः चक्रवर्मसमुद्गेन्द्रस्पमटापाटलविभ्रमे किमन्यत-
स्त्वेषां क्षणात् सहस्राणि रणांगने पतितानि क्षणादेव हतानां तत्र तन्त्रिणां ते तन्त्रिणो रणसंरम्भपरिश्रा-
न्ताः त्वमानले शुद्धपत्रकृतत्राये शायिता श्चक्रवर्मणा विशुद्धवंशे पैगेरिणीभिर्निहतैः सैश्रितैः समं अथ क्षय
पहारशय्यास्थः शंकरवर्धनः उदयंसेहतत्राध्ववं सेहत्राषवर्ध्वलयं प्रयातः स्पृहणीयवं ते तन्त्रिणः कस्तानाग-
मन् मानजीपानभक्षणो श्वमहावेषपान्महीपतीन् ग्रहीनिव विलीकृत्याभिक्षायतः क्षणे क्षणे अनयत्क्री-
डयाक्रीडां मायं तेनाजीविका कृते आसाहित्वाएडकाः क्रूराश्व येगात्स्वहमयः तेते तन्त्रिणः क्षणाद्दग्धा पुष्पैवेर ७२

विषाग्निना विमानेनाविविग्नेन वक्रवर्ममहाहिना तिलके अथद्वितीयेदिवसे भग्नानामपितंत्रिणां वी
रसेव्यहं नैयावदकरोत्क्रमस्त वर्धनः तावन्मिलितसामंतसचिवैकांगलालितः सैन्यैर्नानापथायातैर्नंद
द्विर्ग्रामदिक्पथः वलान्मखेऽस्त्रवाराणां नृत्यतेवाग्रवाजिना वल्गोकेनोद्दहल्लेखाशीरस्त्रेवामपाणिना
मखेदेनरहस्ताग्रवेष्टनोल्लासनस्पृशः खंगस्याविभिस्विनार्कस्य भासिर्योतितकुण्डलः कववोत्सेपसंरब्ध
कण्ठायामेनतात्यता वक्रभ्रुकुटिवंधेन वदनेन भयावहः तर्जयन्हन्त हेकारंलुब्धकोल्लुण्ठितापणान्
स्थिरोऽद्विमेत्यापात्मलवाल्लब्धहन्तसोऽनः २५७ भेरीरवैः श्रुतिंछिंदन्पौराणांवीरोषरोधिभिः संग्रामजयशो
भोकश्चक्रवर्मा विशान्पुरं कुलकं तस्मिन्सिंहासने प्राज्यमाक्रम्यातिजयोर्जिते वहाकुतस्त्रिदशानिव भृ
भटः शंभुवर्धने ग्रहः पुरस्तात्रेशास्रपातभीमीलितेक्षणे भक्तिंप्रदर्शयन्पापश्चण्डालश्वपचोऽवधीत्
उन्मत्तोयस्मिंस्मर्यादां भूपानांजनकोपमान् हेलेनवेंङ्डोहेरुणप्रारब्धः शंभुवर्धनः शाघ्रनिघ्नएटकारास्य
वक्रवर्मन्नृपः क्रमात् प्रजायतधनोत्सेकान्नृशंसविषमक्रियः २५५ सविक्रमकथालोत्रोमन्यमशिथिपता
हतः सोऽभवद्विरवंयारद्वाडकारविर्वीयधीः आत्मानंदैवतमिवस्वंतिमोहितचेतसः जानतः शाम्भवे
लस्यविवेकविगुणाः क्रियाः तस्मिन्पुनर्सगोरंगाख्यः प्रख्यातोडोम्बगायनः वैदेशिकोऽभवद्दात्ताविनोपांव

श्री: रा॰त॰ क्री: ७४

सरोवहिः प्रासान्सवितसामेनान्वितसंतोषयाक्रमे प्रतीहारान्नृपस्याग्रमनर्पेतविविक्तता विबभौ पवलोघणी
घासमभादीपप्रभोज्ज्वला शेषशय्येवमणिभिः कृतालोकाफणोद्भवैः २९ कृतावरोधयधम्मिल्लमालारो
लनकेलिभिः प्रदोषपवनैरथक्रोशिशिरैश्वीणनर्पणे जातगीतदिहस्ताणांगवाक्षावलयोबभुः श्रामवा
मादिभिर्वृक्षैस्वरोपमृगीदृशां हारकेकणकेयूरपरिहार्योदिशोभिना सुहृदेनानुयातोऽथ शाविश
तडोस्वगायनः हेमोनागलतावासपसनेललितलोचने वक्रतःकौतकोद्ग्रीवां सभाञ्चित्रार्पितामिव
तयोर्विलासवलितैः स्खलितापांगविभ्रमैः द्वितीयपुष्पप्रकरोप्रकीर्ण्यतसभांतरे गायनैर्जयजीवेतिकृ
तकोलाहलैरमृत् सदःसशब्दैर्गुच्छैरिस्तनन्नृपगुणाग्रहे प्रक्रांतरोवितादन्यत्तस्त्रमस्थानवारिणः
वंशीरागविशेषस्पदंनैस्थानेततःपानैः प्रविविक्रियशिरःकम्पभूनेत्रभ्रमशोभितः शुभिन्नइवगायन्योगी
तथनिरज्जृम्भत ग्रपनामूलरोमम्यत्यागनिश्चलमत्रिना जातेराजकुरंगेणाप्रमोदास्पदहर्षिता गायंतौ
भावमासाद्य तस्य स्निग्धमगायतां अपिकोऽद्वितीयाभिर्व्यविलासस्मितविभ्रमैः ३० राजसुतयोश्चमत्कारचि
तयोरितिरेतरं हस्तापार्वेःस्वसंवेद्यैःसंलापश्च पप्रथे नृपेहारितविनैतेविज्ञायैकःप्रियोविदः ततःप्रसंगे
प्रोवाच प्रीतिहृदिकरंवचः देवगीतमिदंयातेसंप्राप्तैतेमनोरमे कर्णरसायनीपतितेमारेयमिवहारिणः गायं

७४

तोर्मार्जितामेतोरागादनवनक्षिको अनयोः शनिमाख्याजाम्बुमवतीव निशाकरः करन्यस्तकपोलोन मुद्रा
येनाविमेघुवं कटाक्षैः कुरुते व्योम्नि वैमानिकविमोहनं जानेनासाश्रयांव वर्वामनयोरेकयावयोः अक्ष्णा
स्मितगर्भैः ऽयंकटाक्षः पक्षपातितः गायत्येक नतमुखीकर्णव्यालोलकुण्डला विपरीतरतेष्वेकतारं
भेवशोभते सफलेनसातासहपमोहृपपतिर्जनेनाज्ञियः ऊनत्वकाष्ठिर हेयस्य गायत्येवंविधैः स्वैः उपप
तिपरित्यक्तशास्त्रानुष्ठानमोहितैः एकसार्थप्रयातेभ्यः कथमेको विवर्ज्यते नेत्रस्य तूपंश्रोत्रस्य धनिसं
स्पृशतो न वेत्ति तदंगस्यान्यकोनांगं स्पृशतोऽवह्रुतेकुतः अभिलाषांकुरः सिक्तः रवैते ह्विट भाषितैः राज्ञः
स्वभावलोलस्य शतशाखेन मायया येविस्तारितवाणसंकरहवः संदर्पगोचांतकद्रढवस्थितिचापलेच
नमलेपार्श्वे धनेसुहृताः नीयंते विषयावपातपरतां लघोदयैस्तैः दाणात् सिंहासारि यैरमीचरमस्ताद्रूपा
लसिंहाविदैः वस्तुनाणादन्नुपपनिपुणांहतानाजडान् यदिविमोहयितुं समर्थाः नसुविदाश्रयक्षतर्कप
थस्थिताश्च निर्योद्धमेषु निरयेषु मृगाश्चरेयुः संतोषहारकेषु खण्डलैर्डोम्ब मण्डले अमार्गेत्यागालयेषः
शुद्धांतमगामन्नृपः कांतोऽस्याः ह्निति वल्लभोऽयमभियेत्सुवीयते रकतो द्रुतेः सावतिवाणेनाणवपुनेऽशेष्वः
स्वनामास्यतः मध्ये यत्किमपीतिगीतिरचनाकांथे पदेन ह्रिदोयस्त्रवस्मोतणयंति तांपिगाढ्यानकौत्यार्थिनः

श्री·
रा·त·
त्री·
७५
75

पार्थिवान् वेशणानुरागसमहेंद्रचापयान्नोहरिद्रारसरजनस्य उपांगगीतस्य वह्यारिणोःपिसौन्दर्य्यमस्यैर्य्य
हतप्रकर्षं दर्शनाभ्यासमसद्भवद्रागः क्ष्मापतिः विश्वांतांपाककर्मेतेनपुनःप्रापनिर्हृतिं गायतैर्षापु·
यत्नोपांतेशानैर्विहितचुम्बने नृपैरतिस्त्रोभितेतेहठान्मेप्रवक्रांतः समागमेननवेनतपोर्द्वैयात्यशोभि
ना वक्रेत्दर्पितसामर्थ्यः सलज्जोहहनात्तमः रतेनसलभोद्वेदैर्निरुस्तैःसेदविंडभिः भावोष्मसंत्वयज
ड़ं वपुलसस्यपीयत रागोयेनकृनाहेसोमहादेवीमहीभुजा भेजेराजवधूमध्येवालव्यजनवीजने तस्या
यैर्भक्तमेर्धाद्विहतेपथावक्रवर्मणः नृपांतराणामन्येषामथभूवन्समामदः मंत्रिणामत्वयदलप्रव्येम
व्यापिकारदा शहृहेतनांप्रापडोम्वमेवनवाक्रिका मौर्ध्वान्सविवनाकेविरूपाकानन्यधुःस्वयं केवि
नकुर्वंत्रीतिस्तारानाकार्य्याणि मंत्रवत् मंत्रिणस्तस्करानात्मीष्वपाकोश्वपवाःप्रियाः किंनलोकोन्तरमस्त्
हृपतेश्वक्रवर्मणः अनन्तस्तानातेवांकानिष्वपाकोसांशुकानदात् तदान्यादनस्मैव्यामंत्रिणःप्रावि
शत्सभां केश्चित्वचितिभुजावैरमेगोकृत्वापितत्क्षणं येनांशिश्वपचोछिद्वतेःश्रुवनसोमयैः समाः
मण्डलेऽस्मिन्प्रभावोयानदेवान्यवसनधुवं तद्देशमनितदानोवेरूपाकोप्रविशेत्कथं तोरणस्वामि
नेदृष्टेतिलड्डादपपहोगतो सामंतेभ्यःसाभिमानानत्वधुर्जमणःपरे राजकोइस्वहस्मानंडोम्वानांनिर्गताम ७५

स्यात् राज्ञामिवान्ताईक्षेद्यानकेनापुद्लेख्यत राज्ञाशब्देनैरेंगाप्यहेलग्रामेः ग्रहारवत् लिलेखपहोपाध्यायो
नयदादानपहृत्कं तदासपटलेगत्वा रेगःकोपान्नमब्रवीत् रेगःस्महेलदिस्मनिदासीमृतनालिख्यते लिलेख
सोऽप्यसंत्वासाइंगभूमेगतजिनः कोभराजनिडर्हन्नेभवेन्नीतिव्यतिक्रमः श्रुत्वागमनपापस्यपापःस्वकृत्
सनिह्नुतिं विटेहीसावहान्येवप्रायश्चित्तानिकारितः हिमैनैवहिमंशाम्येडुह्कृतेनैवडह्कृतं सोऽन्वशि
ष्टोविदैवेवंदयत्वामरमारतो पवित्रास्यर्गतोस्पृश्यास्यर्शपापंजिहीर्षुणा तेनाहूयतविप्रस्ययोषित्मासी
पवासिनः ततोऽपिपापिनोऽभवन्केऽपितस्मिन्क्षणेद्विजाः तस्मादप्यग्रहारान्येजगृहुर्हभोजिनः व
क्रेचक्रमठेसोऽपिपापःपाशुपताश्रये तस्मिन्हृतेऽहिं निष्पन्नेतद्वधूर्यदयोजयत् सर्वोपकारान्विसृ
त्यडामरान्मनिरागमः नृपतिःश्वपचाकामीविश्वस्तोऽन्यनाब्रवीत् हेनत्वाजेनविश्वस्ताःकेविद्रुमरत
स्करः तस्युह्यस्मांतिकोदेहाहिक्किड्वानेहःप्रतीक्षिणः ४२ श्वपाकीशयनावासामत्रावस्करमंदिरे शौव
स्पितेनेनिःशाह्लेतेरात्रौप्रायुरेकदा अथतैःप्राप्तसमयेरकस्मात्समर्वतः द्विधंस्यपान्ततारोषप्रातशाल्वप
रम्परा सम्मस्तराज्जुदेग्रह्रवनिद्रालसेक्षणः प्रबुद्धःशाल्वपातैःसद्यसवडेर्खानूरवान् निःशास्त्रःशास्त्र
मन्विष्यन्तरवातनजनिद्रोरः प्रनष्टोऽरिभिर्यावन्पाप्यावेश्मविवेशनतत् अथामहेनिक्रेदेनाश्वपाकालिः

श्रीः
रा.तः
द्वीः
७९

76

गितांगकं तक्कवोत्संगलग्नाहं जन्तुलेऽनुपविप्लुतं सैवैवश्रीरित्याद्यैस्तैस्तस्य नृपतेः किल ममृषोजातनीर
सैवंशिलायां समभूण्ययन् त्रयोदशाब्दैस्तैस्म स्तुत्काष्ठमयोत्तपाल्दणे श्वपाकभोग्यः सप्तैवावस्करे तस्करैर्हृ
तः उन्मत्तावन्तिनामाथ पार्थस्तनुडेराशयः अभ्युषिच्यत वैर्येः सचिवैः पूर्वटादिभिः श्वपाकोकामकेपा
पेनिहतेतिशितस्करैः प्रजानांयापनासोऽभूत्यापात्यायतरोनृपः स्यगिनातक्कथ्यापापुस्पर्शभीतासरस्व
ती कथंचित्तस्तुरश्ववसेपंप्रस्याप्यतेमया ४९ असीत्पित्तकुलेतस्याभद्दांडर्न्नृपरत्नमः श्रौवौभियस्पृहया
शाविशेषसेवजीवने तस्यासेष्टकराद्यातमट्टोकारकरोटिकाः ग्राणस्कंदादिवाद्यहताः सभायामभ्यमेत्तिणः
तेऽमात्याश्चारणत्वेन निर्लज्जास्तमरञ्जयन् कालांतरेणैयैरेव भूमिपालैर्भविध्वस्ते पर्वगुप्तोऽभवत्तस्य सर्वस्या ८
पर्यिकेप्रियः आस्यानेनर्तनेकुर्वत्रपाकृत्तकटापटः आनेत्रिविस्तवाहद्भाकोटप्राप्यात्महीपतीन् पर्वगुप्तः सर्व
दाभ्रष्टाज्याचामिक्रतोयमः नयानिगूढ्रानेवैक्कः सव्येमदेः समेतिभिः पीतकोशैः प्रविदयेपञ्चाभिर्भूभटा
दिभिः भूभटःशर्वटश्योजःकुसदःसोऽस्मृताकरः पर्वगुप्तेनसम्बंधपञ्चक्रिरेकोशपीयिनः गवाल्लमरः
सिप्राभेश्रीजलोवामलद्विजः संग्रामडामरश्चैव गोरकः ख्यातपौरुषः पदातिमात्रोभूपेनहृष्टशौर्यःसमे
त्युगे महोदरोमहाकायः प्रापितोमख्यमेत्रितां याहृष्णेतेनदृष्टोदेवीश्रीः सरसोऽतरे नारश्चक्रजयादेवी ७९

त्रिभुवनेन निर्ममे ४८ राज्यं निष्कण्टकं कर्त्तुं धर्मेनापजिहीर्षुणा प्रेरितः पर्वगुप्तेन भूभृत्स्वक्रे कुलक्षयं
तेन लुण्ठितसर्वस्वः पार्थस्तस्थौ कलत्रवान् श्रीजयेन्द्रविहारान्तः श्रमणैर्दत्तभोजनः शिशून् शोकरवस्मा
रीन् भ्रातॄन् द्वारान्निरोध्यमः तत्रास्थितानन्नदानैर्हत्कोनाप्तनकारयत् उद्यतः पितरं हन्तुं सेनान्यिणोऽवमतप्र
दान् वह्निपादान् अपादृह्य निगडानि निरन्तरान् पुनः एकदा मन्त्रिसामन्तैः तान्निकायस्थसैनिकाः पार्थेन दान्तामा
साधनिशणाघोपर्यवेष्टयन् ४३५ स्नानवीथीं गवरापत्नीं हृदद्वारान्निपात्यते आलिङ्ग्यमानोऽङ्के दद्भिस्तणै
कैरिव दारकैः केशनालम्ब्य कर्षतः शर्करोत्पादितोनके विपत्रे गोकुलोदीनमिव निर्दहन्ते शूद्रहान् द्व
न्द्वाम कृत्स्नके देते निजस्नुनेऽथ विग्रहम् वण्डालाइवनिः शस्ते कुमदायान् पथियाः पितरं निहन्ते सूनौ राजा
सञ्जातकौतुकः प्रातः स्वसचिवैः सार्द्धं गतान्ताहूतोऽप्यहहवान् सर्वागस्य प्रहारोऽयमहन्तुरितिवादिनः तस्मा
ग्रराजपुत्रः पार्थः शशास निजविक्रमं स कृत्यस्वीकृतो राजा नान्तदात तद्जनो घातः श्रहवुदन्तवंशप्रोदेवशर्माभिधे
हते पार्थस्य निहतस्याग्रेसोऽदिव्यन्ववरिकोऽततः रञ्जितो येन भूपालो जातहोमोऽभवत्स्थिरे डामरैर्लुण्ठि
तो देशः प्रणष्टे चक्रवर्मणि उन्मत्तपापकायस्थोऽत्स्नतभ्याऽपिदिशितः समेप्रेरितः कुमारसचिवैः शस्त्राभ्यां
सन्निकारमः पाटयन् स्त्रीरिकाघाते कोहवीस्तनकोटरं गर्भिणीनाञ्च जठरं गर्भान् दद्रुमपाटयत् काठि

श्री· ग·न· कृ·
८८

न्मसपरीतार्थं मेगे कर्म्मं कृतनामपि प्रतिग्रहाग्रहाद्धोराद्धाबधमपाद्विजाः प्रत्यग्रहान्न ग्रहारोल्लस्मादपि
नृपायमात् क्रूरपापानुरूपेण त्वयरोगेण पार्थिवः तेनातवाप्यमानोऽसत्यर्थ्येन व्यथान्तरः वधयानस्य
ताहृष्यणाप्रजापवनकेवलं नतन्तु निजप्रद्योत महिष्याऽपि वत्तदेण प्रयांतः प्ररदामीभिर्यंक्तताश्चिडपाहृतः
क्षितिपालात्मजातोः यस्मिन्निप्रव्याख्यितो मृषा तेशिशुप्रावमोक्षो विनिवेश्य नृपासने हस्तेनाद्दिग्घसामेत
सविवेकोऽगतेन्विणे कमपनाधिपते देवी देवषः कमलवर्धनात् विभ्यन्मद्वराज्यस्याद्ग्रामरोत्पादन तल्लमात् ग्रा
मत्रनिरयप्राप्तिः पितृहा पार्थिवायमः प्रवैपक्वर दशाह स्यप्रजापण्येः दतंययौ वनर्भिः कुलके पितृयाः
तिसुताराजाजयस्वामिविरोधने प्राप्य छत्रं समग्रां शिशुरङ्कितुं विनिर्ययौ नवाविरेजे राज श्रीबालस्य पृ
थिवीपतेः कृपाणवेणिललिता छत्रचामरहासिनी ग्रथान्तरे जवायाते म्लारे रावेदितः प्रभुः सामेतेनेगरोपा
तेशामः कमलवर्धनः एकाङ्गतेनिसामेनस्पाल हारकसादिभिः नगरे प्रविशन् प्राप्तः समं सैन्येर हृष्यत वि
रुद्धडामरानीकान् युद्धमार्गेषु निर्गतः ख्यातोऽप्यसौ वैरिसेनाम जयपिक्रमोजितः सहस्रमश्ववाराणां
विद्राव्य हरेयोस्मितैः राजधानीमसंहृद्दः प्रविवेशाततः द्वारात् तेलब्धजयमाकर्ण्य सैन्येः सत्केपलायितैः
एकाकिनेकाधनपजननीशिशुमपतिं शाक्रमर्मभिमर्मोद्धितो वाशेरितो वाक्रुमन्त्रिभिः नाभूत्सिंहासनारू ८८

ोभूत्फः कमलवर्द्धनः नदानीं स्वगृहान्यातो राज्यकामोऽस्य वासरे संवहयन्द्विजान्सर्वान्स्वयं ददतोऽ
त्तिवित् पौर्द्धेशात्कश्चित्तुहतदस्मापकश्चित्तत्स्वदेशाने मामेवकुर्युः समर्थ्यादिति मूर्द्धः सविंतयन् एकाकि
नीरहः दीर्वालखाड्गलेभयोषिते अग्रौकोः नृपभूत्यान्यदिने हत्वार्थयेतयः विभूतिंरभसावाम्भोयश्चसे
नज्यतत्क्षणे नीत्वाकामयतेः मेघुः शोच्यतलाभ्यांपरोः क्लिकः पुगमन् अग्रपोत्पलकुलेक्षित्रेस्थूलकम
लवाहिनः अश्रृंगोतनिभाविप्राः समगांसतगोकुले प्रमतिंदंपक्रसौनोराजसल्लासांश्चिकीर्षतो रा
ज्यचवस्तोपमामसलेषांविरमवर्द्धत वैमत्येनस्थिपसलेषांनामः कोः पभाषिव्यत कुर्वीभाषणानिष्कूतैः स्व
कृवेष्टीवनैःपरं राज्याहीन्वेषिभिर्विंशैः प्रामः सस्मतिहमये अवाप्येनेष्टकाव्यातैमेगपः कमलवर्धनः
पञ्चषाणिदिनान्येवयावनस्थुर्द्विजानयः काहलाकांस्यतालादिवाद्यकोलाहलाकुले उत्पन्नाकथनब्ब
त्वैशाभियुग्यार्पितामने अशोकपारिषद्यानांतावतग्रामिलहले ४७ युगमे स्वपत्नीवंयकीभूतामिवा
त्मवशवर्त्तिनी वीद्यराजश्रियंप्रोवत्रासीत्कमलवर्धनः पितृघातिवधूस्थानवृत्तराज्यार्थिनीततः
प्राहिणोद्राजपुरुषान्यात्संप्रायोपवेशिनो पिशुनवकपुरेग्रामेवीरदेवाभियस्ययः कुटुम्बिनःकाम
देवनामासूनुरजायत सापिवालितानावेलक्ष्मामहवर्धनमंदिरे वालाथ्यापकतांस्थानपीलादिगुणभूः

षितः क्रमाद्राजापिकार्योसीदपतस्याग्रजः प्रानैः लेभेराजापिकावितेनाप्तः शंकरवर्म्मणः ४७५ यः प्रभा
करदेवोऽपि सगोपाल्वयकाम्रकः लब्ध्वा सरस्वतीद्वेषादेशाविप्लवतो गतः विद्वान्यशस्करो नाम तनु
ज्ञोऽत्यंतदुर्गतः सख्या फल्गुणकाख्येन समं देशान्तरं गतः सहसमदर्शीनैः पीठदेव्याशोभिश्च हर्षुलः त
स्मिन्नृपसंसोमोत्साहः प्रत्याहसो निजाम्भवे पितृयातिवपुर्हते यैतेर्बो यपिनेहिनात् मध्येगृहीनावाग्
मिनान्यविवेशानदेनिके कुलके हेहैवतेदेववशादेकमनयस्पृशोद्विजाः धनिराजायमेवास्मिन्सुवके
हृदवारयत् ४८० ग्रथाम्याषिव्यतन्निशेविशेषेत्नयशस्करः क्ष्माधृतिः प्रौढ्सामर्थ्यैः सानुमानिवनोप
दैः दर्पवैराग्यवतेपरस्परमहासंघर्षजेनाग्निनातन्मलोङ्गनिरम्भसाद्वाणधृतोङ्केणसस्पादिना वान्यावे
गविपादितेविटपिनेप्रामेकुतक्षिहृष्कोहृष्ठिनेतमहो महाद्विकुहरे याज्ञानकिंस्वविते भृत्यप्रेरणयावे
श्मस्याग्रजःस्वतन्त्रेवेदहेत् तत्पुत्त्रोत्पादनेकुर्यात्रयेत्कमलवर्धनः स्वतन्त्रकुलजातस्यदरिद्रस्याटतः क्षि
तिं तपशास्करदेवस्यराज्यप्राप्तिः कथंभवेत् पञ्चावजत्रिरनुगोदहशेजनेनयस्तस्मणनिखिलक्षोकस
म्मानकीर्तिः साम्राज्यरम्यमनसीदितमास्तनारीरंनीरजस्त्ववकितोनरनाथमार्गः नृपतिवमतिप्रत्या
गव्क्षन्यशस्करभूपतिः प्रयस्मगाहस्यामाशीर्मध्येवबोः पिविवद्विते स्निमितवलितायोगेश्वावत्रिमीः

लदहेतुभिः कृतपरिकरस्तैस्तैर्जितेऽथ प्रजापरिपालने ॥ प्रतिमितरविदीप्तेर्द्रागसौ शुभ्रातपत्रप्रचयपरजनतपात्रात्

त्रितारात्रिकाश्रीः ॥ शुभप्रभवविनिमाशीर्मंगलैरंगनानामवनिहरिणयामा राजयामप्रपेदे ॥ इति श्रीकाश्मी

रिकमहामात्यचम्पकप्रभुसूनोः कल्हणस्य कृतौ राजतरंगिण्यां पञ्चमस्तरंगः ॥ राजानः आदितः १२ ८०

ॐ पिकायां समासीतौ मा स्म भुव वचनस्वगात् कल्पपालाद्विकेरध्याहृतस्त्रीसविवाग्रपि ॥ नेदं पूर्णं समीरणा

शनतयो माहात्म्यमुदारयोः पश्यैतावनतयव स्वप्रतिकृतीनन्माचहरीवहिः ॥ प्रेम्णो वाद्देमिदं चरावगुरैः

प्राप्यमानमस्तनीरैवैदेवं वपूर्णलोकविशासाः ॥ एवं तपणावताल् रक्ष्यलेवनीयनमध्यकदाविले

चयन् पतीहारान् दिशा रेखा स्यंनामितिसोऽन्वभाव् वेत्रिविचासमानो स्तुनान् कृतांजलिरब्रवीत्

राज्यश्च श्रुष्ण्या सप्ते नो देवतैः समाः ॥ राज्यराज्ञामभिमानेन वर्तिष्यत मदोद्धताः ॥ पत्काण्यकालादयत्रता

गेतयेमदेतिके तदाकर्ण्य विलोलोकस्तमहयपमसमप्त सम्मरस्मद्दसेवामसमस्तमपिलावदे विलो

भृताः पूर्वं राजवस्था प्रतिभावलात् उद्गीतवान्महकविः शाकविशक्रियाइव ॥ शैवाराम मत्या भमियेयाराजौ

वणिकपथाः प्रति हान्विहतदाराममार्गीश्वाविचित्रताध्वगाः ॥ प्रत्यवेदापरे तस्मिन्नासीत्सर्वोपहारिणां हयथ

लेतमनत्त्रजे हृत्येनामत्रियोगिनो ॥ ग्राम्याः कृषिपराधीना नापश्यन्राजमंदिरं ॥ विप्राः स्वाध्यायसंसक्ता

श्री॰ रा॰ तं॰ श्री॰ ७६

79

नाकुर्वन् शास्त्रव्यापारं नविप्रगुरवः सामगायन्तो मदिरां पपुः ततापमाः उत्तरादपशुपान्यामपैकथ
न् नमन्त्रो गुरवो मन्त्राः भूपयागाविधायिनः चक्रिरे स्वहृतैर्ग्रैर्मैसलकोगमपरीक्षणं नाटरषंपूतवरो॰
हित्यो गुरुदीक्षामपदेवताः कुर्वाणा भक्तिशीलश्रीतिवेषंमर्धंधनैः कार्मांतिकोभिषक्रमपो गुरु॰
म्मेनतो पुरोहितः हृतः स्यपालेवकोवाननतदाम्भरवाग्विनः प्रायोपवेशाणिकृतेवोपितेन महीभूत
प्रायोपविष्टानिकटं प्रापितः कश्चिदब्रवीत् शृहमाप्तोऽभवं पूर्वं बालको ऽयमहीपते निष्किञ्चनतं
शानकैरागच्छन्देवयोगात् उन्नमतैः पीडितस्य पहट्टणीस्तनस्य मे निश्चयोऽभूहणे क्षिमा परिभ्रान्ते
गेतरे स्वपविक्रीयसर्वस्वमूल्यं शोयय नाम या महायनायवाणिजे विक्रीते निजमन्दिरं भार्यामदिरप
भर्तंग्रामेकपवतवर्जितः सोपानकूपोविक्रीतान्महतोवेश्मनस्ततः निदाघेपुष्पतामूलीपर्णपत्र
तिशीतले न्यस्याद्विमोलिकैदंमानत्साजीवेद्राटकादिति ततोदिनेनराक्रान्ताविशान्त्यावन्नौरदहू लल
आल्पविनः सेप्रामो जन्मभूमिमिमां पुनः २ प्रविष्टतामयामासाधीरूवरपूर्दहृषोऽयमा विवर्णदेहा
जीवंती प्रेक्षाते नान्यवेश्मस्व किंदत्तजीविकापितमीहपोवृत्तिमाश्रिता मयेति सा हृष्टः खेन पृष्टा
सा दत्तमब्रवीत् सोपानकूपं समयामानयिपानेदिनेततं लगुडेस्त्राडयिताहंवणिजानेनवारिता त ७६

द्यामाकाशमिवैहुतिरिक्षाविरामसा तदाकर्ण्य निमग्नोऽहमेतत्र शोककोपयोः कृतप्रायोपवेशोऽस्य
स्यैव लैलैः पदे पदे प्रत्यर्थिनोदमजयैः किमथास्मि पराजितः २५ जडतां हैप्यिनन्यायेन विक्रीतेऽस्मयाउ
नः सोपानकूपश्च नास्ति श्चर्थे प्राणान्मेयणः सोऽहं विषये लीलाग्यों द्वारिश्चालिनबधुवं हनिनादलि
वेद्रीतिवेस्त्वनिर्णीयतोऽस्य राजेन्द्रितेन विन्नमादसा यमोसनेस्सवं सेवहःयाविलात्रस्यपानासीतत्र
विवारयत सेपालमकुवंछ्येविचार्य्यो यथपराजितः श्राव्याद्गणयत्राय्यं देशोलिखितहृषकः
सोपानकूपसहितेविक्रीतेगृहमितयथ राजाविक्रयपत्रस्यानस्मयवर्णो न वाचयत् २६ ततोऽधिगत
मित्येव समेषु निगदन्नपि श्रुतरात्मा जगादेव नृपतेरर्थिनोजयं सहर्तमिवसञ्चिन्त्य राजान्याभिरम्
स्थिरं कथाभिरतिविश्रामिमोहयन्सभ्यमण्डले कथान्तराले सर्वैभोगृहात्तरत्नानिवीक्षितं हस्तस्य
तर्थिनो हस्ताउपादस्मां गुलीयकं लाणादिवाविलैः सोयमिस्समेवेति समित्त्वे वचोभुवाणः स्वयं यो या
दत्तालनकैतवात् अभिज्ञानाय तत्रस्य सवितीर्थ्यो गुलीयकं भूतमेकं वाणिजं प्रमथाहिण्णादन्तवा
विकं २७ सवणिग्गणनाथ्यलेयथावेसांगुलीयकः पत्राहेपवमत्सत्तेगणनायचिकोततः निर्णये
यतयाकृतसमस्ति भाण्डपनेरिति श्रुत्वा दाक्षणानाथ्यतत्स्तां गृहीतांगुलीयकः दीनाराणां दशशतीन

श्री॰
ग॰ तं॰
द्वी॰
८०
80

सोऽभूद्भृद्वावृषत् ययमध्ये॰ पिकरणलेखकायसमर्पितो तस्मैमितपनाहीयबहुमूल्यार्पणान्नृपः रेफे
सकारेवाणिज्याकारितेनिष्किकायसः सभायांतत्पदर्घ्यां घ्यष्टद्धादत्ताभयस्त्वं तं ग्रानीयलेखकेसम्या
न्सजातघत्याचान्व्ययात् ४॰ सम्भैरस्थयेमानेनराज्ञा सार्धं वणिग्गृहे वित्तीर्णमार्थिनोदेपनात्स्वत॰
र्थ्यौ वप्रवासितः कृताह्निके भोक्तुकामे दिनान्ते व भूपतिं प्रकालावेदनादिम्मस्तताजातव्यालिनाप
त् देवः समाप्तकृत्योयविनमोपमुलबलाणः इत्युक्तो दर्शने प्रणता गीर्विप्रो बहिःस्थितः दत्तप्रवेशो दे
शोऽघहृदस्तदेनभूभुजा द्विजःप्रविष्टोऽयनीद्धार्तितिरमब्रवीत सुवर्णहृत्पकशतेप्रोत्नादेशोंतरेऽर्जिते गृ
हीनाशुनमोराज्यःस्वदेशमहमागतः तपिराजनिनिशौरैरधर्भिर्विशातःस्वहं त्वोऽभवल्लवणोत्सेमे
दिनांतेश्राम्यतः स्थितिः दीर्घाधलेखनेक्षांतस्तत्राहमकुतोभयः मागीरामतरोमूलेत्रियामामत्य
वाहयं वितानेत्रास्थिवर्द्धनडस्थास्त्रारपतन्मम शरचहेसमीपस्येकलपोगादलक्षिते तस्मिंडरव
रोहेतितिर्निबंसतागहदृग्पुः सोऽहंहारितसर्वस्वः शोवनूहडम्बिरंजनैः एकोऽध्यवसितःकोऽपिसाहः
सीपुरुषोऽब्रवीत् मस्त्वंदापितवितायकिंददासीतिमां ततः तमस्यवोचंवित्तवशास्त्रसार्थसासिकःप्र
भः तमेयपद्यवतेमदोततनतीदीयतोतया प्रवहस्यापिहृषोऽयहूपकेभ्योहृयेमम सप्रादातस्पहेमेवा ८०

ष्ठानवतिंसोवकारत व्यवहारावचोनिष्ठाण्कारालिषशास्करे निरनुष्यवस्यांतोलोकेषुकृतोऽस्मीतिवादि
भिः उपवारोक्तिमार्ल्पच्छलहारितवेतनः सोहंजहास्यसन्धारेऽथैवसापकस्याते पुंसस्त्वस्यस्रानाथसृष्टः प्रकृ
तिनामनो वदनप्रत्यभिसैवममात्सीत्यभ्यभाषत शानस्तवेष्मितावासिकरिष्यामीतिमृभृजा प्रतिज्ञायकथ
ञ्चित्तस्वपार्श्वकारितोऽध्याने लवणेनात्सौकसांहृताहृतानोसविशांततः स्थितमेतहिंसोऽस्यगुल्मराज्ञेऽदर्श
यत्रं सृष्टःसयज्ञाविशेषेणयथैवोक्तंतथैवतत् सर्वमूषेवाक्प्रतिष्ठव्यवहारसदीरयन् सत्यवाक्पारतेऽस्य
वस्तुहृतस्यचोतरं खलदर्पेनःप्रेतेनदोलाकुलधियोयरो धर्म्मासनस्थोराजाथहृपकाणमभाषत तम
ष्ठानवतेःपात्रंविप्रमनेहयस्पत अनुयोक्तजगादाधिदुःसंविन्यामहात्मनः धर्म्मस्याधर्म्मोमुहूर्तेनिहंतया
वतोगतिः सापेह्लताशंप्रविशत्रस्मयेवेडमण्डले सतेजसासंविभजन्प्रदीपेर्मोत्स्वयाथसो ततुस्याय
यथाभार्तैर्निहंतिधांतमहूर्ते अनन्यकर्म्माधर्म्मोऽयंतथाधर्म्मंव्यपोहति पुनमम् डःसंलदाप्तधर्म्मोऽसावध
र्म्मेबाधतेऽजसा तिष्ठन्नित्यमयिध्यायदाऽसौकाष्ठमिवानलः ददातियद्रवान्दत्तांतद्दितायुक्तमनुऽजतः तस्येरोव
तस्मादिवचोऽस्यतिःसूतेनरा हविनास्यवम्भूवाष्ठानवतिलौभिनोऽस्यतो नादादस्मायहविनेहूपकाणांद
येददत् इत्यादिसत्सेहिकयाधर्म्मायर्म्मांतरेविदन् सत्यवेदापरःस्वामध्यायात्कृतयुगोदये उत्थजनेसविन

श्री॰
रा॰त॰
द्वी॰
८९

यत्नहार्यो ऽभूत्त्रिगर्त्तनृपैः परस्मात् पदिशान्पथ्यमपथ्याशीर्वयोगहत् श्रोत्रियेणेव तेनापि मद्दमः धौवश्चालि
ना ऽेमेवाब्धिःहृभुजोऽभूत्याः पार्श्वान्नपरिजिहिरे यशोनरे मेत्रिणा यैर्वन्यान्म्लेच्छ्पालिभिः नगरापिह्रुतैश्चक्रे
वतंभिः सोऽर्थसंग्रहं लेभिरे नियनेन स्मात्त्वत्यकारात्यदातयः श्रीरणेश्वरपीठाग्रन्यस्तत्वेगादपिप्रभोः स
जेष्टेश्रातविस्मृतेनयामङ्गदितश्चिरं तडपश्यैर्यथाप्राप्तैः स्तत्रोत्येलिरस्मार्पणे नीतस्यमण्डलेशानैवेलाविन
स्यभुभुजा देवीः कामयमानस्य वक्रेराजनिमीलिका रागाब्धुद्धान्तकान्तानां मूर्द्धानमधिरोपिता लज्जना
माभवद्वेश्यानस्यैवेवश्यकारिणी अवकाशः सहत्नानां हृदयान्तर्नयोषितां इतीव विहितौ धात्रा स्वहस्तैर्नतद्विहिः
कुचौ उत्तमा यमसंसर्क्तौ ज्ञानन्नसद्दृशाहृत्तिताम् नारीणां पुविवाद्यानां श्रेगनाते यथा हिपिः सालालितापि
राज्ञापल्लवलालितलोचना च्युण्यलयामिकेनागायामिनो पुसमागमं अगमत् सुभगंकरणं किञ्चित्वश्च्युण्डा
लतस्ताणेः भवत् नेपत्यभावविवशाभेमेराजवधूरपि सावाचण्डालकुलजासवाकार्म्मणकर्म्मवित् अन्यथा
सेगमः किंस्यादसम्भाव्यमन्यथाविधः सोऽभक्केन प्रकारेणतया सहसमागतः इत्यवलेभे हत्योतः प्रतिभेदंनकु
त्रचित् ८० केवलंशत्यवान्नाहकयापितोः प्रेमतत्त्वयोः हृस्वापायेदाणाह्वि प्रेहादिनाम्नोःपिकाविणः तमर्थ
मयतश्चेनवीन्यप्राणिपिभिःनृपः प्रायश्चित्तानवरणद्दामः कृष्णाजिनेदयौ कुपितोःपिसयत्रेनां न्यवधीद्रागमो ८९

81

ह्रितः तेनैवागात्ततो भागिविवितर्को नेकपात्रतो डोम्बो व्विहानगासंगाद शुविंतेपशस्करे संक्रांतेकुष्टिसंस्पर्शान्त कु
ष्ठं दुःखमिवाभवत् सामान्येन समस्ताकौश्चित्सहद्दशेः शुभकर्म्मभिः जनोन्तरीयैः साम्राज्यं मयाप्रापीति विंतयन्
साम्राज्यकामो ग्निपतृणो भाविषापि सजन्मनः पुत्राय प्रादात्त्रिरातेको राजलक्ष्मीं द्विजन्मने भूभुजा दानशौण्डेन पत्र
केस्याण्डलेखनः छात्राणामार्यदेशानां तेन विद्यार्थिनां मठः मठापि पतये तत्र छात्रवामरहासिनी सनरै
ड्राश्रितो प्रादात्सकोनः भ्रवर्जितो विनस्ताकूले नेराजाना नोपकरणान्वितान् ब्राह्मणेभ्यः सोऽग्रहारान् ए
त्वपञ्चाशतं ददौ अथ ज्ञातोदरव्याधिर्नेतानो नायमित्यसौ जानन्संग्रामदेवाख्यं परिवर्ज्य निजात्मजं ६० स
मर्थमविवेकी गसामंतानभ्यषेचयत् रामदेवात्मजे राज्ये वर्णटं प्रथितत्वजे शाकेराज्यादयाकर्तं शिशगव
नस्पृषे विने निराशाः समपद्यत तदा राज्यजिहीर्षवः सर्पदंष्ट्रमकौटिल्यप्रभुकेहृदयोत्मनः विपाककालसत्
वाद्विभेगोन्नतत्वश्वाभवत् राजधानीस्थितस्यापि वर्णटोराज्यदायिनः आरोग्यवार्तयाप्यासीन्नमृषोत्वनिरीक्ष
कः ततः सानुशयो राजा तामसत्यैः प्रयत्नमैत्रिभिः राज्ये संग्रामदेवोयदात्तमाथ्यासकारिभिः ६५ राजाज्ञयाति
रामेकां वद्धेः हस्तमग्नमग्रपात् वहिर्देत्तागेलात्यान्तर्वर्णटो निरवर्त्स्यत भयात्प्रजागराद्वापि तद्भृत्यानो विवे
किनो भ्रास्थानमण्डपे प्रापपार्श्वेलालनमीमितो एकाहराजशुहषसलदासिंविजयेश्वरे श्रीडाद्देवप्रसादाख्ये

श्री॰
मग्न॰
क्री॰
८२

राजवीजी समर्पयत् अथाभिषिच्य तं शमदेवे तीव्रीभवद्व्ययः स राजधान्या निर्गत्य मठे निजमठं ययौ धीः केशा
श्मश्रुवपने शिरः श्वेटकवर्जने काषायग्रहणोद्वेगः शान्त्या नागग्रहस्थयः ।१०। राजभृत्यैः प्रतिज्ञातः सततस्मिन्नि
श्रितत्वये जीवनेव क्लान्तनवजकैः परिवर्जितः ध्रुवमे देसहस्रेवर्णस्य माहेवहापराञ्चले योनिजं गाम
राजामी समग्रेर्निजमन्दिरात् पञ्चभिः पर्वशमायैर्यौनकेन तस्य मैत्रिभिः हतेसजीवितस्यैव विभक्त्या न्यासम
ग्रतः ध्रुवमम् विवेहमानः शय्यायां या विदग्धान्तरो नृपः निष्ठन्मठेगगनकुटीगर्भे धातो यकारिते अज्ञातसत्
विद्वेषोः स्वपथ्यनुद्रोहपरान्विजान् प्राणैरहानि हिंस्राणि नयदा तिरमत्यन्त ।१५। तदा सहस्रदेशभूभृत्विला
विनैः कृततैः जिहीर्षुभिस्वसामाज्यं विषदेना विपादितः तिलकम् अवरोधबन्धमध्यान्तस्तीते पतिमन्व
गात् एकाग्रैलोकादेवैव स्वप्नमेव विरावने वर्णाश्रमस्य तत्त्वलोकवद्धकह्नः क्षितीश्वरः वक्रभावविभिः धवक्रेमे
लके हिजतापस कृतान्तावारमालोक्य राजा धर्मवशात्मवदः निजग्राहाश्वपादेन ललाटतटमेकयत् तन्मात
लेनतद्दोषाद्धीरनाथेनयोगिना सोऽयिविग्रहिकेणापसस्यैनैवनयस्त्यत श्रद्धाकार्यप्रभावेन समाहारः
न्यायविधिपूर्णं प्रख्यापयद्भिर्गृहस्थैः श्रद्धयेति यडध्वने ततः ख्यापितैवसमाहात्म्य विपन्नइति श्रुतिः दीर्घव्याधि
हतेतस्मिन्नृपपमिः कथम्भवेत् अथामयांतरेवाभ्यन्तरावार्तैन्युच्यते यदि वर्णाद्यायभिशापोऽपिनदायातत्रहे ८२

ततो भक्तैश्वर्यो नवसममाष्टत्रिंशे महायने मासि भाद्रपदे कृष्णात्तृतीयस्यां व्यपद्यत पितामही शिरोमणौ श्रीवि-
निवेश्य नृपासने भूभट्टाद्यैः समं प्रादात्स्वेंगुमोऽघपञ्चभिः क्रमात्समं पितामह्यातातान्व्यापाद्येतरान्बली प-
कः स एव माक्रांतः प्रबभूव नृपास्पदे स पार्थिवत्वमेत्तिन मिश्रया वेश्यास्फुटं राजा राजानकश्चेति मिश्रामेव
पियेश्वयात् सेवमानः स्वयं बालभूपं भोज्यार्थाणादिभिः स्वजेतां प्रसभात्यवेश्मोऽशोहवहिष्कृतः यान्द्रोहभी-
हून्समभ्याय संविभेजे यशस्करः नस्यतन्नन योऽब्धेदेतत्प्रवासन प्रयोजकाः करभोगाहहा पिंगो श्मश्रुणि द्विति
पालवत् सद्दौकुंकुमालेपवर्वैः प्राड्डलविह्वने विभ्यदेकोगसंग्यानात्प्रकटोत्पादनादमः प्रमापण्णायश्रा-
द्धेक्रोशिशोः कर्माभिवारिके न्याय्यं नेमान्वय स्याहिराज्यश्चैत्रादिवासरे प्रत्ययावरतो नाशः द्विषेवं प्रागुषो
भैवेत् इतीमामपियाभिन्यो श्रुतवान्भूतभारती श्रभिवारसवेध्यवंतिर्ध्यां यापिकशंकितः एकांगेभ्योवि
भिन्नेभ्योविभ्यदुद्विग्नपंश्रमः उदताम्यत्नयाचिंताल्लभमाम्बिदिवानिशं यथामहाहिमापातनिः सत्त्वारजने
दिने श्रकस्मात्सम्भूतबलोराजधानीनिरुद्धवान् विरोधकारिणं बुद्धाभिन्नेन सहस्तवना निद्रोहमाहवे
हतामेत्रिपरामवर्धने पित्रेणावेलाविनेनप्राभृत्यार्थमपाहतो मलेछुष्यहजेवद्धापान्तिनः पार्थिवासनात्
सनेवक्रोत्रिसंग्रामे हृतमनन्त्रमेदिरे पानपिताविनस्नातः कंठबद्धाशिलेनिशि चत्वरिंशाभवर्षस्यदश

श्री
पा.त.
क्री
८२

मांकृष्णफाल्गुणे पापः संवेगकववोन्यविद्वननृपासने वक्रर्मिः कुलकं पार्श्वविश्वोकोशिविराजानस्वामिनवाभि
यात् मृतः संग्रामगभस्याप्नत्याघार्थिवोऽभवेत् केचिन्नेप्रतवस्थानेयेभुराप्रतिजज्ञिरे तेसर्वेपवनद्वीनाःप्रातरेव
शश्रेणिमिरे पार्थिवेकोगसामन्तमन्त्रिकायस्यतेत्रिणे तज्जीत्वाझेहह्लीनोझेहाद्दैनमहस्थएन यकोंगसनदाख्याने
स्वभ्याभिजनजन्मनः प्रमादान्मदनादित्यनाम्नोद्धकावदीर्य्येन हतोभ्यकेनभ्रमतोकुपितेनखलीकृतः समिकृ
नकवधमश्रुस्तपसीममपघत नाहशस्पुनस्तस्यसन्तोपुचनमोयुषः श्रयाघमिजनेजातावसेतित्रिपुरेश्वरे कु
र्वैतापर्वगुप्तेनभूभृताद्रविणार्जने शापितःपुनरत्माहेप्रजारोगानियोगिनः वयनस्तद्भवनविहारवस्त्रयोति
के पर्वगुप्तेश्वरेसोऽपिहजिनार्जितयाश्रिया श्रीयशस्करभूभर्तुःस्त्रद्दोनस्यविशुद्धधीः कौलीनमयुनादेकागौरी
वनृपहृदरी स्वविशेकुरितप्रीतेःपर्वगुप्तस्याकरोत् समागमार्थिनोयुक्त्यावज्रनाम्नविनोसतो इदंयशस्करा
स्वामिस्वर्वेश्माईनिर्मिते तत्काष्ठपत्रविपत्रस्यकृतानिर्वाणसूरणे ५४। श्रमोचमस्मिन्नियमाद्दिधास्वामिनद्दी:
मिते महत्पक्केदयन्त्रेवंस्वभ्रुवामिहितस्तया ग्रघमहद्गर्वेणनस्वस्यैरेववासरैः समर्पणोनोस्वर्गहेगामितेतेनमम
जा सायागज्वलनेराजललनापीतसर्पिषि सूर्णेन्दुत्यासमसाधीजहावसहसानने उपर्य्यस्मानिरस्तासोःभुद्रां
कुसमहत्त्रयः तत्कोहिणस्त्रयपतत्त्रवर्णास्वरागिरः सदोर्वसाहमारम्भचिन्तासंरम्भशोषितः पर्वगुप्तोवभवाघत् ८२

पणामयपपयातिथिः ॥५३॥ आप्याधिप्रशमायात्तैर्हर्तानायस्यायिनोसितिनिं मूर्छाः प्रहर्षिनोन्मत्तं निद्रोहे श्रीलोभमोहिता
श्राशंकाताहंतिनिद्रोऽपिसोऽकुर्णेठःप्राक्तैनैःशुभैः केश्चित्तद्गेश्वरीदेवेपराम्हःसमयन्त षविषावत्सराषाढवड्लेऽ
क्रित्रयोदशी ड्रोहाजितेनन्वृपतिःस्वराज्येनव्ययुज्यत श्रुतीद्रियायांपरलोकहन्ताविहैवतीव्राशुभपाकशेसी
हश्पेतनाशेयदिनामनाशुनकःकुकृतेनयतेतमूर्तैः देमगुमामिथानोऽभूदपराजातदात्मजः आसवासेव
नोत्मिकविन्नताहृएपमेज्वरः ॥५४॥ सोऽभूत्स्वभावदुर्हृन्नोतितरोऽर्जेनाश्रयात् कृष्णादलपादलोपोरमेवोयर
वभीत्किन्त् स्वल्पवेश्यालेकाराःशतेलालितकान्नृपे तेफल्गुणाश्रभृतयोऽङराचाराःसिषेविरे धूतासवांगना
सेवाव्यसनेऽपिसपार्थिवः विटनिलेपव्यमानोऽपिनाभूल्लज्जीवहिष्कृतः रागीमयुपणायवाविहितान्मक्ति
यैःसाक्षिमेतिमयुपैर्हृतकोशसारैः पश्चेप्रयातिदिनमात्रमपिप्रसक्तिश्रीस्तत्र चेतकिमिवतन्त्रकृतहलाय वि
टाःप्रविष्टाहृदयंजिघ्राजावामनादयः पिशाचसेवकाचितामश्रुविंतस्यचक्रिरे ॥५५॥ परोपहास्यकुशालःप
रनारीरतिप्रियः परायतनाशयस्तस्यौपार्थिवोऽनर्थनस्परः हीवनेश्मश्रुमालाहगालयः श्रोत्रपालिषु ते
नाद्विमाःप्रतीह्माणांकरोटीषुचटक्कराः कटिसंघहनान्नाष्योमृगाव्यन्नावनाटनैः विटास्त्रासीलरटनैर्बाल
स्यंतस्यलेभिरे पुंश्चलीजाल्मवैधेयबालकडोम्बनिर्भराः समभूदपवेश्याहीराजपर्षन्मनस्विनो जिषण

श्री॰ रा॰त॰ जै॰ ८४

८५

पुत्रैः देमगुप्तक्ष्माभृद्येन पुत्रकः बाराणस्यां गुणाकृष्टैः किंनरैर्नरनर्त्यत १९ तस्य केकयवर्षोऽसीत्यभिधा
नेविधायते तोषितात्मामहकस्वकुदीर्घेणाः केकयवर्षिनाम् निर्दोषदोषाविष्कारे नववस्त्रप्रदर्शने स्वष्टष्टटक्क
रायानेप्रसादः प्रापितैर्नृपात् सेलदासक्कुवकदोनाः कृतान्निजवधूः पुरः राणीराज्ञा गृहात्रीतो सुतैस्तैर्निर्य
नः कृतः संभोगाभग्नसौभाग्यकृतसर्वैः परस्परं सम्भुज्यतामवान्तकार्यविशेषमितिचोदितः उपभोगंस्वमा
र्यायास्तानिर्लज्जैस्तैः सकारितः काहयेतिविवरत्नेते गृहीतोऽभीहयनप्रदः १६५ सुगमम् तस्यलालितकेषास्तान्
ऐ सम्भोगप्रौढिकने मात्रोत्रावार्चित्रराविताङ्गिताकौहरिभूर्जेरी नीलानमेकथांगतोनिजवपुर्मन्त्रेतिसात्तेत्व
तिसंहृष्यस्वयमंगनाः शुचितयात्मकेकुलेकुर्वते सैत्यंत्रेतिसुरीर्यमेवनसमासमासाद्यदर्थे श्रमः प्रत्याख्याय
तदेववैद्यनविद्रैः किंसार्थ्यतेवैसेया पश्चात्करसाभूतापिसविवोमहफलाणः तस्याभूदनुजीव्यंतेपिस्रो
गाभ्यासवासनो फल्गुणस्वामिमुख्यानोप्रतिष्ठानोविधायिनः तस्यापदेशोभ्रभत्रांपर्य्यहास्यसकद्दहः
गृह्णान्विद्वेषितोहन्तेठक्कुरादिबलात्ततः हुड्डारकः कम्पनेशेणडुगीष्ठीमथ्यागो ऽभवत् तोद्रागान्तेपसे
प्रविष्टहेतसंग्रामडामरे श्रीजयेन्द्रविहारेस्मानिर्हृष्णोनिरदाहयत् खगेनप्रतिमारीतिंहत्वाद्रष्पातततो ऽ
विलात् जयदेवगृहेभ्यस्संग्रामस्यग्रावसद्ध्वयं स्वरप्रतिष्ठपाद्दार्ढ्यमूढः स्वयशसोविदन् नगरापणवीथ्य

न्तः हेमगौरीश्वरं स्थापयात् एकः प्रयागतीर्थं मेद्दविपिणे नदीर्थं कृतवान् परः प्रसन्नमहहतिथिमोदं नोवेत्ति तत्स्थिति
पतेपरकोषगामिपि स्वाप्नवासेमममोह कृतोपकारम् त्याशिनादेमग्रमेनभक्तार्थं त्वया भ्रभजे हत्वा
विहाराविरिदं स्थानग्रामाः षट्त्रिंशादर्पिताः डगाणां लोहरादीनां शास्ताशासनमत्वेषमः नृपतिः सिंह
राजात्वसलस्य स्वोनतनयोदत्तौ सनस्याप्राहिदौ हितौ दिहायोमसमक्रमानसः द्विदाढेमदनित्यातिपयौल
जावहोनृपः मातामहेनभूभर्तेव धाम्नस्यामधीयत श्रीभूमिस्वामिनोदत्तप्रसादोभीमकेशवः चंद्र
लेखाभिधाकन्योरात्तेदत्तवताभवत् फल्गुणद्वादशीपतितोमममंदिरासममन्त्रा गुहपदेशाः सुमहानकेत
विपाश्रमेमत्सथा तस्यानिर्वहणाद्रव्यांद्रभजोहास्यतोययौ ग्रमोद्यपतनानूप्रासामोरायासैग्रामकम्मे
स्व शृगालमृगयासक्त्यासहिस्नायानमत्यत तेहतेवाग्रणावाहिडोमवाटविकोपेटकैः पर्य्यटंतेस्वभिःसा
र्द्धमयघ्यनसनतेजनाः तस्यादामोदरारण्यललयानशिमिकादिषु स्थानेषु क्रोष्टुमृगयारसिकस्यवयोऽ
गमत् ग्रयकृषणावतर्देशेषां सक्रर्दमृगयां नृपाः ज्वालामयघ्यक्रोशंत्याः शृगाल्यानिर्गतास्मखात् तस्या
लोकनसज्जातसंतासाकम्पितमनतः लूतामयज्वरेणाभवत्पतितोमृतदेहतना मंत्रेपयोवववाराहदेवे
यववियायकः श्रीकंठदेवमठयोरासीदुष्कपुरांतिके मसूवविदलाकारलूताकिचकलेवरः पौ

श्री॰
रा॰त॰
ङ्गे॰
ग
८५
85

षेवाह्ने वनास्त्रिंशे नवमेऽह्नि सितेमृतः क्षेमगुप्तात्मजः क्ष्माभृदभिमन्युरभूत्ततः शिशुर्निस्त्रिंशपूर्म्मिएणा दिद्दा
देव्यानुपालितः संधिविग्रहशुद्धांतमध्यकर्म्माधिकारिणः निःसाध्वसैराजवधूमबेध्यधापयन्नांमधुः अ
भिमन्यौ क्षितिं रक्षत्यकस्माद्देवदारुणः तेजेश्वरापणोपांतादुज्जगामहुताशनः वर्धनस्वामिपार्श्वस्य
भिक्षुकीपारकावधिः वेतालसूत्रपातस्थान् सदद्दाह महागृहान् डोम्बचण्डालसंस्पृष्टभूपसम्पर्कदू
षितान् दग्ध्वा महागृहान्वह्निर्भैवः शुद्धिमिवाकरोत् यदित्री क्ष्मापतेर्माता स्त्रीस्वभावाद्विमूढधीः सा
रासारविचारेण लोलकर्णी न पस्पृशे राज्ञः सत्तापुण्याद्धवैरानस्यौद्भरायतः पतिवत्नीव सा सार्द्धं फल
गुणेनाग्रमंत्रिणा पत्यौ मृते सपत्नीनां दृष्ट्वानुसरणं ततः दम्भेनानशनमपृषंतीमनुमेने सतां द्रुतं निषिषे
धानुबेयात्य सानुतापां चितांतिके कपालसंरणादेनाममात्यो नरवाहनः प्रतोलिनिसर्गपिशुनो रक्कस्तामसू
दूषिताम् फाल्गुणाद्राज्ञहरणाशंकारात्रीमजिग्रहत् विरागशंसिभिर्लिंगैस्तां ज्ञात्वा विषमाशयां समम
साखिलामात्यां फल्गुणोऽप्यास्त शंकितः सहिसर्वाधिकारस्थः सर्वस्माद्विगतोऽभवत् दीप्यमानोऽपि
के मेन्त्रशौर्यौन्नत्यादिभिर्गुणैः अस्पीति देमगुप्तस्य गृहीताराजाकृन्वीगते उत्ते कर्दमराजाख्ये प्रबलैरन्वि
तो बलैः २० तत्याग्रामपर्यंते पर्णोत्से स्थानमघनः प्रविश्य मन्तृपगृहे फल्गुणो वैरिशंकितः निर्गासनरात ८५

थावन्तभाण्डागारिसैनिकः काष्ठवाटंतिकम्प्राप्य तावद्दक्कादियोदिता आकलय्य द्रुतं दिटा सैत्यजप्राप्येनादिकं
पृष्ठे प्रस्तुतया पृथ्वीकोस्तस्य हेतेर्बसमेयत् नवावमानाखित्रः सम्मिलितानेनतसैनिकः प्रत्याहत्यततोमानीवा
राहं देवमाययौ श्रुत्वा समेतसैन्येन प्रत्यायाते प्रतापिने आस्कंदशोकिनी दिटा सामान्यासमकम्पत २०५
तस्मिन् देवे गते शांते विलम्बस्वामिने चिरे वराहपादसविधे तेन शास्त्रं समर्पिते शेहसम्भावनायापं शास्त्रता
रोन मन्त्रिणा स्वस्य सम्मार्जिते तेन राजमातृप्रसाधसे गुह्यागुह्यकविचारवाद्य मनसः सेवामहद्देशासे क्रुद्धैः
स्मिन् प्रतिकारकर्म्मे गहनद्रोहापवादावहं येनन्यूनगुणेन्दुपोपकरणीभावोऽपि तस्मै यदेकोयः कोऽपि
विवेकिनः सम्भवितः शास्त्राय शस्त्राय वा पणेतस्मैव प्रधानकैः स सैन्ये फल्गुणे गते विगताध्यापकावाल
त्र्यामोदंत मन्त्रिणः योगादेमौवितयंतो देमगुमवधूरपि ग्रनिषेध प्रजजागारक्षयेकाएटकपाटने २१०
राज्यश्री पर्वगुप्तामन्त्रिणौ कौशपीपिथ्यतौ अजित्रहत्कवीपृथ्वी ९ त्यागपौक्षौजमम्भटौ तयोः प्रजातौ तनयौ
ख्यातौ महिमपाटलौ अवर्द्धिषातां यौ राजमंदिरे राजपुत्रवत् तौ तत्रावस्थितावेव तत्काले राज्यलालसौ
सेनैत्रसमर्गं साता सुदामे हिमकादिभिः बलिनौ तावबलया राज्यापालनानुपास्यदान् समन्यूस्वगृहाद्दा
लोयावतून गतागतौ प्रकृतः पृष्ठतः प्रादान्महिम्ना निर्गतसुसा निर्वासनायपृथ्वीकोस्त्रावत्यकदैवकृता २१५

सुगमं शक्तिसेनाभिधानस्यस्वपुरस्यनिवेशनं प्रविवेशसततज्ञातानातेनैनचापिडुद्रुवुः शक्तिसेनेनयाष्टीकाः
श्री· सांत्वितानानावलनयदा तदाभीतस्यजामातुर्विकंप्रादात्समंश्रयं तेलक्ष्मंश्रयंप्राप्यहिम्मकोमकलस्तथा
रा·न· परममककनामावपविहासमपराश्रयः श्रीमानदयगुमाल्योऽघमृताकरनन्दनः ललितादित्यपरजापयेगयरम
क्षी स्तोऽपि एकैकंतेमिथःसैन्यैर्भवनक्षोभकारिणः सम्भ्यवक्रुद्धैर्गाज्येमहिम्नःपत्तमाश्रितः २२ तस्मिन्महा
८९ भयेदिशाप्तदेमंत्रीमवोपवः एकएववनत्याजनाद्रोहोनरवाहनः प्रवर्द्धमानशूनतायोडुंबुड्राघमास्ततः पयसा
४७ स्पेतिकेप्राप्तदर्पिमानाप्तयाहिवः अथप्रूरमठेदिशाविसृत्यात्मजमाकुला प्राप्यक्षांतिदमांस्तास्तानुपायान्स
मचिंतयत् ललितादित्यपुरंजोद्धिजान्सर्णेनभाविणा तद्गणैःस्वीकृतानविदयेरिपूणांसैन्यभेदने एकाकीपेऽशवि
लैःकोपाविपेयद्भविवादिभिः महिम्नःपीनकेशैश्लैः सैपिदैर्व्यासमंहृतः गोष्ठदोलंग्रनेयस्याः शक्तिनात्पापि
केनचित् वापुप्रत्तापितेपेस्यातयासंज्ञाप्यिलेवते पतेग्रहीरत्नमहौषधीनोकरोतिसर्वव्यसनावसाने मा
रोनतघस्यभवेन्नमोऽस्तुविन्नप्रभावापयनायतस्मै उकोवकाश्चनादानेऽपुष्पाघ्यायेत्सपक्रियां दिशायशो
यतादिभ्यःकम्पनादिसमार्पयत् अभिवार्येमहिम्नस्वकृतवत्सामितैर्दिनैः मण्डलेखेण्डितानवेदिशायाःसम
त्रम्भत कदाचित्फक्कमात्यस्यशाहेशस्योपविक्रुया मज्ञासैवेशजैर्योत्रोकम्पनापिपतिर्दैवो नदेशानिम्नया ८९

शैलदुर्गं प्रविशन्नाजवात् श्रवेणशक्तिनानेन बलादग्राहि यक्कनः सकृत्प्रणतेनास्य करमादाय भूपतेः
अभिषिक्तात्मभिष्टंके श्रीललिताख्यायने पुनः लब्धप्रवेशः समयेनास्मिन् रक्कादिभिः खलैः कम्पनाधिपतौ
राज्ञा विद्वेषोऽग्राहि मूढया उर्वीपतेश्च स्फटिकाश्मन अश्मलोऽत्मितनश्री हृदयस्य वोतः अमात्रियाना
त्सनततास्थितीनामन्योन्यरागाः कुरुते प्रवेशं सवितस्मादिवेवावदंतो अन्तौ वितन्वन्तिमनः प्रवेशान् पृथ
रजनानां रागिणिकाबन्धनां विटाः अभ्यागमापिगर्भे वेटाः दोरपाये यक्कनेरदंते यनादायीतिपैशुने तथ्यमेव
तदीयं सा स्वयं वादादमन्यत अथ स्वसतिशाभे कम्पनेशे जयोजिते याहीकान्व्यसृजद्दिशा स्कंदे तिब्बी स
नोद्यता तदा तेषं समाकर्ण्य स्मरेन्नः कोशवेदिने तेहिम्मकैरसनाथाः सर्वं वाहिकियायथुः नरवाहन स्व
खाल्लराज्ञीपदे नततस्तजः विभेदं पूर्ववत्याप देवं निजबलेपुनः प्रविष्टेषु ततः कोपात्सुरेश्वभयरादिषु महा
रक्कामठे दिदा भूयः पुत्रं व्यसर्जयत् दक्षागेलेन् पशुहे स्थिता तां देवमोहिताः तेनदैवविनाशुत्वं विमूढानो
दपारयत् राज्याः सज्वालदेलोकः परस्मिन्नेवासरे यवलेनततरास्यैय्यं स्माकिञ्चित्समदर्शयत् जया
भट्टारिकापार्श्वे यावद्ववरमठांतिकं व्याघ्रास्थितेहिंबस्मैनैरथप्रवहते रणे राजधानीराजसैन्यप्रविष्टेवा
सविड्डते सिंहद्वारे यदाबेयमेकांगाः समदर्शयत् शरीरनिरपेक्षास्ते भीतेसंल्लभ्यनदले अथावनिह

श्री॰
रा॰त॰
द्वि॰
८
87

षां सैन्ये वेल्लः केचिद्वृद्धशत्रवः तस्मिन्नवसरे राजकुलभट्टः समाश्रयो तस्यैत्रीषि द्विषां सैन्ये भिंदन्नानंदयन्निजे
तस्मिन्प्रामे द्विषां सैन्ये विननाश विनश्वरं तद्द्रोहाविनयं ज्ञात्वा सहैते शल्लदेवकाः तोरयत्नाय समानव्वं यान्स्फो
टयन्नुपलानिति यः ख्यातिमावहत्तस्याहिम्मको भीतविक्रमः तस्यासिना राजकुलभट्टदेहार्द्धं पातिता व
र्मैमात्रेन तत्त्रोटकंककटस्यातिसंकटे विलोकातदसम्भाव्यैसैन्ये दैन्यं समाश्रिते गृह्यानिहिम्मको योधैरवाप्य
श्रियशो परः तथाप्यासीत्स्फुरन्नस्त्रैर्यपथेरमनकः रणे समग्रामसिस्तुतो वाहाजौ वग्राहमस्पृह्यत तान्नैतैरे
त्वता याते यः श्रीमान्राजवांधवः जगाम्मोदयत्रुमः सकापिन्यकामहाहवं इत्थं लब्धजयाराज्ञो तनत्रणे
न्नग्रहीद्रुषा यशोवरेशुभवदं सकुलस्त्वसवांधवं काश्मीरिकाणां यः आहत्तल्कोव्वेनागयां तवे सोऽ
पि रमन्नकः सूरः परिहासपुराश्रयः वद्धा महार्घिल्लकाण्ठविनत्सा म्भसिपातितः सद्दुर्नयफलं देवात्प्र
कोपेनानुभावितः २५५ येसमसमनाहषोदागोपालनृपान्वरा श्रभिमन्युपावदासन्षोडशानां महीभ
जां वर्षवाह्निप्रतापाप्तुः श्रीहराद्द्रोहहमयः तेहिषेमंत्रिणः सर्वैसान्ववायाः सहानुगाः भीमसभूमेणामा
त्रेण हिहादेव्यासकोपया श्रासन्निःशेषतां नीताड्डरांयवमहामृताः तिलकं प्रभवत्विहिता राज्ञा तान्नत्या॰
ज्यामदोहतान् रक्कादयः कम्पनादिकर्मस्थानाधिकारिणः इत्थं मंत्रिपकाण्डसरणामावराण्डलोपमो ८७

ग्रवेण्डमण्डलो चक्रे निर्द्वन्द्वो नरवाहनः २८ राज्ञीकृततभावेन सापि मे त्विमभ्यांतरे तमाज्ञहावनिर्द्वन्द्वं स्वयं राजा
नकाख्यया सभेसहलापनिष्यन्नभोजने ऽस्मिन्नमसकला हृहेजहर्षनिर्विसेनिर्विवेदानकूल्यतः ग्रावेग्यान्वेष
ण्गेषिद्वाग्राप्रार्थनोशृहवर्त्तिनः सान्मवस्त्रविसर्गेश्च नाहृतात्तस्यापि प्रिये ग्रभूतोपुण्यवाहस्य कृपनाम्नः सुतौ
पुरा यौसिंधुभयौतन्नायायान् सिंधुलोलितकः किल पर्वंशुभशृहेभूतागजाध्यदेस्थितेक्रमात् लब्धा
गजाधिकारितेनस्या राज्याःशानैरभूत् २८५ हृष्टानतयेवगजेप्येनवायामविधायकः कर्मस्थानस्यनिर्मांना
सिंधुराजामिधस्यधः प्रायशोहतराज्यस्तेवर्तनेनरवाहनः इतिनेयपियेराज्ञीसोऽभ्यपनडुराशयः सातथेत्य
ब्रवीयावन्नावत्येमणासजातवित् मेत्वीतोशाप्येयामासभोक्ते निजशृहागमे सासानुगीतश्चयातोपुर्वेनामे
ववन्स्यति इत्युक्ता सिंधुनाप्युक्तनकनेर्वभयाकुला ग्रवमैवप्रवलितारानधानीमलादिना स्त्रीयमिएपास्मि
जातेतिपश्चाद्दातौवसर्जयत् २८७ संग्रहमोपवारायोगतायांतत्पश्चात्तथा राज्ञोनाशमसातस्यप्रीतिसत्विव
सायपौ तयोस्ततःप्रभृत्येवनिहुहस्तेहयोःकृतम् वाद्धिकैरतिहृदृनेतिलपिण्याकयोरिव कुलिपांसर्वलो
हानाममसाषेलसेतवः ग्रमेयाःप्रतिभाषेनेनकिञ्चिदसतोपुनः येवालादपिसंपृह्णाःशाखाः सुरगुरोरपि ते
षांनविघ्नःकिंतावत्त्रिर्माणपरमाणवः विश्वासोजितयोःशिष्ठकलयतेकाकोऽन्यदीयात्रिसांतेमःतीर

श्री: रा.त. श्री: ८८

पयोविभागकुशलस्तस्यसत्यमाराद्धनात् लोकावेदणनीदणधीः खलगिरेजानातिसत्त्वांनृपोपिसैवेदग्ध्यः
विमर्षपतायतिकरस्पृहेदिपानेविधेः २७५ स्वपावरणहीनामा स्तुतिवाक्यनयानया वैपेयविप्रप्रकृतिरिव
शायाद्विगर्त्तेनो उद्देजितस्तयाशश्वन्नथाम नरवाहनः यथाविमाननेनामः स्वयंतत्याजजीवितं प्रकुप्यत्तश
नोकार्ष्येस्वतेजस्तनैवनसो शरणंमरणंत्यक्ताकिमिवान्यपशोषितो शाक्यहीनेवरजनीमत्तस्यकेवभारतो
विरराजनराजश्रीनरवाहनवर्जिता श्माङ्क्रौर्ययोभ्यासविषमाहेतंविततविक्रमान् संग्रामडामरस्तनान्समीप।
स्यानवितयत् २८० निजमन्त्ररयोषेतेतद्भयेनविनिर्गताः कय्यकद्दारपत्यादीन्कृतारश्रीन्नवपादयन्
उत्तिजभीनयाराज्यात्यक्तापरिभवत्रपो तेयत्नात्समवधोतमानःस्वार्थार्थिनोकृतः स्यानेश्वरादिभिमंत्रि
डोमरैरिनरैःसमम् तेभीताःपुरतस्तस्याःपुनरेत्यजज्ञ्मिरे स्वयनड्डीनयाराज्यावकेपसमयमागते श्वानो
नःफल्गुणोभयोवीरायिन्यानिजोंतिकं राजकार्योणिकुर्वाणःसमस्यःशास्त्वमग्रहीत् ममलशास्त्रोऽपि
यत्समत्पेडत्पजाभोगवासना महिमाराजपुर्योदिजयिनस्तस्यपश्चिमः स्वद्भुतोहृदवेयकाश्ववहद्दद्दवाम
वत् स्वभृडदयराजस्पदेवीश्रान्तरतिप्रियः यःसहायोऽन्यपद्लेजयश्चस्माभियःकुधीः स्वमेऽपिकारिणास्त
नसहिताःक्रूरहत्नयः कपमीरेषुबधुर्लोलिंडहृत्तेस्तडपार्जितैः दैःशील्यभाजोमातश्चपापमभिविंपुरीकृताः ८८

अभिमन्युः क्षणेतस्मिन्नुत्पयोगेगण्यस्पृशे पण्डितः पुण्डरीकाक्षो विपुलस्तैनहपक्ष्मतः कृतश्रुतः सर्वेदुष्यता॰
हण्णामांविदिस्रते २९॰ तथाविशुद्धप्रकृतेस्तस्य दुष्कृतसंगमः योषायायीधिरीधस्यदवितापद्वामवत् व
र्धमानः प्रजावेदस्तृतीयस्यां सकार्तिके शुक्ले॰ छावतारिंशगाहे ग्रस्तोनियतिराहुणा तस्मिन्नस्तेनेदिग्मस्तवा
लसक्रेकेतिनामसते हृदस्तनयशोकस्तादिद्दायाहृदयेयदं साशोकपिहितकौर्यातस्यो प्रशामयणीतस्ता रवि
रत्नशलाकेव ध्वान्तध्वंसोष्मवैकृता ततःप्रभृत्यद्भुतामिलस्याधर्म्मप्रवृत्तिभिः कुकर्म्मभिरूपोढापिलः
क्षीःशामापविधतो नगराधिपतिभेय्यः सिंधुभ्राता शुभाशयः तदीयधर्म्मवर्य्योबभूवपरिपोषकः सातेनो
त्पादितानर्थजनरागाग्रतेनसा ततःप्रभृत्यभूद्देवीसर्वलोकस्यसम्मता राज्ञः समसचिवः सत्यडः प्रायोल्लसर्वडि
मा कुर्य्याद्यः स्वविसेयतेहेमंतइवभास्वतः सातिम्मोजीविपत्रस्यसूनोः सुकृतहेतये अभिमन्युस्वामिनोऽभू
दभिमन्युपुरस्य च अथदिद्दापुरीपतेर्दिद्दास्वामीतयाकृतः मठश्चमध्यदेशीयल्लाटशौडोत्रसंश्रयः मठे
कंकणवर्षस्य पुण्याकर्षासिहृदये वक्रारकंकणपुरेरमणीस्वर्णवर्षिणी श्वेतशैलमयंवानेसारदा
स्वामिनंव्यधात् धवलेवरणोद्धतराणांग्ब्यःस्तवनैरिव वक्रेकाश्मीरिकाणाञ्चदेशिकानांसमाश्रयः त
यास्त्रववतःशालोविहारसाहसम्पदा श्रीसिंहस्वामिनेनाम्नासिंहराजस्यसापितुः मठञ्चविदधेस्यिसैदे

श्री॰
रा॰त॰
क्री॰
९५
८१

शिकानो द्विजन्मनो मठप्रतिष्ठां वैकुण्ठनिर्म्माणाद्यैः स्वकर्म्मभिः तथापि तपवनश्चक्रे वितस्तासिन्धुसंगमः तेषु तेषु प्रदेशेषु
किमन्यैर्ब्बहुभिः शुभैः मठप्रतिष्ठा व्यरचयच्चतुःषष्टिमिति श्रुतिः जीर्ण्णोद्धाराः कृता देव्याः सुष्ठुप्राकारमण्डलाः प्रायः स
र्व्वगृहाः सर्व्वे शिलावशाद्धृताः कृताः क्रीडावैक्रमणेनास्याः पैरव्याविग्रहवाहिनी वल्लाभियावैवपिकी वल्लामठमका
रयत् तीर्थसेवनमैश्म्भाराः पितृभिः सकैः स्वकुल्याश्चनेवानाश्चान्तश्चमतेनाशिखीयतनपयोमात्राप्तनोऽप्यन्वहं विष
स्ताजलवारिणाः प्रकटितप्याक्षोऽपिभ्रंकेवकः सकम्मार्व्वरणेऽपि दोषविकृतो नप्रत्ययः पापिनो वर्षिणीवर्षमा
त्रेण शान्तशोकावभूवसा भोगोत्सुकाम्भेकेतस्मिन्नमरियाभिवारकृत २० वर्षैकान्नपञ्चाशेतीतः पत्नीसितेऽत्यये
समागते शीर्षेद्धादशपासमार्गव्यग्रपात्या पौत्त्राह्निभुवनो नाम समारोपी षैसितेऽहनि पञ्चमेऽप्येकपञ्चाशेवर्षे
तद्धतयाहृतः ग्रथमृत्तपयेराज्यनाम्निस्वैरेनिवेशितः क्रूरयावरमःपोत्तोभीमगुप्ताभियस्तया तस्मिन्नवसते
हृहः फल्गुणोऽपि प्रपयत् निशुम्भकौर्ग्यदोः शीलणादिदायद्भौरवादभूत् बभूवसाथसुस्पष्टसवेष्टाशास्तो
कृदा भूपवकपरामनदेतिमूर्तिरिवोत्कटा २१ महाभिजनजातानामपिहापितिनिसर्गतः सरितामिवनारीणा
हन्निर्निम्नावसारिणी सोतोपिराज्यमपिगम्यविराजमानात्सियोः प्रसूयकमलालयपयोनिकेते जातेसरस्व
विरतेजलजे प्रसक्तानाथ्यो महाभिजनजाग्रपिनीवभेरणः त्वष्टास्यवदिवासाखेपणीत्सग्रामजन्मनः वाणस्य ९५

सुतस्तुंगाख्योऽ विप्रन्महिषपालकः प्रविष्टो जातु काश्मीरांल्लेखहारककर्म्मणा सर्गोधिसौह प्रकटनागाह
यिकषण्मुखैः पञ्चभिर्भ्रातृभिः सार्द्धं संधिविग्रहकान्तिके देव्या हृग्गोचरे यातो हृदयावर्जकोऽभवत् २४ तिल
के रहः प्रवेशितो हृत्या समावाप्यर्थवलाघुवा सम्भुक्तभूरिजाराया अपि तस्याः प्रियोऽभवत् तेगान्तराणीरालो
यापालजोज्झितान्ततः रसदानेन वैमनस्यो भाजेमध्यमवातयत् पितिनिर्व्विचारान्कुपतीनन्येषां विषमवेनसो
फलभ्रन्नास्नति स्तोषिदोषप्राणयनत्नयः रक्तजोदेवकलशोवेलावितः कृतनस्तया भुय्याधिकारेकौहिन्यामा
वरत्रिस्त्रपोविटः येऽपिकर्दमराजायावीराद्वारादिनायकाः तेऽपिकौटिल्यमभजन्नमेषांजनतैवका २२५
वन्तः पञ्चाग्निवर्षाणिति छन्नृपगृहेशिशुः भीमगुप्तोऽभवद्यावत्किञ्चिन्नैपाकोभवन्मतिः राज्यव्यवस्थायायाव
त्रपितामहस्याश्वहनयः ड्यमिताः प्रत्यभाषेत मस्यांप्यास्नस्यवेतसि येगाशीलविहीनापानिर्द्धृणयानिसर्गतः
तावत्तेयपियस्तस्याः सवितः समपद्यत भ्रमिमन्युवपूस्नेहिवक्के गूढप्रवेशिते महाभिजनजन्मत्वेनस्मात्सो
भूत्तयाविधः सा देवकलशेनाछदत्तमेत्त्वाविशंकिना त्रपोज्झिता स्पष्टमेवभीमगुप्तमबंधयत् २२ निगृ
ढे तेदिशमादिहेहलोकस्ययोऽभवत् सन्देहः स तयातेन व्यक्तकृत्येन वानितः नाभिस्नाभिप्रोतनाभिभीम
गुप्तेनिपामसा षड्पञ्चाशोऽभवद्वर्षे स्वयंक्रान्तनृपासना प्रहृष्टवागयाराज्यादमोऽद्रेकोदिने दिने सर्व्वोपिका

श्री रा·तं· ह्री· ९०
90

रीतेगोऽथवभस्वायायितास्विलः सम्राट्केनवेगेनमीलिताः सर्वेमंत्रिणः राज्यविप्लवमायातमथवेतन्नवियामिणः

तेऽथमेमंत्र्यकथमीरस्नानिन्युःक्रूरपौरुषं उग्रंविग्रहराजाख्येदिदाभ्रातःसतेनृपं ३३५ सत्वाग्रहारान्समागाप्तावि

यातेराज्यविप्लवे धीमान्प्रायोपवेशनायहुतेप्रावेशार्थहिजान् विद्विनैकेषुविप्रेषुलोकःसर्वोऽपिविप्लुतः ग्रन्थिये

षात्वहेतेगेतत्रनत्रजिघांसया कास्मिंश्चित्पिहितद्वारेवेगप्रज्ञायवेश्मनि दिनानिकतिचिद्दितानप्यावाह्यनन्दः

शोकिनी नयास्वर्णप्रदानेनसममनोमतकादयः ब्राह्मणाःसमस्तेततःप्रायोन्यवर्तत एवंतस्मिन्महादेवीपतया

दानेनवारिते यथेविग्रहराजःसभयप्रशक्तिर्यथागते अथदार्व्वसमामायतेगाथाःप्रभविष्णवः शनैःकर्दमराजा

दीजस्नुर्विहितविप्लवान् ससकूनोरक्कूसलस्मयान्येमख्येमंत्रिणः हृष्टेनिर्वासितादेशात्प्रवेशैःसमस्तवेशिताः

प्रवर्द्धमानवैरेणगूढहूतैर्विसर्जितैः प्रायानिग्रहराजेनब्राह्मणाःकारिताःपुनः उक्तोवादिन्मयाविप्राभूयः प्रा

यविधायिनः लब्धस्तैर्यथैणवेगेनसन्निपत्यापहास्तिताः तेषांमध्येवसनृसफमादित्याख्यः पलायिनः हतो

विग्रहराजस्यापियःकटकवारिकः पात्वदनःप्रतीहारोवत्सराजाभिधःपुनः त्र्यंकोतकादिभिर्धीवजीवग्राह

मग्रह्यत तेस्वर्णग्राहिणोविप्राःसुमनोमन्नकादयः सर्वेऽपिवद्धास्वेगेनकारागारेप्रवेशिताः अथफल्गु

णमार्गेणतहमेराजगृहीपतौ तेप्रत्यारब्धिरभवत्क्रयतोमर्वमंत्रिणो निपत्यसंकटेवीरःपृथ्वीपालाभिध ९०

स्ततः वक्रेराजपुरीराजकोष्टमीरिकवलदयं शिपास्कोहेमराजोविपन्नौतत्रमेमन्त्रिणौ वेद्राइडेर्गतिहष्टुः
मरणेयत्रभेषजे स्रयात्वेनपथ्याकस्मात्रेगःसार्थेसहोदरैः कृत्वाराजपुरींवीरः प्रविश्यसहसादहन् नना
शनेनोपायेनहृष्टीपालःसपार्थिवः शेषाणांमन्त्रिणांमेनंप्रापसकिञ्चित्संकदाचित् स्रवलःसन्नभूपाल
स्तेगायप्रददौकरं एवंकृतेतत्रत्येननहसार्थेस्यपोजने प्रविशत्रगारेत्तेगास्ततः स्वीकृतकंपनः वकारडामरः
ग्रामसंहारेसिंहविक्रमः दिहाप्रुदयराजस्यभ्रातःपुत्रेपरीक्षिते वक्रेसेग्रामराजात्वेपुवराजमशोकिना
सारिसर्वान्नृशिशुपायाग्नुरोभ्रान्तसतान्नास्थितान् परीक्षितेसमोवाग्रेयालेवनफलावलिं शाक्कःकिये
त्तिकःशाम्बेफलान्यत्रेतिवादिनो स्राभवद्राजपुत्राणांतेषांकलहकारणं गृहीताल्पफलोलुम्रप्रहारो
स्तेदर्शांव संग्रामराजेनस्वल्पफलभाजनमविद्वते ग्रनेनफलसम्प्राप्तावदाततेवकारणं सविस्मयेनपाश
स्स्तामेवंतदाब्रवीत् ग्रनोन्यकलहयत्रातेनान्कमाष्ठघायवसन् समवायेफलान्यस्मिन्नवाभवस्यिराततः
वसनेनसेप्रविश्यपान्यान्तास्थितानामप्रमादिना नकाःक्लेशविहीनानोवटंनेस्वार्थसिद्धयः स्रुतेतितस्यसावाव
मप्रमन्ततरतिको भीरुनांरीसभावेनराज्ञोऽ मन्यतयोग्यतां स्थूलस्यलभ्यशौर्येणभीरोभीरुतयायथा का
र्येदिशतिमात्येनतनेभवेद्वतदन्यथा काकुंवध्यान्नरमपिभवेद्धीनशांत्यैकपीनांलोम्नांसुहृदसलिलमन

श्री॰
रा॰त॰
ह्री॰
८८
91

स्ताग्निस्त्रैवेणकानां जेता भोवाविदथतियथाभावितः कार्यसिद्धिं तनं ते षांकवनसहजेवस्तते नास्ति किञ्चित् न
स्तामेकाग्रणीः स्यहपुङ्कभाङ्गाहमीप्सिते देवी दिवं प्रयाता यां पुत्रराजोऽभवत्नृपः हत्वा सर्वं येन भूपालवंश्या
नो भवनाङ्गतः तृतीयः परिवर्तोऽयं वर्तते मन्त्रमण्डले निर्नष्टकण्टककुले वसुसम्पदाढ्ये श्रीमानवाहतकु
लमापमहीतलेऽस्मिन् दावाग्निदग्धकुतवीजलदाम्बुसिक्तं प्रूतप्ररोहश्ववकेलिवनेप्रहृष्टिम् ग्रथसमृद्धत
यो नगृध्रैर्यान्नुभावः सृत्वमवनिमशेषां दोष्णा संग्रामराजः विमकुलनिभयेगे भाति क्रूतशाणसारः फण
कुलतुरगाणां मीथितेवन्यपत्र इति श्रीकाश्मीरिकमहामात्यचम्पकप्रभुसूनोः कल्हणस्य कृतौ राजत
रङ्गिण्यां षष्ठस्तरङ्गः ऋत्र वर्षे चतुर्थेष्टमासेः षट्दिनेषु च अष्टस्त्वभवन्भूपालादशभूभोगभोगिनः १८॰
मातुलः जननिर्मिते पितृकुले स्त्राप्यानते वैंपसानं संख्याहितसन्निपिसंसजपारके ऽपरेवेलासि से
प्यावेदनसाभ्यसूयगिरिजास्तनसेहशैवीककुलल्यैः संध्यामपिवेदते स्ममजगात्रीणां नगौरीश्वरः हमा
हमापतिर्विश्रम्नमसावभञ्जेनव गाम्भीर्येणवशाकावमोऽजयहाहिनीपतीन् जहेराज्ञः हयेभगाये
स्तंगसन्तदाविलैः दिनश्रीविगमे संध्याप्रसंगस्यैवरागिणः नतन्यतिभटाटोपत्रोटनात्यन्तनास्पतैः
उदयादहशेशघहृतिं कोवेत्रिवेपसः अग्रमम् नृपेणजातनातेयः स्फुरः स्फाक्तिसमन्वितः सर्वाधिकारयो
८८

ण्योः ग्रामदा वृद्धाकरः तये अन्यैभीमतिकाग्रामादिविरम्भोहसम्पदः फल्गुणाकरस्य तनयाः शूराः शांतिं प्रपेदिरे
समयैमेतिविरहादनिक्षत्रपिवेयसा निमेगानंतरत्नकस्तेगप्तेहमापतिः संग्रामराजं तुंगादीन्देवीकोशम
पाययत् समर्षंतीपुरास्थानमञ्जोहेणतरेतरम् क्षेपशास्तहोमहीपालस्ततः कार्य्यवशादपि तुंगात्यस्तप्रजाः
कार्य्योभोजाभ्यासालसोऽभवत् पर्य्यामेतस्य भीहते किंयदन्यस्यकाश्यतो श्रसमैर्य्योनसमंबैयैश्रतमेयः
शमः स्तितिम् साहायकार्थीयत्नाराज्ञी शौर्य्यादिमतेस्ततो दिद्दामठाधिपतये प्रेमनाम्ने समलोठिकाम् क
लोकोद्दहदेवो व्रहद्भ्रष्टोग्गानृपात्मजा प्रतिग्रहजलक्लिन्नपाणिःकाल्यमनाद्विजः सुध्वतुंगादिभेगायप्राये
ब्राह्मणमेतिगुणः परिहासपुरेविश्वपारिषद्यानकारयत् विप्रमेत्विममैकेनकृतोराज्ञः सविसवः डः सहा
पवमानाग्निसमागमसंभोऽभवत् राज्ञोऽपुमादनेसजैः कथंचित्याधितोद्विजैः मतिः स्तोतिहवेपायेतुंग
निःसारणेकृता राजस्तुंगादिभिस्तैनयावनेभ्यः प्रतिश्रुतम् अन्यत्यार्थपितेलग्रास्तावने शाठद्रुहयः तु
गास्कंदेनविशेऽयेयोमृतस्तस्त्रहेवयं तेनिर्दहामइस्तुकाथवःकोऽप्यरवहतः तेहृत्स्यदानीतःशाठै
स्तुंगशहात्यति केशहोमाश्वविहितोयाकृतोयाथ्यापितामभवत् तयाप्रतीपपातिन्यानिः शौचानोद्विजन्म
नाम् अकस्मात्रिरगाक्ष्मस्ताविनाशपयोस्पितेकसौ तिलकं ततः पलायिताविशायस्तेषामेतद्दोऽभवत्

श्रीः
रा॰त॰
श्री
५२
९२

निशृष्ठे राजकलशस्तद्देशमप्राविशाद्ययात् २॰ सयक्षोभूतकौटिल्यः संग्रामं सविरंव्ययात् स्वपक्षौरेस्तेते विप्राः
पलाय्य स्वगृहान्ययुः विजिते राजकलशे समकार्य्याद्विजातयः संत्रिणः श्रीयरस्तताः समागत्य वर्धुं संपम
ते कृत्वा समहत्कर्म समासिंसमरे गताः निर्भिद्य मण्डले समस्समस्ससमेईते ययुः जितः सर्गोपिसीहेन तेषु शंगेते
पुसेयुगे वद्धाथ राजकलशस्तेगेनानायितो गृहम् नीयमानोऽपि रोथ्याशुस्कंदमार्गेषु विवितः तंगस्यपु
रवाहैः सनातितोपहृतायुधः २५ अन्योऽपि भूतिकलशो नाम संन्त्री विनिर्जितः सतेन राजकार्येन सहस्
रमठं ययौ क्रमात्संगपिसीहाद्येसंकाकहृण्ययानतः सगन्तः सेवमाना अग्निमोद्देशान्तरं ययौ परिहास
पुरादेवं जातो योदेशविप्लवः सर्वैव योगान्तं गस्य शुभाय प्रस्तुतो भवत् ततः प्रसादिते राज्ञि गुणदेवेन मं
त्रिणा आययौ भूतिकलशः कृतगंगातिजमज्जनः पुनर्नृपगृहेनास्मिन् किञ्चिल्लब्धपदे शनैः तंगनिहंतेरा
शैने गूढं हृताः प्रयोजिताः २॰ ज्ञातवार्तेन तंगेन तस्मिन्नर्थे प्रकाशिते सपुत्रो भूतिकलशो राज्ञा निर्वासितः
पुनः सवहस्मं मनाकुलेभे वंद्याकर सतः पानैः योमयामन्नकः सोऽपि तास्मिन्काले व्यपद्यत भक्ताकिञ्चि
तलाएं भक्ष्यशूक्तम्यासम्भोगजंभोनम् राज्ञोपकारकस्त्रीमान्प्रेमापि प्रमयेययौ विवेदिरेऽस्यगंगाद्याः सर्वेऽ
पि नृपतिप्रियाः अवाशिष्यान्तभोगायतेगः सभ्रातृकः परं इतियोयोहितमेतस्यनाशायशंकितः सममेदेवा ५२

नकृत्येन प्रसृतोऽद्दिवकेलोऽभवत् ॥ एष कालकमनुदितमं श्रय मृःखमूलमात्राप्रयीनटनहः सरितो ऽन्युष्ठैः यैः पो
कात्तेनिपतन्तीति विर्तीर्णमृद्धिस्सैरेवनस्याहिभवेनस्थितिमृ मिदापोम नीत्युज्ज्वलेयवहरनप्रजारायनतन्परः
प्राकपुण्यसंत्दयात्तेगः शनैस्तामीत् सवलन्मतिः यन्नभागपापहारायहीनजन्मानमाददे साहायकाय कार्य
स्पे ह्लाइं भट्टेश्वरामियम् विद्वाणिजंमौनिकवंकाष्ठविक्रयेतादिव ग्रामिकस्यय स्नासीत्कृतस्वे वशाक्रमोवि
ते कण्ठलोहूपष्ठोऽय भोजनार्थमवालगत् भस्त्रामर्षीभाण्डवाहीयम्बपश्चान्नियोगिना ७ मनेनरा
जकार्यादि विनाशोतो विधायतम् तेगः सहायपन्नाडुहसेसगोङ्गामपसेवये धार्म्मिकेनेनयमौकेविनिवा
र्यार्थोवतमम् गृहकृत्याधिकारेसङ्कृती विनिवेशितः देवगोब्राह्मणानाथातिथिराज्ञोपजीविनाम् स्व
कालमृत्युविरंये हृत्तिक्केदं सङमतिः शवाजोवोः पिशुणानिक्रूरः कापालिकोनिजान् भट्टेश्वरस्तपापोऽ
भृत्त्रिजानामपिजीवहृत् तेनैवचैसमर्हवृत्क्रते भट्टेश्वरे प्रभौ हृगोपिसीहः प्रयपावाषाढे मासि संत्दयम ७५
परलोकं गतेनास्मिन् सर्वे भारसहेऽवजे तेगास्त्रिकोनमोगतेसरैन्योऽ मन्यनात्मनः श्रीत्रिलोचनपालस्यशा
हेः साहायकार्थितः देशान्ततोमार्गशीर्षे मासि तेबसृजन्नृपः राजपुत्रमहामात्यसामन्तादिनिरंतरम् सैन्ये
नमन्वगाद्भूरिभवनेदाभनत्तमम् ग्रग्रागतेनसमतयाशाहिनाकृतसाक्रियः पञ्चषाणिदिनान्यासीत्तेदेशस

श्री॰
रा॰त॰
क्री॰
५२
93

यदोन्मदः प्रजागरवरन्यामशस्त्राभ्यासादिवासनाः अभियोगोचिताः शाहिरपघर्षं स्तेनस्साब्रवीत् युग्मं तरुष्कसमरे
यावनम्रूपेक्रन्तुदयः आलस्यविवशस्तावन्निहतास्मिन्नगिरेस्तटे एवंत्रिलोचनेनोक्तेसोः ग्रहीत्रहितेवचः नसौप
रेसमैसैसहस्रैकादाहवोत्सुकः हम्मीरेणततोसैन्यजितासार्धं विसर्जितम् तौषीपारेमितश्चायेस्ततस्तौनावयोद्ध
लैः ततस्तमाहितोत्मैकमपि शाहिः पुनःपुनः जगादाहवतत्वज्ञः पृष्ठौक्रामेवसेविरम् सततस्यनाथहीडाको
रणोत्सुकावशम्वदः प्रत्यासन्नविनाशनामपदेशोनिरर्थकः शातस्ततःसपंकोपान्नहक्कानीकनायकः सवो
भिसारणोद्धक्कलाहवविशारदः प्रथवेगसकटकःसहसाभंगमाययौ शाहिसैन्येपरेसन्धिटहशोविवरस्तणम
शाहिसैन्यगतेऽथासीजयासिंहः स्फुरन्रणे श्रीवर्धनस्यसंग्रामेविश्रमाकर्षडामरः योरैवरंगतस्मलेप्रहराद्धि
स्त्रिभिर्भटैः वीरदेवेत्रेनिजेदेशेरद्वितस्तैयंशःतपः कस्त्रिलोचनपालस्यमाहात्म्यंवक्तुमीश्वरः निःसंख्याश्यपियं
संख्येनजेतमशकन्द्विषः सुश्रुभेहयिगमारवर्षीयुद्धे त्रिलोचनः कल्पान्तदहनज्योतिर्विसारीवत्रिलोचनः स
योधयितासंग्रामेकोटीःकेकटवाहिनाम् एकाकीकार्यमस्मेतोनियंयौरिपुसंकटात् गतेत्रिलोचनेहूरम
शेषंरिपुमण्डलम् प्रचण्डवण्डालचमूपालभक्ष्यायमानशी सम्याभविजयोऽप्यासीन्नहम्मीरःसमस्थसन्
श्रीत्रिलोचनपालस्यस्मरत्शौर्यमसमानुषम् त्रिलोचनोऽपिसंश्रित्यहास्तिकंसपदानुगः सयत्नोऽभ्यनत॰ ५२

होत्साहः प्रमादं कैं जयश्रियं यथानामापि निर्वेद्यस्योध्वंशाहि श्रियस्तया इहग्रामे गोकवेतनवर्णितेन सविस्तरम्
स्वश्रेः पियदसम्भावं यत्र भग्रामनोरथाः हेलया तद्विदं यतो नासाध्यं विधेविधेः तृषेयद्भूमिवेपुलं गतारांशो
करवर्म्मणः एतांतवर्णेन सर्वमस्मत्प्रकटीकृतम् सर्वाहि देशाः सामन्ताः समस्तमत्तपरिच्छदः किमस्माकि
मवानामस्मदिति संचिन्त्यतेऽधुना अवतारं तरुच्छायां दत्ताशेषमहीतले प्राप्तभेगमस्तेनस्तेगः स्वदेशं प्राविश
च्छैनैः सृगालायेव वने गायल्लब्धभेगापसृपतिः ततस्त्रागामिभुक्तोयमथैर्य्यसहशाशयः किंतविदायसम
मन्नेगायततमीशितः यतायतभयाचिंते पशोरस्नुपतघते तेगात्मजोऽपि केंदर्पसिंहः श्रीशोर्य्यगर्वितः
राज्यावितेयवहरे स्तस्योहेगयदोऽभवत् शृङ्खलैवेः सर्णेतास्मिन् क्षिद्रान्वेषी मसमुभुजाम् भ्रातावियहरा
जोऽपि प्रेरयन्तेगमारणे कोप्यादिस्मरणद्राजाविरेदोलायमानधीः अभीत्याप्रेरणोहितग्रः प्रेरकानब्रवी
ततः एकाकेवसयुक्तः संगोचरो नः कदाचन यते यदित्वणेनस्मिन् पश्यामः किंविदस्पहे अस्मयाभुवमा
त्रिमोहन्यादस्माननसौबलात् इतिकालापहारार्थेमकामश्छिरतो नृपः तावन्माग्रेवचोवीजमुप्तं हृदितियौ
यते विधायतत्तदवस्थतंतेगस्यासनकृतोयमाः यत्नमासाध्यंतरेतंगोभूयेनाकारितो गृहात् समस्तोनियंत्यो
दृष्टुंः स्वप्नोऽपि विधेयर्वप्राप्त समप्रविश्य नृपास्थाने स्थितारात्रोऽग्रतः क्षणम् पञ्चषैः सहितो भृत्यैः प्राविश

न्तेत्तमण्डपम् ८० पश्चात्प्रविष्टास्तैस्तेन पर्वशार्केस्कारयः प्रक्रकापि महीपाले तेनांशास्त्रैरपानयत् मंत्री महारथो
श्री. नामयोऽभ्युत्के करवमर्मणः तदेवत्वं लेगभृत्येषु स्नाघ्यः सिंहरथः परम् निःशस्त्रो यः दाणेन तस्मिन्यविज्ञाणवि
रा.त. पित्सया हन्यमानस्य तेनगस्य गृहे स्वर्वपुरादिपत् तेनगस्य प्रथमायाते हृष्टस्वामीऽभवद्ययात् राजा तस्मिन्त्रि
क्री. हृत्वा मे मोच्याम्सः समणयत प्रास्यान प्रास्त्वणस्यासीद्धर्मेनाम्नः सूनोऽन्तिके यः पापकारी तेनगस्य पार्थः
५४ केकस्प्रडर्मतिः ८५ ताभ्यामा शुविरेकिभ्यां त्राणार्थं लोगलीमवेले लिपञ्जापप्रवनवश स्तवा मव शणज्ञहे
95 श्रुत्वेनगाम्रवेगायायेऽभवं स्तत्र मेन्त्रिणः तैः स्त्रीवदासितेन तर्षणीत्र हैलैः शास्त्रान्वितैरपि प्रज्ञातं तेनगस्मृतस्य
स्तम्भलेन तत्र भूपतिः तद्भूते भ्यः शोकमानो वह्निदाना हवादिकम् प्रायश्चाप सभृत्यानां क्षित्वा वैरीनस
तरम् पातयामास तेनगस्य समतस्य शिरो बहिः हत्वा स्वामिशिरश्छिन्नं सैन्यैर्दैन्यात्प्रलापिते भृत्यताम च्छ्वली
वकुः कतिचित्तेनगसेवकाः ९० भञ्जेरनामा सामन्तहिजापयो गृहागतः संग्रामराजेविदयेगेहाङ्गे हेपला
यितम् हारं कनकदण्डेन भजत्रगलिते ततः विंशतिं हतवान् योधान् सराजास्थानमण्डपे कोशाधिका
रीत्रैलोक्यराजनामा हतो रणे कप्पामन्न कथात्रेयो वीरोऽभ्यभिनवामियः श्रेयानेत्रिंशदेकोगावीरास्तेन गो
पजीविनः श्रेणीव वेपुर्निहतानि श्रेणी स्वर्गपद्धतेः संग्रामेपथ्य राजावेः कृतापि निहतोऽदनः स्वामिन् ५४

मयङ्कः खोग्नितापंतीर्थोश्रयाजहौ ४५ अन्येलोकद्वयत्राणमित्रंशास्त्रैरणेगते सेनजेताथश्रुतेनयशाम्हः
जीविनेनव वेश्याख्यः सुभटश्चमनोदेशिकस्यार्जुनाभिधः हेलावक्रोडमरश्च्यत्यक्तशास्त्राः परैर्हताः लोठि
तावसघस्तगोलुण्ठनश्रीमंहीध्वजा ग्रावाफ श्रुज्ञाहादश्यांकथ्याशेषोश्यधीयत निंद्रोहहनैोभ्रमन्तो
नेगमननयेहते लब्धोदयावज्जमंतवलमायानृपासदे राज्ञोमनःकलुषयन्शूढ्पैशुन्यकर्मणा यो
भ्रातृभ्रातृहननयोवियम्मौहेन्तनोगतः ४६ मडष्ट्रवादनिर्दयोनागोनिजकुलान्तकः नेगभ्रातानतोरा
ज्ञाकम्पनापियतिःकृतः युगलकम् भार्याकंदर्पसिहस्यदेमापरमवर्षणी नागेनसंगमेवक्रेरतसै
वासितत्वपा प्रध्यांतेनमलेठिएगवन्तुर्भिदिर्वसैःसती नेगस्नुषामृतापाहैः प्रविवेशाद्भुताशनम् म
म्मायामवरुद्धायांकंदर्पोपावजोजमनत् श्रुत्वेविविचित्रंसिहेवभ्रात्सिंहेवतिश्रुतौ गृहीत्वातौस्नुषांतोवसेव्र
नोनेगवल्लभा देशाद्विनिर्गताद्यौनोराजपुर्यांस्थितिवधात् ४७ श्रुत्वेमं नेगस्यानेततोराज्ञापापोभद्रेश्वरः
कृतः भूतिस्वराहिदेवानांवक्रेकोशादिलुण्ठनम् किंपद्विवेकवैकल्पमस्मान्नःप्रकाश्यतो ताह्ष्मानपि
यश्चक्रेपापीयांदीनधिकारिणः पायोपरमङमैथाःखोतोभ्रातृकलत्रगः त्रिविधिवारेण्यत्वेननगरापिक
तःकृतः वधादिपापपाथेनसुकृतात्यक्तवेतसा पविचेप्रवेशास्येंगपीठप्रवर्तितम् वक्रेलुब्धस्यभ्रमतेमे

श्री.
रा.त.
द्वी.
५४
९५

तेगः कृपणशरणोः सिंधोः सुतः कोशहृद्दिं प्रजापीडनपण्डितः शृंगादेवमुखोल्पमादिविरस्यकिलाजनि शाहपि·
काचंदेवपायाचंद्रत्नश्चैःसुखाभिधः यस्तेगोपाश्रयालब्धालालितत्वेमहीपतेः वराटकान्यभूत्तासीकोटीनां·
कृतसञ्चयः विभूतिमधेलब्धस्यस्वप्रभृतायान्यपैत्राक्तितः स्वस्यैर्निजभृत्येषुविक्रियोमूकलोवितः प्रसृताग्नि
देगशरभूत्वालक्षोदयःपुनः योमेदाग्निःसरोगश्चतिष्ठलोकेबृहत्पात एकमेवाभवद्यस्यस्वकृतेमरणद्वये
कोटेश्चिभागोयद्दाब्रोरणेष्वयोजने तदात्मजाःकृतानानाभागानेदिमदाभोत्मयः स्वधीशाःप्रतनांगसरा
ज्ञातेयोपजीविनः हासेवमभवन्नभन्तेसेषांतेगपदार्पणम् वेपतेयवकाण्डीनोहेमरूपानेशिशोरिव ते
वुरुष्काहवेराज्ञातेगावद्यहिताःपुनः यत्नाहृत्यपुदेशांनिजमेवपलायिताः इत्यंमेत्विषुयोगेषुदांतिशी
लेवभूपतौ केविद्बुद्धेकमभजंदरहिविरशामयाः सालोठिकामठंकृत्वालोठिकान्नृपतेःसुता निलोन्नमाया
विदधेमातृनोम्नामठंपरम् पापिनामपिहंतेषंकापिसत्कर्मवासना भट्टस्यूहोःपियश्वक्रेविहारंस्वकृताधते
सतेविवेकासेप्रामराजेयोमायनोऽर्जितम् निजेबुवाणेऽह्विणेःस्वपामपिनतिर्ममे श्रीलेखापार्थिववध् ः
श्रीयशोमंगलात्मजा यत्नोशिथिलसामर्थ्येसैरिणीतमसेवत सतःसगोपिसीहस्यजयपलस्यावभवत् व
ल्लभोनिर्भरेदेयाःसोऽस्याश्चिमवतोऽभवत् सजयाकरराजादिगजस्वहरातिनीलापीः कोशोपकारकृत्तस्या ५४

जातेः प्रसीन्नयाकरः मध्यग्रामीणराजादिकत्रीमद्रूपनन्दनः साभद्रतेः प्रसादेन सुभगाभूरिवैभवा सव
न्तर्षसमाषाढप्रारम्भा हेमहीपतेः हरिराज्ञाभिषेपुत्रमोभिषीक्ष्मामायये सुमनः सेवितः कुबेरघो
षा शान्तिप्रकाशनम् ह्लादावहः समस्त्रैस्यैवैत्रोत्स्वबहवाभवन् सुसोत्साहेनतेनेमात्रियोराज्ञां कुर्वता मही
पाण्डवी ध्यांनिशीर्षिमोनिषिद्धाहारसमाहृतिः प्रविरस्यापिनीरान्नस्यासाविनतेनोत्रतिः वेधानवैर
लेवैवपार्थिवानामजायत द्वाविंशतिमहाद्युर्वीसर्वलिनाद्दसमापतिः दर्पयन्यौशुविषयशाः शुविशु
क्राहमीदिते प्राणिनोपीतमानानोनद्वयाणामिवद्याणात् लक्ष्मीश्रीभादपवैर्येसेगतानभेरादाथि
नी समन्योः स्वैरिणीहृतिः स्तस्यजननीनिजा प्रभिवारस्त्रकारासेत्याविगानाजनसुतिः राज्योपकर
णेसज्जीकृतेराज्यार्थिनोस्वयं साधाजमाताश्रीलेखोयावत्स्थानात्समागता मिलितेत्लावदेकांगैश्रीश्चायाते
यकेषव साधराधिनेनश्वोबालोः नेतोन्नृपःकृतः प्रागे रत्नजित्पादौरमेनहृतेतत्रप्रमापणम् तद्
विण्णेः हैलेंभ्यस्यपापायैवयथाकिल राज्यमातस्तथाराज्यस्वस्थायाः पुत्रनाशनम् प्रभृदग्मा हृतेराज्ये
हजिनायैवकेवले प्रागमम् सराज्यविप्रलम्भेनताहग्यावधिताशयाः यस्मास्तनयस्तेहैर्पिरभोगाभ्या
सवासनाम् प्रथाजयामस्थविरः पितृव्योबालभूपतेः राजंवियहराजाख्योहेनेवितनविक्रमः सलोह

श्री॰ रा॰ त॰
ग्रीं
५९
96

राज्यवलितेमस्याहारमतर्कितः। छिन्नहस्तेन सार्थेन नगरे मन्नेषो॰ विशेषात् २६॰ श्रीलेखाप्रेरिताः सेनाः प्रविश्य हेलो
ठिकामठे उद्दीपिताग्रपल्लवनिवञ्जुले महानुगे मठद्वये ततः कृतास्वसम्भवैः स्ततस्य च तस्योव्ययवतीराज्ञो
राज्यद्रोहोद्यतानिषाम् ततो नरपतिः किञ्चिद्वृत्तैः शिथिलशैशवः अतिव्ययादिवमतीगर्भेश्वरतयाऽभ
वत् तस्यामनरुद्रपालाद्याः शाहिपुत्राः परस्त्रियाः अनल्पवननादाने राज्ञोत्यन्तापहारिणः कृतप्रसा
हनिर्बाहः सार्धलक्षेण भुञ्जा रुद्रपालो दरिद्रतेकदाविदपि नाजनत् २७। दिद्दापालः क्ष्मापाललब्ध
याप्रतिवासरम् सहस्राण्यशीत्यापि शेते तस्मिन्नुहावनिशि अनेनपालवेतालश्चक्रे मात्क्ष्मापाल॰
लालितः शश्वत्सवगौर्वीण प्रतिमापाटने मनः रुद्रपालः परिज्ञातायनशास्त्रादिहारिणाम् बभूव
वैरवेतालप्रायाणां वज्रपञ्जरः काश्यपा रुद्रपालाद्याः प्रजानां पीडनेष्वथ चकारायमठे श्रीमाननुकाला
ख्योपदयाणीः त्रिपङ्क्तपालवाल्लभ्यमसनस्यामिधीयताम् जालेयराधिपसिंडचेद्रस्येडमर्दोमहतो सु॰
उपयेमे मनोरमनाज्येष्ठामासमतिस्वये यया मठः स्वाभिधया विदधे त्रिपुरेश्वरे तस्याः किञ्चिदिवन्यूनो
स्वसारं योयवीयसीम् अथ सूर्यमतीं देवीमनुजे परिणीतवान् रुद्रेणभूपतिः सख्या सकर्णसुवदा
यिना पार्श्वीकृतो उन्नेयानोकर्णी नेवस्यपौपतः कम्पनाधिपतिमन्त्रलाणेत्रिभुवनोवली आययौ भूपतेर्हते ५९

राज्ये समस्तडामरः शाक्यहाशेषकटके तस्मिन्पोडुमुपागते एकोगाः सहयाराहोराजपदं तत्र तत्यजुः १५५
अभिसिनालेवयपन्श्रामातमोयान्ल्लाघ्याविक्रमः प्रजहारानेनतरेवः स्वयंत्रिभुवनेरणे सत्राहरादितोगः सह
ष्टप्रहतिपीडितः विदद्धौवदनेवाह्नकसप्तनापमिवोदमन् विनयक्ष्वत्रशौटोघ्यः शिशुपायः सम्भूपतिः
हल्लावालमसेभावंनस्मिंल्लकारणोगते शामालाडामरंत्रैतेश्रामैरभिनवाभिधम् शालास्थलेप्ययात्
श्लाघ्याविक्रमोमोयाविक्रमम् मोसाल्लावेहनायष्टीभृतत्विगोभ्रमन्रणे भवनतोभक्तरमुडैरवोः तेन
भूपतिः १६० पप्पनप्रहारल्लनोगानेकोगान्तपदेपदे निवेषमानानग्रस्यैनोमप्रहणसर्वके ल्लितिभृज्ञा
तदाविर्णोविलक्षितस्यावरेततः चाञ्चल्यमदापटलादेकोगानांन्यवारयत् भ्रमं एवंततकृततेनभृत्ये
भ्यः प्रतिपादिता विलक्षिलेनदीत्रारकोटिसवनैः क्रमात् राज्ञोमणात्रिहननसडम्पमेकेः करात्सहः स्थिर
प्रहहफः कृपश्चिरेणातिजनस्तुतिः श्रद्धोमहतेभूभर्तेदीनोदेशंनरागतः ताहकत्रिभुवनोयेनमेविभेजेवि
मन्त्रना १६५ अस्यराजाभियल्लनवंधुर्गाजाधिपः कृतः रुद्रपालकृतद्वेषोविरक्तश्चलितायथौ समभिल्लेख
भूपालेसमेमिलितडामरः तेनानीतोदरद्राजोयत्नादवलमेगलः तीरश्रुताभिधेग्रामेशामस्यसमरोत्स
कः तस्याग्रेविक्रमोदग्रोरुद्रपालोविनिर्ययौ स्वावषस्थापितेपुरे सेनाभ्योटरदीश्वरः क्रीडापिण्डार

श्री॰
रा॰त॰
कृ॰
५८
९७

कात्यस्य नागेस्य भवने ययौ उर्व्वयाव चरणेन च पार्श्वस्येर्बांगितो ऽपि सः स्ववमानस्य मत्स्यस्य गात्रे कुन्तमपातयत्
ग्रयोऽजगाम सोमाभुवभुः कुंडोभ्युजेगामः सर्वतेमृगयौन्मकादधावदरदीश्वरः नमापतेनमालोकयवस्यान्
मूलनेविरत श्राक्केराणेकिम्भूभर्तोः सैमेभुद्दायनिर्ययौ श्रमजतोः स्त्वसेवर्षमेजातानलसंहतिः कृतनस्यगोगतो
हाहोवीराणेस्मृमरोत्सवः तस्मिन्महाभटाहोपेशिराष्ट्विंदरतते हृद्दस्यरोइमहस्रः सेप्रहृष्टेयशःभुनः समम
देवपदेपादिम्लिच्छराजाः प्रपिदिरे सम्माप हेमरत्वादिभुनः कश्मीरभूपतिः उतेसमक्कायोतामाः हालिता
स्त्वस्थलजले हृदृपालोद्देदाजशिरोभर्तेहपातयत् श्रवोदयनवत्सेनकृतप्रायेस्त्वयाद्विजेः तस्याहोवे
वियास्त्रस्यवभूवुरवदालिकाः हृदृपालेनतेोल्लनामयेन प्रमयंगते श्रत्येऽपिशाहितनयाः क्षिप्रमेवहृते
यपुः पालहेहाय्यविगमेभुद्दाशायजेषाः भवत् देवीसुव्यमतीभर्तेर्दर्पणास्येवविम्बिता सुभटापरनामा
मागौरीश्वरविधापिनी भुणेविवत स्ताभुलिनेतिस्मैमेसमहामठम् गोहेमहयरत्नादिप्रदानैः सवद्धतद्विजा
त् महाशिवप्रतिष्ठायामददिद्धाम्रकारसा श्राश्रावेडापराख्यस्य कल्लनस्यात्मजन्मनः नाम्नाजयापिवास्त
व्यान्नासाग्रहारोमठस्तथा सिल्लनाख्यस्यवधुनभर्तेश्वाभिधयासती मठौ च कारयत्ताश्चैविजयेशामरेश
योः श्रहोनेरेवाग्रहारशतेश्रीविजयेश्वरे ब्राह्मणेभ्योमहाभुणेविहृज्याः प्रत्यपादयत् पत्युर्नास्नायग्रहा ५८

गन्प्रदायमहेश्वरे त्रिशूलवाणलिंगादिप्रतिष्ठाश्चविनिर्ममे दमयन्तीराजराजाख्येमृते पुत्ते प्रवृद्धक्रमः
सदाशिवान्तिकेराजवेश्मसंस्थस्यतौस्थितिं ततःप्रभृतिसंतत्यपूर्वैराजकुलस्थितिम् तयैवहृष्टाभूपाला
स्तैवववृतीर्थेषुः पार्थिवस्याश्वशालीयाःप्रियवाजिनपार्थियाः प्रसादैर्दैपाल्गुण्याचसर्वतःसमन्तोपघुः
गर्भेश्वरनयाभवत्वैवल्लभोनमंकोविदः प्रलुण्ठयन्याजातितं डल्लकोनामदैशिकः मालवाधिपतिर्भोजः
प्रहितैःस्वर्णमञ्जूषैः प्रकारयधेन कुण्डयोजनंकपटेश्वरे प्रतिज्ञाभोजराजेनपापसूदनतीर्थजैः स्वतते
वदनस्थानेयातोयैर्विहिताभवत् सततेवदनस्थानेयातोयैर्विहिताभवत् अथश्रयतस्यपस्तोडस्थानेपमा·
दितः प्रहितैकावकशालीकुलैस्तद्दारिद्र्यवितैः सततस्यपद्मराजाख्यः पर्णशान्तिकदैशिकः प्रियतामू
लशीलस्यत्यागिनोवल्लभोऽभवत् तेननागरखण्डादिपर्णविक्रयिणानृपः देशोत्तमत्रियनेप्रायोनिःशेष
५८ दापितस्तदा पञ्चवेदकशोभाकमौलिसिंहासनेनृपान् वेथापारमलखंयथनेसपत्निकोऽपिके त
श्री द्राजविन्दमास्यातोपपुत्रकेतस्यमेदिनात् प्रातीयमानेमासावैवासरेमासिमासभूत् सकोशस्त्व्ययंद
५·५· तादेवीसूर्यमतीमतः पद्मराजोऽर्ववादेशस्याववस्याश्ववारयत् शामितेचाश्वशालीयडल्लकादिभयेतत
श्री· दा प्रावर्तततपुनर्दैशेयवस्यानिहृयद्रवाः ततःप्रभृतिराज्ञेवराजकार्योपतामवत् तस्योशोर्य्यकर्योतस्क

श्री॰
रा॰त॰
श्री॰
५८

98

राजाकार्य्यकरःऽभूत् भर्त्तुर्नीतिविशेषवेत्तातस्याभर्त्तुर्जयस्तथा निष्कलंकेनशीलेननान्योऽन्यंस्पृहनामगात् २००
भवभक्तिव्रतस्नानत्यागशीलादिभिर्गुणैः कृतितानेनदेवेनस्तनयोऽपिविनिर्जितः राज्येतस्यमहीभर्त्तुर्दीर्घे
तोत्तानलङ्घयत् पतिव्रतेवराजश्रीर्भूम्यात्रवनवोन्मुखी सेमाभिधेराजराजन्यूरणेबालभञ्जकः यथाहा
दृशाभासादिप्रकारैर्दौकयन्नतम् मन्त्रीततोऽभवत्तस्यभुङ्भवगर्भः केशवोद्विजः सौयश्चेरातपेनेवभूपालो
येनभूषितः भ्रामन्नराजश्रीरकाकीसपवदहशोजनैः भारपाश्चवाहनतदिनेनोनिविडाःकस्यसम्पदः २०५ शुभे
भाग्याधीनेयत्नेयाताम्भुपाम्बगपधियामसौ कुलविक्रमयोर्द्दर्प्पोमित्त्वैवशुश्रुतोप्यते प्रासादपालवैश्रूपस्य
गौरीपाल्त्रिदशालये भूतेहलधरोवन्द्रोवराहश्चाभवंस्ततः तेभ्योहलधरःसूर्य्यमन्त्राविहितसेवनः हृद्विदि
नेदिनेराज्ञःलेभेसर्व्वाधिकारिताम् विधेयात्तुहिणुभेनकुर्वनःदित्तनेनराम् सपत्नीकोऽभवत्तस्यसर्व्वप्रेक्षो
दुमाधवतिः देसेराष्ट्रवित्तेसर्व्वेसपादाशमदग्रधीः कर्म्मस्थानेस्थारीवश्केसर्व्वेस्थानगुरोयरे २१० शुभदृष्टिक
मूल्यादिलिखनेकनकस्यपत् राजायतेजनस्यार्थसम्पानोप्रकाशके सततिर्वारयामाससभाविनोभूमुजो
विदे ज्ञानेसञ्चितवित्तस्यदण्डायायासकारिताम् भर्त्सितानयशालीयोधनदारापहारिणः कोऽपिश्चिन्ध्यापाय
सशासनिनेलोकस्यविप्लवम् तेनायासहतानीतःकश्चित्नवर्णैःहरासदैः शोभांमठाग्रहारैश्चवितत्नामि ५८

२५४

भुसङ्ग्रामः भ्रातरस्य सुतनाम्नासल्लक्ष्मीपरिवेषयोन्मदः द्विरदाश्वनकापिदानप्रणयिनो जङ्कः २१६ तद्भ्रात
न्तोविम्बाख्यः श्रीमान्वीरोवराहजः द्वाराधिकारकार्यासोदानप्रलयवारिदः सडामरकुलाकालमृत्युः स्व
स्यानुगोऽभवत् स्वशाहवेजहत्प्राणान्पलायनपराङ्मुखः चम्पायां सालभूपालमन्नन्मूल्यानेतमभ्य
तिः तत्तन्नृपजयीनवेषंपराधवमरोपयत् सेतवस्त्रेनशौर्येणपरदेशोत्भूपतिः हठप्रवेशान्विदध
त्तोऽभूत्सकुगतोऽसकृत् तक्कात्मजस्यकलशस्यारब्धोत्विन्नसैनिके श्रमोपयत्हलधरोगुस्नाव
ल्लापुरादमम् २२१ डरशास्त्रप्रविष्टस्यवैरिरुद्धाधनोयथात् कम्पनाधिपतिस्तस्यमार्गोत्सेशोऽथ्यः
निर्गमम् कालेऽनेनमहीभर्तुर्वैरिविग्रहसङ्कटे साहसाम्बुदजन्मानंतनानितानिक्षणेक्षणे रा
जेष्ठरोद्धारपतिः श्रीमान्मदेश्वरात्मजः डामरैः क्रमराज्यस्थैरन्योऽपिवहवोहताः वीदनीतिदशा
कार्येभीत्याप्यवहरन्नपि भूस्ततोनिष्परिभवोकोमङ्क्केनृपमेरिरे डुष्मवादास्पदीभूतोदेवानिवि
डुसेवनात् श्राणवेद्रादिभिः क्रुद्धैर्वद्धोहलधरोऽप्यभूत् २२५ सराज्ञाहृतसर्वस्वोवेधनक्लेशमन्व
भूत् भाग्यप्रभावेतिःसारेस्तवमेकोनतःकुतः नृपेणवेधनात्यक्तेनश्रीःप्रत्यागतापुनः श्रालिलि
द्भुसितवक्त्रलजास्मितसितानना सराज्ञाःप्राहषड्वप्रणयेनक्षणेक्षणे कोपप्रसादमेवार्कंपः

श्री
रा.त.
ङ्गी
५५
९९

ध्यायापातमन्वभूत ततः सरलचित्तस्य क्रमेण समपद्यत भार्याजितत्वं भ्रमतं डेन्निपाकार्ये णोन्मत्तत्वम्
अधिकारपरित्यागाद्दोषानन्तरायावहान् वदद्भिर्वार्यमाणोऽपि प्राज्ञैर्हल्लयशादिभिः पत्न्याशंप्रेरितः
शाक्यनन्तनयस्नेहमूढधा पुत्राय कलशाख्याय राज्यं दातं समुद्यतः यास्यस्यनुशयं राजन्नेवाप्यपिकारि
तः सज्जेतेनरणादित्यनामदत्ताभिषेचने एकोनचत्वारिंशस्य वर्षस्य तनयः सिते षष्ठेऽह्निबहुलस्या
भूदभिषिक्तो महीभुजा अथस्थानेरणादित्योराजपुत्रान्निवेशयत चिंतयन्राज्यमाहात्म्यं प्रतिपत्ति
षुनिष्ठुरः अनेनोराजपुत्रोऽयंदेवेति कथयन्वचः कृकाटिकान्यस्तहस्तः क्षितिपालं न्यवेदये
त् कुपितेन सम्भ्रमतो परिहासावलोकितः एवंकृतस्मितोन्यकैन सम्भवेनीतिनिष्ठुरः अन्येयत्रनिवे
येनेकान्यकुब्जादिभूभुजाः तत्रैव तत्क्षराज्यस्य काऽन्यास्यात्प्रक्रियानव दिनेदिने सानुशयोनिय
तं भवितामवान् नाभिमानपरित्यागः कर्तुं शक्यो मनेरपि सहूरदर्शिनोतत्रमेन्त्रिणां हृदयङ्गमे
राजा तस्य वचः श्रुत्वा प्रतिवाक्यात्समोऽभवत हल्लोऽस्य पुत्रैर्वैभूपे राजचक्रेण सेवितम् नवेतरस्वसहि
तेपरिमेयैः परिच्छदैः धीमान्हल्लपरोधत्वा कृतकासूयया नृपम् एवंनिर्भर्त्सयन्लक्ष्मीतेप्रत्याजीहरत्
नः विधाय निः सत्वं सत्वेराज्यभारापणोक्तिश्रमम् कस्मात्त्वमस्वमापेक्षो नजिहेषत्रवार्द्धके ततस्ये ५५

राजकार्याण्यकार्येषु दृढनेतया अभूत्सो यौवनाभोगैरुपमल्लमनस्तव इत्युक्ता सपुनर्भूपमपिकारम
न्निग्रहेव वक्रेकलशदेवञ्चकलयाशुक्रिवञ्चितम् पितोरेवांतिकेकुर्वन्नाहाराद्यपि सेततम् ततो वत्सवक
लशनाममात्रमहीपतिः सर्वस्थानाल्पपूजादिविधानेपार्थिवोचिते पितुः सहायकल्यः सपौरोहित्यमि
वाकरोत् अनिमित्तप्रहृष्टानां अनिमित्तानुतापिनां नक्कापिवलविमानोतिरश्चामिवनिश्चयः दादयि
तापतिं राज्येनिर्वैयेनापितावता सूतैवमभवयद्गातो विप्रमेवानुतापिनी सेष्यां स्नुषाणामुत्कर्षमपार्थि
वप्रपदेचिते वेशालंकरणादौ साहत्ताविज्ञानवत्सले हासीकर्तेनयाशुत्तमहिष्यः कारितास्तदा गृहोप
लेपनेयावत्रैवैमत्यमदर्शयत् उत्कोविग्रहराजस्य क्षितिराजाभिधस्ततः राज्ञः पितृव्यजोभ्राता कदाचित्पा
र्श्वमाययौ तस्मैनिवेदयन्खेदं सचित्तसोपतापकं उत्से भुवनराजाख्ये राज्यलब्धेऽतिविश्रुते सहितस्या
त्मजोनीलः पुराराज्ये समाश्रितः तद्दलैः पितृराललिब्धिविधाने सोद्यमोऽभवत् नामभागवतानाञ्च शुश्रूषा
नोत्स्वपितुर्व्यधात् दत्तयज्ञोपवीतानां शुनामशुचिमानसः क्षितिराजः स्वबधाञ्च विरुद्धायाविशुद्धधीः
मनस्तापापहे वक्रे सर्वस्तागाम्तेसूहो राज्येकलशात्तोऽपिज्येष्ठानेतरजन्मने रामलेखाभियानायोराज्ञो
जातापसतरे दत्तालननन्ययायापितज्ञोत्कर्षाभिधायसः राजर्षिर्विदुषैः सार्द्धं विदधेतीर्थसेवने भक्त्याश
मस्तवैभवी त्वर्षानुपरमवैष्णवैः सवक्त्रापुष्पसायुज्ये ययौ चक्रधरे सधीः सवभोजनरेंद्रस्य दानोत्कर्षेण विश्रु

श्री॰ रा॰त॰ द्वी॰ १००

100

तौ सरीतस्मिन्वत्सरेगतलं ह्यावासलोकविवान्यवौ पितुःपितृव्यजाद्भ्रातर्जीलस्यानन्तभूभुजा तत्वङ्गःराजस्यो
त्सेगेनमान्यामीकृतःशिशुः २८ तत्वङ्गोऽपिविहिडिनत्रीनाराशुद्देशिशुञ्ज्वनम् पुनःप्रविष्टःकश्मीरानस्ले
चक्रधरेययौ सर्वसाधारणीभूतभोगानोराजवीजिनाम् तावज्ज्ञातेयमभवद्रेहडोहकलेकितम् इंदुराजाम
जात्सिंहराजोयोवुद्धराजतः जातोमदनराजाख्येवीरेपुत्रमजीजनत् प्रसुप्तिकःसुतस्तस्यदवत्नृपतिम
एडलात् विप्लवेराज्ञिनिर्यातःशैर्योद्देकादवगोडिनः तदानीजिंडराज्याख्योडामरोद्देकाविव्रयाराज्यास्वयं
गृहेनीतास्मविवे ग्राहितोऽभवत् २६५ कारणःपोमाभियस्तेनगाढोद्देगावहःप्रभोः देग्रामस्योडामरोऽ
घदत्तास्कंदेनिपातितः कम्पनाधिपतोदत्तानतस्तस्यप्रतापिनः पार्थिवोराजपुर्ग्यादीन्देशांश्चक्रेकरप्र
दान् अनन्तभूभुजोराज्ये तत्रतत्स्खलितसङ्कटे श्रालम्बपदिप्रतिमोययौहलधरःस्वयं ममपुण्यैवक्रप
रेतेनपार्श्वेस्थितोनृपः सजातिरूपदेशार्थीसततदेस्यमकथ्यत माकार्षपरराष्ट्रेषुरभसारधिसाहसम् पु
त्रावल्लापुरादौवाग्रपीढ्यमनेमया २७ विशङ्कुकोजिन्दुराजोऽयेपराध्यौहिडिमामतः भेदेवःसहपुत्रे
णजयानन्दोविधास्यति कथितेनेनतत्स्यताजिंडराजेमहौजसे विजेतावेपथयद्राजापुक्तिमोस्याजितापुर्ये
सुषकालेनकलशक्ष्माभृत्कल्मषिताशयः भूमैरस्माप्रपुतेसेवेप्रसक्तिंग्राहितोऽथनि तस्याभवद्विजयिस्य
राजपाजादयःप्रियाः उत्सेकदाराजपुत्राश्चत्वारःशाहिवंशजाः पुत्रोराजपतेर्नागनाम्नोनिकटसेवकः १००

सोऽपि तस्य जयानंदः कौटिल्याध्यापकोऽभवत् २७५ द्विजेंद्रेऽमरकण्ठतया तेन शिवसमानतो राजाश्रम
दकण्ठस्य ययौ तेन जस्य शिष्यतां दुःशीलस्य प्रकृत्यैव तस्याकृत्योपदेशाकृत् गम्यागम्यविचारस्य परिहृतो
भवद्गुरुः शरीरोत्तादिविकल्पने नस्यान्यक्रिमिवोच्चतो पक्षशेकः प्रवहते स्वहृता स्मरन्तेऽपियाः महासम
यमज्ञारचन्द्रैरेर्यैर्भीतितः गणपते स्वप्रभावो ग्रैर्भैरवोऽपि न निर्भयः तेभट्टपादास्त्रासेन पतिता भग्न
जानवः विडालवणिजा स्वस्याः शिरो हस्तापणैः कृताः २८० पुराकृष्य विडालोको वणिक् कश्चिदिहा
मियां विडालवणिगित्यात्मनाम विस्मारिकाद्ये यो राजमल्लेवियत गुरुना हट्कृतः क्रमात् पाहक
इजकादीनां शिल्पिनां गुरुतामगात् स भट्टपादानज्ञात्वा श्वकेस छुद्द्य परिरोपयन् श्रेष्ठी विडालविष्टोच
हिंगुगंधोत्कटं करं एवं प्रकृतिभिः सार्थैरपि गजेन्द्रैरन्वयैः ह ग्रोथ्मस गुरुभिर्निर्भयैर्दिवसोऽस्खुपरैरिव येटी
र्वेजागरा राज्ञी भूरिभोजनसेविनः अजीर्णपीडिनो ह्यारानित्यडंगे थकेयगाः २८५ अवस्कर प्रणालाभाः
पृष्ठादिमम धःपथैः पौवपाय्य इवादिप्र मज्जन्ति मधुनिर्झरे नक्रमानो यवायशैस्लैः साईकृत सेवनः वा
रणो वेणुवाद्यतो योषितोपर्यं यन् हठात् हयाश्चयतनन्द्रादित्सयं स्त्रीकृत्य निर्गतः देवीं प्रतीक्ष्यमाणेः
स्यान्तः शरियावेत ततः क्षणं नानाप्रकारानारोघकौ पापात्रैषु नृपांगनाः नार्यः शट्कृतापि गृहे नियोगतः

श्री॰ रा॰त॰ श्री॰ १०१ 101

पर्य्यशोषयन् प्रतानवार्त्तैः प्राक्तनस्वर्गीमनस्थानेऽभवज्जनः ज्ञातवार्त्तैस्तदा तावासीदाक्रन्दसङ्कुलाननः प्र
तिमोक्षे पुरेताभ्यां दत्तपुष्पाञ्जलौ जनः वाष्पविन्दुमिषाद्दीप्तौ दीर्घानर्घैकणानिव हा मातर्हा पितः केऽस्य ग
त्वतः परिदेविनात् इत्यस्मादपरः शाहो मार्गेषु ननदाश्रुतः ३५ मार्गेऽन्तरान्तराक्रन्दविरतौ निर्झरध्वनि
शैलानां शोकनिश्वासझूत्कार इव शुश्रुवे तयोराक्रंदितैः शश्वत्सापि सजातसंस्नवौ कर्णौ सूनोः स्वसुर्गुण
तामाक्रंदितमिवासहत् पुत्रागमात्ताहशौ तौ दृष्ट्वा मार्गेऽद्भुतौ कसां स्वगानां शावमरणमपि लोको यथा
दैन तयोः पुत्रानयोत्तमवेनसोऽविजयेश्वरः मनःप्रसादसंहृष्टः स्नियवंधुरिवाकरोत् तत्र त्र भाण्डागाराश्च
भूत्याद्यावसथार्पणैः संविधानक्रियाभिश्च व्यग्रयोरगमद्दिने दैशीकोशायकरणप्रर्णेगोणीगणाहृते श्रा
सन्निपतनगण्डालीव्यक्तत्ररथ्याऽवापणाः तत्वंगराजतेगादिस्तातिपुत्रान्नृपात्मजाः तेऽसूर्यवर्मवेङ्गाधाऊ
मराश्चानुवव्रजुः डामरान्दीरभ्रपादीन्राजानो नगरादिषु स्थानेषु स्वेषु निदिष्य रदिते गुप्तिमानभूत्
विश्रान्तसर्वविघ्नस्य श्रीमतोऽनेन भूपतेः प्रावर्त्ततोत्सवैर्गतैर्दिनानि विजयेश्वरे राजपुत्रहयारोहशा
स्त्रिडामरमण्डलैः कल्लैरेवश्शितिनिर्वद्धा सविधेऽहं हमभजः वत्सरे पञ्चपञ्चाशे ज्यैष्ठे मासि विनिर्गतः श्रा
माधविजयदेवे समसर्गसावमन्वभूत् कलशाब्दगते रात्रिं प्रापवीनवसंगमहीं रक्षाहौ वलिनेयातवत्तानि

१०१

पिमहीमिव स्वराज्यमञ्जलीकर्त्तेरिक्तोऽपि विहितोयमः वक्रे सम्मन्त्रविजाद्यैः समस्तानधिकारिणः तेन
सर्व्वाधिकारेषु जयानन्दो नियोजितः द्वारेवराहदेवश्चवितस्तान्तपुरोद्भवः योऽष्टमवराधिकार्य्ये श्रीजिन्दुराजस्य
कम्पने राज्ञाविजयमित्रः सकम्पनाधिपतिः कृतः यथाधिकारमन्यांश्च विनिधायाधिकारिणः राजार्थ्येविंता·
मारेभेसंरब्धःपित्तृविग्रहे जयानन्दःपदातीनांविकीर्ष्णुरथसंग्रहे यत्नोदन्नवितेभ्योऽपि धनिकेभ्योऽग्रहीद्
णम् स्वीकृत्यपत्नीविजादिराजपुत्रगणान्वितः अथावंतिपुरेशपयोद्धुं हड्डनराधिपम् अभ्यर्थ्यकारितोवै
लोरात्ताकाराद्विनिर्गतः शिमिकावर्त्मनायोद्धुं जिंडुराजोविनिर्ययौ तेषामथोगमाकर्ण्य क्रुद्धाहड्डमहीभु
जे खेडामराष्ववाराघाःसंरंभाडुपतस्थिरे अजायतन्मल्लगुडक्कीउन्नरगमण्डला शस्त्रैःसत्राटवीकृत्त्वासे
कदाविजयेश्वरे ततःसूर्य्यमतीपत्न्यात्यन्तिपरमकोपने यथावेपुत्रवात्सल्यादपुत्रंदिवसद्वयम् अत्याभानय
मथ्यादीन्द्विजान्निशिविसृज्यसा तन्मखेनातिवात्सल्यादिदमूचेरहःसुतम् विनाशशंस्ययेपुत्रकस्तेमति
विपर्य्ययः तीव्रशौर्य्येणपित्राघयदेवंयोद्धुमिच्छसि यस्यभ्रूभंगमात्रेणदरडाजादयोहताः तस्यकोपान
लेकस्मादीहसेशलभायितुं अस्मिंस्तुवीतिमाहूहेवीतिहोत्रसमेनृपे कस्त्वातात्वदीयानांतृणानामिव
शान्तिर्णो सेनाङ्गैःकनमैःकेनशौर्य्येणकनमेर्यनैः भवाञ्जोतिमतोधुर्य्येयोद्धुमेनंप्रयावति देवास्य

सक्रमेतेनमेदुराज्यमवरोपिते पित्रातीर्थायविहेनकिमिवापकृतंतव द्वैधेच्छुभिः पात्यमानोव्यसनेऽस्मिन्
सदाहणे प्रयास्यामिदिनैरेवविक्रोऽप्यत्यंतविकृतो २८· नयसेनाःपितृभीतिर्जीवेत्यामयिनास्तिमे कृत्स्न
मेतेनयस्माहंप्रस्तुतानुनयोक्तिभिः इतिहूतमवैर्मूर्ध्नि पुत्रोमात्राकृतार्थनः सर्वाशाभ्योऽनयत्सैनंसा·
त्रावेववनिजांतिके श्रुतापसारैस्तैर्यानोहूतैस्तैस्त्वप्रसादितै उपालेभेपतिंप्रातर्हृष्टाप्रस्तुतवल्लभा राज्ञा·
मिथस्तयोरेवंशामितादेपयोरपि पिशुनप्रेरणात्पापकालुष्यंधीः क्षणेक्षणे वैरस्यरूपमेनहिभेदंयाति
मङ्क्षभेदः संधीयमानमपियन्नक्षित्राम्बरमिवाशयम् २८५ बाह्यास्थानादौसहनोदंतेशुनानमाशयोनृपः शू
हेप्रविष्टोहृष्टस्त्रीभाषितैर्जडतांययौ एवंप्रतिदिनेतस्मस्त्यक्ततापःप्रतिक्षणे स्वकाशयःशारद्धान्तडागौ
पम्यमाययौ चकारपितृपक्षाणांपुत्रोविश्मादिनाशने पितानपुत्रपक्षाणांनकिञ्चित्स्त्रीवशीकृतः पुत्रस्ते
हांपयापत्न्याबाधितश्चानुयायिभिः कृत्तोक्तिभिर्लाध्यमानस्तस्थौऽडःस्यःसदानृपः राज्यंजिहीर्षुःपुत्रस्सतिःस्मृ
रेतहलंविदन् ईषत्सजिन्नुराजस्यगणानांपौरुषेऽकरोत् २८· पुत्राजिहीर्षुणाराज्यंतेननन्दनाः प्रार्थ्य
न्तेस्मतदाराज्यकृतयेतत्पराङ्मुखाः सम्प्रेर्यंतेतदाराज्ञौस्वान्वयाशर्मशङ्किनी हर्षदेवीनृपंकर्तुंहूतैराह
तवत्सभूत् सपितामहयोर्हूतैराहूतःसाहसोन्मुखः बाह्याल्यांनिर्गतःसजैरक्ष्यमाणोऽपिराक्षिभिः दत्त·

पार्ष्णिकषाघातैः त्वरागर्द्दैनोदलङ्घयत् मनोजवेनाभग्नोजावाजिनां पञ्चयोजनी वाजिनेविजिताभ्याससमनु
गते समघनाः अराच्छन्वहवो मार्गे दीनाः सेनाहयाः श्रमे २९५ वाजिने विजिताभ्याससमनुगते प्राप्तस्य
पादयोस्तस्य पतितस्य पितामहौ आनन्दाश्रुजलस्यन्दैरभिषेकं प्रचक्रतुः प्रत्येतत्रिकटे ग्रामे कलशः कामि
ताशयः अप्रियाचरणात्पित्रोः संधित्सुः सन्न्यवर्त्तत सतत्स्वनगरात्पित्रोः पार्श्वप्राप्तो विसर्जयेत् अकरोद्वि
द्रुते राष्ट्रे स्वभेदस्याप्रकाशने एवं प्रवर्द्धमानेऽप्यवैरे कलशभूपतिः कश्चित्कालं मते मातुरवर्त्तिष्ट मना
गिव त्वविशालाः कलशादेशान्यियासोः कम्पनापतेः तयाशावर्जिततनते मार्गे सेनाजितः पतिः ८४· अश्रा
न्तेरेशामथिते वैरं देशोपघातकृत् तावुदिश्यपितावृद्धौ द्विजाः प्रायं प्रचक्रिरे सोपि वन्धे समत्य त्रेततत्सदनुरोध
तः दम्पती सम्प्रविष्टौ तौ सार्द्धं मासद्वयं पुरे जयानन्दादिवृद्धाघवृद्धावेषोथ तं सुतं भूयोऽपि जयतः स्विद्यान्त्रिगे
त्यवजयेश्वरे तस्याश्वचामरछत्रानि पुत्रो राज्यावदाहयत् व्यापादयत्पदातीश्च विषशस्त्राग्निमुक्तिभिः तया
प्रवर्द्धमानेऽपि विरोधे सत्वरोधयत् वात्सल्यविवशात्तौ भर्तैः प्रतिविकीर्षिते ८५ लङ्काभिधाम्लेच्छै
र्वेतनं बेधकीतद्विधेयधीः घक्कडामरनामा वनजारः खलतिस्तदा सतत्रास्त्रैवडद्यात्मा कथ्यमानौ स
मीपगैः पुत्रावपितरौ नित्यं लीलास्मितसितानतः अगमत् तौदम्पती पुनर्हेमन्तलाभ्युहषवुग्रमदौ

श्री॰
रा॰त॰
टी॰
१०३
103

विद्याभिर्यनवर्ष्याभिर्म्लेनतापमसङ्ख्नतो यदापुनस्तयोर्दीप्यमानोऽग्नितान्त्यदीपत तदासैषोऽसदुष्टुतो रा
ज्ञौवह्निमदापयत् तेनाग्निनोद्वेरीपास्पसर्वोपकरणैः समं भस्मावशेषमभवद्विजयेश्वरपतने सर्वनाश
श्चवादीनारातीमहैसमयता तत्वङ्क्षुत्तेस्वक्षुषकथाज्विज्वलतोऽगृहात् त्यक्तोऽपुकानिशयाम्भ्यो निशाया
सुप्तमुत्थिते निःशेषे राजसैन्येनदज्ञायत दिगम्बरं तद्राजधानीसैयाग्राप्यग्न्कलशभूपतिः तोषादत्
त्यज्ञःलौवैरगगनालिङ्गिभिः समं अनरत्रहसर्वस्वः सपरेसरितोनृपः निममज्जसज्जानिस्तडस्तरेणे
कसागरे सम्प्राप्य प्रातरल्लुहेरत्नलिङ्गेनृपाङ्गना यक्रीणल्लल्लसम्मसाटाकानांपार्श्वमीश्रुषो क्रीतान्
तन्यदरौशर्वैभूत्पानांभोजनतोऽभुक्ते यद्वेनतेननिर्दैरपान्पयिथामानशोषयत् भस्मकूलतलानावल्लुब्धस्व
र्णोदिभूभुजा कष्टापियावतोहेतग्रघ्ययनस्यकौतुके राजास्मन्याटवीभूतेपत्तनेतत्रसानुगः तद्वनकश्रुपि
तव्वत्रपटलाच्छादितोऽवसत् तावत्पश्चार्थसामर्थ्यैर्विकीर्षैस्तत्पुरेनवम् विनाराज्ञोविनामात्यानसिद्ध
हृद्भूपतेः अदृष्टाभिभवोमातरानुकूल्पान्नवोनृपः परितापंपितत्सैस्तैर्दुःसन्देशैः सदाकरोत् निर्वेधा
दप्युत्तेनापर्णोत्सगमनेऽपिता निर्वासनोन्मकेनोक्तः शष्वहूतस्त्वैर्यदा प्रभवेत्स्यायदावासोत्यत्स्यान
सैववस्तनः निष्पन्नयेप्रेर्य्यमाणः सापिदेपंतणेतणे तदाजानरहःकृशंसन्त्वेङ्गःथकतेस्थिते उवाचात्

रूपूर्वैनामेवेसपरुषंवचः तिलकम् अभिमानोयशःशौर्य्यैराज्यमोजोमतिर्धनं मयाजायाविधेयेनहे ५९
किंकिंनहारितं मिथ्योपकरणंनारीर्गणायेतितृणाज्ञनाः परिणामेतुनारीणांक्रीडोपकरणंनराः द्वेषोत्
मेषात्यसक्ताभिर्विसक्ताभिरसूयया केनामनात्रकांताभिःकृतान्तस्यातिथीकृताः रूपंकाश्चिद्दलंकाश्चित्
ताकाश्चिच्चकार्म्मणैः पुंस्त्वंकाश्चिद्दस्त्रंकाश्चिद्धरन्तेणंजडुरङ्गनाः हरंतिग्रावभिरिवद्मांशुन्वैरन्यगोश्चै :
मज्जाःपयोधरौन्नन्मानरङ्गिणपरवाङ्गनाः पर्य्यंतेवेतनमिमेकिंजीर्णैरीदृशोरिति पोषयंतिसुतान्भर्तॄन्
शोषयन्तितुयोषितः सर्व्वकालेविदितापिदोषात्मोषित्कृनानमत् प्रतिपत्यनुरोधेनमयेयंनावधीरिता
प्रभविष्णुर्निहन्येयमेहिकीःसुखसम्पदः परलोकसुखस्याशामयिहंत्वेममोघता वलीपलितशुक्लस्यनेः
दीयोमरणावधेः विहायविजयवदेवंकुत्रगंतेममोचितं तपाकरकलामौलेःकिल्विषक्षपनक्षमा द्वा
रोपकण्ठसंसेवोत्कण्ठाकुण्ठीभवेत्कथं पुत्रोलोकद्वयत्राताकस्यान्यस्येदृशोभवेत् तीर्थात्मस्यापयन्
मोयत्रकुपथेमृतमिच्छति प्रतिभात्यवगीतोऽयंशवादोमेपुवेतसि अनयान्यकुलोद्भूतोयदयंसम्प्रवेशि
तः विसम्वादिनमाकारवीर्यैर्बंधुविरोधिनम् पुत्रंपितरसंस्निग्धंजानीयादन्यरेतसम् सविरागविहृतात्म
तोंत्यकाशाणायर्येत्वणाम् एवंवदन्पतिस्तस्याश्चकेमर्म्मसुताडनं गोत्रजस्यपुरःउत्तोत्यन्निगूढोप्रकाशिते

श्री॰ रा॰त॰ स्त्री॰ १०४

104

आसन्नूहविप्रियालापामाभूदधिकलज्जिता महत्त्वमस्य पुत्रोहि प्रशस्याख्यस्य सोऽभवत् विपन्नापत्यया यात
स्तयेत्यासीज्जनश्रुतिः उक्तिक्रमभाषितेभर्तृयौषितो जितमन्तुकाः जातेत्योत्याद्भिसम्हन्नाशिरस्ताडनमत्रि
भम् ४४ अतः सास्मरद्धैर्याद्धिसंस्कारपरुषं वचः प्राकृतप्रमदेवाशैविरस्तुवावरुषायतिम् गतश्रीस्तापसो
मेदोजातमारपविपर्ययः हृष्या हृदःक किंवाच्यमितिमूढोनवेत्स्यं स्वातोस्थितस्य पक्षास्यनाभृत्याव
रणेभुरा लोकोजानात्ययं किंनतेनमोप्रायहारिते स्वकुलस्त्रीसमाचितं यत्किञ्चिन्मामभाषथाः क्रिय
ते किंनकालोऽयं यन्मायाश्चित्तसेवने अकर्म्मणागतवयादेशास्तत्तेणवादितः पत्न्यापित्यक्तइत्यस्मा
त्परिवादान्हिमेभयं कुलदोषादिहन्नेतगर्भोपालम्भनिर्भरैः वचोभिर्व्यथितस्तस्याः स्त्रैणात्पर्णीय
दान्नृपः तदातस्यासनप्रांततिः स्तुतः प्रसरत्वहिः निर्विकाराकृतेर्व्यक्तं दहशोरक्तनिर्झरः संभ्रान्तायांततो
राज्ञ्यामथप्रपत्स्यक्तनोरुदत् असिधेनुरदेतेनकृत्याराज्ञाप्रविशितान्म् ततोऽतिधीरो राजैवतेलज्ञावकितो ऽ
न्वघात् राज्ञोरक्तातिमरणेजातमित्युच्यतांवहिः विधेयानारीणेतनयानिहिताशेषविभवाःकृतस्त्रा॰
तेभ्भृत्येपुनरुदितविस्मरमसाः नयेनोगणत्तेप्रसभमभियोगंलघुमतिं नयत्यक्ताः त्तापाः प्रलयम
पराक्रंतितविरात् ४५ नृपतिर्बाहितहयः प्रागदातपवेदितः नृपत्रिपीयपान्याम्रकुतास्तकजातः १०४

इत्यभूत् गम्भीरे राजपुत्रहृषे स्त्रयावार्ता प्रवर्तिता यथानाडुद्दहत्नांतमेनेकोऽपिवद्विजेनः युगमे वत्सरे
सप्तपञ्चाशे पौर्णमास्यां सकार्त्तिके विजयेशाग्रतो राजाजीवितेनव्ययुज्यत पत्न्याः पुत्रस्य वोद्दैगोस्य·
न्तोराजासहोचितः प्रसार्यपादौ निद्रालुप्रापसोऽवसरैर्विराट् उक्तोपासीनकस्मैचिद्युक्तोपास्मैनः·
कस्यचित वक्रेसहस्रोविमत्तस्मरणेनमहामनाः ॥५५ संग्रामराजदायादो नकस्यचिदिवप्रियः श्रेष्ठ
काव्यादिनोऽभूमावनायद्वव सोऽस्यपत नप्रियाक्रंदितैः स्त्रिस्त्रन्तकुप्यन्नप्रियोक्तिभिः सर्वत्यागीय
यौराजादीर्घनिद्रारसत्त्नतो दाक्षिण्येनोछ्वेचनप्रापश्चितायेवत्यजन्नसून् कृतसत्यापतिः पत्न्यानतोनि
न्येसनाथतो श्रीराजपुत्रवण्डालेदेये प्रत्याहवेतनम् ददौ स्वस्यैव भृत्येभ्यः साकल्येमनृणोपतिम् गृही
नवेतनाभृत्याः कोशेसर्वैतयास्वयं पुरस्ताद्विजयेशस्यनमः क्षेमायपायिनाः ॥६९॥ पादस्पर्शलग्नाशिराः
पौत्रोरुदन्नर्पितकोशाया मृद्यार्यानायकापितोमापितर्विपश्वसीरिति उक्त्यितेवततो भूत्वास्वयमाक्रुलि
तासती श्रीमिहार्यप्यथायात्रतैः कारयंत्स्तंतमण्डनो सादितोशान्तमादिश्यनमस्तेवेवरदत्तएं साधुनः
शिविकारूढमथश्रास्थापयत्सतिं द्वपामेकादिनातैज्ञस्यितैवेपतिदेवता प्रणम्यविजयेशानंपुण्या
हृष्टाविविनिर्ययौ निर्यातोवीक्ष्यतोप्रेतत्तूर्यकल्लोलमिश्रितैः लोकस्याक्रंदबमलैभेग्राइवदिशोऽभ

श्री॰
रा॰त॰
ज्ञी॰
१०५
105

वन् ४८४ विमानस्योत्पताकस्य परिष्कारेषु विविताः प्रजारात्तोऽन्तिके रेजुरंगगंतमिवोद्यताः राज्ञां विनीर्णस्कं
धानो मरुल्लोलाः शिरोरुहाः विमानस्यस्य नृपतेरवहेश्चामरश्रियं पश्यंती पश्चिमां सेवां सैन्यानां नृपतिप्रिया
प्रस्ताभिलाषिणि दिने प्रयैर्दर्पितत्काननने डुम्यजात्मतवात्सल्याघडाकेनापिहितेन ना सावभूवत्क्षणे तस्मि
न्नयालोकनोत्सुका जानेतीपवनोद्भूतैरजःसेनासमास्थिते वकितोकाण्टिनासाम्भःकलशागमनाश
या तस्मिन्क्षणे जनाः केचिदायानानगराधना श्रृंगकिंकलशःशान्त इति प्रहस्तयास्वयं सतउन्नःक्षणे
तस्मिन्प्रियासम्मीतवरेतिके दस्त्वाविभीषिकास्तास्मान्निरुद्धो हैयकारिभिः ततोगृहीतनैरराध्यारात्रीव
त्तावलोकने साप्रार्थयितावैतस्तेवारिश्लोकमध्यापठत् वैतस्तेन तन्तोयेन जठरस्थेन ये मृताः मोक्षं त्र्य
न्तसन्देहं ते यथा ब्रह्मवादिनः उपनीते वितस्ताम्भुपीनोपस्पृश्य वाग्यमा एवं श्राशापपिञुनान्स्नेहसंततः
प्रकारिणः जनितेशाणाह्रहैरयैःप्रत्नैणमहावयोः सान्वयानोलयस्तेषांम्यात्परिमितैर्दिनैः ४८५
तस्मात्तेनोयतमायाः शापेनाभिचारिणा क्षिप्रमेव जयानंदजिड्डराजादयो मृताः वक्रे हलधरात्म
तजात कौलीनशांतये परलोकं पणीकृत्य प्रज्ञयावशपथं सती एवं विशुद्धशीलत्वे सम्यकाश्यपभुवि
स्मिता कस्मीरयात्स्वाज्ञ्यमांज्वालिते जातवेदसि प्रजायत नभोवह्निज्वालावलयमीलिते तदागमो॰ १०५

वेदत्रसिंहरूपमिवनिर्जरैः साकंदैवैर्नवदक्कारीडःसोऽत्रैमेर्नवोषलः परमालेख्यलिखितन्द्रवजतेशिरोवाजैतैः ४८
गंगायरहाक्तिबुद्धोपुरप्रवाहस्वदएरकः ताबुद्दानोऽनिकावलावेतिदासाल्लदान्वपुः वप्पटोड्ढटपोःकुः
स्यौसेनटदेमयावुभौ भूपालवल्लभावासांवैराग्याद्विजयेश्वरे भावायत्तनिसर्गभङ्गुरतरास्तिहेतिनैने
विरेवेतःकावचटस्पनस्पचटनेदीवौऽयमेकोगुणः पतिस्माविहितप्रहृष्टिनगलस्यायातिनस्नानतोय
तेनापवयंचमत्कृतिववोगीर्वाणगंगापयः एकषष्टिमतिक्रम्यवर्षान्भूपतिरायुषः सपत्नीकःपुरारा
तिगौरीसायुज्यमासदत् अथास्यीतिसमादायवत्सरैर्दिवसेतयोः पुत्रास्तन्वङ्गराजस्यसर्वेगंगाप्रतिष्ठि
रे ४८५ पैतामहेनकोशेनपरिवारेणचान्वितः पित्राविरोधेजग्राहहर्षस्तविजयेश्वरे अथैपिताप्रुत्र
वेरपिताश्रीविजयेश्वरे तस्मिन्पुत्रस्ततश्चासीत्पितात्वनगरांतिके ततोऽतिथयिनेपुत्रेदरिद्रोनीतिमान्
पिता अभ्यर्थ्यानर्थभीतश्चसेधिहृतैरयावत सतैरसकृदायातेहस्तिकोपुष्कवादिभिः राजपुत्रःसमंपि
त्रासेधिंतिमेकथयञ्चन रत्नांपैतामहेकोषेशरीरेवात्मजन्मने प्रतिश्रुत्यावजनकःकृतयत्नइवेततः
नृपतेःपुत्रमानेनविशतोविजयेश्वरे हृषिंस्तहेशृहैदेरपाश्रुतिस्वजनगार्हया सपीनकोषाःसंशृह्य
ततयेशाविषान्तरे कोशंवास्थापयन्मदांदत्वातदभिधांकितां अत्रांतरेतस्यराज्ञोधार्मिकीधीरजायत दारिद्य

श्री· रा·त· श्री· १०८

क्षेद्रिनीयर्म्मोयनबुद्धिस्त्रसर्वतः ततषोनयनाख्यस्य कल्यः मैल्यपुरौकसः कुट्टक्षिनोजयकाख्यः क्रमाद्धामर
तामगात् ४९५ स्थलोत्पत्तिः सदिग्देशविक्रीतान्नोवणिज्यया सम्भृतार्थः शनैर्लेभेषयनेशास्यार्पितोदये
साईक्रोशोविनिवासनिष्यदीन्नारराशिभिः पूरितायाः द्विनेः पृष्ठेबहून्ब्रीहीनवापयत् दीन्नारमसने
भृत्यैः कारयितापतिल्लयं बहवोभेदभीतेननतेनगूढंनिपातिताः साभोगिलेलग्मुसिक्कन्वलेऽकस्मा
त्पलायिते ज्ञातालतानिरुद्धाश्चोहतः केनापिपत्रिना नदीयेनोपलब्धेनयनेनवसुधातलात् पर्य्या
मेनात्मजड्डाजायावदायुर्दविद्वतो ५०० समन्त्रदाल्पमानेषु नदीन्नारेषु हर्निशं कलशाभ्भावहूत्मासा
न्वितस्तासमपद्यत दानोपभोगरहिताः कालेक्लेशेन भूयसा अन्यार्थमर्थानुरक्षन्ति विवं लब्ध्वामहा
शयाः श्राणान्धारयतेनिपीयमस्तः शतेनमोन्येविलेसम्भोगपरदत्तमिक्कूतिपदेनयग्रस्तत्रपाशोनये वि
लीयेंनिकदर्य्यतामहिरवत्मस्यहेनोर्निधीन्नाम्पः कोऽपिपरम्परोपकृतिषु प्रौढोऽस्मिलब्धेविना
प्रत्ययैश्चबहुभिर्म्मार्गैर्नेयः सिंधुमिवाविशत् नानार्थसम्पदस्तालाभाग्यभाजेमहीभुजे श्रर्प्यभाग्यो
दयेजेतेविशतिशतशः स्वयं दिवभ्योऽभ्युपेत्यसर्वाभ्यः सायेनहामिवाण्डजाः ५०५ श्रोतांसिप्रवलत
मेत्यवह्नयोम्भलेषुपुष्पांत्ययोध्योम्भोऽम्भःपतन्तिसजेतिहरितोवारिप्रणालीमुखैः इसंप्रक्षकसरः १०८

106

पयोदसमयेसम्पूर्य्यन्तेसर्व्वतोभाग्यनामदयेविशन्तिशान्तशोद्धारेनैकैःसम्पदः जनरत्नणदानादिणेपनतः
पितृविवान्वहे कुशलाकलशास्यासीत्सजागुणोदयैर्मतिः स्वयंवाणिगिवार्थ्यानांगणेनाकुशलोऽ
पिसः विविक्तासत्यपत्यागेमृककहहन्तः सदाभवत् उपस्थितौभाविनौवपशपन्नायथ्येयोस्वयं श्रेतिकान्ता
त्यजद्भूजेत्वेदिकादिनियोगिवत् तस्यस्वरूपमूलेनरत्नादिक्रीणनःस्वयं नाशाकत्वज्ज्ञनोकर्तैकेऽपि
विक्रयकारिणः ५९ त्रिवर्गसेवमानःसविभज्यसमयेस्वर्वी मध्याह्नरूपेमभवदरूपःसर्वकार्य्ये
णे तस्यस्वेषांपरेषाञ्चकृत्समनिष्पतश्वैः प्रतानःसमप्रहृत्तांतः प्रजानामभवयदि स्वदेशेमेवगृहस्थस्य।
ख्यायतश्वासमण्डले जनोजनपदेजातनकाश्चिदेत्यमसमस्पशान् कौलीनचकितोराजाकुर्वन्नकण्टकशो
धने प्रकटेनात्यजरणंडवीरेभ्योऽपिसज्जातवित् नतस्यार्थःकोऽपिनहोमेत्रिणोयमयोजयन् मेत्रिणो
सगुनश्वक्रेनहस्मार्थसयोजने ५५ विवाहयज्ञयात्रादिमहोत्सवशतांकुलः नित्यप्रहृष्टोनिर्दैन्यस्तत्र
ज्येदरूशोजनैः तेननीतिविदाक्रान्ताःदमाभुजःदिन्यनेतरः स्नाहायधरणेऽपासेत्नदध्यत्नान् विनादनमाः
तन्वङ्गःस्यस्यक्तनादीत्वीनायानांदिगंतरात् यपितैकानजान्मलेप्रमखान्गङ्गुजानपि ग्रमीणयहस्य
भूपालसभ्याभिर्विभूतिभिः कलाभिरभ्रतार्डाभिःसोमःसरपितृनिव प्रुगमम् श्रवामसपरिपाकोऽपि

श्री॰ रा॰ तं॰ क्षे॰ १०

107

दौःशील्येन न भूपतिः कुदेशिकोपदिष्टेन दुष्टाचारेण बोऽज्झितः ५१ टक्केन तु लियाख्येन कम्पकाः समुपा
हृताः क्रीडास्तम्भस्तु तुरुष्केभ्यो नानादिग्देशसम्भवाः सताभिः परदारैश्च लोभरूपीडयाहतैः श्रवणोपश्रेणी
णीं हासमतिमपढौकयत् बह्वीः कामयमानस्य योषितः प्रतिवासरं मत्स्यमांसादिभिर्हृद्यैर्नास्य पुष्टिरही
यत महासमयपूजासु बद्धग्रः सगुरुभिः समं महावह्णमाहारं नीतिमन्तस्तु जपं चाकरोत् एवं प्रावलहृत्ये
नपुरे तेन नवीकृते निर्दग्धे विजयेशे तु शिलावेश्मन स्खलिनः ५२ विजयेशाशिलावेश्ममौलावात
पवारणे नृपोऽम्बरशिरश्शुभ्रविज्ञाम्भनदमयं व्यधात् व्ययास्थितिं चानपायो व्यधात् त्रिपुरेश्वरे पिनाकि
नश्च प्रासादे सुवर्णमलसारके ततः सकर्म्मा कुशालश्च कारकलशेश्वरे निःसंख्येहाटकच्छटीपटला
ङ्कशिलागृहे कलशेशोपरिच्छत्रं चिकीर्षोः काञ्चनाश्चिते तुरुष्कदेशजः शिल्पी राज्ञोऽभ्यर्णमुपाययौ
सहस्रैर्मेरिभिर्हैमच्छत्रसिद्धिं वदन् कलौ सत्स्वादयन्निजां तामेकाञ्चवीनोपणे विदन् ५३ कानि विद्धिव
सान्यासीत्ताम्रपर्याप्तनृपसत्क्रियो ततोऽपि तीक्ष्णप्रेनेनोनकाप्येन मे त्रिण श्रभ्रहास्त्राशीदिनकलो बिल
ल्लोऽगात्पथ्यागते तच्छत्रं ययौ सिद्धिमसल्पैरेव काञ्चनैः श्रनंतेशाभियं वाणलिंगमन्यास्य भूपतिः
प्रतिष्ठाविधिया श्वक्रे सशकाधिकवैभवः नृपसहजपालाख्येप्रांतियानेऽभ्यषिञ्चत ततः संग्रामपाला १०

ख्योराजपुर्य्यांतदात्मजः राज्यंजिहीर्षुर्व्वीलस्यापितृव्यस्यभूपतेः भेजेमदनपालाख्योबलीयान्तुममेम
दात ५३५ तद्भयाच्छरणंप्रायान्नृपंसाहाय्यकार्थिनी स्वसासंग्रामपालस्यजस्सराजस्यठक्कुरः कृतप्रसा
दोनृपतिःसाहाय्यककृतेददौ तयोःपश्चाज्जयानंदंसूरैर्बिज्जादिभिःसमं तत्रविग्राविताभित्रमर्ज्जेत्कांत
मण्डलः संग्रामपालामात्यानांकार्य्यंनेशकतांययौ कोदंतोगमनंतस्यदत्वानास्तांविभीषिकाः तेत्रा
समैव्छत्रायातेसवीरोनत्वकम्पत मतिंराजपुरीयाणांमत्वावेतामदादिति शङ्कमानेनतेनाथविजेमस्व
रूपास्ततः तेस्तत्रदत्तइविग्गेःश्रार्थितोऽथमहामतिः रक्षापदेशात्स्वंसैन्यंस्थापयित्वान्यवर्त्तते एवंराजपु
रीतस्मिन्स्वीकृत्यांतिकमागते तेनोषकार्य्यमन्विज्ञःप्राज्ञःकलशभूपतिः कमाद्राजायमानेषुवि
ज्जादिष्वथपस्पृशे श्रामयेनजयानंदीदैवात्यमपहेतना स्वास्थ्यवार्त्तोपलम्भाय भूपतिंगृहमागते वा
च्यमास्तिरहःकिञ्चिदित्युक्तेसकथांतरे निर्यातेष्वथसर्व्वेषुकिञ्चिन्नैवाब्रवीद्यदा तदातामूलतिलव्वा
ख्याजाद्विजोविनिर्ययौ आशेनोक्तोऽपिनिर्गच्छन्किमप्याप्सीतिभूभुजा मंत्रिणाचैत्यसप्रश्नोवहि
रेवव्यलम्भत जयानंदोऽभ्यथाद्भूपमस्काराजपुरीकथां चक्रेनास्येवतेराज्यंविजेहाद्विमुपागते श्रा
दीयमानाद्विजेनकार्य्येभ्योवेतनादपि दर्शयामासगणनोवद्धमूल्यांमहीभुजे प्राज्ञःकलुषतांराजा

उ॰
रा॰न॰
मी॰
९८
108

प्रयातः स्वगृहं सोऽन्यतः यावित्तो गमनाद्वतो विजेमे गीतवेदिना निषेधयन्निवदाद्वि एपन्नेल्ले षानिर्बंधकारिणः
तस्यानुत्तोदद्वैगतेभ्रांतस्तोषोमहीपतिः लव्धादेशोगृहान्गतामवौपकरणैःसमं प्रस्थाप्यसोऽथनोथान्
नाथकृन्नृपतिर्ययौ राजधर्म्मगभीरत्वकूरयोः स्वामिभृत्ययोः कोविदेवलग्नेन तस्मिंश्चेहाभ्यदनुतावद्दा नय
स्वभुः प्रियेभ्रत्यंगमनात्सन्यवर्त्तयत् उपालेभेसमन्युश्चनयज्ञ्यः प्रियेप्रभ्रे सहोस्थितेनकतिवित्पदानिसह
भूभुजा विरहकाताकथानीहैहेसन्विज्ञोविनिर्ययौ निंद्राजेहलधरोममूर्षुहेषयन्यथा तथाविज्ञा
न्यपानेदः सत्यवारोपयन्सदात् ४५४ तत्लक्ष्मीमात्रशेषोद्धोक्तनागरक्षान्विधीयतो कृतार्थोविः
जस्त्वकिंनागृहीन्मोत्त्विणांनृपः निवर्त्तयिष्यति त्वामभ्रन्नियतंगमनादमं इत्याशयान्वगाद्विजेनराज
वर्जजनोऽखिलः श्वासोदंशोकमानोऽस्याद्विजाद्राजावलोजितात् तृणस्पन्देऽपिचकितोनिर्नि
द्रःपञ्चयामिनीः तस्मिन्शूरपुराध्यानेनिहतेष्वगतेषु निहतशोकस्लोशंकोप्राड्भ्रक्रसमंत्वि
णो तेनदाकर्ण्येयमेतेविज्ञार्थेहरणेऽब्रुवन् तस्याविधानेभ्रमतेरमस्तेतेनयत्ततो ५९ विज्ञा
दयस्तनिर्द्धीहार्येयेदेशामाशिश्रयन् तत्रतत्रैवपूज्यन्तेरत्नानीवप्रपेदिरे विज्ञोऽयिकेप्रवृद्धोऽपि
दैवतस्यैवभक्तिमान् पश्चात्कलशदेवस्यसत्यंकारःसदाभवत् एवंनिर्वास्यविज्ञादीनविरावाप्तवे॰ ९८

भवः द्विपंसूर्य्यमतीशणपाजयानेदः दर्पंयुयौ राज्ञोविरोधकृद्दक्कंशणपस्याभिवारतो प्रमयजिन्तु
राजोऽपितास्मिन्नेवक्षणेययौ तेऽपिद्विजाद्यः द्विपमविरावामसम्पदः प्राड्ः श्रणपोवितेसर्वैप्रमयं
गौडमण्डले ५९५ प्राकस्मिकेऽथप्रमयेविजः प्रमयमाययौ हदीर्घेवेथनक्षेशेशाड्लर्दनजाश्व
पि पलायितेषुकारायालेषुवाड्रेणपाजकः हतस्तदनुजाः शेषाभ्रक्कक्षेणः दर्पयड्ः द्विजास्त
द्वैथकारणेनानशपन्मदनादयः अदीर्घेणैवकालेनडुरंतैर्येर्भविष्यते जयानन्दसहायोऽपतस्य
ज्ञानपरिपालयन् सर्वाधिकारीभूपेनवामनाख्योव्यधीयत यस्यतास्मायवहन्तीनीतिशस्याङ्गताव
हाः वर्णेयेनिवयोहद्दागोष्ठीघ्रघापिपीमतो ५८ ग्रामानवंनिस्वाम्यादिभोगयानाहृत्यलब्धधीः
राजाकलशगजाख्येकर्म्मस्थानेविनिर्ममे मंत्रिणेनोनकायासौथनोत्पादविधेऽथदात् क्रौर्य्यंत्रस्तो
नपादाग्रेजनरक्षणदक्षिणः मंत्रिणोराजकलशपत्न्यान्यत्येतरक्षतो लेभिरेक्ष्माभुजः पार्श्वेप्रश
स्तकलशादयः स्तुताः स्वाढ्येयविवशाश्चौराः संख्यादिसंश्रयाः शुश्रूषाविदधिरेराज्ञानिबद्धस्वाधि
कारिणः पुनर्मदनपालेनक्रान्तेराजपुरीपतौ साहायकायवसृजत्सेनान्संवधरैन्नृपः ५७५ प्र
तापैर्भूपतेस्तेनभूतत्वांशेनापिनिर्जितः वद्धामदनपालोऽपिकश्मीरान्सम्प्रवेशितः भ्रातावरा

श्री॰ रा॰तं॰ ह्रीं॰ ९५

101

हदेवस्यकंदर्पोख्योमहीभुजा कृतोद्वाराधिपोवीरोविदपेऽमरल्हयं वभूवजिंडराजात्माशिक्षितोनयविक्र।
मौ भूप्यनेंतरसामंतमकुटस्पृष्टशासनः सराजपुर्य्यौदिजयीद्वारेपरमकोपनः त्वाणेव्वणेऽस्यनद्वात्ता
प्रसायग्राहितःस्वयं मदनःक्षितिपालेनग्रापितःकम्पनेशतां लब्धप्रकर्षोन्वोपादीनुग्रामराल्वकूशेग
वर्धीत् ५८० सेवावशीकृतः श्रपनपालेसनगराधिपे वक्केविजयसिंहाख्येहता शेषमलिम्लुवम्
कंदर्पोदयसिंहाख्यैःप्रह्निनेलोहरेसकृत् राजाभुवनराजस्यहृदंमिस्मारणेव्ययात् कीर्तिराजस्यतनयो
सवनीलपुरप्रभोः लक्ष्मीभुवनमन्याख्योरिपोञ्झित्रामयोऽभवत् कार्य्यप्रतिग्रहेकर्तेप्रहस्तिग्राहितोऽभ
वत् हत्वाविजयसिंहाख्येनृपेणनगरेशतां गेगात्मजःसमल्लोऽप्यनेनद्वारपतिःकृतः राज्ञोमौलिमाणिस्या
नेस्वप्रतापमरोपयत् शुभे श्रीपर्य्येनिष्पविवारस्यपार्श्वेसोत्ररथोग्रहे उरसासम्पवेशोवाडुनेमल्लस्यमाति।
नः ५८५ पञ्चाशोल्लरथेपत्मकृत्स्रोतीनोव्ययाहरत् राजंवाजिव्रजेस्माढेममयाख्यस्यभूभुजः एवंवशी
कृतमवोभूपतेर्नयवेदिनः सममेवाष्टभूपालानिष्पष्टेऽब्देऽविशन्पुरे कीर्तिनर्दपुराधीशस्वामियोभूभ
दामटः तकात्मजस्तकलशोवह्मापुरनरेश्वरः राजासेथामपालाख्यःसवराजपुरीपतिः उत्का
र्षोलोहरोवीभूदोर्दर्पोमेगजोनृपः गाम्भीरसीहःकोदेशःकाष्ठवाटपराधिपः श्रीमानुन्नमराजोऽ ९५

पिराज्ञानमुपनम्रिरे तिलकम् राजलोकः प्रहृष्टोऽपि च तेजनपदेऽभवत् डलेन्द्रो वार्षिकसरित्पूरो वा
विनियाविव तस्मिन् क्षणे घोलीभूतवितस्तासलिलेन नृपैः पीतक्षणेऽपि संक्षीणे स्वर्वैनैरन्वभूयत
मनसापि हिमपालायते किञ्चिदचिन्तयत् प्राममेव पुरेपप्यवामनेनतदाहृते कौशले मन्त्रिणस्तस्य
रराजेन रड्डलंभे निमित्तेन तदसंभ्रान्तो नित्यवर्यान्यवाहयत् ५५८ पार्थिवे च प्रयाते षु मल्लेकार्य्यपरा
ङ्मुखे क्षितिपालेन केदर्पोद्धारे स्वीकारितः पुनः अभिमानयनो मेन्नीकृतारब्धिनिर्जैर्धनैः डुर्गेसस्वा
पिकेनाम पुत्त्याड गंहमग्रहीत् स प्रविष्टोऽपि नगरे खिन्नःकेनापि हेतुना पार्थिवाभ्यर्थ्यमानोऽपि
कार्यैनैवाग्रहीद्यदा तदा प्रभास्नकलशानितं हृत्वं समावरन् तडत्सिक्तोऽक्तिसेतमः संस्पृशात्रभिमा
नितो निजश्रियातिभूपस्याभूरीन् संस्पृहस्य शास्त्रिणः तत्पदरत्नकलशं स्वभ्रातरमकारयत् सोऽर्थैः
क्रीतप्रयोऽप्यासीत्रकेदर्पःसमःकवित् किञ्चिद्रोह्लिवितःसिंहः सत्पसिंहक्रियो स्पृशेत् ततः क्रमे
णभूभर्त्राभृत्परन्तेकथयञ्च्वन राजस्थानाधिकारे स नगरे ग्राहितः पुनः अतिताडनतश्चौरे विपन्नेऽथ
कृपाकुलः स्वकान्तमथ्यधीकारे विषसोजाह्नवीमगात् पटोनकृतसंरोधस्ताडयित्वाकरे प्रभोः
कोपादेशान्तरे यात स्ते प्रन्यास्ते स्वमनुमात् अस्तंततविदितोऽप्यासीदानीतस्यान्तिके पुनः दर्पहतंत्

श्री·
रा·त·
श्री·
११०
110

पन्नस्य सन्नद्धोनतज्जीविते इभ्यं पुरुषसिंहानां श्रेफदार्ढ्यौविमोढवान् आरोहमवरोहञ्च संतरस्तः क्ष्मा
पतिः उपांगगीतव्यसनेन नलकोसंग्रहादरः देशांतरोविनेराज्ञातेनैवेह प्रवर्तिते ततोजयपवनोपांते निरंत
रमहागृहं स्वनामांकं पुरेकंठे श्रावतेनविशाम्पतिः मठाग्रहारप्रासादमहागृहपरम्पराः सतोयोपव
नात्यत्रयपुःसिद्धिमहत्तया अत्रांतरेराजसूनुर्हर्षःसोत्कर्षपौरुषः गुणैर्लेभे प्रकाशात्वमन्यभूपालदु
र्लभैः सोऽशेषदेशभाषाज्ञः सर्वभाषासु सत्कविः कृतसर्वविद्यानिधिःप्राप ख्यातिं देशांतरेष्वपि लब्धेन
पित्रा सैत्यकाजनानानादिगागताः गुणशौर्योज्वलत्वेन सहीनाः कृतवेतनाः अपर्याप्ते पितृकृते
वेतनेव्ययशालिनः एकाहांतरितेनस्वभोजनेत्यागिनोऽभवन् पितरंगायनद्रव्यसंकेगीतैः सरंजयन्
भर्तेव्यभरणं चक्रे तद्दत्तैः पारितोषिकैः उद्गायति पुरस्तास्मिन् कदाचिद्धयपार्थिवः सभ्येषु प्रीयमाणे·
षु शौचायोत्थायनिर्ययौ ९१५ तेन प्रसंगभंगेन जाततेजोवयः सुधीः द्वम्यत्वैलक्ष्यकोपाभ्यां कुमा
रः क्षितिमैक्षत प्रभ्रुवीनदोतिः सुहृदतिशठः श्रीपरुषवाकसुतो गर्व्वीनद्धः परिजनउदात्तप्रतिव
चाः इयान्मोऽपि प्रशाकोऽननहृदयदाहीपरिकरोनन्तश्रोतातावत्तालल्लितनयनोतेपरिभवन् पितुरेवत
दाभूत्योविश्वावहाभियोविदः श्रापि राज्यं निहत्यमेन नर्मणैवेत्सुवावतं अपि दीपनस्तते रोषाज्ञानेनो· ११०

क्रमसंप्राप्तो इत्यासनेन हस्तनापमारेनाथकथ्यत अथैभोगेच्छवश्चन्त्राः कुमारानन्वगात्पितुः
स्नेहप्रदर्शनस्वीकृत्युर्वैश्यपाः कामिसत्वीरिव ९२ पुनः समोसम्य विहस्तं पिता पर्य्यतोषयत् प्रीतिदा
येस्तनस्तैस्तैः साधुवादैश्च मानितो अन्येद्युस्तु पितुः पार्श्वात्तमनुक्रामस्वगृहानुगतः अभ्येत्य विष्णावद्ध
नेनदेवजगदे रहः उपपन्नं ततउक्तोतेनाभीष्टांनिषेधता निर्बध्नन्नपिहस्तेन सोऽथकोपादताडयत
लग्राभिघातेन रुधिरं वमंतं तत्याणवर्त्मना तेवीदासोऽभिजातोऽमृत्तसदादिश्यपान्नृपोत्मजः भृत्यैः प्रता
लयन्नवेत्तन्स्नेहकृपाम्नोभवेत् उक्तेनापीतिकथयन्नस्मिन्नावासोऽस्यदापयेत् ९२५ अनिच्छोरपित
स्यवज्ञादानानेनान्वमीयत डःपशीलेनान्यकामिन्याः स्मितमात्रादिवस्पृहा अप्रसक्तोप्रतयत्नः सततः
कालेन भूयसा तेप्रेरयन्नवत्कांतेमध्येस्वीकृत्ययममदं सरोहद्रोह संकल्पजन्मनापाप्मनाश्रितः सैमम्य
पितरंहंतुतीक्ष्णान्प्रायुङ्क्तसर्वेतः प्राप्यतत्ससोवरीभूततेषांस्नेहलवस्पृशं नचातिनः सूनुनाववर्जि
तानवतत्कथा श्रामतेतीक्ष्णवर्गोऽथप्रतिभेदभयाद्गते तोविष्णावद्धप्रवाश्ववान्तोराज्ञोन्यवेदयत् ९२६
बुद्धवान्राजपुत्रस्तंतस्मिन्नहनिजातभीः भोक्तुंनागात्पितुः पार्श्वमपिहूतैः कृतार्थनः सोऽपितस्मिन्न
नायातेतत्रार्थैः शंतसंशयः दिनेतत्रमनस्तापात्राभेक्तस्यपरिच्छदः समग्रान्तकस्यग्रामस्यप्रातर्डः सैन्य

श्री॰ रा॰त॰ ड्री॰ १११

वेदयेत् सविरेषक्कन सांकोशिरोविन्यस्य सोऽहृदत् उक्कावदस्मदीदं तवज्ञातस्य समर्पणं विधेहीत्यभ्य
थात्रापितं भंगीभाणितिक्रमैः नकृतापि गमावावोह्कृत्यस्यासेत्युदीर्य्यतं अभाषेतां आन्तरथैपुनस्तन्वेग
नेदनौ ६३५ तत्प्रसादबलाद्राजन्त्रापत्रत्राणदीदितौ यावावां तत्प्रवेशार्थं यत्कद्वारे निशास्वपि कथंन
पृथिवीपालप्राप्तप्राणात्ययलक्षणे निर्दोषौ वा सदोषौ वा ताभ्यां संत्यज्यते ऽनुजः युगलकं स्वामिद्रोहाप
वादश्रभवेन्नइदलणहुवं देशात्यागेतडत्मृज्यशरणे नाम्पदावयोः इत्यादि सम्भाष्यतयोः पादेन्यस्तात्तमौ
गयोः हृदि तावगमनोन्तलोकः पाञ्चितार्थिवोददौ पथिकश्चेदसंहत्यात्मथ्यीकृत्यातिदम्मटं नौविनिजे
रमत्नदेशान्ततः सबलवाहनौ तन्वेगगेषु यातेषु विविक्तीकृतमंदिरे स्वतमानीयन्नृपतिः सान्त्वयत्रिद॰
मब्रवीत् श्रासंसारं जगत्यस्मिन् सर्वतः ख्यातकीर्तिना जनकेनैव जन्यस्य स्वशम्भिहत्याघते जनैः पुत्र शीतांशु
नेवात्रिं दिक्द्वीपख्यातकीर्तिना भवताब्सभ्रूत्तेण माजानात्याखिलो जनः सर्वगुणवतामग्र्यो निरर्गल
यशाभवन् अस्माभुसेपमप्रधानं वदकस्मान्निसेवसे पैतामहे निजस्त्रार्थे यत्रत्तभ्यं समर्पये तत्र हेतुमनाः
कणेनासूयां कर्तुमर्हसि रिक्तः स्वेभ्यः परेभ्यश्च प्राप्तान्याभिभवं नृपः इति निध्यायहिमयाक्रियते कोशरक्ष
णे उरप्रतिष्ठां निष्पादितप्राराज्यपुरंतयि वाराणस्यां गमिष्यामि नेदिदेवेऽपवाहनः तद्राज्यकोशयोः सा ११

मीत्रुभर्त्रैर्नैविराड्ववान् प्रतिनात्यर्थेतःकस्मादनार्य्यैर्वितमीहसे सम्भाव्यतेनयिननत्पन्नमावेदितेव
लैः यथार्थकथनात्तस्मात्कौलीनंविनिवार्य्यतां विशुद्धयेकरोतेषस्वकृतस्याप्रतिश्रवं स्नेहादितीव
त्तद्वाजासाभिप्रायेववोऽभ्ययात् ६४ प्रपलापववोमात्रेनिनीषुस्तस्यहेतुतां जनप्रत्यायनेसोऽभ्युपसा
त्वांतिसमन्त्रकः हर्षत्तसाधुवादैस्तामित्रैःसेस्वजभाषिते वद्धास्याप्रमस्वेतनवामित्रुकानिर्ययौवहिः
सामान्यप्रेरणादेषाविकीर्षोभूदितिब्रुवन् सपितृप्रहितेहतेभीतःसावसथंययौ हृतंस्नानाननंवीक्ष
पाणिभ्यांताडयञ्छिरः हापुत्रेतिवदन्नाजातस्यास्कंदमशयेत् हतेऽस्मिन्स्वाशिरश्छेत्स्यामिति
प्रोक्तवतःप्रभोः निर्देशाद्देहयितैवतत्स्थस्तद्देशमशाखिणः नीदग्गास्तपिहितद्वाराः परिवार्य्यन्नृपात्म
जे उद्रुःस्वपुरुषांवावमेवंनिश्चितमूत्त्यवः ६५ प्रस्मात्तूर्णीप्रमादीवविरुद्धंचक्रप्रकारयत् यात
पिताडरावारक्षाजीवन्स्यानमिच्छसि रादिष्यतिसूतंसमासपितारादितस्त्वया ज्ञातेयंपुत्रयोरास्तिवय
मेवहताःपुत्रः पुष्पस्वमथ्यगोऽस्माकंत्वानिहन्तोऽन्यथावयं एवंसर्वप्रकारेनेष्टकेनाप्येवजीविते तो
वांतौभूपतेःसुताव्याकुलस्याग्रतःस्थितः हर्षोत्तिकेदण्डकाख्यःप्रायात्त्रिजमहत्तरः ६६ नीदौत्रिज
नयादत्तप्रवेशाःसनृपात्मजे प्रहृत्योवावमतिमानेवंसर्वान्विमोहयन् त्वत्रियापुत्रजीवितवाकल्यानः

लेनरणेनापि कारणैरपिगंतव्यं नियमात्त्रियते ध्रुवं नदेतस्मिन्समासन्ने मरणे ह्यभिचारिणि यद्दैर्यं धृ-
त्यते शस्त्रे समानः पाल्यतां त्वया हत श्रुत व्योतय पण्डुवासस्तत्रियो भवान् तदाहव विलम्बेन का-
र्य्यं किमिव पश्यसि एतेषु स्वसहायेषु मयि वाग्रे सवे ऽधुना विपत्तिर्विजयो वापि प्रतापिं स्तव शोभते ६६५
उत्तिष्ठ स्वसहायेषु न त्वके ण्यादियोजने कारय द्रुते वीर पहेद्वयानापि स्वः स्वीपरिणाय स्वजे ईश्वकाद्व
रकर्म्माथैराजपुत्रे सेनापिते प्रावेश्यायत्पूज्यमान स्त्रीद्वारोणाभ्यन्तरं गृहं न्यस्तामसि येन दृढेषैणादत्त स्वम्यः
द्वाणान्वये पश्चात्स विपत दृढ प्रमवक्के स निहिता गेले ततः स राजस्यानीयेत मारादब्रवीद्वचः रक्षि
तो राजपुत्रो ऽयं क्रियतां सोविनेत्वया भत्तग्रहादि भवमोघयिमि विरोपिजाते बलैः प्रहरणप्रभवं त
न्नैः निर्बाधने प्रतिभयं पृथिवीपतीनां सार्वे त्रिकेन रमसाद्विबुद्धिहृदैः ६७० तदेतस्मन्मुलेयोपाल
नोराजसुतास्पदे आरोह मायपुर्वं प्रहर्म्यादिश विविद्वत्वः तोद्वणहपद्धारगृहास्थितेन्यकान्नृपात्म
जे यावन्निर्गन्तमिच्छेति हन्यमानाप्रयुन्नवः छिद्राः प्रसेन सात्रिप्यान्मध्य पाते समाश्रिताः तावद्धिति
ये पुत्री रानिद्वीहा स्वभिमानिनः ते निर्याताः सुच्यमती गौरी पणस्त्रयिणो गृहात् सदाशिवान्तिके प्राडुंब्रता
पुपिवि रोपिनः रक्ष्यमाणोऽपि भूमर्त्त्रेगिरा ज्ञातेय पणालिनः राजन्ताति हतस्तेषु प्रथमं सहजाभियः ६७५

द्विजस्तस्याभियोवीरः पण्डितःशौर्य्यमाश्रितः रामदेवस्यकेशीवकर्णोटोऽरिमर्दैर्हतः केचित्प्रजेतःशस्त्रा
णिस्वंत्यक्त्वेनःकेऽपिवस्त्रयं लेभिरेबन्धबंधादि यापाःकापुरुषोचिते स्मितषष्ठोसहस्रस्यचतस्रष्टहेमवस्त्र
रे वैरंनीतापितापुत्तैविज्ञवःकारितोविटैः हठत्यागागारसक्तिःप्रियपुत्रवतिसम्भ्रमण्णवःत्वेलासंगःपूर्वंशण
यपरिहारोजनयितः श्रमात्येनशास्त्रासममयरमाज्ञायकलहः कुमाराणांबुद्धिंपितरिविपरीतांप्रतन्वते
पवंसत्वेलसंगत्याकुमारोलब्धलाघवः वेयंकारागृहेप्रापदसद्वोनिसद्वोविनः ९८· राज्ञीभुवनमत्य
स्मिन्बद्धेमाध्यस्यसंविदि स्यापितामानिनीकण्ठच्छेदंकृत्वाजहावसून् रक्षिणोमंत्रिणामासांत्सस्य
वित्तस्यभूपतिः प्राहिणोद्धविनान्भोगान्सहस्तैनंहादिनेदिने चक्रिकायामथाकोऽयमितिसञ्चिन्त्य
भूभुजा भृत्यःप्रयागनामास्यनिजःपार्श्वात्रवारितः नोनकोहर्षमद्दिश्यस्वेनान्यैश्वमहीभुजे जीवितेलो
वतेवास्यकृष्णेतामित्यभाषत नृपःसशीलवैकल्पयशुनस्याहिंयत्त्यजन् रिपोरिवतनूजस्यवकमेकति
विद्यियाः ९८९ नासम्पश्चरवाल्लभ्यमवाप्यसुरालाभिधा बभूवतकभूभर्त्तेनमृभर्त्तेवपार्थिनी सम्यग्मनो
नकःसावद्धौसूदावशानांनरे रक्षंप्रदाद्धेहर्षस्यपापंप्रेरयनांततः भ्रम्यत्सदम्वाकाहातौप्रयागस्तामवाभवान्
प्रमंतदाप्यमानान्नपरिहारमकारयत् तेनान्नेनपरीक्षार्थंदापितेनायजीवितो हर्षःश्वानौनिशाम्याभ्रत्रि

श्री॰
रा॰त॰
ह्री॰
११२
113

राशीतिजजीविते प्रभुक्तिं गूढदण्डस्थापितरेवसमंतोऽविदन् ततः सर्वाणि भोज्यानि स्पृष्ट्वैवोज्झीद्दिने दि
ने ९५९ प्रयागोपहृते नाशीत्परं वासेन सर्वदा भोज्येन येन केनापि कुर्वञ्जीवितधारणं अत्रस्याभोजने भु॰
क्ता राजा स्पृष्टदैर्निवेदिते ततः प्रयागमानीय तत्रयपृच्छ कारणं प्रयोजकौ वस्त्रदौ वसोपलभ्य न्यवेदयत्
रसार्पणकथोक्तस्तां तज्ज्ञानेव स्वयं प्रभोः अथान्येद्युपि स्पृदे भुपिज्ञादत्ते भुशोकितः राजस्तुन्नेन्द्रभुजे प्र
यागोपहृते विना ससर्वैर्भुविरुद्धे भुयपन्नात्सवाहयत् मेने तन्न दिने लंघ्ये शेषाख्यापरामस्तवेः ९६५
अत्रांतरे समुद्दस्दकस्मात्राशास्तवकः अद्रष्टपूर्वो भूभर्तुः सदाचारविपर्ययः उत्पाद्यतामस्वाम्याए
सूर्वतामसमयेरवि सरीतिप्रतिमाः स्वैरं विहारेभ्योऽप्यपाहरत् धनानि निरपत्यानामाहर्तुं व्यवसायिना
न्यवार्यतार्य्यमर्य्यादाक्रोत्याक्रांतेन भूभुजा ततोऽभिशापसंतापव्यजकेनाजसाभवत् अतिसंभोराजा
तेन पात्रदौ एपनसोऽर्दितः कुम्भप्रतिष्ठासम्भारं विकीर्षोर्हरमंदिरे तस्यापतन्महाकालकुंभनास्ता
पुटादस्तक ७॰॰ आकास्मिकेऽडनिमित्तेनत्यतीकारसाविदा नमनागथमाब्धोऽति प्रहर्षिप्रस्तुतायपौ
अस्नुस्तुत्पनवेयेनतेनरलापितसौष्ठवः शनैः शय्याप्रणयितामेतः समपत्यपद्यत बलमांसकृतदौ
एपमग्निमांद्यापुपद्रवैः कलाशेषेणशशिनानदभ्रुःसाम्यमायपौ राज्यंसदित्सुर्हर्षायदध्यामात्यान् ११२

परां मुखोन् ततोऽभिषेकमौक्कर्षमानिन्ये लोहरावलात् उत्त्यावचालेन सर्वैः संविभक्तामममूर्धुणं परमी
र्व्वीविधेयेन न स्फुटानवधूजनः ॥७५॥ कृत्वाथ नार्पणं कुर्य्याद्देशाद स्य प्रवासने उत्तम्काहर्षमाने न्नेतेना
प्रार्थ्यंत मेत्विणः तत्रगोमहत्रिवार्य्याथोप्युकुरोल्लोहराश्रितान् विप्नस्य राज्ञिभावेन मुक्तकर्षाय न्यवेदयत्
सनाथमण्डयातेन निष्कृष्टः स्नामविग्रहः निवेशित मन्तुः स्तम्भे बद्धावां यव वर्जितः अथो जिगमिषु
न्त्राणानि ः सामर्थ्योऽविदन्नृपः ममूर्षुरमवतीर्थ प्रस्थानाय कृतत्वरः स्वजाने दैवतक्रोधं ताम्रस्वामि
विपाटनात् इयेष शरणं कर्त्तुं मार्त्तण्डं प्राणलब्धये ॥७६॥ संत्यज्य विजयदेवं मतएवापवर्गदं महीप्स्व
रोऽपि प्रययौ तत्र त्रासवशंवदः अथो कार ग्राम्यात् तृणमिव विदन् विप्स माविलेनियोगीजातार्तिर्नेम
निगूहदासीरपिहदन् नदन्मूर्खोत्तानीव दृढ उरुपदेशपि गामतः करोति प्राणं नेशिस्तुरिव वार्किं किंत
विगुणं ताहश्याल्पणप्राय सेवया लोकैव्यसम्विदा गुरूपदेशाहं कारस्त्तस्य हास्यत्वमाययौ शुक्लायां
मार्गशीर्षस्य तृतीयस्यां निशागमे तलादवोश्रितो गुप्तं मन्त्रं न्मने विनिर्ययौ समभेरीत्तूर्य्यनिर्घोषे
जेनाक्रन्दे निरोदयत् सामात्यान्तःपुरोनौभिः पतस्य जलवर्त्मना ॥७७॥ यामशेषे दिनेऽस्मिन्नुशा
मसस्य वरणं तिके मार्तण्डस्य सजीवाम्यैसौवर्णी प्रतिमां व्यधात् म्लेच्छैरगणितास्तस्य दिह्वनोर्जेष्ठमाः

श्रीः स्मजं डौत्सकोनारतिस्तस्यव्याथितस्याधिकाभवत् बहिर्हर्षेकृतंगीतंगायतानां स्वगायतां विहतद्वार
रा.त. विवरः शृणोतिस्मविनिःश्वसन् प्राणावसानसमयेयविसंक्रुंचेती स्वप्रश्नसंगइवपावनशक्तिराज्ञा
श्रीः प्राचुर्यदाविल्हनोमरणोद्भवायामसंमत्र्यणांप्रश्नयतेपृथिवीपतीनां प्रजाजेहेननूजस्त्रसंविभक्तोहा
११४ तार्थेतः उत्कर्षग्रायत्शिवांवहृजिह्वोऽभवत्ततः स्वव्यक्तंवदतोहर्षेइतिवाचेउनःउनः निकृन्ते
114 तोनकोमावेतस्यादर्शमढौकयत् सतिन्निवार्यैविरहसंदष्टोष्ठः कम्पयन्शिरः जपन्किमपिसा
र्धेऽहेवहवागमवद्दिने श्वासन्नप्राणनिर्याणः संज्ञयाहूयमंत्रिणः ततःस्वैतैरसम्मूढैर्मार्तण्डायम
नाययत् वर्षाण्येकान्नपञ्चाशद्भुक्त्वान्त्सासितेऽह्नि मार्गस्यपञ्चषष्ठेऽह्नेषष्ठ्यांनिद्रामथासदत् स
प्तमम्मनिकामुख्यादेव्यःपतिंणयाहृताः श्ववहृद्वापिजयमत्यभिधानातमन्वगुः प्रसादाविन्नयानस्पृश्ननः
कय्याभिधानया श्ववहृद्दिकयाकृत्स्ना स्त्रीजातिरपवित्रिता ७२५ सर्वाविरोपशायान्यप्रदानेनाप्स्मरद्यादि
मास्मार्षान्त्राममतेस्कन्दनश्चाभिजनोऽवा संश्रितविजयदेवेक्रमाह्वामतियोगिनः भेजेपत्नवहृद्वातम
तोऽडःस्वीकरोतिनः भूपालभोग्यंस्वेवपुःसाभोगाभ्यासभास्वरं निनायग्राम्यभोगीनंधिकनारीनीवबे
तसः उत्कर्षस्याभिषेकाययाग्रेश्वागविलमंत्रिषु श्वेतोहिमकरोद्गान्तःकृतस्तोवामनःपरं ७२६ षोषोऽ ११४

भिषेकतूर्याणामेकतोगीतमंगलः साक्रंदाः प्रेततूर्याणांनादोऽन्यत्रसमन्वयौ जातःपद्मश्रियोदेव्याः
पुत्त्राः कलशाम्भभजा ततोविजयमल्लाख्यो भ्रातृवैमत्यमादधे यद्दाऽहर्षदेवस्यपिताप्रत्यहवेतनं प्रति
पुष्यावतस्मैसतदेवोत्कर्षभूपतिः भ्राप्त्वासायवमप्यस्यान्ददौसामंतमन्त्रिणः कपात्मजस्यवश्चेवज
यराजस्यवेतनं प्रविष्यंतिहृदत्यएवतरलागात्यनरेयोषितो योगक्षेमकथाञ्जितांनिकगताएवात्म
जाः कुर्वते भ्रन्येषांशातशोऽवसानसमयेववौविवार्य्येर्हर्षेणस्त्रीपुत्रादिकृतेकुकर्म्मभिरहोसञ्जिन्वतेऽ
र्थेजडाः ॥७५॥ प्रविवेशाततः श्रीमान्नगरेनृपतिर्नवः ततहर्षोदयाकोदितिहृदयंनगरौकसां तद्राज्यलाभ
दिवसोजनस्याभोगाङ्गूषितः सत्रापिप्रत्यभात्रेवसरोगार्तैर्विवोत्सवः हर्षदेवस्तुपितरिप्रयातेमतंमातृरे
नवबद्धमतःस्तंभेनतास्मिन्नाह्निमभक्तवान् सार्थंभ्रंशमिवायन्यमन्यास्मिन्नाह्निठकुराः तेषोकमूकंसम्प्रार्थ्य
कथाञ्चित्तमभोजयन् राज्यंदातेतिभेदेशेवक्तुश्वासस्यप्रतिश्रवे राज्यद्वयंनायमर्हत्येकएवेतिवादिनः ॥७६॥
एवंमिलितविन्नैस्तैर्बिपतिंश्चुतवान्पितुः कृतोपवसाःसोऽन्येद्युः श्मश्रावोत्कर्षमागाते वाद्यैःपित्रेप्रय
च्छतेनिर्वापसलिलांजलीन् तेहूतैरनुजोराजास्नातेशार्थ्यपतायमः तस्यस्नानदयेराज्ञिसज्जेराज्या
भिषेचने बोषोऽभिषेकतूर्याणामदमन्तस्जयध्वनिः सतेनसुनिमित्तेनप्रांप्तामेनेनिमित्तवित् विपुषो

श्री· ए·त· द्वी· ग
११५
115

तेनजीमूतराजोमिवनृपाश्रये ततःप्रमत्तस्म्वत्तामूनिमित्तैरगृह्यत तस्यात्मासत्त्रराज्यस्यभूत्यैरिवदिनेदिने ७४५
समभोजनेकारयितेहृतानश्राज्ञाविसर्जितान् देशान्निर्वासयतमांराज्यात्सेत्यज्यवंधनात् स्थानमप्रत्यवरू
स्थित्याविदध्यांकोशसाक्षिदं स्त्रियेऽन्यथानिरथानैः संदिश्यैतिव्यसर्जयत् सतान्मिथ्याप्रतिश्रुत्यतेर्हृतैः
प्रहितैस्ततः कृतकोशंसानयिताराजाभोज्यमभोजयत् नित्यज्वस्थोविधास्यतदर्थमानश्वतिब्रुवन् काला
पहारंकुर्वाणःशंकोंतस्मादपादयत् विश्वासायस्वताडंकपाणिंकृताप्रयागके पार्श्वेविजयमल्लस्यसोऽ
प्यगूढंव्यसर्जयत् ७५ तदेवोक्तानस्वैसर्वाङ्कुतेडःस्थितोऽग्रजः कुमारेवपिराज्येऽस्मिन्सुव्यामोवेयते
वयं संक्रांतडःखःसाश्रित्यविरेणापितमब्रवीत् कार्यंकुर्याकथमिदंमहीरानीतिमान्नृपः तथाथा
स्मिन्यथाशक्तियतिष्येत्वहिमोक्षणे तयात्तसाधयानेनरक्षणीयंस्वजीविते तेपार्श्वेहर्षदेवस्यसंदिश्यति
व्यसर्जयत् उपायोऽभितयत्रासीत्तस्यकार्यस्यसिद्धये उत्कर्षःप्राप्तराज्यस्तदैवतैरिवमोहितः नादयेकि
श्चिदारम्भंवयस्याग्रहहयतदामं ७५५ समर्पितापिकारोऽपिकंदर्पादीन्समेत्यिणः राज्यकृत्येनपश्चक्के
विदयेसवनस्यं परिमातेपरीमाणंकोपासज्जयवीक्षणे परेत्तमापतेस्तस्यदिनकृत्यमजायत कस्मी
णानिर्वयेणस्यवित्तमानस्ययेनवा सदीर्घदर्पीलोकोऽभूत्तेनलब्धवतनिश्चयी सातस्यलब्धनाख्याति ११५

समृद्धान्नप्रदायिनः भूभर्तुः पितृपत्नीभिः स्वैरिणीभिः प्रवर्धिता सक्षोत्रियइवोत्कम्पीयवहारमिताशयः
महाहृदयभोगणानोप्रजानांनाभवत्प्रियः ७८ ततोनियमितोहत्रिंतस्मात्ल्वादनाम्रयान् कुर्वन्विजयम
ल्लोऽभ्रद्देशणान्गोत्रेकृतोयमः स्वेरान्दितेसमभ्यस्यानन्वज्रसाकृतेऽखिलान् प्रार्थयामासतेनापिसजा
तमनन्वव्रज्ज्ञः लवणोत्सेनिशामेकांद्वरान्विरीत्यतस्तुषः मध्यस्यसैन्यात्तस्यैवयोयाः पद्मनाशिश्रयन्
हर्षैवद्देवयिगानेकृतकृत्योभवेन्नृपः ततोनिष्कृष्यकारायागमनेनतवसाम्प्रते इतितैः प्रेर्यमाणःसराजसू
नुहृदाग्रुयैः विनिहत्याकरोद्यात्रांप्रत्यूषेनगरोन्मुखः ७८५ श्रुत्वाविकीर्षितंतस्यव्याहृतस्यतथाविधम्
सहायाःसमपश्यंतकृतिवितड्डामराश्चपि चकरोन्मधुरावर्तोहयसेनापतिःस्वते राजसूनुर्यियासुर्यमध्य
स्थानन्नुयात्रिकं नागाह्वयोद्दोहहीनोराजपदमसेव्यजन् केष्विन्सहहयारोहैः सपद्यद्भुरवर्त्मना श्वागाः
च्छत्रेतिकेरात्तोड्डनिर्मिमहतवरः नयावन्नगरंप्रापादिप्रकारीनृपात्मजः शङ्कुनेराहितोत्साहःप्रालाग्रोरी
पितातिग्रिभिः सैन्यैर्गृहान्दहंस्तावद्राजधानीमवेष्टयत् वर्त्मभिःकुलकं समयायविनिर्यातेत्यक्तोत्कर्षमही
भुजे ततस्तेजयराजोऽपिराजसूनुरशिश्रयत् हस्तस्थितौराजपुत्रौनतस्यावितयतांगतिं नवौकवीथ्यवह
निसिंहवाचःकवेरिव हर्षदेवपरित्यक्तेयात्रामइतिवादिनः महाग्निमहिषादीनांपालाःसैन्यैरदाहयत्

श्री॰
रा॰त॰
श्री॰
११८
118

त्यागप्रलयजीमूतो हर्षदेवाभिषिच्यतो लब्धःस्वशेवाणीक्यायोराज्यादेषनिवार्य्यतां एवंवदंतःसंतोऽपिहर्ष
मेनपुरीकसः पृष्ठैःप्राच्छादयन्बद्धेन्तमोरिविवरार्पितैः उत्पिंजेतत्रसज्ञाने भग्रसैन्यस्यभूपतेः समेत्यच
ठक्कुरान्हर्षस्तदस्पंतहलेव्ययात् इत्थंबद्धोऽपितत्कृतावैरिकाननिरोधितैः संदेहवेपमानोगस्ततस्ता॰
नेवमब्रवीत् वर्तेऽयमङ्कटेडहेतन्मामस्त्वतबन्धनात् नचेदाशुमहीपालादनिष्टंनियमाद्भवेत् इत्यु
च्यमानात्तेयावद्विमृषंतिस्मतन्मङ्गः पादप्रहारान्यपतेस्तावद्वारगृहाद्बहिः उच्चचारसकिंद्रोहःप्रक्रां
तोऽयंडुराशयैः रेठक्कुराविहएतद्वारमित्युच्चकैर्वचः ठक्कुरेषुयभीतेषुधैर्य्योदगारणयन्भये प्रकारा
यद्धर्षदेवयवद्वारमपावृतं ७८० नेत्रमात्रस्थितप्राणोददर्शविस्मितस्ततः लोहरान्शस्त्रिणोहंतुंप्रासा
न्षोडशवारिकान् तेहिछिन्नोज्झितेहर्षशीर्षेसर्वमिदंक्षणात् श्रामेपादिहभयेमेत्वनोनकस्यतिजल्पत ः
उत्कर्षेणसहक्षणाक्रुताते निहंतुंविसर्जिताः विमृष्यवोमाकागच्छन्तःकार्य्यशेषंविमस्त्वता कदाचित्तेनक्र
त्वेस्यादहतेनेतितत्क्षणे निवार्य्यठक्कुरान्त्वष्टोहंतवमस्मयदोर्मिको ७८५ इमोदयामभित्तानेयदावै
यंविसृज्यते तदान्नवेयनाम्याज्याइत्यदीर्य्याङ्गुलीयकं पाणैर्दर्शयतावोमाविलम्बालम्बनेयतः निवा
र्य्यठक्कुरास्तास्मिन्नाक्षिप्तेनप्राहरंस्ततः कुलके सत्वप्रत्येकमाहूयनामग्रहणपूर्वकं प्रजिघ्रहत्तोस्त्वाम ११८

लमघुपावशेयन्युरः जङ्कलेकृतसत्कारास्ताम्मूलग्रहणाद्दाणे हीताःकराग्राक्कस्त्नाणिप्रजिहीर्षोत्व
मानसात् यतेश्रियंसृजन्तिकीर्तिमवेल्लुनीनेमित्रतमानयतिहेंतविरोधिनोऽपि ७९॰ यात्यधमिःप्रतिप
देसमनोऽनुकूलैर्गौःकामधुक्कामिवनापहरत्यनर्थं राजपुत्रःसतान्द्वेविकिंहीताइवतिष्ठय निर्दोषाः
सर्वथाप्रेष्याःस्वाम्यादेशानुपालने विलम्बवतांतथाघत्रइष्टथेमहदङ्कुते यथोदेषत्पवस्थानामस
थान्नेदणेदणे द्विपदीपिक्रयाडरगतरगादिभ्रमकृतो यथास्यांभिधेतेदिविकिलतपवाम्बुदलवाः
तथासौम्यक्रूरक्रमविकृतिभाजस्तनभृतांदणणेनानानानावेनहृदिविकारोर्मयइमाः दणणनुहन्तिकु
वीणास्तयथात्रास्थितावयं तथासेनभवेतोऽपिकाप्योन्तरदिहदवः अपिवैवेंवियापववितन्वन्तोरसा
न्तरं आसन्नराज्यपामीनोराज्ञोस्तुःप्राणसंशयाः ७९५ ग्रीष्मस्योष्मावजतिघनतान्नूनमासन्नहर्षैर्नेश
याप्रीभवतितिमिरंसात्रिकृष्णप्रभाते जेतोरेवेप्रसभविभवस्फारमस्मत्यवारात्रिक्षामेतीवियडपवि॰
तोपइवोइकमेति प्राणवारेणशाकुनेनिश्चितेपतिवदन्सतो आवबदेशुभोदर्कोःस्वोदंतसहृशीः क
थाः कालेदेसमुपगतस्तशुद्धियकोभवइसो तेभ्यःस्वकथयामासहरिश्चंद्राश्रयोकथां तदूजनेस
रद्वाथांवाह्यवार्तागवेषणे व्याप्टतवेगभीरस्यनतस्यसमलदात अत्रांतरेतमादिश्यमनेजातेनवेन

श्री॰ रा॰ त॰ ही॰ ११८

117

वे राजश्रियश्चकाल्पायुश्चशान्तधीः महत्तागते ८०॥ उत्कर्षोभूमिपत्नस्यपरित्यागेह्यमन्यत आदिदेशान्
गोस्नोस्नान्मूरिशाश्चप्रमायणे अभिज्ञानेमृम्मिकादानबधादेशेतन्नास्मरत् तेनोक्तिंतस्यदूतानामन्वतिष्ठ
न्नरादिनः सन्तानं वेध्याश्चमान्वीदासस्त्वामिज्ञानसंविदं सन्तानंजेराजपुत्त्रेस्वराख्येमहजनन्तः अभि
ज्ञानेवितरन्तस्तक्करेतस्यमस्यतः दैवयोगात्क्षणेतस्मिन्मृम्मिकाप्यन्यथाऽभवत् यः यातार्थेमपार्जि
तोऽन्याधिरसस्नेनैवसिंधुप्रसहेडूतेजयराधवः स्वाधिरसः पातेवरेणान्वमत् दिव्यासैवगदासुताप
पन्नृपंहेतावधीदाहवेयत्नाणायविगण्यतेविधिवशान्नैनैवनाशोभवेत् ८५ तथावैकस्यविस्मृत्यायस
येनपरस्यव अभिज्ञानस्यसन्नृपोनाशंप्रत्युतलब्धवान् आभिजन्येनहर्षस्यतेक्षणादेववन्दिनः प्रवे
दिरेहितैषितमत्कर्षोत्तावियोगिनः द्वारमाक्रान्तमत्कोपोवधायायमुपागतः इतिनिध्यायतेभूरंहेनमैः
ब्कन्नूदायुधाः उद्घाटितारिपुद्राहद्धानस्यामृम्मिकाकरे तेनैवसाकंनृत्यंतोहर्षसमुपतास्थिरे पादन्यस्ता
न्तमाङ्कैस्तैर्निर्गेब्कन्नूपार्थितस्ततः अविश्वसन्राजस्तनः क्षणमासीत्सचिंतयत् ८९ तस्मिन्क्षणेहर्ष
देवंहन्तेन्त्रानारणोस्थितः कुप्यान्विजयमल्लोऽभूदपिकोऽद्विकपोहर्षः तन्दग्पुमुपतेराजयानीजीवतितेऽ
नजः अभिधायेतिहृदयुः कथंवित्यार्थिवानुगाः अस्ययार्थंततस्तस्यराज्ञाहर्षवधूर्द्धुते गृहीनमर्तृताः ११८

उत्कर्षगलाप्रैष्यन्तान्तिकं तांविलोक्यैवविरतेवह्निदाहान्नृपात्मजे राजाभयप्रतीकारेहर्षत्यागाद्‌मन्य
त गतामात्याःस्वयंतोनेप्रशास्तकलशादयः हर्षंनिर्निगडंकृत्वाकारागारात्ततोऽत्यजन् ८९५ मेत्वः
सतेषांशोकेनवक्त्राक्रान्तगतागतः श्रेत्यवत्तणोष्वाम्रश्वप्रसरसारवह्निरिवारन् हर्षःप्रख्याप्यमानस्तपौरा
णंपुष्पवृष्टिभिः हृप्यमाणस्तसामात्योरणस्यंनृपमासदत् अभिनयानुजोराजानमूवेशान्तरंरणात्
निवार्य्यागम्यतांकुमःशामकालेततोवयं तथेतिप्रस्थितेतास्मिंल्यक्कातत्स्वरणाजिरं प्राविशन्मंत्रि
भिःसार्द्धंकोशेहेमादिसंश्रयं उत्तीर्णमहतःकृच्छ्राद्धर्षदेवमुपास्थिते हष्टाविजयमल्लोऽभूत्स्यहर्षो
त्रिक्रियःक्षणं ८९६ ततोववन्देतत्पादौसवोत्काम्यालिलिंगते ताश्चाःकथास्तयोरासन्नुपकर्त्रु
पकार्य्ययोः यापादयेनमेवादौहर्षोत्कर्षंततोनृपः निष्कण्टकोऽस्मिभवितेत्यामस्यापांशुजल्पतः
ततोविजयमल्लेननादोहेणहृतेववः ज्ञातेंगितज्ञोहर्षस्तमनतस्त्वचकितःक्षणं पुग्ममम् स्वदेह
मामिषीभूतंसम्प्राज्ञोःश्रुपनयोरिव निष्पत्रपत्नप्रतिमोरक्ताविगतस्मरन् ग्रासत्राभजतस्यदाव
विगमेविग्रुद्दयंप्राविनोनक्कास्याद्भलतश्वमजनमयोशङ्कामवेद्दारिधौ भौक्तव्यस्यविधिःश्रम
स्परमसान्त्वाडतनिष्पन्नयेजेतोःसंतनुतेनिराकृतमभियोभोत्स्यंतरोत्पादने ८९७ तेहयभ्रमणाव्याजा

श्री॰
रा॰त॰
श्री॰
११८
118

इतितेननिजजीविते त्यक्तवान्तौनिजाङ्केविन्यस्तवयःपर्य्यवारयन् साकंविजयमल्लेनततःसेमेत्रस
त्वरणात् बबालविल्लवापायमाख्यातंतेनमहीभुजे अग्रेतद्देषमनःप्राक्षेविनियोज्नेनृपात्मजात् ततो
विजयसिंहस्तेसमग्रवेशान्यवारयत् कुवेवमरणान्नीणोमर्त्त्येविशामिकिंपुनः निष्क्रम्यगतोपवि
शत्यक्तशोकेनृपासने पवसक्तवतस्तस्यभृत्यैःकोणडपाहृते सिंहासनेहर्षदेवस्ततस्तूर्णमुपा
विशत् वैजाम्लच्छादितानेनशान्तिकृत्यान्तदंतिके उपाविशद्धस्मगलामहादेवीत्वमिहये तस्याभिषेकशाहे
नसमग्रखेतसर्वतः रसितेनाम्बुवाहस्यवातकाइवमंत्रिणः तद्वार्त्ताश्रवणेनोत्तमुत्कर्षमेदिरान्ततः
भूतौविजयसिंहोपिकृच्छ्रान्यमनयद्गृहं श्रास्थानस्यस्यभूभर्त्तेरग्रेणासमितान्तगः नहश्रीर्दहृशेगच्छ
न्नास्थिराःकस्यविभूतयः तस्यवेश्मप्रतिष्ठस्यवहिर्विन्यस्यरक्षिणः राज्ञोविजयसिंहस्तत्कृतेकार्य्यमवेदये
त् द्रष्ट्रकारायांसंस्थितान्वाजपार्श्वमानीयठक्कुरान् तत्सैन्येऽग्रेस्थितेऽत्यादीड्यपेविजयमल्लतः सोऽथग्र
जेप्राभराज्यं भुक्तवानत्सविधेव्रजन् निरोसमम्नान्येतहूतैः स्वामेववसतिंत्वरणात् तत्सैन्यंस्वान्तिकंप्राप्तमथ
वीक्ष्यत्वमापतिः श्रानितायतमभ्यर्णंत्वरणामात्रेननीतिवित् सद्योप्राणाश्वराज्यञ्चत्वयादत्तमितिब्रुवन्
सप्राञ्जलिस्तमकरोत् क्लेशासाफल्यदायिने तस्यदैवानुकूल्येननीत्यैवेसप्रयुक्तया तत्कालमेवतद्राज्य ११८

शय्यायां समुपाविशत् ८४ कारागृहान्तः संवीत्य नैव वासांसि धारयन् सिंहासनेन शुशुभे श्रीसान्निध्यान्नवो
नृपः तादृक्साहससंरम्भपरिश्रान्तो दिनात्यये कृतारोहोऽथ शय्यायां न्यक्रमारुद्वापनत् पश्यन्निव सता
मेव सर्वतोशिवराहूतो नसनिद्रां स खेतत्रसीलितात्मोऽपि लब्धवान् उत्कर्षोऽपि विदन्नस्तमेतन्नेदृक्षनूनमे
त्विएः अद्विषयान्मद्दवो हृत्तं तेनोनकेनेत्यकथ्यत प्रातः शोकोऽस्मि यन्मे त्वं तत्त्वाकार्षीन्महीपते पतिता
मनयादस्माज्ञाविनो शृणु संविदं ८५५ अध्यात्विपो वेयनस्यं वेतमद्यिक्षिपमो जितो सुवः सुमो सापि
णोहृत्ने सत्तनामपिपिपिष्यति शरणं मरणं दन्यतस्मादस्मिन् क्षणेऽस्ति किं त्यक्ताहृवानामस्माकं तद
यप्राथ्यतो गाते अविश्वादफलास्वादकालेऽत्यन्तमरुन्तुदं यद्दोपालम्भपाण्डित्यं न विपदेव शोभते
नयापायमनालोच्य यदुपायः प्रवर्तितः सर्वमेकपदेनेन गृहमेनैव हारितं संस्थाप्यमानोऽनीत्या
स्नेवजरदः पटः प्रयत्नोपद्रवोऽल्पोऽपि शतद्वारः प्रजायते ८५५ एवं श्रुत्वा स तन्मध्या त्रिगत्याभ्यं
तरं गृहं अवहत्तिकयासाद्वै विवेश सहजात्वया तत्र संध्यासमाधिस्यास्मि प्रणामीत्यभियायतो क्षणे
तिरस्करिणीपनरे काथ्यं वाकरोत्स्थितिं निःशस्त्रेण गलेऽद्विमापटच्छेदनकर्तरी नाडुः प्राणहरा
लेनाक्षिपात्राः विन्नात्मना ततः फणत्कारेण कर्णयो श्रुता या भविशंकिता अपश्यत्स हजारं को वोत

श्री· रा·त· स्त्री· ११६ 119

जवनिकान्तरात् सोऽप्यलम्बशिरोनिर्यन्मार्द्धीमृद्‌दर्शनया वक्रावमग्नशृंगांतः श्चोतद्दानरिवाबलः ८५५
तस्यास्तदानीमौचित्येनिःशृंद्येनयोषितो भर्तृप्रमादमात्राणमयाघ्रुवेस्तरांशिरः व्रजतिरजनीत्य
क्ताकापिलयेत्वाणदाकरम्पदमपगतस्यास्तेसंध्यारवेरनगच्छति इतिपरिणतौप्रेमण्णुत्राववेपरि
चिंतितेक्कचननियमान्निर्घावेषानवामृयियोस्त्रियः कुलाचारपतिप्रेमसाहश्येष्वभवन्तदा कथ्यास
हजयोर्यस्मान्निर्घावेषावपद्धतिः पुरमे सापिहिप्रुषदोवेश्मनर्तकीनाम्नमण्डपे दृष्ट्वातेनावरुद्धाने
निन्येराजवधूः पुरा कांतास्वगैरिकास्यन्दकृतसांद्राङ्गरागया प्रेम्णोहेम्नइवौज्ज्वल्यंप्रविश्याग्नित·
यार्पिते ८६० हर्षदेवस्यापिसर्वैर्वेश्यातेसाभवत्प्रिया श्रुतस्तेनार्थ्यमानापिमरणान्नन्यवर्तत वत
त्विपुंगहृदेशीयोदिनद्वाविंशतौनृपः मृतास्तिष्ठत्रिंशमेकोशतःसोऽक्रियताग्निसात् तस्यावरोधलोला
द्यालोहरादिप्रिताप्यपि कृष्णानुवर्त्मनाकाश्चित्यदवीद्रुतमन्वघुः शास्त्रंसंत्याज्यमानेषुतत्त्वंतिषुनृपा
नुगैः मम्मुष्ठैनौनकःशस्त्रंनतत्याजत्वणंतदा विनास्मात्संतदोराज्ञःकोऽन्यःस्यादितिरसौ मोदात्य
स्मोऽस्तनःप्राणात्रोपेचित्रिपाविचारयन् ८६५ सप्रश्न्यपत्नेतिवचःप्रशास्तकलशोवदन् तदासंत्याजयामा
सस्वयंतस्वसमर्पितं तिलकं नोनसिङ्घारमहारप्रशास्तकलशादयः बद्धायहर्षदेवेनकारागारंप्रवेशिः ११६

ताः इत्येवमेकेनैवाह्नाता हर्षराजविपर्ययः कृतश्च हर्षदेवेन देवेनेव महाद्भुताः यथाकथञ्चिद्भुक्तान्ता
बहवः पृथिवीभृतः प्रतीतिविषमो मार्गः कष्टमापतितोऽधुना सर्वोत्साहोदकदेशे सर्वानल्लासहृति
का सर्वव्यवस्थाजननी सर्वनीतिव्यपोहकृत् ८७ उद्रिक्तशासनस्फूर्तिर्हृद्रिक्ता दानदयादितिः उद्रि
क्तत्यागसम्पत्तिहृद्रिक्तहरणग्रहा कारुण्यान्तेकसद्भगा हिंसात्मैकभयंकरी सत्कर्मोत्सेकललिता
पापात्सेककलङ्किता स्पृहणीया च वर्ज्या च वन्द्या निन्द्या च सर्वतः निश्रीकाचोपहास्या च काम्या शोच्या
च धीमतां अश्लाघ्या च पकीर्त्या च स्मार्या त्याज्या च मानसात् हर्षराजाश्रया वार्ता कथा वा वर्णयिष्यते
कुलकं नूनं सत्तैजसैरेव सृष्टे परमाणुभिः कुतोऽन्यथाभूत्स वेडष्ट्र्व्यामहतामपि ८७५ न
मर्त्येषु न देवेषु तद्वेषाद्दृश्यते क्वचित् दानवेन्द्रेषु सच्छौर्यैः परमस्त्येव चैतयादि प्रतिमार्कपरीमाणज्वल
त्कुण्डलमण्डितः उत्तुङ्गमकुटानन्दविकटोष्णीषमण्डलः प्रसन्नसिंहविश्रेन्दीनीवषभस्तुच्छदाञ्चि
तः वृषस्कन्धो महाबाहुः श्यामलोहितविग्रहः स्फूर्जद्वदनः सामभयोमेघघोषगभीरवाक् सोऽस्मा
न्तेषाणामपि यत्प्रतिभाभङ्गकार्यभूत् तिलकं सिंहद्वारे महाचण्डाश्चतर्दिक्रमवन्ययत् ज्ञातेवि
तमिकामानसप्रामोत्सहायसेनया ८८ आर्त्तोऽद्य वावमाकर्ण्य तेषां तृष्णानिवारणे प्राहृषेण्यः

पयोवाहस्यानकानामिवाकरोत् ८८· अविवेवस्रोनिर्हेमभूषणोऽल्पपरिच्छदः ददृशेविगतोत्रापिन
कश्चिद्राजमंदिरे सिंहद्वारेनरपतेर्नानाजनसमाश्रिते सर्वदेशाश्रियोऽश्रांतमासन्नापीकृताइव अ
पेतसंख्याः सौवर्णस्रुत्खलाकटकान्विताः श्रेमर्मेत्तिप्रतीहारमुख्याः क्ष्मापतिमन्दिरे एवंस्फूर्जन्सनृप
तिर्नेवसाम्राज्यसुन्दरः अस्मृद्विजयमल्लस्यगोत्रेविमतेस्थितः ८८५ आदीयमानववसःकृतहेनमहीभु
जा तस्याभृत्यार्थिवस्यैवसेवकैः संकदासभा स्वसेवकाननाहत्यरत्नान्सेस्याव्यतिक्रमे पित्र्येभ्यएवमे
त्रिभ्यः सोऽपिकारान्समार्पयत् द्वारेवकारकेदर्पमदनेवापिकम्पने अस्मान्विजयसिंहादीन्कृते
वैवनिजेनिजे तेनप्रशास्तकलसप्रमुखोः शांतमन्युना वेयात्संत्यज्यकार्येषु निजेष्वेवनियोजिताः
स्वत्वापकारान्सबहून्नमात्यानोनकःपरं पात्रेयेणसमंभ्रात्राकोपान्शूलेविपादितः ८९· कालेकाले
तकार्येषुसेकटेषुमहामतिं संस्मरन्स्वामिभक्तेनेपश्चात्तापेनपस्पृशे योरपःकृतापकारोऽपिकदा
विडयपुज्यते विहितागारदाहोऽग्निः शरणंभोज्यसिद्धये संदर्पोग्रेस्वभार्य्यायाः कर्णनामावक
र्णेने विषामङ्गैराजभृत्यैः शूलेनैवविपादितः उदयेसेविभेजेसम्भृत्यान्काराविनिर्गतान् सयोप्रकृत्यः
शाखीवम्हेगान्भूविवरोत्थितान् राज्ञोःदेमस्पयःपीत्वाव्रजः समहीभुजा सर्वामात्यप्रयानबेति

श्री· रा·त· स्मौ· १२०

120

नेसन्नः सहानुजः ८९५ राज्ञो यात्रादिसमये प्रेक्षकाणां पदे पदे एक एवाभवन्मैत्री महीपालश्रमप्रदः
सर्वप्रतीहारघटामूर्धानमधिरोपितः याथराजो ऽनुजस्तस्य जीविताद् अधिको ऽभवत् जाह्नवीयात्रयात्रा
त्रेराज्ञ्नृशंसस्याह्निवलाणः यम्मटः सोऽपि तान्वङ्गैः भ्रातृपुत्रैः सहाययौ सामान्यतेनरपतिः स्वकृते हारि
तायजे सभ्रातृपुत्रमदाद्दीत्त्वा विशेषेण सर्वदा विभज्य भुज्यतो राज्यं तस्यैवं प्रेरितः खलैः क्रमाद्विज
यमल्लो ऽथ डड्डद्वाविकृतिं दधे ९०० राज्यं प्रादाः किमन्यस्मै जितेत्युक्तः सडर्जनैः तान्क्षिप्नुमैच्छ यामा
सवधे प्रथमजन्मनः विजने मंदिरे हन्यामिति सम्मंत्र्य भूपतिः यागं विधाय व्याजेन तेनागं तं विनिमंत्रि
तः मंत्रे श्रुतिङ्गते राज्ञः सोऽप्यास्कंद विशंकितः आदिदेशाश्वसैन्यानोद्धुतं सत्वरहननोद्यतं सन्नद्धेरा
सैन्यैः ऽथद्रुतं निर्गत्य भूपतेः हन्ताविजयमल्लेन मंडराभ्यन्तरं क्रमाः सेहं वेल्लद्रगानीकप्रहरन्नृपते
र्बलं कुर्वन्महाहवं वीरा निर्गोल्लततरे पुरात् ९०५ आक्षिप्यष्टहे ति हंत्या जा यया सहितो व्रजन् सच
कारतरंगस्थः सेथाममतिमानुषं यारासारैः दाणैनास्मिन्नकालजलदोज्झितैः विपर्य्यासेनिवशाधिवी
सर्वतः समलक्षत भांकारमाहतारव्यभूरिभेरीरवेरणे आसारेण शरैश्वासी व्याप्यमानो नृपात्मजः
ते दीयमाणस्तनये यो तेहं ने समष्टयतः कर्म्माणि प्राकृतानीव नचाण्डकसतां जहुः भग्नसेतुपयो वेगो

श्री॰
रा॰त॰
श्री॰
गी॰
१११
124

हिंतस्नासिंधुसंगमे सज्जानिरन्तरदोर्भ्योमवतीर्य्यसवाजिनः ९६ सनवानकरोत्यस्मामज्जनेरिव
सेकवे सिंधुप्रवाहडामनीर्य्येतरंगोऽपितमन्वगात् हिषांहृस्तेनावराघातः सनमारुह्यवाजिने दरहे
श्रोन्मुखोवीरः प्रायाल्लहरवर्त्मना केदर्पहारपतिनासर्वतोरुद्धपद्धतिः गिरीन्नुल्लङ्घ्यवाविदां
गिरिगर्भोदरान्तरी दरदाभ्युर्वितितत्र श्रीविद्याधरदेहिना केविचित्रजाः परिजनाः श्वानकेस्नप्रपेदिरे
स्नुतास्वीकार्य्यमाणाज्ज्वसेरभेडामरादिभिः प्राप्तेकहर्षपृथ्वीभृडपायांश्चकितेऽन्वहं ९७ तेष्व
न्येषुप्रीतेतसोऽतिवाह्यदरान्तरे डामरैः शहितालापाश्चैत्रयात्रामदान्मदात् उत्तीर्य्यसेकटोत्तिए
न्मार्गोनःपरमण्डपे प्रकस्मादभवन्मानीहिमानीहृतजीवितः यडल्लासायसेरम्भोधीरैर्विलाध्य
तेमहात् कुत्रंहिनास्तितदैवमत्यल्पेनैववस्तुना उन्मीलनेतिग्मरुविः प्रयत्नाधेषांसहस्रेणक
रैःकरोति उन्मूलयत्येककरेणतानिपद्मानिपातानाकुपितोहिपेन हैराज्यशंकयाकश्चित्कालेसंक्रु
चितेततः भूपः प्रभयतोलयेराज्येहर्षमहीभुजः ९८ राजपाहस्तदासेहेनकुत्राधापिरोपणं प्रस्तु
दयन्तयातास्मिल्लहुवेनाम्नराजस्य सपोभादायिनीर्भेगाः शावनेयनमण्डले निर्म्मेत्स्मरोनरपतिः
पुष्पतेरिवकानने मस्तकेषानिरुष्णीषानिष्कलाभरणाःश्रुश्रा सेनजैकेमहीपालसमभवन्निह १११

देहिनः धम्मिल्लग्रथनाय च मदनः कम्पनापतिः जयानेदोऽस्य मात्याग्राम्यित्र्यायोहकथारण्णात्
अन्वभूत्पार्थिवक्रोधमविशेषेण्णमण्डले तेनराज्योवितोवेषलब्धराजाप्रवर्तिनः ९२४ युग्मं सके·
षाञ्चिदमात्यानामाकल्पोल्लासशोभितो निर्मन्मरःस्वदासीभिरारत्रिकमकारयत् दाक्षिण्याः
त्याभवद्भिः प्रियानस्यविलासिनः कर्णाटानुगुण्णहेकलनलेनप्रवर्तितः लडमालीदलाः स्थू
लाःवेदनस्यासलेद्राः रेजुर्जेनास्लदास्याने श्लाघ्यदीर्घासियेनवः स्वर्णकेतकपत्रांकजूटलम्बोर्जि
तस्रजः वटुलालिलकाञ्छिष्टविलोलतिलकांकुराः अपांगश्रोत्रयोर्बद्धसंधपीऽजनरेखया निन
रिंगिककेषण्णेनवद्धहेमोपवीनकाः अयराम्बरपुच्छांतैर्लम्बैःपुम्बितभूतलाः प्रच्छादितार्धदोर्लं
स्वकञ्चुकांकपयोधराः ९२· कर्पूराङ्कुलनस्मेराश्रमेतलरलभुवः बभ्रुराश्रितपुम्वेशाह्यषांकच्छ·
लदेकतां वत्मिंःकुलके अन्योपजीवितांप्राप्तलम्यार्थितेनमार्गण्णः विश्वाध्यापकतांमेवाःप्र
ण्णयेनेववारियेः प्रसादैस्त्यागिनलस्यराज्ञःकनकवर्षिण्णः समस्तागाथकगण्णःपार्थिवस्याथितो
यपुः विदग्धडामण्णिर्भूमण्डिताब्रत्नमण्डनान् वकारपुष्पनरराज्ञछचादिप्रक्रियाभृतः ९२५
कश्मीरेभ्योविनिर्यातेराज्यकलशाभूपतेः विघापतिर्यकर्णाटपक्रेपमांडिभूपतेः प्रसर्पतःकराटि

श्री·
रा·त·
क्ष्मी·
१२२
122

भिः कर्णोदकरकान्तरे राज्ञोऽग्रेदहशोऽनेगंयसैवातपवारणं त्यागिनेहर्षदंदेवंसमग्रताम्हगविवान्यवं रि
ह्लाणो वज्रनामेनेविभूतिंनावतीमपि सौवर्णमलसाराष्ट्राराजधान्योपरायतेः स्रवह्कोऽग्रेलि
हशृहाग्रेजिरेभुवनाङ्गनाः तदीयेनन्दनवनेद्रुमेभ्योनवधुःस्थिति त्यागिनानिर्जितालेनकेवलेकः
ल्पपादपाः ५४· विविधाभिरमून्याम्बुविहंगमृगजातिभिः तेनव्यामदिगाभोगेवकेपम्याभिधेसरः
सोऽत्रासीधावतीर्बिधास्तासांनामापिनिश्चिते वकेनास्यवसामर्थ्योवर्केवावसतेरपि गीतमाकु
र्णेतेऽधापितस्यवागेयकारिणः विपदैरपियद्मामग्लुठद्दाबोदविंडभिः स्वपनोदिनयामौद्वौ
सर्व्वकालेविलासिनः दत्तस्यानस्यतस्यासीधामिनीषुप्रजागरः तस्यदीपसहस्रोकेस्थितस्यास्यानम
णुपे विहङ्गोष्ठीगीतनृत्यप्रस्तावेनत्यपायसुः ५५ कर्णान्तेसुश्रुवेतत्रनयणेचबंजः परे कान्तायम्मिल
येफालीत्रुटिजन्माचमर्मरः वितानैःस्वपयोदेवसाग्रिवप्रेवदीयकैः हक्मदण्डैःसतयैवसप्रमेवा·
सिमण्डलैः सासराइवकान्ताभिःस्तनत्लैवमेत्त्रिभिः सपिधाद्वेवविदुधैःसगेयवैवगायनैः निस
संकेतवसतिर्यनदस्यपमस्यव पकेविहरणागारणेदानस्यवभयस्यव त्लपास्थानास्थितिस्तस्यराहः
प्राक्राधिकश्रियः कस्यवावस्यनेबाधावर्तुकान्तेयेनशक्यते ५५· वतुर्भिःकुलकं रौकैस्वराजनै

आसीद्व्यवहारस्तदाघनः मण्डलेविरलोऽम्भाभिन्दीनारैस्ताम्रजैःपुनः दाण्डनायकतांप्राप्यस्सन्नःस
वौन्नतिंभजन् तस्मिन्कालेनभज्ञोमाश्रीवोमसुशिंपवःपरं निजाजयवनेसूर्य्यामूलकेविजयेश्वरे श्री
ख्यांनियस्यलब्ध्वतेनिर्व्वयस्थितयोमठाः द्युषितव्यापितानाथदीनापार्त्तिनिवारणे सस्येहेपा
पपहस्यराज्यलक्ष्मीःकृतार्थेतो नेदिदेवेत्रयीकृमप्रशस्यहेसमवासरान् चम्पकःसफलांवक्रेसर्वैः
कालाग्नितांश्रिये ९५५ कृष्णाजिनोभयमुखोमुखैर्दीनैःनमाभजा पुरदरिद्रीकृताविप्रानिःशे
षार्त्तिच्छिदार्थिनो राज्ञोवसन्तलेखोख्याशाहिवंशाश्रियाकरोत् मठाग्रहारान्नगरेशुज्येवत्रिपुरे
श्वरे माहेश्वर्य्येमयीकावदिसंज्वालेवमोयथौ उदारव्यवहारेतनतद्राज्यंप्रवर्त्तते यथाग्रहहिं
पश्चामःशानकैर्नेवमन्त्रिणः सूर्व्वोमान्यद्विधोराज्ञोमतिमोहंप्रचक्रिरे कृष्णात्तोत्रिपुगःश्रीखोवड्र
पदग्रहणातियावन्नहिमानुःपादसहस्रभाकप्रतिपदंसज्वाख्येतेऽनुरुणा वज्रपंतेबलिनोः
पिपल्लवुबलैःसामर्थ्यहीनैश्चयज्ञामचेतेपरिपूर्णोहत्नयट्ट्देदेवस्यलीलायिते ९८ ससबैश्यस्ता
पिगमश्रोढःपरिहृष्टोविश्यं यन्मोहितमतिश्चक्रेवैयेथैरपिमंत्रिभिः विपन्नस्यापितवैरप्रतिका
रविपित्सया सराज्यानीनामोकमठादिभिरलोठयत् त्यागीतकोपासम्भारंब्रयीकृर्वन्नितल

श्री॰ नः लब्धस्ववाभियान्तस्यपायमेनयतिव्यधात् मुहाल्ले गुहशीलानां कैकिनेमृध्वेतसा स्वहेषाः
रा॰त॰ ह्यपिकेदारताव्तीर्णांतेनशानत्रये याहृशीस्ताहृशीस्ननाडीर्बिन्यस्यनानिशं नागृह्ननपरेडा
श्री॰ म्मजनेगमकुलाङ्कनाः ८९५ अत्रान्तरेहृष्यमाणोगृध्वेकोटपदातिमिः भुवनभ्युवनराजोऽभूत्वह
१२२ रालखिल्लव्यथीः मदर्पितपुरेशान्तःकंदर्पद्वारनायके मुग्नायोर्द्धविनिर्यातेययौभूयोऽथरूपपताम्
123 तस्मिन्प्रमेचेऽपिनृपोहृष्यत्राजपुरीपतिः सङ्ग्रामपालःकेनापिहेतुनाविक्रियांययौ कन्दर्पकोटभूः
त्यानांभिन्नानांसंग्रहोयते कुप्यन्राजपुरीराजायसृजद्दण्डनायके समहद्भिःसमंसैन्यैर्गवलो
हरवर्म्मना अधीरःकोठकच्छेपुसार्द्धमासेवलम्बत ९०० प्रत्यासन्नाब्धुवेमांसात्यतापात्रुविरो
धिनां अस्यतस्तस्यपात्रांयांनसंकल्पोऽपराजत अविशेषव्रतभावेनभर्ताह्लिहाञ्निरूपमः तत्रेजगा
मकन्दर्पपर्वोपालममात्रतो कृतप्रतिज्ञोऽनाहारतयाराजपुरीजये उपालम्भार्दितःसोऽथनिःसा
मंत्रोऽथवावलेत् निराहारस्यवमतःकन्दर्पस्याद्विगाह्वरे षष्ठेऽह्न्यभूद्राजपुरीयोजनेऽभ्यापि
केस्थिता अव्याहतःसोऽरिबलाद्विषच्छस्त्राणिपातयन् कदलीपत्रवान्मृद्नन्वनेसिंहइवाविः
शत् ९०५ दण्डनायकसैन्येभ्यःपरमेकस्तमन्वगात् सेनानीःकलराजाख्योवुद्धराजकुलोद्भवः १२२

तैर्वाह्यास्थैराजपुर्यां हतानां संख्याहितैर्द्विषः निहत्य शुक्लकक्खंकं केकन्दर्पमेनिरे हते मध्याह्ने सम
कंदर्पः स्वयं सम्याविशद्दली राजधानीं राजपुर्या विशंविशैः समं भटैः द्विषां त्रिपात्सहस्राणि वो
यानामानिवर्तिनां हृत्वा राजपुर्यं येन तत्पदातिशतत्रयं काश्मीरकाणां निहतं रणे तत्र शतद्व
यं चत्वारि तु शतानाम्युद्धीविषणानामपशेरत ९८ भग्नैरिवबलेर्हूरमहेत्वैर्यैश्चितामिभिः सेकुर्वे
द्विर्हेतान्त्राणि त्रणो मृत्योर्महाननसः तेनैवं साम्युपालाम्भवेनालोरभसार्पितः रणश्रमशानेवीरे
णश्वामितो मांसशोणितैः यामामात्रावशेषेऽह्नि भुनरैवाघसे हताः द्विषः परिभवोतथाः कन्दर्पयो
द्वुमायपुः ततस्तानघनारावात्रिविदीपसस्तेपुरो लिप्तानेषपिंतैलेन विहायैः प्राज्वलन्दिशः श्रा
ग्नेयं वेन्यसाव स्वामितिमूर्च्छा विशंकिनाः तेहूरं प्रययुर्भीता निर्दन्तः पुनरागमे प्रगल्भभावः प
ति भानमोजः प्रयोगवान्वर्थमसम्भ्रमश्च महाशयानामतिसंकटेषु येयोंपनद्धोनपिंजहाति
राजधानीं प्रविष्टस्म मनाव स्नाभिलाषिणि भूयोऽप्यपश्यन्स्वक्षत्रां वाह्यालीवरहलैर्बलैः योद्धु
पियासुः पुत्रावप्राप्तेन दण्डनायके योधां रणोटवीहट्टाभयात्स्वागतसैनिकं स्नौपेर्दैः दनैः
कैश्चिद्धर्षानाधिकमाहवे परकीये स्वमात्मनेकोऽतवं वेनिरेदहिना ९९ श्रानीतोऽप्यविनिर्गत्यने

श्री॰
रा॰त॰
ङ्गी॰
म
१२४
124

नैवसमभवेश्रडन् सार्द्धमानोपघ्नामौ यौमगन हेमेनवाधमः रक्तप्रजन्वीतसैन्यसमभित्रैवकुः
कोशावत् परराष्ट्रविशे देवेस्ववीर्य्येणैवकोऽपरः अणताकरमादाय ततो राजपुरीपतेः मासमा
त्रेणकंदर्पः पुनः सम्भवमायया प्रसन्नमादिसत्कारैः कृतसन्तोमहीभुजा सदण्डनायकादीनां शिरः
शूलावहोऽभवत् परिहासशरिपारूपाणि पारूपकर्त्तृन्कठोरधीः वातगण्डाख्यपाख्यानि निर्भेः
यस्तत्रपर्षदा प्रभूतोकोचसन्धीनसखैवपेरणस्पृशा श्रीपार्श्ववासनेराज्ञा पादाग्रादौ नियोजि
तः श्रानन्दः सहलेणैतस्मिन् त्रिवर्क्केद्वाराधिकारितो कन्दर्पेदैविभृणमासीन्मंत्रिणमतिसम्मतः
तत्स्वैरितस्ततः पातुलहरेविस्मृतास्हिते मण्डलेश्वरतोदत्वाकंदर्पेप्राहिणोन्नृपः मंत्रविक्रमस
म्पन्नः कुम्भकैः सोदयैस्मभिः श्रुत्वातपारोजपश्चोः समीपात्सोऽतिवाहितः हत्वाहोपमितिप्रहाय
निकटादेशांतरेवाग्निते स्त्रीवेषुवियोगकृतन्नवचोऽमुष्णातिसेत्यजाव श्रूरेरात्समसौहरेदितिन
पाहिन्ताविचारोग्नितोभूतेपेरणपाठ्ठयौन्नृपपशुनीयातिनाशान्विरात् १॥ उत्कर्षपुत्रावा
दायविकीर्णलौहरेशातो कंदर्पोवनेतऽनिन्दितिपमंत्रिणोऽवदन् तथेतिनृपतिः श्रणान्वेषुहत
मयापुत्रे ससैन्यंव्यसृजत्पहंटकवासियराभिये तयोःसम्प्राममपोवीतौतालेख्यमयाह्दिदन् वि १२४

विमुखश्शंकितात्माचकंदर्पोऽभ्यर्थ्यामगः कलिपतनकाणेहसंस्मृहृत्सेवकवत्सरः आसीदस्थिरस्व
सत्वेष्वमभ्युपतस्तदा ततःपाणिंविनिकृत्यसोऽगुह्याग्रेणतत्करे अमुद्राघेननिलख्यांछिन्नःपत्नी
वसोऽगमत् अनेनराजोऽभ्यभूत्वतेनात्माचनृपाश्रितः विगृह्यतेस्माखिन्नेनपहस्थैवमकथ्यत तेया
शयोनरपतिःकुट्टम्बेप्रहिणोन्नमे अर्पयिष्याततःकोटंप्रयास्यामिदिगन्तरे आनीयदत्तोस्तैर्वीती
नादायद्रोहवर्जितः सविस्मयापिकारोऽयमेतीवाराणसीं ययौ हत्वागयायांसामंतमेकमन्यानि
वेश्यव काश्मीरिकाणांवक्रेसु आदशुल्कनिवारणे सहत्वावीरसेनान्यंससैन्येडुर्गमेऽधनि पूर्वो
ग्रामधनीनोसयथान्निशंतकाएटकं वायेनिहत्योग्रहतेवाराणस्यांनिरस्यता पूर्वादिकभ्यापि
तप्तेनमठैःसकृतनकर्मठैः तेनविश्वासनादेवलब्धलक्ष्याःकुमंत्रिणः अन्योन्यासूययाजघ्नुरथ
कार्याणिमभजः सेनहारादित्रगृहमदाः शृंगकाएहूतिशांत्यैडहोरेष्वांकलुषमतयोयत्रडुम्मंत्रिमे
षाः तेन्यमोन्यंभवतिगासितैर्वासरैरेवकाश्चिन्मध्यस्थाणोरिवनरपतेस्तत्रसर्वोऽत्रभङ्गः आतिका
मतिकालेऽप्यपार्थिवेहेन्तुमयमं उडुह्रजीतराज्येव्वास्तान्वेगिर्येमसटोऽभजत् ११५ द्रोहापवा
द्भागोषभवेद्राज्यामिदंपुनः मामेवचवेश्यापाडुन्मादनहैऽस्मिन्नुपेयाति इतिसम्मंत्र्यम्हायैरनिहंतें

श्री॰ रा॰ त॰ कृ॰ १२५ 125

पृथिवीभुजे प्रेरितो जयराजोऽभ्रनेनासदलवेतसा ग्रामं विलावग्राममज्ञानद्दिग्माती द्वांद्वोहायभूपतेः
मावरोथवपूर्हिज्ञाविद्धेमथ्यपान्निनीः क्रमात्स्त्रियुन्सुखेनास्मिन्कार्ये राजपुरीन्नृपः हृतायथ्यस्तुजन्नातव
इमानेनयम्मटे महस्समेगलशहेस्तुदिनापेक्ष्यपास्थितिं तेसिद्धिमेगावकितोजयराजः समायथौ ९२०
तमर्थेमण्डपेशृद्धेतयोर्मेन्त्रायमाणयोः प्रयागान्नवरः कश्चिद्विनिश्चवहितोऽभ्युणेन् तदावेदितत
ह्यातोन्ययागानकथीततः कुद्धानिवर्तेयामासयम्मटेगमनोन्नृपः कुलत्रयमपानिंष्टस्तन्मनीकारमन्
घरः स्वमेवकेवलेरत्नत्रासीन्सवकितोऽवहं प्रसिद्धिंजयराजस्तद्दृष्ट्वाहूतैः स्वसम्मुखेौ शमालडा
मरौवीरैनागपाजाभियोध्ययान् स्वभूतैस्मेदनिर्यातैश्चियास्तनोनिवेदितं श्रुत्वात्पयोंदितिमृदि
द्नविदेयरक्षिणः ९२१ वाजायात्रांवदनसजः प्रातस्त्वान्वगिरिवतं वनकंकसृजनेश्वतोजयराजमपानपत
राज्ञोदमार्गलेयाम्निस्थितस्यस्थानमण्डपे सत्रसोश्वात्पुत्रेणयम्मटेनततोऽविशात् रक्षिणोऽथव
हिर्मेस्यप्रयागः पार्थिवान्नया जयराजेबयानेततिनीवेयेम्मटमभ्ययात् यम्मटेविश्वसत् पार्श्वेजय
राजस्यजेतुवं निदेशेनाम्नावेनिस्वमस्तानन्वयम्मटः द्वयोरेकस्यवाश्रुद्वेतयोर्मृत्योहितस्त्वनः यक्री
कृतेकार्योवीपिवधोलोकेऽथवादितः ९२२ इतिनिध्यीयतः शापदविरोधेनवेयमः मन्त्रास्यमत्समाज्ञा १२५

होमंतेषुप्रकृतमस्तथा तिलकं नाडुडमोभुवेराजतेनोवंगिरिरिति विश्वसन् जयराजमुपागत्यततो
पाश्वोहवोऽब्रवीत् स्वप्रसत्त्वस्त्वपितृपोयपद्धोहोऽसिनिश्चयात् तवयाश्रुविशुद्ध्यर्थमस्तियेनःसम
र्थितो दैवेनवामोहितःसतद्विष्वासेनवात्यजत् आदिश्यमाणःशास्त्वात्स्वकोविदःशास्त्वमस्यवत्
वैरुक्यपदर्शनात्तेषेष्वस्तितःसपहर्षागिरः तेवेगाधीत्वहुल्लाद्येस्तेजगादाजकात्मजः १२५ नवें
निःसत्वकथायाजातःकलशाभ्रजा प्रसीजनयितान्नेक्लीवोऽयःकश्चिदेवते निष्ठायाघेर्थ्यवयो
ऽणेपरिणाममजानता तेनेत्युक्तःसप्रीतास्मुस्मितःसभ्योपमोऽभवत् प्रगलके डीहोदतेप्रक्ष्य
मानोधीरस्तस्यथ्यपातिते यातनोत्क्रोशितोऽप्युवेस्त्वमेवनतेयन्मदं विषद्भमेत्ववीर्येणमोचो
कृतविषाशनः रज्ज्वानिपीज्यग्रीवाग्रेततोनिशिविषादितः जपकेनप्रतीहर्त्राशिरश्छित्वाच्छिन्नंते
यथो महारनेवलातोयेनहप्रमत्स्यभोग्यतां १३० तमेकसप्तमेवर्षेहत्वाभाद्रपदेनृपः बद्धगभीर
हृदयोयमस्मत्स्याप्यवितयत् आदिदेशगयतात्सिद्धैरहःशास्त्वमृतावरं पूरंकलशराजाख्येठक्कु
रेलोहराश्रये प्रहिणोतिपदाहत्तंप्रयागस्तेनदन्तया सम्यगेतदिसवेनेवोपचितमस्त्वितियं प्र
सिद्धिभीत्यात्वंहृतेमसप्रहिणवनृप्रयागकः सम्मंक्षपक्रियतामेतदिद्सवेक्रूपितानृपं राज्ञिमंत्रीय

माणेऽप्यपज्ञातो याग्रमन्त्रिणः वामनाः मार्गे लेभे त्यक्तदेहेऽत्र वीरहवः १४९ मन्त्रक्षमंत्रिणः
श्री· श्रीतेन यावन्निःसृतावहिः तावत्क्रियेत वेदेन त्रमइगाणिदरिइति राजा तयाग्रयायेण ततो हूते विसर्जिते
रा·त· तीक्ष्णः कलशराजात्मजस्तेन याभ्यां सहाययौ तस्मिन्नसंगेन तान्वङ्गिः प्रेषणस्य ददता तयं राजयात्मेत
श्री· रेवासीद्द्विरेरत्नवैरैः समं भूरः कलशराजेन तेहृष्टापश्चावृतस्ततो यावत्तशोकमावत्रौतावक्ष्मैतेनि
१२९ जेनेह शक्तोऽपि यमरः कदुर्ह्रकपाणीमिति वादिने हेतेकलशराजेन यावद्वस्त्रं त्वयाकरे १५०
126 तावत्तेनाग्रतः पश्चात्तत्त्वाभ्यां कृताहतिः श्रासनाडम्बलनैवदिशंशाणेरमृवात मृमूर्छणादततले
नत्पायात्कलशराजजः विक्रमाङ्कथवैरुणपात्राभीत्यणत्रणितोऽभवत् तस्य सम्भागप्रयोगेन तेषेवा
हः सुशास्त्रिणः निजाकृपाणीत्रचोटतेनाम इंगुयोऽभवत् निरस्तपातितः सुहृत्समैतेन्यौयेरिवाण
जः सुतांग्रासायसंत्यक्तः श्वपाकैः पार्थिवात्मया राज्ञा तत्वङ्कनमारोस्त्वयं रिहक्ष्णस्मल्लणो श्रागतपश
गत्तेत्यक्तकृपाणीपरिरदितो दमास्कन्दात्सकुल्लायाः संरंभेण गुप्तस्त्वबः मायापोदयसिंहेन दामि
केनेत्यवाञ्छिताः शूर्पे गुप्तामममेत्युक्तवतस्तथा मिकस्पयत् प्रत्ययातस्य शास्त्राणि तत्यज्य जीविते·
क्ववः राज्ञो विशुद्धिः क्रियतां पार्श्वमेत्येति तद्द्ववः तेः समागत्य जरदेमार्गौ राजगृहाद्ययाति तन्वङ्कुज

गृहेऽब्धिहैहैवोलपवविवर्षिनः उल्लंततनो विहस्यैवं सक्कश्यगाहकोऽवदत् तत्वङ्कनमयेत्सर्वं जय·
राजमभाषयाः नतेनिःसतकथ्यायाश्चितिनहिंसस्तेतव ९८ सतेताहशपवायेवर्तते सेकटल्लणः
किंयैर्घ्यावसरेमृढ्वैहृकयमवलम्बसे तस्माजातोऽसिनियतेमत्सिंत्रोब्धिहम्महिना सहंवतेनवीरे
णवत्पित्राकीर्तिभागिना स्तुक्कामरणेगृह्णान्त्वङ्कयाराववलजले पपातजन्ममालिमंमानीपद्वा
लयत्रिव नृपोंतिकेश्रयास्सामश्चुतिनिश्चयस्ततः उल्लादीन्राजपुत्रकषाःकारागारेनिविविशुः तेयीव
नभरोन्मत्ताडुमावासेनिकाश्व प्रत्यभासेतकाहण्याब्रुह्मणीयाः समामजः ९८५ टक्कस्तविविवि·
योनामपायःसमग्रेद्दपभूभुजे त्यजिग्रहन्नान्ग्रीवासुनिशिपाषाणान्निवेशयत् गल्लोविजयराजस्य
तारोहताबध्यमहीतले हतानामपिसौन्दर्यंतेषामथापिवर्णपेते कथांतरेवयोहद्देवहाप्रुसन्द्रइदि
नैः सततामप्यसततामूलैः स्वस्मैसन्दशनाङ्कुरैः कीर्णगीर्णस्थमालेवमहिविरंबध्यभृशमभूत हहिमा
नीनयोरान्ताप्रुत्कर्षापत्ययोस्तयोः ज्यायान्प्रसिद्ध्येडोमाव्योमृढदर्णैःकुलाब्धिदा ९८७ स्फु
लिङ्गमिवसम्भावतेजोविस्फूर्जितेनशिशुं जवानजयमल्लन्त्वतद्द्विजयमल्लजे गोभूत्स्वगोत्र·
जान्हनाभोक्रमेकस्याकस्यचित् कुर्वेतिदैवोपहताराज्येनिष्कण्टकेनृपाः संहृत्वंमपुरोलम्ब

श्री॰
राज॰
श्री॰
१२८
127

विटपस्सुहावलीगाढद्वेमदृढः कलेमकक्कुहार्यसमितः कस्यापिमयात्मनः दैवप्रेरणया प्रकम्प्य विवशः
पत्रप्रसरैर्हंहंतन्नेत्रसूक्ष्मप्रपर्णानि हत्य शमयत्यश्मस्पृश्वीहृतः स्तातिक्षोह महापायानदृघोरपपार्थिवः
उम्बानामपसेभाग्यामजहिहिटभोग्यतो वामनस्यात्मजः देमल्लजाननूजनकद्विषं प्रेरयत्कलशेश्व
स्यच्छन्नहेमनिवर्हेणे नामिच्छामप्रक्षिननस्पमक्रोधुक्ता अयागकः यावतोम्भश्रपातेच्छांयीरोयेते
वरेंतितः प्रतिशत्रहवेश्मनांभवानाभिवमृभजो ग्रंतःप्रवेशाकुशलोयोवेतालइवाभवत् नमा
हलयरस्यापविरोलोहपराम्भियः जगादनिर्जनेजातराजानेरजनेच्छया शुमंच्छ्रियतांग्रामहे
मादिकलेशम्भरसेप्रं तत्प्रसादाप्समभिः सेनेवितस्तायांकरोमिते आलेख्येगगनेलिखामिविर
सितैर्नौहृद्वैर्वयाम्पमवरैस्वमालोकितमानयामिकनकेग्रश्मामिप्रवेहिमैः इत्यशुकमपिस्फुरंजडमति
जीनातिमत्सेनृपोयस्ताहकत्रपयानवक्रिसगतश्रीप्रौढिःपरमस्त्ववयते १८॰ निश्चिषयविकीर्षोतप्र
यागस्तामपिप्रभोः सद्रुपस्यापिकोऽयष्यामर्षनामिवरोगिणः अयलोहपरोहास्यावसरेजा
तभ्पति बहुस्पमोहोदेहस्पक्रियतामित्यभाषत स्मितात्किमेतदित्युक्तेवेतेतस्याजिन्नपत् नद
भण्डरेभीमसाहिरण्यमभवत्पुरा विरोधात्परिपन्थानांतत्कृतोभीमकेशवः राज्येकलशदेव

सच द्वारेः भवद्भिर्न नैः शान्तवैरैर्विदध्येयदायविहृतारतिः चौरापहृतद्रव्येणैकचवोदहषेणतदा
भूयोऽपि चक्रेतद्गीत्याकोशास्नामग्रभागिति ततःप्रभृत्यथपावद्दुद्दारारतिःस्फुटं ग्रादीयतांतदी
यस्तंकोशश्चौरभयावहः सोऽपिवेथाद्दिमक्कोऽस्तुपुष्पदीपादिभोगभाक् इतिसम्प्रेरितस्तेनत
थाचक्रेसभूपतिः कोशंतदाप्रपेदेवमणिस्वर्णादिभिर्निर्भरं प्रविततयद्वयद्भेटगवस्तुमन्यस्तरासदे
कीटकतत्रापरेषुस्यादाद्धेषुसर्वेष्मह हृतप्रायःसततद्वेषैःपारिषद्यैस्ततोनृपः निष्कंपहृदभा
रोद्धिवारणेनप्रदापितः २९ क्रमेणसेनानानाङ्कव्ययव्यसनशालिनः स्वराकुरुवणेहृत्पाधीःसे
भावनयातया स्वेदराजार्पितान्कोशंततःसम्भुवनाङ्गतान् सर्वगीर्वाणवेश्मभ्योलप्वुद्दिरपा
हरात् हृतेषुकोषेषानेनदेवानांप्रतिमास्वपि वकारोदयराजाख्यंदेवोत्पाटननायकं वदनेषु
सनप्राद्धैः शीर्णघ्राणांघ्रिपाणिभिः मूर्तिनाशायदेवानांपाकुन्तस्त्रापपातयत् स्वर्णंहृत्यादि
त्यटितानागीर्वाणकृतयोऽलुठन् अथहिंयनगणडाल्पइवसावस्करेष्वपि २९५ विड्मूत्रप्रतिमाश्च
कुराकृष्टागुल्फदामभिः प्रकारकुसुमस्तुत्राहयनग्राटकादयः ग्रामेषुरेऽथनगरेप्रासादोनवक
स्तन हर्षराजतरुष्कोनतयोनिष्कृतिमीकृतः तस्यदेवावथष्टौद्वौपरमास्तांप्रभाविणौ नगरे

श्रीरणस्वामीमानांएडापत्ननेपिव हैमसहाप्रतिमामध्यात्तुइविवावरत्नतो दानप्रसङ्गेनेजानुया

श्री. विलात्यागिनेनृपं परिहासपुरेजन्ममेषदिन्योकनकामियः गायनःकुशलश्रीसूत्रमणिनगरोतरे १००

रा. त. अपिगतवती लोकेविश्वाद्भुतामपिसम्पदं नखलुविरतिर्डकर्म्मभ्योधनार्जनकोविदाः किमपिक

तृ. मलावास्येपद्माकरोद्भूतिपातकंभमतिकमलालीलावासौभवत्रपिहिद्विपः पैतामहेनपिश्रेणित

१२५ याराज्यविकीर्षया लोहरादाहृतार्थस्यकोशेनोत्कर्षभूपतिः पुत्रोऽपिसूह्वराजार्थेदिवौकेभ्योजहा

128 रयः पैच्छइनार्ग्गेनेहात्रिकसोऽपिवासनयपीडया पुरमे तदास्तामात्रमादायसर्विवेरघपापिभिः

तैतैनवनवायासनामोकानायकाःकृताः १०५ कालान्तरहृतिपरतोपिथिपिग्राजोपजीविनो यत्र

मेत्वीवयस्यः सन्नसदावारोऽपिगौरकः सर्व्वदेवशहृयामसर्व्वस्वापहृतिव्रते सीवकाराजतयाभर्त्तर

र्थनायकतामपि पुरमे पार्षदःसमरस्वामिदेवागारेवहेलकः आसीविजयमल्लस्ययोराज्ञोदेष

तोययौ हिरण्योत्पत्तिदानेनसोऽर्थनायकतांगतः लब्धाववकोशोराजाग्रेक्रमेणासीत्महत्तमः

किमन्यद्हरतातेनसर्व्वार्थान्सर्व्वनायकैः यथीयतयनावास्येपुरीशस्यापिनायकः श्रीगर्भपद

पर्याप्यच्छन्नजाज्ञप्रभावतः तथार्जितस्यकोशस्यसोऽन्तहृपव्ययोऽभवत् मृगीहृष्टोडलेभतो १२८

हृयानांश्वासान्विदानांकुर्ववःसहर्षं वैतालिकानाञ्चविकम्पनतेक्रैकेतेद्धितीशाः द्वपयंतिलक्ष्मी
कोपप्रसादैर्दैपिताजनस्यहृयादिहृतांनगवेषणेन भूपानहृत्यामृगयाकथाभीरात्तांशिशूनामिव
यातिकालः विलासहासासनयानदानपानाशनायासमतीः सतीर्वा व्द्धायेवबेद्याःक्षितिपालः
वर्गः परानुकारेणकरोतिसर्वाः श्रमानुषतेपुरुषाधिराजाविदग्धवैःस्वस्यविवित्सये तृतीयमद्यः
भ्यपिकेभजैावाममेतिमन्वानविदेतिमृदं ॥११५ निशाहयेषांप्रभवेतिदारादिमेष्वमात्यानियताधि
कारः श्रेहोश्रमःस्वस्ययदत्रनेऽपिविदेतिभूपाःप्रभविस्रभावे स्वाहृवितेस्वाडतयेवभंक्रे शृत्कृत्यम
ज्ञ्वत्पपिशृत्कृतानि विज्ञासितस्त्वासमपेत्यकस्माद्भूभृत्ववालस्यसमानभावः आज्ञामित्यादियत्किञ्चि
त्क्षितिपानांकरादिते नत्सर्वेहर्षेदेवस्यजाऽनेनलब्धुतांयशो नृहः पटहवाद्येनहृयानोयविदेदर्दौ
भीमनायकनाम्नेसकरिणेकरिणीसर्वे स्वाशिष्यस्तेननसासीद्रायनःकनकोऽयमः वस्यकावरः
जःखेदाह्वीनाभ्यासकृतोयमः ॥१२॥ प्रसादीकृतमस्मैव खेदस्वेदनमित्युक्ता तेनकाञ्चनदीनारल
दमदत्तचेतसा कर्णोटभर्तुः पर्माणेऽहृदरींवदलाभिधां ग्रालेख्यलिखितोवीक्ष्यसोऽभूत्तृष्या
गुपदतः उमेजयंतिसेवर्षैर्हास्येजडमतीन्वित्तः सारमेयानिवाजहे प्रोत्साद्यप्राकृताशयाः सवि

श्री. रा.त. ज्ञी. १२९ 129

रोदेविनोवीनत्रपञ्चकेसभांतरे प्रतिज्ञांवेदलावाप्येपर्मोण्डिचविलोडने कृतापक्रिमकश्रेरपरित्यागे
प्रतिज्ञया तज्ज्ञस्तुतिमिषादेवेजहंसः कविवारणः भाषावषेविशेषज्ञः परिगतस्त्वंदाक्षिण्यात्पोऽथगो
गेधादध्यवपारितेयडनतेकर्श्वरकोलंकरे पक्वज्वेदिदमेगहर्षेनृपतेस्तकल्पपोपायनेनोवेतिहृष्टना
रिकेलक्ष्महरेसम्यात्पमाषित्पतः श्राकर्णोदवहृन्धराथववयादावेदलालिंगनादाकल्याणगुरुप्रवेश
तविधेरापिम्मलादर्शनात् श्राराजाश्रयकानतोतवस्थापार्डिकौन्तहलादेवेनप्रतिषिद्धमिद्धमहसा
पोतासम्प्रज्ञवेणे विटःप्रसान्नृपतिर्मदनःकम्पनापतिः महत्तरत्वेनप्राहृतस्याथिश्रापिताकृतेः वस्त्राले
कारनिर्वाहकृतेऽ मृषाभ्रवेतनम् नित्यमादत्तभूपालाद्यमीषोशामायव विटत्वेनिस्त्वपत्वेवम
दनस्यकथाक्रमः मौगध्येपारिप्लवत्वेचनृपस्यनिकषोऽभवत् ॥३॥ मातेष्वंविद्विकम्पाकान्तवानीतेनि
वादिभिः सन्दर्पपञ्चरन्तीनारीमृषितःसोऽपरिविंटैः दासीश्चदेवताप्ताऽन्तस्त्वान्यैःप्रवेशिताः उचति
ज्ञशिवेवैज्ञात्म्यागमनजहंसेजनैः दासेयामदनेसैलायमेत्याप्लेरवकारिभिः श्रथ्यापितविटैस्तस
मतिमोहंप्रवक्रिरे ताम्यःकाभिरपिदाभृत्सरतेसमयोचिते वाञ्छितीमिःकृताःस्वोगस्य शोङ्गाप्या
शयोज्झितः श्राउक्कामायभृयोसेकालेजीवितकांक्षिणे श्राउर्वर्षशतान्यस्मैतामृत्युमनयेदडः ॥१५ १२९

ॐ वेन पिण्डसिद्ध्यर्थी केनाथितद्रसायनं पिण्डसिद्धिकृद्दिव्यं काप्येयं किमपि पायितः किं तस्य कथितैरन्यैर्मौ-
र्ध्यैर्यैर्याचितो विटैः विद्यमानादिव यथा नादायुषोऽपि यथेव्यथात् बलरूपेत्वजुरपरान् पायायात्रयान सेवन
कथयेकः सदा वारस्त्रानतोऽपि वपावहान् मयवसेधातामि सेनिद्रिमः शाश्वतीः समाः मृगयपुद्भिः
स्वजनेन डजीत सक्रुमंत्रिभिः मेववाहनमख्यानां कृत्येलोकानेरयष्या मेनयाल्पापियःकेचिन्मे दोः
हान्दोलिताशयाः १९४ तथास्मिन्नपि ड कृत्येव एवमाने ऽप्तुतावहे भविष्यतीव कालेन नूनमप्रत्ययो
जनः राज्येबद्धवल्कलेताटक डनीत्योपहतोऽप्यभूत स्वायुःशेषेण नवयोसमरे प्राल्वेषिणोहिषां नर्तकी
शिक्षयन्ताज्ञावुम्यायामिनयेस्वयं निष्पत्नीपोज्वलेधाम्नि हूराकेनापिशत्रुणां द्विमेषुरथिनाभ्ययत्रि
हतोजनितोऽप्यथवा फलेन स्वायुःशेषस्य प्रजानां कृतस्य वा काश्चिदेवाथ शुद्धांतेयान्नृतो महीपतेः
सर्वशुद्धिजितेःप्राप्त्यनारीवारित्रविभ्रवः १९५ ते शुद्धानो मदोन्मत्तास्त्राः स्त्रियो यौवनोन्मदाः नाशा-
यहर्षदेवस्य तस्मिन्नेवाभवन्नृणे निगृहीतास्तेन रोषात्स राजा काश्चन स्त्रियः काश्चिताकृष्य शुद्धांना
ज्जारैर्नीतादिगंतरम् स्तेनदोःशील्यदोषेण सर्वेपवविशंकिताः भृत्यास्तस्य शुभास्वेच्छत्रयतं तव-
शालये तस्यापि शीलकैवल्पेनावन्सर्वत्रपप्रथे यावत्कलशभूपालात्मजातस्यापपद्यते शैशवे

श्री·
रा·त·
द्वी·
१३०
130

वर्धितो याभिरेकमासहस्रमात्रभिः सोऽकमारोपयताय स्वतुभ्वलं स्वतुभ्मजेऽनिशं ११५· संभोगेभगिनीवर्गैकुर्वन्नाड
र्वैवोरुषा निगृहीतावभक्ताचनागाऽपत्नीपितस्वसृः स तत्र रुक्कशतानीशानतिशंपोषयन्नृपनैः नियत्नाव
पिङ्हेतुर्द्विहेतुभ्मजेग्रामस्यकरान् अपसेवाभिसारेणकदापिक्रुपितोनृपः समेद्गुडिराल्कंदमदाडाजपुरी
प्रति विलोक्यसैन्यसामिग्रीमनन्यसहर्षीपथि त्रैलोक्याक्रांतिसामर्थ्यंपार्थिवैस्तस्यशंकिते स तत्र श्रद्धो·
गिरिंदुर्गैर्हदह्युतन्द्रतस्त्रणोयतः अप्रविष्टोराजपुरीतन्मूलेसमुपाविशत् ११५५ मासमभ्यधिकंतेनत
त्रुषापरिपीडिताः प्रक्षीणान्नादिसंभारावभूवुर्दुर्गवर्त्तिनः ग्रांतेसंग्रामपालस्तान्दृष्टीवक्रेपरायतिः
कियंतेनकरस्मीतः कियतीर्नवसंविदः उपोढदार्व्यैर्नृपनौ मतन्दप्रतिगृह्णाति लुब्धस्तकोवदानेतः
स्त्रीचक्रेदण्डनायकम् प्रमएपमानेन्नृपनौव्याहन्निप्रेरितारहः प्रवासवेतनेभूरिमार्गितंतेनशास्त्रिणः
तैः प्रायेप्राकृतप्रायैः कृतेसोल्लुण्ठभाषितैः राज्ञोदूरस्थकोशस्यकटकः क्षोभमाययौ ११६० स तत्स्त्रमर्प
नोयावत्स्वक्रेतावद्दिभीषिकाम् तत्र रुष्कास्कंदनामन्योप्रददौदण्डनायकः अथाल्पपैर्ष्योन्नृपतिरुत्थाप्य
कटकंययौ कृत्स्नाज्ञकोशसामिग्रीतन्याजाधस्तसाध्वसात् अपरीक्ष्याहृतोभृत्यः स्वामिनामतिसंकटे
करोतिवसनापानमजात्योऽसिरिवाहवे तेनस्वयमयेरपेनयोग्यानन्यानतिव्रकृता कलंकितान रेंद्रश्रीः १३०

दण्डाख्येनैव मण्डले । ततः प्रभृति निर्व्वाणप्रतापस्य महीपतेः । प्रतापचक्रवर्त्याख्या सर्व्वतो म्लानिमाय-
यौ ॥ ११८५ म्लाना ननोन पत्सिद्धैः स्वैन भूपैः लयाखिलैः । तत्कर्म्मैकृतवन्तं सकन्दर्पं बहुमन्यत । शान्ति
नीषोथ्यतेन तस्य जडस्याकृत भूपतेः । दण्डनायकपद्वे व्वक्रान्कन्दर्पेण न कर्मणा ॥ ज्ञातद्रोहोऽथ नृपति
रेव प्राद्दण्डनायकं । प्रतिपन्नानुरोपनत्क्रियान्यग्रहीत्पुनः । डुर्ध्येसेदिग्यजीवोऽपि निवसन्नस
न्धिकायसः । लब्धस्ताम्बूलवस्त्रादि प्रहिते भूम्मवांयवैः । आत्मनः सर्व्वनाशाय सज्जाते देवमोहितः ।
वयार्हं प्रस्तुतप्रणतिं नित्यं तेन स्वपदं नृपः ॥ २२७ ॥ तं विटाग्र्याद्भिम्भ्ये राजानं मदते जयन् । चौषयात्रा
जितेस्तोत्रैः कर्णोघाइव कौरवम् । वादी वादपराजितः प्रतिभटं गालीभिरत्याक्षिपन् । योषित्र ष्टस
तीव्रताङ्कुकलहैर्हट्टे जयं तीपतिं । कायस्थः स्वहृताखिलार्थमहिमा क्रुद्धो नृपं पातयन् स्वस्याम
नेपराभवस्य कुरुते भूयः सम्पन्नमानम् । भक्तदेय यनो विभ्यन्न सहेल महत्तमः । उर्वीपतिं उर्वसमे
परयन् स्वार्थपण्डितः । वंधुमान्विष्पदरदोलवनपैस्सहलाहरैः । दुर्गद्यातामिधं दुर्गं ग्रहीतं तम
हस्रुदत् । तडिलकनवं प्राक्खिप्रगोमरिडामरे । जनक्षाहारपतिनाहते । नैतन्नृपान्नया प्रायोप
विष्टयाहारे तत्यत्नापि समर्पिते । कलशान्माभ्य जाक्रामोपदे प्रापदरन्नृपः । तद्दलाद्दाररदैः क्रान्ताने

नग्रामेऽध्वमण्डले राजावमंत्रिणावाथवभवत्सीकृतोद्यमः निर्ह्रादेतत्र्यगोमृणाणोहन्त्वयेसमभूतेहिमम्
अवग्रहेणतत्रास्मिन्दारुणेनिःशोषितांपयौ वारैस्तइंधमालद्वयतद्गुहायमहत्तमः अभीक्ष्णंप्रैरयत
द्मायंसवतत्रोग्रमेव्यपात् वातगण्डस्तडुयोगेप्रतिष्ठाहेतुनृपात्तया चम्पकोद्धारकार्य्यंस्यमभिसेथा
त्वमेहत द्वारेनिर्वार्य्यंभूपेनप्रापितोमण्डलेशतां सर्वैःसहाभजद्वारेसहिद्वाराधिकारिभिः ११८०
विहत्त्रितावकटकेतेनद्वारपतिस्ततः नीलोमधुमतीसिंधुसैसैडंगर्भवेष्टयत् समस्तानपिसामं
तान्प्राहिण्वन्सर्वतःस्वयं एकःप्रयाणान्तरितःकोटिडयिम्यवसन्नृपः राजङ्गिरिगण्डशैलादिडु
र्गसंश्रयडुर्जयैः काश्मीरकाःसहदरत्सैनिकैःसमरंयधुः विदधेराजिमठिकानाम्नावातपदे
वसन् सपुत्रोगगराजोमल्लःसम्भ्रमानतिडःसहान् तत्पुत्रोदैववित्योक्तोराज्यप्राप्तीनदिच्छया मा
नेश्ववर्षिणोतोयौवीरावुत्ववलहस्तलो ११८५ अन्यदामल्लयोर्गौयानहिषत्रपिन्नृपासने आसी·
द्धावर्षमाहात्म्यायात्रायांतत्रनिर्गतः अवग्रहेणभूपालप्रतापेनचशोषिताः यथाकथञ्चिनडु
र्गेररव्हुदारदाभटाः अयातेववियेहर्षप्रतापपरिपाम्पिनी पपातमहतीहारिरेकीकृतजलस्थला
डुर्गसुगाहिमैःकृत्स्नंडुर्भेद्यैःपर्य्यवार्य्यत अनन्तरेनविपिनासन्नाहैर्निर्हितैरिव उत्यानेपातयन्को·

श्चित्पतनेकोऽप्युड्डान्दिपन् वेधाःकंदलयत्येवकंडकक्रीडितभ्रमे ११९० ततःस्वस्त्राशहान्तुहिड्डः
स्याह्लेडप्रमेत्तिणः चक्रिरेमर्श्वबद्धात्तःस्कन्दावारेविमृत्रणे ऊर्ध्वस्रोतोनुसारीवत्तिभिःशैलहता
ननः ततोऽपिचक्रेव्याहन्तिराजाजयपराजयः मङ्कापणःशीर्णिकोशाःस्पकृष्णीकस्पुताग्रपयः क
टकःसर्वेयर्वाभूत्पलायनपरायणः यावतःपथिभिलैस्तैस्ताकेदान्वाजसैनिकान् पृष्ठलग्नरि
पुन्दीर्घोमार्गेऽग्रसिच्छनापगा दौमैःसहंसमालेवसाऽग्रपर्णेर्ववेष्टकैः सपैावलेववर्णिगोवैः स
शिलेवतरंगमैः ११९५ सौवर्णैःसरथ्योगेवराजतैर्भाजनैरपि सफेणेवजनन्यक्षैरासीन्मधुमती
सरित् नीतानांश्चहतानांश्चदरदैःप्रहृतोदयैः प्रभ्रष्टदीहृतानांश्चसंख्याकाविन्नदेहिनां श्वना
थवत्पुराभूत्तसैन्यंज्ञातेहत्तोद्यमः एकस्तस्मात्तुनामानीनावलन्नाह्निहस्वबलः दरदलास्वपि
पीवनूसविश्वाक्रमणोद्यतः ताभ्यांवेलागिरीन्द्राभ्यामिवसंस्तम्भितोऽहिलः सौरत्निनावलैः
प्राप्तौप्रसिद्धिमतुलांगतौ पतिस्वैरेवराजश्रीभैंजेलदेणतेजसा २० ततःप्रभृतिलोकस्यसर्वे
स्यासीदसौमतिः राज्याहींमानिनावेतौस्त्रीवोपेनलक्ष्मपतिः लघ्वाक्रान्तापियत्प्रात्तेदर्शनेपरिजिह
तः तौप्रीतिदायविश्वस्तौववत्यास्यांततोजनः ग्रघाक्रिन्तापियत्प्रातेदर्शनेपरिशांतरिशत्वासो

श्री· नगरंप्राविशन्नृपः प्रतापमल्लदिग्भाः प्रायान्मल्लराजतनूजयोः तौरामलक्ष्मणावेतावितिसर्वैस्तदाब्रवीत्
रा·न· राघवप्रतिमेरासि भावर्यानुगुणैर्वचः राजानुगतलज्जस्सानिमकृत्स्योपमेजडः कर्तुंप्रारभतावित्रः
श्री· पुनर्मेखलपीडने ११५ प्रयाल्पापकारमपिपार्श्वगतेनिहन्तिनीचोनदूरमसमागसमप्यरातिम्
१३२ स्वानिर्देशान्नृपलमंतिकमापतंतंत्यागिनेनचविदूरगमप्रदोषः ततःप्रविष्टःसम्प्रीतःसेवयादत्त
132 कम्पने मदनेसोऽप्यणोन्वेरेशसंतेनतत्पराभवे तद्दोषेणजितोमहान्तमागोजग्राहसोऽपरं तस्यदेवी
विरहज्वालालेखिल्लैवनलक्षणे प्रामोमदवशत्यात्तल्क्ष्माभृजादन्नदर्शनः भीतोलक्ष्मीधरस्यागा
न्मन्दिरेत्यक्कमेत्रिणः राजाप्रसाद्यमानोऽपितत्कृतोऽन्येनमेत्रिणा सम्मितेवीक्षितेसैन्येस्तस
पुत्रमघातयत् ११९ कोपस्मितेनरपतेरकालकृतमेतयोः वेतालस्याट्टहसितेनैवमेवप्रशा
म्यति येसम्यगहृद्विपुलप्रणयाभिमानानिःशोकमीश्वरनिषेवणमाचरंति मत्वानुषंगारभसा
द्भुजगेंद्रसाव्यंप्रव्यापायेतइवतेप्रलयंप्रयान्ति कर्णेजपकुलेतावन्मदनप्रलयावधिः शापः
हृर्षमतीदेव्याः प्रसादिनभुजोऽभवत् विक्रमालोकनीकम्पोनिविदेप्तमापतिः वड्डाकल
शराजेतेलक्ष्मीधरनिवेशने विरुद्धेनस्पवड्डस्पशिक्षापेक्षामिषान्नृपः तेजोवधायसविषमुद १३२

याविंशमसर्जयत् २२५ लक्ष्म्याजाज्वल्यमानेनतेनैवदीपप्रज्वलितःक्रुधा लक्ष्मासियेनृःकस्माच्चि
न्मनस्वीसहसावधीत् तज्जैत्रैरयमेकुडैर्निपत्यसविपादितः उड्डुडेलसय्यमहत्तैरेवंभक्तविषे
दिरे मण्डलेराजदण्डेनहतेनैवपरिक्षते त्रातव्यातोपमानामापिप्रादुर्भूतःस्वपरस्परा ग्रहारिकाञ्च
नस्थालीयैःपार्थिवगृहादपि ग्रामसहस्रकरेजग्रुत्नस्करास्ताहस्ताविशः प्रवर्द्धमानेमरकेक्रो
दितघनिर्निर्भरैः निर्घोषःप्रेतवाद्यानांनव्यरंसीद्दिवानिशम् २२६ उदीयक्रोडितग्रामेवत्सरेपञ्च
सप्तने ग्रावखण्डसर्वभाण्डानांदुर्भिक्षमदृश्यत दीन्नाराणांपान्यखारिःप्राप्याभूत्पञ्चभिःशतैः
दीन्नारेणाभवल्लभ्यमाद्दीकस्यपलद्वयं दुर्णोपलस्यदीन्नारैःक्रयःषड्भिरजायत लवणेषण
हिंगवादेरभिधापास्तदुर्लभा शैवैर्नघोऽभवन्नम्भःसंसेकोव्यर्थनविग्रहैः अक्रान्तोयागिरिप्रसे
र्व्विभ्रंदाहवनैरिव पतत्यवहतारानधानीहूरात्रहस्यपने ध्यातेनिसर्वतोराजाडुमाणांक्षे
दमादिशेत् २२७ समग्रहन्नफलाहव्वाहृहस्याश्चपातिताः कुड्मैरिवरीलम्बैरशगावेनपदेप
दे प्राणापहेमहादण्डेतयोतेऽपिजनेनृपः हलावहग्रेहडोलेगण्डशैलमिवादीपत् निपी
डलोकैकायस्थैर्महादण्डव्यवस्थया पुरग्रामादिषुक्वापिनाभन्नर्दवशोषिता ग्रथोल्वणतंसम्मा

श्री·
रा·त·
क्षी·
१२२
133

मात्रिहंतं सर्व्वडामरान् सदण्डमुद्दिवक्तुर्य्यत्रादिदत्तममण्डलेश्वरम् पूर्व्वंमडवराज्योयोलोहरांत :
सडामरान् दन्नास्कंदेऽवधीमोस्तान् कलायोविहगानिव १५४· यतालवन्यानृत्रऋक्केनलोवि
कटाकृतिं जीवन्मडवराज्यान्तस्तेनविप्रोऽपिनोज्झितः लावन्यतुद्धामूलानि पार्थ्यैरथ्यपरोपि
तैः भीमरूपाभवद्भूमिर्भैरवस्यमहानसः मूल्येलवन्यसैकस्यक्रूराम्बिन्यस्तोवधे पशुः स
र्व्वेदिशोभीतालवन्यामण्डलेश्वरात् केविडुभजिरेनेषांगोमांसम्लेच्छमत्तमिषु यरयहुचरहा
दिक्रुष्टाः केचिदवादयन् न्याहिंणोन्याभृतेभूरिभैरवायमहीभजे लवन्यमण्डमालालीरखण्
ण्डामण्डलेश्वरः १२४५ नोरणावलयोराजद्वारेऽद्रपपेनसर्व्वतः डामराणांकरोटीभिर्व्वेटीभि
र्विवनिर्भराः द्वारेकंकणवत्स्वादिलम्बमानेनृपौकसः नेताडामरमण्डस्ययः कोऽपिसकिं
लासदत् मोक्षेडामरमण्डानिव्यामाविस्तीर्णतोरणः विदध्युर्द्दकेकाद्याराजद्वारोपसेवने
यत्रयत्रास्तभूपालास्तत्रतत्रव्यधुर्जनाः लवन्यमण्डरुण्डैर्व्विस्तीर्णंस्तोरणस्रजः गोधेना
श्विनाद्याणकर्णौभीमैःशिवारुतैः प्राविशनशवाकीर्णंश्मशानइवमण्डले १५५· वलेरक
प्रपापांतान्लोकपण्यावपिययान् पकश्रेणिमण्डलेषणडामरैःमूलकीलितैः पवंमडवराज्यंस १२२

क्रमान्निर्नष्टडामरं अथावन्तक्रमराज्योर्वीकर्तैनामेवपद्मति अवष्टंभेनभविष्यामइतिनिश्चितडाम
राः वाक्रिरेक्रमराज्यस्यालौलाहेसैन्यविग्रहं तैःसर्वैर्देवसंग्रामैःकुर्वद्भिःकदनंमहत् ग्रामेस्मिन
त्रसाविरेनिहडोमण्डलेश्वरः किमन्यद्रादसःकाश्चित्स्वरतीर्थर्षिश्रजिते निहत्तेमण्डलमिदंहर्ष
याजादवानरत् २५५ उल्लासोरात्रिशुदिनेस्वापःक्रौर्यमुदगता अवांमयनेकर्न्नैखेदादिग्णेयोवितेर
तिः इत्यादयस्तस्यकेविदुर्म्मानकाञ्चरोविताः तथापितत्कालभवैःश्रियाःप्राज्ञैःप्रकीर्तिताः अ
त्रांतरेमल्लसूनुःकनीयान्यौवनोन्मदः लक्ष्मीधरस्यगेहिन्याहृदयाल्हादकोऽभवत् साहिरा
जस्तेनतस्मिन्संसक्ताप्रातिवेश्मिके नारज्यतनिजेपत्यौवानरप्रतिमाकृतौ ज्ञातीनगणएणान्ध्वा
त्यान्कस्माद्राज्याहेलक्ष्णौ नावधीहडनावेतौराजन्नुचलमस्ससौ २२९ इतिलक्ष्मीधरेणैषां
रोषाडुक्तोऽपिभूपतिः नवक्रोधान्ननापार्तिंपूर्वंज्ञातिवधाहृतः स्वयमन्यमुखेनापिमतेनोक्तस्त
तोऽसहकृत् तेषांघातेनदोडत्यंप्यात्वासाधसमादधे ज्ञातिप्रीत्यनुहत्यादितेनविस्मरताततः सम्म
अमेत्रिभिःसार्धंदयेतद्वधनिश्चयः श्रामस्त्रवारवनितापक्कुनाख्यात्तेन्यधात् भूभर्तुर्डेरमिश्रार्य
तयोःकर्णपथ्यातिथिं स्वास्थ्यादर्शनपालेनतत्रार्थेविक्त्रसंधायो निरगात्तांनिशीथिन्यांहिवैस्ता

श्री॰
रा॰त॰
स्त्री॰
१३४
134

वद्वर्गैः समं १२६५ षट्सप्तते ऽह्नेनगरान्मार्गशीर्षे ऽथ निर्गतौ तत्रास्य वसतैः पार्श्वौ डामरस्योपवेशने
प्रशस्तराजोऽप्युक्तः सिल्लराजेन निजानने सो ऽभिसंधाय तौ निन्ये लवण्योत्पादमण्डलान्तरं ततो राजपु॰
रीं ज्यायान्प्रायात्कल्हस्य भूपतेः कनीयान्प्रययौ पार्श्वे कलिञ्जरधरेशितुः तयोर्निर्गतयोराज्ये नक
क्षिप्रमुदयीपत निमित्तेनेन राज्ञे वड्डुनिमित्ते स्वशंकात लक्ष्मीधरस्य बिम्बेन वप्रार्थितो हतम्मबले वङ्के
संग्रामपालस्य सो ऽगीकृतस्य यतेनततः १२७० सवंतिकागतस्येषन्मल्लसूनोः कृतादरः तथा विशोका॰
याशाचोरासीदधिकगौरवः आसन्नाभ्युदये शत्रुद्वेहैव विधिचोदितः शोकाविष्करणाल्लोकेन येत्सम्भा
वनाभुवे राजपुर्याः प्रकृत्यैव काश्मीरानर्थकोविदैः प्रभविष्णौ रिपौ शामे वङ्किकापोकिस्मव्यतां
कोऽस्मिन्विकृतिकप्रायान्पार्श्वपातानथो बलः ग्रामाग्रामान्कृतोद्योगो डामराणामकारयत् डामरा॰
स्तु महोत्साहास्तमानेतुं समजेयत् राज्ञा विप्रकृतानुक्तान्वितीर्णोपायनान्बहून् १२७५ तेस्य पर्ववर्म
वेश्मनतनयो जनकाभियः वकारोपचितोत्साहैमायाहूतैर्विसर्जितैः वीरदाडामरहूतोस्मान्जहता
रोजतो भये वङ्कसंग्रामपालेन तिन्ये माहात्म्यमस्य बलः सकार्य्यगौरवात्पक्षे मूर्भिकर्षरहणेन
कृतान्तमविनाशाय पावह्हिस्वसुमैहृत तावत्कलशराजात्मजस्तद्देशोमल्लठक्कुरः हर्षदेवार्पितो १३४

क्रोधवत्तमेत्य विजनेऽब्रवीत् राज्ञः प्रमादेनैतस्य कालनवोबलाहितैषिणः कामयेनं विनिर्भर्त्स्य चक्राङ्गाकण्ठ
ग्रहे ग्रहः कोऽयं काश्मीरभूपानां कास्य शक्तिस्तपस्विनः प्रारायनेन तज्ज्ञातो विधेहि स्वमसाधसे २८०
अथ राजगिरौ डुर्गे स्थापितो पार्थिवस्ततः स्वान्मनीषितवर्षीव तत्रासान्मित्तस्ववसर्वदा तेनैतनिग्रभ्रमराख्या
नः खेपणनोशामिताशयः तद्गीतः स्वार्थलब्धस्तथेति प्रत्यपद्यत तमभ्यधाच्चनोवं प्रेष्याक्रोऽहममृ
मृषते तथैवबध्यतामेष मिषतः प्रेषितोऽन्तिके इत्युक्तातेन स्ववसतिं विसृज्यावदडुबलं प्रातः कलश
राजस्यत्वयागेन यमंतिकं इह प्रधानामात्योऽसौ तेन नेस्यादनत्ययः ततो विपद्योर्न्निखैतौ प्रतिमो
द्यामिसान्वगौ २८१ अथ तद्दसतिं गन्तुं वलितोऽन्य पुरुह्वलः प्राकुडनिर्मितैस्तत्क्षणमाप्तैरथावि
बोधितः मंत्रे भिन्ने निहते तेन स्तुत्वा खेपणनृपान्तिके कुप्यन्कलशराजोऽथ सज्जसैन्यैः समाययौ तमाः
स्कंदाय सम्प्राप्ते जानन्नूशास्त्रभृतांवरः पैबकद्वाणयनिर्गन्तुं निजभृत्यैस्समहोबलः दोर्भ्यां सम्यक्स
तेतं समसान्त्वायितावेशापिपः तिष्ठन्कलशराजेन सहानित्येनिजो सभो निषेधाथायितो भृत्यान्स
विध्यौजसोनिधिः सज्जे वेशसमाजेनेकोपकम्पायथोऽविशत् २८२ इ तुतत्राशकक्काश्चित्कल्प
ताकिमिवोल्वणे कुंडे कलशराजावो जावातेजसोनिधि सविविक्तोहतोथान्विवेशाधीशं

श्री·
रा·त·
द्वी·
१३५
135

समेत्विलं सोत्वपंतेमहासेनाः कोपहृत्दाद्वरोऽव्रीत पूर्वैदारावीभिसारेऽभ्रद्वारस्हाजोनरोन्नृपः नर
वाहननामास्यसूनुः फल्गुमजीजनत् ससार्थवाहनेतस्मात्वेदनोऽभूत्स्ततास्सुतौ गोपालसिंहरा
जाख्यौ वेडराजोऽथवामवान् बद्धात्मजःसिंहराजोदिद्दाख्याननयोददौ क्ष्माभुजेक्षेमगुप्तायस्ता·
वीराभ्रातृनेदत्तं १२९५ राज्येसंग्रामराजाख्येयथाउदयराजजे भ्रातापिकीर्तिराजोऽस्याजस्सरा·
जमजीजनत् पितानेतस्यसंग्रामोजस्सत्नंगगुंगयोः अनंतःकलशक्ष्माभृद्गंगानमल्लोऽथजा
यत कलशाद्धर्षदेवाद्याजातामल्लान्नथावयं कोऽयमित्यादितन्मदैः क्रमेऽस्मिन्कथ्यतेकथं
पृथिव्यांवीरभोज्यायांक्रमोवाकोपजायते वीरस्यवसहायोऽन्यकः स्वबाहुद्वयात्परः दिद्दा
तदनुकम्पानोमृषिंहस्तमिवास्पृशेत् काश्मीरकाणांभूपानांनाभूवंकुलपांसनः १३०० तस्मा
द्दुस्थमेशक्तिमित्युक्त्वानिर्गतस्ततः विजयायसपत्नीनोशतेनानुगतोऽचलत् निहतेशाघामा
दायतस्याग्रेकश्चिदाययौ सतेनसुनिमित्तेनप्राप्तोभेनेरिपुश्रियं अरवहरहादिकाष्टिमतस्तूज्यनिर्ग
तः डामरावाहदेवाद्यास्तेयानमपतास्थिरे कटकस्यस्यसंग्रामपालस्यायातमेतिकात् तदेवो
राजपुर्यांतः रिवित्रेनिसृः प्रसन्नतो भक्त्कातहसतेगच्छन्स्वावासेसदिनात्यये सैन्यैःकलशराजस्य